

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SİHİZM'İN BİR DİN OLARAK DOĞUŞU, GELİŞİMİ VE TEMEL İLKELERİ

Doktora Tezi

Rızwanullah

Ankara-2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SİHİZM'İN BİR DİN OLARAK DOĞUŞU, GELİŞİMİ VE TEMEL İLKELERİ

Doktora Tezi

Rızwanullah

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU

Ankara-2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**SİHİZM'İN BİR DİN OLARAK DOĞUŞU, GELİŞİMİ VE TEMEL
İLKELERİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU**
- 2- Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU**
- 3- Prof. Dr. Ali İsra GÜNGÖR**
- 4- Dr. Öğr. Üyesi Rukiye Aysun İNAN**
- 5- Dr. Öğr. Üyesi Arzu YILDIZ AYDIN**

Tez Savunması Tarihi:
28.02.2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU danışmanlığında hazırladığım “ **Sihizm’in Bir Din Olarak Doğuşu, Gelişimi Ve Temel İlkeleri (Ankara 2025)**” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

12.03.2025

Rizwanullah

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	IV
ÖNSÖZ	V
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	1
2. Araştırmanın Konusu	1
3. Araştırmanın Önemi	1
4. Kuramsal Çerçeve	2
4.1. Kuramsal Tartışma.....	2
4.2. Araştırma Soruları/ Hipotezler	2
5. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	3
6. Araştırmanın Amacı.....	3
7. Araştırmanın Yöntemi	3
7.1. Araştırma Evreni ve Örneklem	3
8. Sihizm'in Doğup Yayıldığı Hint Alt Kitasının Kuzey Bölgesi	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	11
SIHİZM'İN TARİHİNE BAKIŞ.....	11
1.1. Guru Nanak Öncesi Bölgenin Dini Durumu.....	12
1.1.1. Hint Menşeli Gelenekler ve Hareketler	13
1.1.1.1. Bhakti Hareketi	13
1.1.1.2. Nath Geleneği	16
1.1.1.3. Sant Geleneği	20
1.2. Sihizm'in Kurucusu Guru Nanak'ın Hayati Ve Görüşleri.....	24
1.2.1. Guru Nanak'ın Hayatı.....	24
1.2.1.1. Ailesi ve Yetiştirilmesi	28
1.2.2. Guru Nanak'ın Görüşlerinin Şekillenmesini Etkileyen Hususlar.....	32
1.2.2.1. Seyahatleri ve Şahsi Tecrübeleri.....	32

1.2.2.2. Hinduizm'e Karşı Tutumu	52
1.2.2.3. İslam'a Karşı Tutumu	59
İKİNCİ BÖLÜM	70
SIHİZM'İN GELİŞİM SÜRECİNDE GURULUK VE ON GURU.....	70
2.1. Hint Kültüründe Guru	70
2.2. Sihizm'de Guru'nun Önemi.....	72
2.3. On Guru ve Sihizm'in Şekillenmesindeki Rollerini	75
2.3.1. Guru Nanak Dönemi (1469-1539).....	76
2.3.2. Guru Angad (1504-1552)	82
2.3.3. Guru Amar Das (1479-1574).....	86
2.3.4. Guru Ram Das (1534-1581)	92
2.3.5. Guru Arjan (1563-1606)	96
2.3.6. Guru Hargobind (1595-1644)	107
2.3.7. Guru Har Rai (1630-1661).....	112
2.3.8. Guru Har Kişan (1656-1664).....	117
2.3.9. Guru Teg Bahadur (1621-1675)	118
2.3.10. Guru Gobind Singh (1666-1708).....	133
2.3.10.1. Khalsa Teşkilatının kurulması	139
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	146
SIHİZM'İN KUTSAL METİN ANLAYIŞI VE İNANÇ ESASLARI	146
3.1. Kutsal Metin Anlayışı.....	149
3.1.1. Guru Granth Sahib'in Derlenmesi	152
3.1.2. Guru Granth Sahib'in Derlenme Süreci	156
3.1.3. Sih Kutsal Metinleri.....	159
3.1.4. Guru Nanak'ın Sözleri (Banileri) ve Guru Granth Sahib	161
3.1.5. Guru Granth Sahib'in Nüshaları Hakkında Tartışmalar	164
3.2. Temel İnanç Esasları.....	166
3.2.1. Tanrı Anlayışı	170

3.2.2. İnsan Anlayışı	176
3.2.3. Karma-Tenasüh Yasası	179
3.2.4. Maya Öğretisi	182
3.2.5. Mukti Anlayışı	185
3.2.6. İbadetleri ve Bayramları	192
SONUÇ	202
KAYNAKÇA.....	206
EKLER	215
ÖZET	223
ABSTRACT	224

KISALTMALAR

G.G. S	Guru Granth Sahib
M.Ö.	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
Hz	Hazreti
C	Cilt
Çev	Çeviren
T.y	Basım Tarihi Yok
Y.y	Basım Yeri Yok
Ö	Ölüm Tarihi
M	Miladi Tarihi
a.s	Aleyhisselam
bkz	Bakınız
V	Volume
vb	ve benzeri
Y	Yıl
d	doğum
Ed	Editör
TDİA	Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
G.G. Sahib	Guru Granth Sahib

ÖNSÖZ

İnsanın Tanrı ve dinle ilişkisi çok eskidir. Tanrı ve din kavramı dünyanın her yerinde bir şekilde var olmuştur. Bu bağlamda Hint alt kıtası, birçok büyük dinin doğum yeri olma ayrıcalığına sahiptir. Oradaki sakinler, eski zamanlardan beri din ve Tanrı hakkında farklı inançlara sahiptiler. Orada birçok mezhep ve dinin temellerini atan büyük din adamları doğmuştur. Müslümanların Hint alt kıtasına gelişi ve iktidar kurması, bölgenin kültürünü, medeniyetini ve dini geleneklerini etkileyerek bölgedeki Hinduların Müslümanları ve Müslümanların Hinduları anlamasında kolaylık sağlamıştır. Hint alt kıtasında Müslüman ilişkilerinin kurulmasıyla birlikte toplumda özellikle din konusunda belirgin bir değişim başlamıştır. Hint halkı, Müslümanların bölgeye geldikten sonra geliştirdiği sosyal yapıdan çok etkilenmiştir. İslam, Hindistan'da yüzyıllar boyunca din adına eşitsizliklere ve istismara maruz kalan insanlara ışık tutmuştur. Dolayısıyla insanlar kitleler halinde İslam'a yönelmeye başlamıştır. Bu durum oradaki dini saflarda yer alan kişilerin tedirginliğine neden olmuştur. Bunu durdurmak için dini liderler çabalamaya başlamış, planlar hazırlamış ve dini prensiplerinde birçok değişiklik yapmak zorunda kalmıştır. Bunlardan en önemlisi, Hinduizm'in felsefi inançlarını halka, Sanskritçe olarak değil, daha anlaşılır şekilde iletmek için halkın günlük dilini kullanmasıdır. Öte yandan Müslüman liderler, eylemleri, sözleri ve karakterleriyle halkın gönlünde yer edinmeye başlamıştır. Böylece birçok yeni dini hareket ve akım ortaya çıkmıştır.

İslam'ın etkisine karşı çıkmak için ortaya çıkan hareketler, toplumun mazlum halklarının ve yüzyıllardır ezilen alt sınıfların, bu hareketler sayesinde üst sınıflarla eşit olabileceklerini anlamalarını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Pek çok araştırmacı Bhakti hareketinin 15. Yüzyılda yeniden canlanmasının arkasında bu fikrin olduğunu işaret etmektedir. Bhakti, Tanrı sevgisi anlamına gelmektedir. Bhakti görüşünde herhangi bir ritüelin önemi olmadığı gibi, kutsal yazıları (Şastralar) okumaya da gerek yoktur. Aynı şekilde putlara tapınmanın ve görkemli tapınakların da önemi yoktur. Bhakti, Tanrı'nın

insanda içsel olarak tanınmasını vurgular; buna göre Tanrı'nın arayıcısı veya bir Bhakt, Tanrı'nın lütfuna dayalı olarak Yüce Varlık'ta emilir. Bhaktların İslam'ın ve Hinduizm'in gelenek ve ritüellerini göz ardı ederek her ikisinin de manevi tarafını özümsemesi, Hindu Müslümanlar arasında uyum yaratılmasına büyük ölçüde yardımcı olan ortak bir uzlaşma atmosferi yaratmıştır.

Daha sonra Kabir, (d. 1398) Bhakti'ye yeni bir fikir akımı getirmiştir. Bir yandan ilahi sevgi anlamında maarifetin yeni bir melodisini çalmış, diğer taraftan da dışsal dini ibadetler, gelenek ve göreneklere karşı çıkmıştır. Bundan sonra Nanak (d. 1469) da Kabir gibi İslam ve Hinduizm'in batını inançlarını birleştirerek yeni bir düşüncenin temellerini atmıştır. Buna Sih Mat/Sihizm denilmiştir.

Sihizm'in doğuşu merkezli bu çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Elbette bu konu üzerinde Hindistan ve Türkiye'de çok sayıda bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Ancak doğrudan Hint dillerinden ve Hint kaynaklarından yararlanan daha geniş çalışmalara hala ihtiyaç duyulmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın önemi, amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Sihizm'in doğup yayıldığı Hint alt kıtasının kuzey bölgesi, bu bölümde ele alınan bir başka özgün konu olmuştur. Bu bağlamda Hindistan'ı doğu, batı, kuzey ve güney olarak bölen çizgiler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, kast sistemini başlatan Arilerin Hindistan'a gelişi, Müslüman fatihlerin bu topraklara yolculuğu ve Müslüman-Türk yönetiminin kurulması, Hindistan'ın bölgesel önemini gösteren başlıca etkenler arasında genel hatlarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Sihizm'in kurucusu Guru Nanak öncesi bölgenin dini durumu ve Guru Nanak'ın hayatı ele alınmıştır. Guru Nanak dönemindeki dini geleneklerin, hareketlerin halk üzerindeki etkileri hakkında da bilgi verilmiştir. Bu çerçevede Guru Nanak'ın fikir oluşumunda önemli bir rol oynayan seferleri (udasi), Guru Nanak'ın ilham aldığı veya Sihizm'in yeni bir dini görüş olarak temelini oluşturan

hareketlerden Sihizm'in bir din olarak ortaya çıkmasına kadarki süreç üzerinde de çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Sihizm'in doğuşu, farklı bir din haline gelmesi, gurular dönemi ve Sihizm'in gelişim süreci gibi konular ele alınarak Sihizm'in şekillenmesinde Sih guruların rolleri incelenmiştir. Sihizm'in ortaya çıktığı dönem Hindistan, Müslümanların yönetimi altında olduğu için, yöneticileriyle gurular arasındaki ilişkiler önem arz etmekteydi. İngilizlerin ve Hristiyanların Hindistan'ı işgaliyle iktidar değişikliği olmuştur. Hindistan'ın Hristiyanlar ve İngilizler tarafından işgal edilmesinden sonra, Müslüman yöneticileriyle Sih gurular arasındaki ilişkiler, Hristiyanlar tarafından olumsuz tasvir edildiği için bu konular üzerinde durulmuştur. Çalışmamızda, Sihizm, Hindistan'da doğan bir din olduğu için başvuru ana kaynaklar daha çok Hint kaynakları olmuştur. Bundan hareketle bu meselenin geniş bir perspektiften değerlendirebilmesi için Hindu, Sih, ve Müslüman araştırmacılar tarafından derlenmiş eserlerden kaynakları incelemeye gayret edilmiştir. Buna ilaveten Guru Nanak'ın görüşleri ve sonraki Guruların düşünce ve inançlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı mevzu bahis edilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise Sihizm'in kutsal metinleri ve inanç esasları ele alınmıştır. Bu kapsamda Guru Nanak'ın Hinduizm ve İslam'a bakışı, Tanrı inancı, ibadetleri ve bayramları ele alınmıştır. Bu bağlamda Sih kutsal metni olan Guru Granth Sahib'in ortaya çıkış süreci ve derlenmesi hakkında bilgi almak için özellikle Sih araştırmacıların derlediği metinlerden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda "Hint alt kıtası" terimi kullanılmıştır. Çünkü Hint alt kıtası, genellikle Güney Asya bölgesini ifade eden bir terimdir. Bu bölge, tarihsel ve coğrafi olarak Hindistan'ı ve çevresindeki ülkeleri kapsamaktadır. Nanak zamanında bölgenin coğrafyası günümüz coğrafyasından farklı olduğu için kapsayıcı bir terimdir. Ayrıca çalışmamızın ana konusu Sihizm, Sih Guruları, Pencap, Guru Granth Sahib ve Gurdvara

olduğundan, ilgili resimler sona eklenmiştir. Bu eklerin Sih topluluğunun duygularını anlamada yardımcı olacağı umulmaktadır.

Çalışma konumuz Hint menşeli din olan Sihizm olması sebebiyle yukarıda ifade edildiği üzere daha çok Hint dillerindeki kaynaklar kullanılmıştır. Çalışmamızda Urduca, Hintçe, Pencapça (Gurmukhi), kaynaklardan; kitaplar, makaleler, ansiklopedik maddelerden istifade edilmiştir. Çalışmamız esnasında Hindistan’da bu mevzuları ele alan Sih bilginlerinden Giani Gian Singh’in (ö. 1921) *Tawarikh Guru Khalsa*¹ adlı eser, Guru Granth Sahib’i İngilizceye çeviren ilk Sih yazarı Gopal Singh’in² “*Sri Guru Granth Sahib*” adlı eseri ve Bhupinder Singh Bhaikhel’in Guru Granth Sahib’in Hintçe çevirisi olan “*Guru Granth Sahib Darpan*”³ adlı eseri Sihler tarafından da otantik kabul edildiği için tecih edilen kaynaklar arasında yer almaktadır.

Guru Nanak’ın hayatını bilmek için, ikinci Guru, Guru Angad zamanında derlenmeye başlanan *Canamsakhiler* (biyografi) çok önem arz etmektedir. Bu Canamsakhiler arasında önemli sayılan Bhai Bala’nın Canamsakhisidir.⁴ Çünkü Bhai Bala, hem Nanak’ın çağdaşı hem de onunla birlikte yaşayan bir kişidir. Fakat Bhai Bala Canamsakhi’nin de birkaç versiyonu bulunmaktadır.

¹ - Bu eser ilk olarak 1892 yılında Guru Gobind Singh Press, Siyalkot tarafından Shamsheer Khasla ve Raj Khalsa’nın yardımıyla yayınlanmıştır. [Nerede?](#)

² - *Sri Guru Granth Sahib*, İngilizce [tercüme](#) eden: Gopal Singh (New Delhi: Allied Publishers Private Limite, 1960).

³ - Sahib Singh 1961 yılında “*Guru Garanth Sahib Darpan*” adlı Guru Granth Sahib’in tefsirini yazmıştır. Bhupinder Singh Bhaikhel tarafından 2017 yılında Hintçeye çevrilmiştir.

⁴⁴ - Bhai Bala, *Canamsakhi Bhai Bale Vaali*, (Delhi: Punjabi Pustak Bhandar, Ty).

Bu konuda Müslüman araştırmacılar arasında Ebu'l-Aman Amritsari'nin “*Guru Granth Sahib ve İslam*”⁵ ve “*Sikh Muslim Tarikh Haqiqat ke Ayne me*”⁶ adlı eserleri esas kaynaklar arasındadır.

Guru Nanak ve Sihizm üzerine Urduca dilinde çok eser yazılmıştır, ancak Guru Granth Sahib'in tam Urduca çevirisi henüz yayınlanmamıştır. Fakat bazı Guru Granth Sahib bölümleri Urducaya çevrilmiştir; bunlar arasında Munşi Bric Lal'ın “*Sri Adi Granth*” adlı eseri, Sardar Attar Singh'in (1833-1896) “*İtr-e Ruhani*” adlı çalışması ve Pindi Das Qamar'ın “*Guru Nanak Darşan*” adlı eseri yer almaktadır. Guru Granth Sahib şiir biçiminde de çevrilmiştir; Dil Muhammad'ın “*Cap Ci Aor Sukhmani Sahib*” adlı eseri buna örnektir. Bu kitap Ahmed Salim tarafından “*Kalam-e Vahdaniyat*” ismiyle derlenmiş ve 2004 yılında Function House tarafından yayınlanmıştır. Lal Singh Anand Khalis'in “*Vird-e haq*” ve “*Cap Ci Sahib*” adlı eseri de örnek olarak gösterilebilir.

Sihizm üzerine çalışan batılı araştırmacılarından, William Hewat McLeod'un,⁷ Max Arthur Macauliffe'nin⁸ ve Sih tarihinde Guru Granth Sahib'i “*The Adi Granth*”

⁵ - Bu eser 1960 yılında İdara Saqafat-e İslamia Lahore tarafından yayınlanmıştır.

⁶ - Bu eser 1958 yılında İdara Saqafat-e İslamia Lahore tarafından yayınlanmıştır.

⁷ - Yeni Zelanda'da doğan Mcleod (1932-2009), 1958'de Hristiyan misyoner olarak Pencab'a gelmişti. Sihizm'in Hindistan dışında akademik çalışmaların başlamasında ve yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynayan Mcleod, arkasında Sihlerin gelecek nesilleri ve Sihizm akademisyenleri için referans kaynağı olacak Sihizm üzerine bir dizi çalışmalar bırakmıştır. Bazı Sihler, onun çalışmalarının çoğunda Sihizm'e aykırı bilgiler olduğunu ve Sihizm'in yanlış tasvir edildiğini belirtmektedirler. Yine bazı Sihler takipçilerinin çoğunun, akademik eleştirilerde bulunanlara atıfta bulunmadan bu çalışmaları kullanmaya devam ettiklerini söylemektedirler. (sikhiwiki.org, Encyclopededia of the Sikhs)

⁸ - Sihlere göre, G.G.Sahib'i İngilizce çeviren, erken Sihizm tarihçisi Max Arthur Macauliffe (1841-1913), Sih inancını batı dünyasının dikkatine sunan ilk yazardı. İrlanda'da doğan Macauliffe 1862 yılında Hindistan'nın Pencap bölgesine bir İngiliz Kamu görevlisi olarak atanmıştı. Hindistan'da yaşarken birçok sorumluluğu yerine getirmiş; *G.G. Sahib*'i İngilizceye çevirmiştir. Oxford tarafından 1909 yılında yayımlanan bu eser tüm Sih topluluğu tarafından takdir edilmiştir. Macauliffe hakkında Sihizm'e geçtiği

isimi ile İngilizce'ye ilk kez tecüme eden Ernest Trumpp'ın⁹ eserlerinden temel kaynak olarak yararlanılmıştır.

Çalışmamızda Türkçe kaynaklardan, kitaplar, makaleler, ansiklopedik maddeler ve YÖK tez merkezinden istifade edilmiştir. Türkçe kaynakları kullanırken, Türkiye'de bu alanda çalışmaları yapmış olan; Abdurrahman Küçük, Ali İhsan Yitik, Ahmet Hikmet Eroğlu, Cemil Kutlutürk, Huzeyfe Sayım, gibi ünlü hocaların eserlerinden de faydalanılmıştır.

Çalışma esnasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanes'inden, Milli Kütüphane'den, Jamia Milla İslamia Üniversitesi; Yeni Delhi, Dr. Zakir Hussain Kütüphanes'inden, Nedvetu'l-Ulema'nın (Luknav, Hindistan) Şibli Numani Merkezi

rivayet edilmektedir. (sikhiwiki.org, Encyclopemedia of the Sikhs); (Tirlochan Singh, *Ernest Trumpp And W. H. McLeod As Scholars of Sikh History Religin And Culture*, (Chandigarh: International Centre of Sikh Studies, 1994), 45-49.

⁹ - Alman asıllı Ernest Trumpp'ın, (1828-1885) ilk kez 1877 yılında "*The Adi Granth*" adıyla yayınlanan Guru Granth Sahib'in Bölümlerinin Çevirisi, Sihlerin kutsal metinlerini başka bir dile çevirmeye yönelik ilk girişim olarak bilinmektedir. Doğu ve Batı dillerinde uzman, seçkin bir dilbilimci olan çevirmen Ernest Trumpp, Sihler nezdinde, dilbilim, felsefe ve din alanlarında büyük bir bilim adamı olmasına rağmen katı bir Hristiyan olduğu için Sih inancının incelenmesine herhangi bir empati ölçüsü getirmeyi başaramayan biri olarak bilinmektedir. Sihler onun yaklaşımının önyargılı ve vardığı sonuçların saldırgan, hatta aşağılayıcı olduğunu söylerler. Trumpp, Guru Gobind Singh'in Sihizm'i, Hindu kompleksinin bir parçası olarak ele aldığı görüşündeydi. Ayrıca Trumpp'ın: "Nanak'ın kendisi hiçbir şekilde bağımsız bir düşünür değildi..." ve "Onuncu Guru, Guru Gobind Singh, birçok noktada yeniden Hinduizm'e geri döndü, kendisi Durga'nın (Tanrıça) özel bir adanmışıydı..." gibi sözlerinden ve onun diğer görüşlerinden memnun kalmayan Sihler onun çalışmalarına olumlu bakmamaktadırlar. (sikhiwiki.org, Encyclopemedia of the Sikhs); (Tirlochan Singh, *Ernest Trumpp And W. H. McLeod As Scholars of Sikh History Religin And Culture*, (Chandigarh: International Centre of Sikh Studies, 1994), 45.

Kütüphanesi'nden ve Patna'daki Khuda Bakhsh Oriental Public Kütüphanesi'nden (Bihar, Hindistan) istifade edilmiştir.

Dinler tarihine kazandırmak amaçlı öğrendiklerimiz ve çıkardıklarımız dinler tarihi metodu üzerine objektif çıkarımlardır. Çelişkili bilgilere atıf yapılmamasına özen gösterilmiştir. Orijinal kaynaklar kullanılmış fakat ulaşamadığı yerlerde ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Ayrıca çeşitli ifadelere dayanarak varılan sonuçların doğru olması durumunda bunun hocalarımızın eseri olduğunu, herhangi bir hata yapılmışsa bunun sorumluluğunun bana ait olduğunu ifade etmeyi gerekli görüyorum.

Çalışmamızın her aşamasında rehberliğini, tavsiyelerini, eleştirilerini, emeklerini esirgemeyen, titizlikle inceleyip yol gösteren, sıkıntılı zamanlarında bir çıkış yolu göstererek samimiyetle yolumu aydınlatan hatta maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu'na canı gönülden sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. En zor zamanda çok önemli tavsiyelerde bulunan, bana destek veren Dr. Arzu Yıldız hocamıza da teşekkür ediyorum. Tez izleme komitesi üyeleri Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, Doç. Dr. Cemil Kutlutürk, tez savunma jürisi üyeleri Prof. Dr. Ali İsra Güngör, Dr. Rukiye Aysun İnan ve Dr. Arzu Yıldız'a teşekkürlerimi sunuyorum. Yine İlahiyat Fakültesi döneminden beri derslerime giren ve yetişmemde büyük emeği olan başta Prof. Dr. Abdurrahman Küçük Hocam olmak üzere cümle hocalarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu vesileyle beni Türkiye'ye getirip eğitimimi sağlayan Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan ve Prof. Dr. Refik Turan hocalarımıza, uluslararası öğrenci olarak tüm eğitim süreci içerisinde arkamızda duran Dr. Emin Acar Vakfı'na, Mehmet Emin Genç hocamıza ve Türkiye'de destek olan tüm hayır-sever iyi insanlara fert fert şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Türkçe dil-bilgisi konusunda üniversite günlerinden beri bana her zaman moral veren sevgili dostum Durali Eğlen'e teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

2. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu Sihizm'in bir din olarak ortaya çıkışıdır. Sihizm'in ortaya çıktığı dönem Hint alt kıtasının Kuzeyindeki dini, ekonomik ve sosyal yaşam ile Sihizm'in etkilediği ve etkilendiği inanç, kültür ve toplumlar belirli sınırlar dahilinde ele alınmıştır. Bu çerçevede; Sihizm'in ortaya çıkmasındaki temel unsurlar, Sihizm'in gelişmesi ve yayılmasına etki eden etmenler ve Sihizm'in zihnimize canlandırması gereken anlam çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Önemi

Sihizm aslında Hint alt kıtasında, Babür döneminde, bölgenin kuzey kısmında, Guru Nanak ile başlayıp Evrengzib döneminde Guru Gobind Singh ile tamamlanan bir dindir. Yani Sihizm, İslam-Türk Devletleri'nin kucağına doğmuş ve gelişmiştir.

15. yüzyılda, Hint alt kıtasında, dönemin yöneticileriyle halk arasındaki ilişkiler, kendilerini üstün gören Brahminlerin diğer sınıflarla ilişkileri ve çok tanrıcılık, Hindu toplumu arasında rahatsız edici bir ortam oluşmasına sebep olmuştur. Alt kast insanların, İslam'a olan ilgisinden rahatsız olan Brahminler, İslam'dan men etmek yerine, İslam-Hinduizm sentezi bir orta yol bulmayı düşünmüşlerdir. Bu huzursuz ortam araştırmamız için ayrı bir önem arz etmektedir. Hint kökenli bir din olan Sihizm üzerine yaptığımız bu çalışmanın, dinler tarihi alanında yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık edip, yardımcı olabileceği kanaatindeyiz.

4. Kuramsal Çerçeve

4.1. Kuramsal Tartışma

Çalışmamızda Sihizm'in oluşum ve gelişim evreleri tespit edilmeye, 15. yüzyılda Hint alt kıtasının kuzey bölgesinde bulunan inanç çeşitlerini, ayin ve ibadetleri belirlemeye, ahlaki, sosyal, ekonomik ve dini durumları ortaya koymaya gayret edilmiştir. Guru Nanak'tan sonra Sihizm'in tarih içinde geçirmiş olduğu değişime ışık tutarak, başlangıç dönemi ile Nanak'tan sonraki Sihizm anlayışının farklılıkları ve bu farklılıkları ortaya çıkaran hususlar irdelenerek, Sih kültürünün taşıdığı algı, kendi perspektifinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

4.2. Araştırma Soruları/ Hipotezler

- Guru Nanak'ın temel inanç prensipleri, ibadet ve ayin konularında görüşleri nelerdir?
- Guru Nanak'ın Hinduizm ve İslam'dan uzaklaşmasının nedeni nedir?
- Guru Nanak'ın hem tek Tanrı inancını hem de reenkarnasyonu kabul etmesinin nedeni nedir?
- Hinduizm ve Sihizm'deki reenkarnasyon düşüncesinde farklılık var mıdır?
- Guru Nanak sonrasında Sihizm'de bazı değişiklik olmuştur.
- Sihizm'in oluşum ve gelişim evreleri nelerdir?
- Sihizm'in Hint alt kıtasının kuzey bölgesinde yaygınlaşmasının nedeni nedir?
- Sihizm'deki mezhepler nelerdir ve kurucuları kimlerdir?
- Sihizm'in kavram olarak ortaya çıkışının temelleri nelerdir?
- Sihizm'in ortaya çıkmasında Müslüman idarecilerin hoş görülmesi olmasının da etkisi olmuştur.

5. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

6. Araştırmanın Amacı

Hinduizm dinine mensup bir ailede dünyaya gelen Nanak'ın yeni bir fikir akımı ortaya çıkarmasının ardındaki nedenleri inceleyerek objektif bir bilgi ortaya koymaya çalışılmıştır. Sihizm'in dini metinlerinin ele alınması, Sih kaynaklarla diğeri Hint kaynakların karşılaştırılması, aralarındaki üslup ve anlatım farklarının ortaya çıkarılması çalışmamızın amaçları arasındadır.

7. Araştırmanın Yöntemi

7.1. Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırmamız Sihizm'in ortaya çıkışı üzerine olmuştur. Guru Nanak'ın, İslam ve Hinduizmi çok yakından tanınması ve öğretilerinde her iki dinin kurallarına yer vermesi nedeniyle, bu dinlerdeki kutsal kitaplar inceleme alanımıza kısmen de olsa girilmiştir. Guru Nanak, öğretilerini anlatmak için Hint alt kıtasının neredeyse tamamına, ilave olarak Batı'da Mekke, Kuzey'de Tibet'e kadar ulaşmıştır. Araştırmamızda yeri geldikçe Guru Nanak'ın Hint alt kıtasının haricinde ulaştığı yerlere de kısaca değinip, çalışmamızı Guru Nanak'ın yaşadığı dönemi, onun temel görüşünü, tarihsel gelişmeleri çerçevesinde incelemekle sınırlandırıp gereksiz ayrıntılardan kaçınacağız.

Araştırmamızda ortaya çıkış sürecini incelerken hem Hindu hem Müslüman hem de Sih yazarların eserlerinden yararlandık. Araştırmamızın farklı bakış açıları arasında gerçeği ortaya çıkarmasına çalıştık. Her görüşe yer verdik. Ancak olayları bilimsel bir yaklaşımla analiz ederek, gerçekleri olduğu gibi yansıtmayı temel ilke edindik. İki görüşün karşılaşması neticesinde Sihizm'in bir din olarak ortaya çıkması ve kurumsallaşma sürecini objektif olarak inceledik.

8. Sihizm'in Doğup Yayıldığı Hint Alt Kitasının Kuzey Bölgesi

Hint alt kıtası, genellikle Güney Asya bölgesini ifade eden bir terimdir. Bu bölge, tarihsel ve coğrafi olarak Hindistan'ı ve çevresindeki bazı ülkeleri kapsamaktadır. Hint alt kıtasında yer alan ülkeler şunlardır: Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Nepal, Afganistan, Butan, Sri Lanka ve Maldivler. Hint alt kıtası, kuzeyde Himalyalar, güneyde Hint Okyanusu, batıda İran Platosu, doğuda ise Bengal Körfezi ve Güneydoğu Asya ile sınırlıdır. Bu terim, coğrafi olduğu kadar kültürel, etnik ve tarihi bir anlam da taşımaktadır.¹⁰ Burada sadece kuzey bölgesini ele alacağız. Çünkü Guru Nanak bu bölgede doğmuş büyümüş ve hayatının son günlerini oralarda geçirmiştir. Hint alt kıtası çok geniş bir coğrafya olduğundan ve konumuz Guru Nanak ve (kurucusu Guru Nanak olan) Sihizm olduğundan, bu bölgedeki bilgilerin çalışmamıza faydalı olacağını düşünüyoruz.

Antik Pencap, Hindistan ve Pakistan'ın çeşitli bölgelerini kapsayan bölgenin adıdır. Mevcut coğrafyaya göre Pakistan'ın Pencap eyaleti ve Hindistan'ın Pencap, Haryana ve Himaçal Pradeş eyaletlerinden oluşmaktadır.

Hindistan'ın batı-orta kesiminde Vindhichal (Vindiyahal) olarak adlandırılan antik sıra dağlar, kuzeyi güneyden ayıran çizgi olarak kabul edilir. Narmada isimli bir nehir, bu dağlara eşlik etmektedir. Yani Narmada nehrinin kuzey kısmı, kuzey ve güney Hindistan'ın sınırını çizmektedir. Hindistan, doğudan batıya uzanan bu dağlarla, Uttarakhand (kuzey bölgesi) ve Dekkan (güney bölgesi) olmak üzere iki kısma ayrılır.

Kuzey Hindistan dört bölümden oluşmaktadır; Birinci kısım, bölgede akan nehirlerin Attock Nehrine (İndus/Sind Nehri) döküldüğü alanları, ikinci kısım, nehirlerin Ganj Nehri'ne döküldüğü alanları, üçüncü kısım, Attock Nehrinin doğu tarafındaki çöl

¹⁰ - *Genomics And Health in The Developing World*, Ed. Dhavendra Kumar, (New York: Oxford University Press, 2012), 889.

bölgesi ve dördüncü kısım ise, orta Hindistan'ı kapsamaktadır. Birinci kısmına, yani nehirlerin Attock'a dökülen kısmına Pencap denir.¹¹

Pencap iki kısma bölünür; kuzey ve batı kısmı dağlıktır. Güney ve batı kısmı düz arazidir. Özellikle bu düz kısmına Pencap denilmektedir. Çünkü Sindh, Satlec, Ravi, Çenab ve Jhelum olmak üzere beş nehir (Penc aab) buradan akmaktadır.¹² Aslında bölge, üzerinde önemli bir fiziksel etkiye sahip olan bu beş nehir nedeniyle böyle adlandırılmıştır.¹³

Müslüman fatihlerin Hindistan seferleri bu bölgeden gerçekleşmiştir. Müslümanlar Hindistan'a geldikten sonra Hint toplumu çoğunluk ve azınlık toplumu olarak bölünmüştür. Çoğunluk toplumu gayri müslimler olup, azınlık toplumu ise Müslümanlardan oluşmuştur. Daha önce buradaki insanlar kast sistemine göre değil, dışarıdan gelen Aryanlar ve yerli insanlar olmak üzere iki gruba bölünmüştü. Bir araştırmacı B. N. Varma'ya göre Hindistan'da başlangıçta kast ayrımı bulunmuyordu. Aryanlar Hindistan'a geldiklerinde ki onlar Hint-Aryanlar olarak adlandırılmıştır, buradaki insanları sevmedikleri ve bölgeyi işgal etmek istedikleri için yerliler ile savaşımlardır. Savaşı kazanınca Aryanlar kendilerini üstün görmeye başlamışlardır.¹⁴ Fethettiği halkların arasında kalmayıp onları uzak, ulaşılmaz bölgelere sürmüş; onların kültürü ve medeniyetini kabul edenleri aşağılık ve köle gibi koşullarda yaşamaya zorlamışlardır. Bu büyülenme tavrı, git gide dinin bir parçası haline dönmüştür.¹⁵ Varma, daha da izah ederek, Aryanlar'ın önceki dönemlerinde okuma yazmayı

¹¹ - Munşi Sada Sukhlal, *Tarikh-e Hind* (yy: Matbaa Nuru'l Akhbar, 1853), 2.

¹² - Munşi Sada Sukhlal, *Jografiya-e Hind* (Agra: Matbaa Nuru'l Akhbar, 1860), 2/28.

¹³ - Seyyed Muhammad Lateef, *Tarikh-e Punjab* (Lahore: Takhleeqat, 1994), 39.

¹⁴ - B. N. Varma, *Ayna-e Tarikh* (Agra: Ram Parşad And Brothers, 1933), 1/ 4, 12.

¹⁵ - Miyan Manzur Ahmad, *Taqabl-e-Adyan-wa-Mazahib* (Lahore: İlmi Book House, 2004), 13; Lateef, *TP*, 75.

bilmediğini ama tanrıları ve tanrıçaları memnun etmek için bazı mantralar (dini metinler) hazırlandığını ve medeniyetleri gelişince bu mantraları toplanıp bir kitap haline getirildiğini söylemektedir. Varma bu mantraların tam olarak ne zaman ortaya çıktığını söylemenin mümkün olmadığını da belirtmektedir. Ancak İsa’dan bin yıl önce Rig Veda, Atharva Veda, Sama Veda ve Yacur Veda olmak üzere dörde bölündüğünün tahmin edildiğini de ifade etmektedir.¹⁶ Hindu bilginlerinden olan ve Hindistan’ın cumhurbaşkanlığını da yapan Sarvepalli Radhakrishnan (1888-1975) ve istiklalden sonra Hindistan’ın ilk başbakanı olan Jawaharlal Nehru’ya (1889-1964) göre Vedalar insan yazısıdır.¹⁷ Ama bu isimler, Veda yazarlarının kim olduğunu söyleyememişlerdir.

Yine kast sisteminin oluşumunu açıklayan Varma, Ramayana ve Mahabharata zamanında küçük Aryan gruplarının; Hastinapur (M.Ö. 1200-600), Panchala/पञ्चाल (Pançala) (M.Ö. 1100-400), Kashi/काशी (Kaşı) (M.Ö. 6.), Kosala /कोसल (M.Ö. 7.-5.) ve Videha/विदेह (M.Ö. 1200-700) olmak üzere kuzey Hindistan’da çok şöhret kazanan imparatorluklar kurduklarından bahsederek, o zamana kadar kast ayrımlarının iyiden iyiye yerleştiğini söylemektedir. Aynı şekilde çoğu yerli insanlardan oluşan *Şudra* diye bilinen bir başka kastın ve kast sisteminin kurallarının ortaya çıkmasından da bahsetmektedir.¹⁸

Aryanlar temelde üçe bölünmüş ve Aryan tanrılarının hizmetkarları ve rahipleri Brahmin, savaşçıları ‘Kṣatriya’, her iki sınıfın hizmetkarları olarak kabul edilenleri ve tüccarları ‘Vaiśya’ diye adlandırılmıştır.¹⁹

¹⁶ - Varma, AT, 1/4,12-14.

¹⁷ - Miyan Manzur, TAM, 14-15; Jawaharlal Nehru, *The Discovery of India* (London: Meridian Books Limited, 1956) 66-67.

¹⁸ - Varma, AT, 1/7,29.

¹⁹ - Muhammad Yusuf Khan, *Taqabl-e-Adyan* (Lahore: Baitu’l Ulum, Ty), 44.

Araştırmacılar, Aryanlar tarafından alt kastlar için hazırlanan kurallarda şöyle yazdığını belirlemişlerdir: “Nefret ettiğimiz kişiler veya bize zarar verenler bir kedinin bir fareyi öldürdüğü gibi işkence görmeli ve öldürülmelidir”.²⁰ Yine bir araştırmacı, Hindistan’daki alt kasttan olan Şudra’lar ile ilgili kuralları açıklayarak, kendi eserlerinde şöyle aktarmıştır: “Tanrı’nın Şudra için emrettiği tek şey üçüne hizmet etmektir.”²¹ Şudra’nın gölgesi Brahmin üzerine düşerse temizlemek gerektiği için yıkanmak zorundadır. Şudra’ya ilim ve din öğretmeyin. Eğer Brahmin, Kışatriya ve Vaişya ile sert konuşursa dilini kesin.’’²² Sonra alt kasttan da daha aşağı muamele gören bir grup daha ortaya çıkmıştır. Bu yeni grup kast dışı sayılarak “achut” (dokunulmazlar) olarak adlandırılmıştır. Yani ne kimseye dokunabilir ne de kimse onlara dokunabilir. Bu uygulama saygı ve onurdan değil, onlara duyulan aşağılamadan kaynaklanmaktadır. Yüksek kasta mensup insanların yapamadığı işi yapmak, sokakları ve evleri çöplerden temizlemek ve ölü hayvanları bir yerden başka bir yere taşıyıp atmak gibi işler bu kasta mensup olanların görevidir. Birçok anayasal ve toplumsal değişikliğe rağmen, bu kasta yapılan zorbalık etkisi bugün de Hindu toplumunda görülebilmektedir. Bu kast mensuplarının Hindu tapınaklarına girmeleri yasaklanmıştır. Ne genel su kuyularından su alabilirler ne de beraber oturup su içebilirler. Ölülerin yakılması Hindularda dini açıdan önemli olmasına rağmen achutların ölülerini Hindular gibi yakmalarına bile izin vermeyip gömmeye zorlarlar.²³

²⁰ - Matin Tariq Baghpati, *İslam Aor Ravadari* (Delhi: Markazi Maktaba İslami, 1986), 3.

²¹ - Masud Alam Falahi, *Hindustan Me Zaat Paat Aor Musalman* (Yeni Delhi: Al- Qazi Publishers, 2007), 49; Manusmriti, Sanskritçe’den Hintçe çeviren: Pandit Girija Prasad Dvivedi, (Lucknow: Newul Kishore Press, 1st edition, 1917), 17.

²² - Muhammad Yusuf, *Bava Nanak Ka Mazhab* (Lahore: Şeyh Gulzar Muhammad Printer, 1919), 11-14.

²³ - Hindustan Me Samaci İslah ki Tahrikar Aur Unke Asarat, edt: Sadiqu Rahman Kidwai, “Hindustan Me İslahi Tahriken” Khaliq Anjum, (Yeni Delhi: Ghalib Institute, 2011), 26.

Hindu kast sisteminde Brahminler ve Kşatriyaların Vaişyalar ve Şudralara kıyasla iyi bir konumda olduğu da burada belirtilmelidir. Çünkü yukarıda zikredildiği gibi Brahminler Brahma'nın ağzından, Kşatriyalar kolundan, Vaişyalar Brahma'nın uyluğundan ve Şudralar ayaklarından doğmuştur. Dolayısıyla uyluktan doğan Vaişyalar, Şudralardan üstün olmalarına rağmen yukarıdaki iki kasttan aşağıdırlar. Tüm kastların sorumlulukları da belirlenmiştir. Şudra'ya yukarıdaki üç kasta hizmet etme sorumluluğu verilmiştir. Şudraların bu üç kasttan daha aşağı olmamasının başka bir nedeni ise, bahsedilen üç kastın mukti (kurtuluş) için tekrar doğma hakkı olurken, Şudraların tek doğumlu olup bu hakka sahip olmamasıdır.²⁴ Farklı kastların görev ve sorumluluklarının kast sisteminde tanımlanıp, temel haklarının bulunmaması da çok ilginçtir.

Hindistan'da Türk Sultanlığı kurulduğunda (1206 M.) bölgedeki çeşitli beylikleri birleştirip iktidarını merkezi hale getirmiştir. Toplum ilk defa özgürlük ve eşitlik şuurunu kazanmıştır. Ekonomideki reformlardan dolayı da halk, genel olarak halk mutluluk ve ferahlık içinde yaşamıştır. Türk Sultanlığı dönemi, dini açıdan da özgür bir dönem olarak anılmaktadır. Hint alt kıtasındaki Türk Sultanlığı dönemi, ekonomiden edebiyata, siyasetten din özgürlüğüne kadar birçok sahada gelişmelere sahne olmuştur. Devlet politikasında her ne kadar din yayma planlaması olmasa da, Sultanlık dönemi bu konuda güzel bir ortam sağlamıştır. İslam ve Müslümanların etkisiyle bireysel ve toplumsal değişiklikler olmuş, yeni inanışlar ve mezhepler ortaya çıkmıştır. İslam, Hindu toplumunun varlığına ve bunun klasik yapısına meydan okuduğu için, Hindu bilginler İslam'ı göz önüne tutarak reformlar yapmak mecburiyetinde kalmışlardır. Halk arasında, gittikçe nüfuz eden İslam etkisi görülünce ve alt sayılan kastlar yeni bir cansuyu olarak kabul edilmeye başlayınca,²⁵ Manuizm* ve Brahmanizm fikirlerini değiştirip

²⁴ - Manusmriti, 4:10

²⁵ - Abdulmecid Salik, *Muslim Saqafat Hindustan Me* (Lahore: İdara Saqafat-e İslamiya, Ty), 497.

Brahmanizmi yeniden canlandırmak, İslam'ın bitirilmesi ve alt sınıftan olanların/Şudralar'ın köleliğinin devam etmesi için bir dizi hareket başlatmıştır. Hindistan'a Müslümanlar gelmeden önce de kast sistemi vardı. Bu sistemin olumsuzluklarına karşı pek çok hareket ortaya çıkmıştır. Ama en önemli dönüm noktası, toplumun geniş kesimlerinin İslam'la tanışması ve halkın büyük bir bölümünün İslam'a yönelmeye başlamasıyla olmuştur. Bu süreç, Hinduların üst sınıfı tarafından olumlu karşılanmadığı için Hindular, kast sistemini Müslümanlar arasında da yaymaya çalışmışlardır. İslam'a geçenlerin çoğu alt sınıf kastlardan olduğu için, onlar arasında kast sisteminin yayılması konusunda Hinduların daha iyi bir fırsat bulduğu düşünülmektedir. Bundan dolayıdır ki, bugün Hint toplumunda özellikle kuzey ve doğu bölgelerinde, Müslümanlar arasında da bazı insanlar vardır ki, Müslüman oldukları için Hinduların alt kastlarına göre muamele görmezler. Ama bir alt kast gibi “geri kalmış” olarak adlandırılırlar. Bunların sosyal yapıları ve meslekleri de alt kast Hindularinkiyile aynıdır. Örneğin Hindularda “Nai” ve “Sain” lakaplarıyla bilinen berberlik işi, “Dhobi” lakapları olanlar ise elbise temizleme işi genellikle alt kast insanlar tarafından yapılırken, Müslümanlar arasında da “Nai” ve “Dhobi” sınıfı (berber sınıfı) bulunmaktadır. Hindu toplumunda “Koiri/Kori” denilen ve çiftçilik, manavlık veya sebzeleri satma işiyle

*- Manuizm, çoğunlukla Hindistan'daki 1947'deki bağımsızlıktan sonra Hindistan ana yasasına göre eğitime, insan haklarına ve eşit vatandaşlığa izin verilen alt sınıf insanlar tarafından kullanılan bir terimdir. Bu terim, Manusmirti yasalarını Hindulara uygulamak isteyenleri ifade etmektedir çünkü Hindistan yasası uygulandıktan sonra artık Hindistan eski çağlardaki gibi Manusmirti yasası ile değil, Hindistan yasası ile yönetilmektedir. Her ne kadar Manusmirti yasasının etkisi azalmışsa da, Hindu toplumunda hala kökleri mevcuttur. Bu terim aracıyla alt sınıflar bir yandan Hindistan yasasını savunurken, diğer yandan da halkını uyanık tutmaya çalışmaktadır.

meşgul olan ve “Mallah veya Gorhi” adlarıyla bilinen balıkçılık ve kayıkçılık yapan sınıf varken, Müslümanlarda da aynı işleri yapan sınıflar yer almaktadır.²⁶

Bütün bunlara rağmen önemli bir başarı elde edememişlerdir. Brahminler Müslümanlara karşı izledikleri siyasette başarılı olamayınca, reform adına halk arasında tektanrıcılığın eski Hindu inanişının bir parçası olduğunu ve toplum tarafından unutulduğunu dile getirmeye başlamışlardır.²⁷ Hint alt kıtasından ortaya çıkan dini hareketleri anlamak için bu çerçevede bakmak faydalı olacaktır.

²⁶ - bkz: Edgar Thurston, *Castes And Tribes of Southern India*, Volume VII-T to Z, (Madras: Government Press, 1909); Susan Bayly, *The New Cambridge History Of India*, 3, (New York: Cambridge University Press, 1999), 200; Hindustan Me Samaci İslah ki Tahrikar Aur Unke Asarat, Ed: Sadiqu Rahman Kidwai, “Hindustan Me İslahi Tahriken” Khaliq Anjum, (Yeni Delhi: Ghalib Institute, 2011),

²⁷- Falahi, *HMZPAM*, 190.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİHİZM'İN TARİHİNE BAKIŞ

Sihizm, Hint alt kıtasının kuzey bölgesinde ortaya çıkmıştır. Kültürü, verimliliği ve üretimiyle ünlü olan bu bölge, aynı zamanda Hint alt kıtasına yürüyen çeşitli kavimlerin ilk durağı olmuştur. İslam'ın Hint alt kıtasına ilk gelişi, güney bölgesinden gelen Müslümanlarla olmuş ancak Müslümanların tam hakimiyeti kuzey bölgesinden gelen Müslümanlarla gerçekleşmiştir. Yukarıda zikredildiği gibi İslam'ın yerleşmesinin ardından sufilerin ahlakı ve davranışları İslam'ın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra Müslüman hükümetinin kurulmasından (13. yüzyıl) sonra belirli dönemlerde davet ve tebliğ çalışmalarına verilen desteği de İslam'ın yayılmasını etkilemiştir. Ayrıca Müslümanlarla olan ilişkileri sayesinde yerel halk, İslam'ın, kendilerine yeni gelen usullerinin ve ilkelerinin farkına varmışlardır. Aynı şekilde onlara sosyal anlamda bir özsaygı duygusu kazandırmıştır. Bu farkındalık Hindu halkın bir kesiminin İslam'a yönelmesine yol açarken, bir kesimi de bunu durdurmak için önlemler almaya başlamıştır. Bu düşüncenin bazı Senkretik hareketlerinin kaynağı olduğu düşünülmektedir. Nanak (15. yüzyılın sonlarında) böylesi bir ortamda doğmuştur. Çevresinde pek çok din ve takipçiler görmüş, din adına kastların eşitsizliğine şahit olmuş aynı zamanda farklı din adamları ve toplum baskılarıyla da karşı karşıya kalmıştır. Nanak'ın hayat hikayesi olan ve Sihizm ıstılahında Canamsakhi denilen kitapların yazarlarına göre, Nanak hassas bir şuura sahip olduğu için yaşanan olayları dikkate alıp toplumdaki sorunların çözülmesine kendini vakfetmiştir.²⁸

Bu bağlamda o dönemde halk tarafından bilinen hareketler arasında Bhakti hareketinin ön sırada olduğu ifade edilmektedir. Bu hareket 7. İle 10. yüzyıllar arasında

²⁸ - Bhai Bala, *Canamsakhi Bhai Bale Vala*, (Delhi: Punjabi Pustak Bhandar, Ty), 13.

Hint alt kıtasının güney bölgesinde ortaya çıkmıştır.²⁹ 12. yüzyılda Sant Cnaneşvar (ö. 1296), bu hareketin kuzeye doğru başlamasına yol açmıştır. Kuzey bölgesinde bu hareketin önemli isimlerden birisi İslami bir çevrede yetiştiği iddia edilen Sant Kabir (ö. 1518)'dir. Sihizm'in banisi olan Guru Nanak'ın Sant Kabir'in görüşlerinden en çok etkilenen kişi olduğunu söylenmektedir. Kabir'in kast sisteminde, putlara tapma gibi dış eylemlere karşı çıkma ve tek tanrıcılığı savunma gibi görüşlerini benimseyen Nanak, daha sonra ayrı bir düşünce ekolü (tevhidin ön planda olduğu) kurmuştur. Bu yüzden bazı kişiler Nanak'ı Müslüman olarak adlandırmaya çalışmışlardır.³⁰ Nanak, kendi ekolünü geleceğe taşımak için bazı önlemler almıştır. Sihizm olarak ortaya çıkan bu ekolün ilerleyen dönemlerde başına gelen gurular Sihizm'in siyasi bir güç haline gelmesinin yolunu açmıştır. Kuzey bölgesinde ortaya çıktığı için doğal olarak Sihlerin çoğunluğu bugün bile o bölgede yaşamaktadır. Hindistan nüfusunun yaklaşık %2'sini oluşturan sih topluluğu bugün Hindistan'da siyaset, ekonomi ve din açısından iyi bir konumdadır. Bu bölümde tüm bu noktalar ele alınıp çalışılacaktır. Yukarıda da belirtildiği gibi Nanak'tan önce Hindu toplumu ikiye ayrılmıştır: Bir kısmı İslam'a meylederken, diğeri bir kısım ise bu durumu topluma ve dine yönelik bir tehdit olarak görmüştür. Sihizm'in ortaya çıkışını ve gelişimini bilmek için o zamanın dini ortamını bilmek çok önemlidir. Bu nedenle şimdi Nanak'ın doğup büyüdüğü bölgenin dini durumlarını incelemeye çalışılacaktır.

1.1. Guru Nanak Öncesi Bölgenin Dini Durumu

Guru Nanak, Hindu toplumunda doğup büyüyen dini bir liderdi. Bu anlamda, Guru Nanak'ı, onun düşüncelerini ve fikirlerini, inceleyebilmek için onun yaşadığı

²⁹ - Kutluturk, *HDİABÖ*, 163.

³⁰ - bkz: Bava Nanak Ka Mazhab, Muhammad Yusuf, Muhammadi Steem Press, Lahore, 1919. Diğer yandan Hinduların tenasüh gibi inançlarını benimsediği için bazıları İslam ile Hinduizm'i uzlaştırma çabası olduğunu düşünmektedir; bkz: Tariq, *TABTATM*. 145.

dönemi bilmemiz bizim için çok önemlidir. Bhakti hareketinin gelişiminde önemli rol oynamış olan Nanak, geliştirdiği fikirler ile Sihizm adı verilen yeni bir inanç sisteminin kurucusu olmuştur. Burada mevzu bahis yalnızca Nanak'ın Sihizm'in oluşumundaki rolü değil, aynı zamanda bu yeni düşüncenin oluşumunda hangi fikirlerin etkili olduğudur. Nanak gençliğinden itibaren bölgede bulunan çeşitli dini akımların etkisinde kalmıştır; Vişnu'ya olan bağlılıktan doğan Bhakti hareketi bu listenin başında yer almaktadır. Daha sonra bu hareketle ilişkili bazı kişiler Vişnu adanmışlığından Şiva'ya hatta Rama'ya olan bağlılığı Bhakti hareketinin bir parçası haline getirmiş olsalar da, burada Nanak dönemi adanmışlığıyla (Vişnu) sınırlamalıyız. Benzer şekilde, Şiva'ya bağlılığa dayanan Nath hareketi ve Namdev (ö. 1350), Ravidas (ö. 1335) ve Şeyh Farid gibi sufiler de Nanak'ın döneminde önemli ve etkili birer unsur olmuştur. Nanak'ın düşünceleri tüm bu fikir ve hareketlerin ortamında gelişmiştir. Bu fikirlerden etkilenen Nanak, avatar inancını, kast sistemini ve putçuluğu reddetmiş, tek Tanrı inancını kabul ederek ayrı bir düşünce okulunun temelini atmıştır.

1.1.1. Hint Menşeli Gelenekler ve Hareketler

1.1.1.1. Bhakti Hareketi

Sözlükte Bhakti bağlılık, itaat, hizmet, tapmak, samimiyetle bağlanmak, süslenmek ve sevgi anlamına gelmektedir.³¹ Ancak Hindu dini kitaplarında tanımlanan Bhakti, nihai varış noktası teslimiyet olan Tanrı ile birleşmenin/Tanrı'ya kavuşmanın yoğun arzusudur.³² Bhakti, bigiyle, amelle ve fedakarlıkla kurtuluşa ulaşmanın yolu değil, sevgiyle ve samimi bir bağlılıkla Tanrı'ya ulaşmanın yoludur. Ünlü Hindu yazarı Tara Çand'ın sözüyle: “Bhakti dinin duygusal yönüdür.” Kökleri insan bilincinin duygusal ya

³¹ - Vaman Shivram Apte, Sanskrit-Hindi Koş, (Varanasi: Chaukhamba Vidya Bhawan, 2012), 726.

³² - Bhagavatdgita 7.17.

da duygulanımsal kısmına dayanır.³³ Bazıları Bhakti ile Bhakti hareketi arasında ayrım yaparak, kelime anlamıyla Bhakti'nin (Tanrı aşkı ve samimi bağlılığı) herhangi bir tanrıya ait olabileceğini, ancak “Bhakti hareketi” teriminin Vişnuizme özgü, Hint menşeli dini bir hareket olduğunu söylemişlerdir.³⁴

Hint tarihinde Bhakti bir hareket olarak Narnarayan Mat ve Satuat Mat'ten³⁵ doğduğu söylenir.³⁶ Bhakti'nin bir hareket olarak gelişmesinde öncü rol oynayan, Güney Hindistan'da özellikle Tamil bölgesindeki Vişnu ile Şiva adanmışlarının olduğunu söyleyenler de vardır. Bunlara göre MS.6. yüzyıl ile 8. yüzyıllar arasında Hint alt kıtasının Tamil bölgesinde Nayanarlar (Nayanmar diye de adlandırılmaktadır) olarak bilinen bir grup Şiva adanmışlar, Alvar ve Adiyar adıyla bilinen Vişnu adanmışları ile birlikte Bhakti hareketinin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır.³⁷

Burada M.S 7. ve 11. yüzyıllarda Güney Hindistan'a çok sayıda Müslümanın yerleşmekle kalmayıp, aynı zamanda inançları, eylemleri, karakter ve işleriyle hem hükümdarı hem de halkı etkilemeye devam ettiklerini belirtmek yerinde olacaktır. Bazı araştırmacılara göre, 13. yüzyılda Müslüman hakimiyeti kurulmasından sonra İslam

³³ - Tara Chand, *İslam Ka Hindustani Tahzib Par Asar*, çev. Raham Ali Haşmi, (Delhi: Azad Kitab Ghar, 1966), 49

³⁴ - Shamim Tariq, *Tasawwuf Aur Bhakti: Tanqeedi Aur Taqabuli Mutalea*, (Mumbai: Anjuman-ı İslam Urdu Research Institute And Karimi Library 2012), 121; Kutluturk, *HDİABÖ*, 159.

³⁵ - Narnarayan Mat, cesaret ve doğru eylemi, Satuat Mat ise sevgi ve aşırı bağlılığı vurgulanan akımdır. Bu akımın kim tarafından başlatıldığı ve ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili kesin bir bilgiye sahip olmak kolay değildir ama bazı kaynaklar “Orta Çağ” döneminden önce başladığını işaret etmektedir. Bkz: Tariq, *TABTATM*, 122.

³⁶ - Tariq, *TABTATM*, 123.

³⁷ - J. N. Farquhar, *An Outline Of The Religious Literature*, (London: Oxford University Press, 1920), 187; S. N. Sadasivan, *A Social History Of India*, (New Delhi: A.P.H. Publishing Corporation, 2000), 150; Falahi, *HMZPAM*, 190

etkisiyle gelişen bu yeni ortamda Tanrı aşkı ve kendini teslim etme anlamlarına gelen Bhakti'nin çeşmesi daha önceki dönemlerde damla damla akarken bu dönemde sel gibi hız kazanarak tüm Hint alt kıtasında halk arasında gönül kazanmaya başlamıştır.³⁸ On sekizinci yüzyılın sonlarında Şankar Açarya, Hinduların felsefi görüşlerini ve dini inançlarını tek bir düşünce sistemine dahil etmeye çalışmıştır. Bunun dışında başlangıçta adanmışların kişisel kalp olayı olan Bhakti Şankar Açarya ve Ramanuca (ö. 1137) gibi din adamlarının felsefi düşünceleri bir hareket olarak büyümeye başlamıştır. Vişnu Mat biçimindeki Bhaktinin, kuzey Hindistan'da daha önceden mevcut olduğu bilinmektedir. Çünkü bu akımın “Hari Vanş” ve “Vişnu Purana” olmak üzere iki kitabının 6. yüzyılda bulunduğu söylenmektedir. Bhakti düşüncesine ağırlık verilen ve Vişnuculuk akımının en popüler metni olan Bhagavad Purana'nın ise MS 9. yüzyılda oluşturulduğu düşünülmektedir.³⁹ 13. yüzyılın başlarında Müslümanların hakimiyet kurması ile Bhakti hareketi giderek daha popüler hale gelmiştir. Ramanuca (ö. 1137) çizgisine bağlı olan Ramananda (ö. 1380) avatari Rama'yı Vişnu yerine Bhaktinin konusu haline getirmiş ve aynı zamanda alt kast sayılan ve aşağı düzeyde kabul edilen kişilere de kapılarını açmış ve geniş çapta popüler hale gelmesine büyük katkıda bulunmuştur.⁴⁰

Bhakti farklı prensiplere dayalı olarak çeşitli kategorilere ayrılabilir. Fakat esas olarak Saguna (sıfatlarıyla bhakti) ve Nirguna (sıfatı olmadan bhakti) olmak üzere iki çeşit Bhakti olduğunu ifade edilebilir. Saguna Bhakti'de adanmışlar, çoğunlukla imgeler

³⁸- Chand, *İKHTPA*, 49

³⁹ - Richard L. Thompson, *The Cosmology Of Bhagavat Purana*, , (Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2007), 10; Tariq, *TABTATM*, 123.

⁴⁰ - Abid Hussain, *Qaumi Tahzib Ka Mas'ala* (Aligarh: Anjuman Taraqqi Urdu, 1955), 111; Falahi, *HMZPAM*, 190.

veya statülerle temsil edilen formlara ve niteliklere/sıfatlara sahip olan Tanrı ile ilişki kurarken, Nirguna Bhakti, formları olmayan bir Tanrı önerir. ⁴¹

Bhakti düşüncesi Hint alt kıtasının Kuzey bölgelerinde de doğmasına rağmen Güney bölgelerinde geniş halk kitlelerinin gönlünü kazanmıştır. Güneyde bu hareketi yeniden canlandıran Şankar (d. 8. yüzyıl) ve Ramanuca (ö. 1137) olmuştur. 12. yüzyılda Sant Cnaneşvar (ö. 1296), Sanskritçe yerine Marathice dilinde (halk dilinde) Gita'nın bir açıklamasında (tefsirinde) Giyan, Karma ve Bhakti'ye eşit önem vererek, Kuzeye doğru bu hareketin başlamasına vesile olmuştur. Ramananda'dan önce Namdev (ö. 1350), Cnaneşvar'ın yolunu izlemiş ayrıca Hint alt kıtasının batı bölgesi olan Maharaştra'da Vişnu ve Şiva yerine Vişnu'nun avatarı olan Krişna Bhakti hareketini başlatmıştır.⁴² Hint alt kıtasının kuzey bölgesinde Bhakti hareketiyle ilgili önemli isimler arasında Sant Kabir ve Nanak yer almaktadır. Nanak'ın en çok etkilendiği kişi Sant Kabir olmuştur. Nanak'ın düşünce ve fikirlerini incelemeyen önce, onun düşüncelerinin şekillenmesinde önemli rol oynayan bazı inanç sistemlerinin de zikredilmesi yerinde olacaktır.

1.1.1.2. Nath Geleneği

Nath veya Natha efendi anlamına gelen genel bir terimdir. Nath, Natha, Natha sampradaya, Nath panth kelimeleriyle bilinen Nathism, Hinduizm'in Şivacılık mezhebinin bir alt geleneğidir. Araştırmacılar Nathizm'in, Yoga ideolojisi ve metodolojisini kullanan bir Şiva tarikatı olduğu ve Şivacılığın yogayla birleşiminin muhtemelen bölgedeki en uzun dini tarihe sahip olduğunu söylemektedirler.⁴³ Çileci Nath

⁴¹ - Kren Pechilis Prentiss, *The Embodiment Of Bhakti*, (New York: Oxford University Press, 1999), 20.

⁴² - Satiş Chandra, *Ahd-e Vusta Ka Hindustan*, çev. Azizuddin Hussain, (Yeni Delhi: Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2003), 1, 308-313.

⁴³ - Daljeet Singh, *The Sikh Ideology*, Y.y. 1990, 50; James Mallinson, *Brill Encyclopedia of Hinduism "Nath Sampradaya"*, vol. 3, 2011, s 407-428).

gelenegi, Gorakhnath'tan geldiğini iddia eden ve manevi kurtuluşun aracı olarak Hatha yogayı* yayan bir grup yoga tarikatından oluşur. Hatha yoga, zorlu fiziksel duruşlar ve nefes kontrolünü içerir. Gorakhnath, Hindistan'daki Nath manastır hareketinin kurucusu, yogi ve aziz olarak kabul edilmektedir.⁴⁴

Nath sampradaya* geleneksel olarak on iki akıma bölünmüştür. Bu akımlar aslında monolitik bir düzenin alt bölümü değil, Matsyendranatha, Gorakhnatha veya onların öğrencilerinden birinin soyundan gelen ayrı grupların bir karışımıydı. Ancak, on iki resmi pantala rahatlıkla sığabilecek sayıdan çok daha fazla Natha mezhebi her zaman var olmuştur.⁴⁵

Gorakhnath'ın takipçilerine yogi, gorakhnathi ve darsani de denilmektedir, ancak en belirginini kanphata olarak bilinir. Bu isimlerin ilki, geleneksel Hatha yoga uygulamalarına, ikincisi, kurucularının ismine, üçüncüsü, ayırt edici özelliklerinden biri olan büyük küpelere ve dördüncüsü, küpelerin takılması için kulak kıkırdaklarının bölünmesi uygulamasına atıfta bulunmaktadır. Kuzey'de Himalayalar, Pencap ve diğer bölgelerde bunlara Nath denilmektedir. Bu tarikata göre kadınlar da Nath olabilir. Kadınlarına Nathni denilmektedir. Batı Hindistan'da genellikle Dharamnathi olarak

*- Hatha yoga, yaşamsal gücü veya enerjiyi korumak ve yönlendirmek için fiziksel teknikler kullanan bir yoga dalıdır. (Jason Birch, "The Meaning of Haṭha in Early Haṭhayoga". *Journal of the American Oriental Society*. 131.4 (October-December 2011), 527–558.

⁴⁴ - W. H. Mcleod, *The A To Z Of Sikhism*, 146; Brill Encyclopedia of Hinduism "Nath Sampradaya" by James Mallinson, vol. 3, 2011, s 407-428; George weston Briggs, *Gorakhnath And Kanphata Yogis*, (London, Oxford University Press, 1938), 228.

*- Hint toplumunda ve Hint Siyasetinde yaygın ve çok kullanılan bir kelimedir. Kökeni Sanskritçe olan bu kelime mezhep ve dini bir akım anlamına gelmektedir. (AHŞ, 632).

⁴⁵ - David Gordon White, *The Alchemical Body Siddha Tradition in Medieval India*, 2012.

*- Kanphat yogilerin kulaklarını bölme ve kulak memelerini uzatma uygulamalarından dolayı bu ismi almıştır.

bilinirler. Hindistan'ın diğer bölgelerinde ise kanphata ve Gorakhnathi isimleri yaygın olarak kullanılır. Yogi kelimesi, kanphatalara ait olmayan birçok kişi için kullanılan genel bir tanımlayıcı terimdir. Bunun azizden büyücüye veya şarlatanlığa kadar birçok anlam nüansı vardır. Ayrıca, özellikle bedenlerini kısıtlayıp disiplin altına alarak Brahman'la birleşmeye çabalayan zahitler için kullanılan genel bir terimdir.⁴⁶

Nathizm, Guru Nanak zamanında (14.-15. yüzyılda) kuzey Hindistan'da yaygın olan dini tarikatlarından biriydi. Guru Nanak, bunu oldukça sert bir şekilde eleştirmiştir. Sihizm tek tanrılıdır, Nathizm ise bir Şiva tarikatıdır. Ancak araştırmacılar, bu mezhebin daha çok panteizme eğilimli olduğunu ifade etmektedirler. Bu iki sistemin tamamen farklı metodolojileri, hedefleri ve dünya görüşleri vardır. Nathizm'de dünya bir sefalettir ve ondan kurtuluş, bekarlık, ahimsa ve insan işlerine karışmama ve yeminleriyle/oruçlarla arınmalıdır. Nath görüşünün hedefi dünyadan kurtulmak olduğu için, insanı dünyadan uzaklaştırmaya çalışır. Hedefe ulaşma disiplini tamamen biçimsel, ritüelistik ve yogiktir. Sih guruların görüşü çok farklıdır. Bunlar dünyayı hor gören Tanrı'ya ulaşamaz derler. Dünyayı bir dharamşala, tüm manevi çabalar için güzel bir yer olarak görürler. Bu nedenle, insanın faaliyetlerine katılım esas hale gelmektedir.⁴⁷

Nath geleneği, erken dönem Sihler arasında iki nedenden ötürü önemli bir yere sahipti. İlk olarak, Nanak'ın belirgin bir temsilcisi olduğu kuzey Hindistan'ın Sant geleneği, Nanak dahil olmak üzere Sant'ların onların teorilerine şiddetle karşı çıkmalarına rağmen, Nath ideallerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. İkinci olarak, Nath'lar erken dönem panth için de önemliydi çünkü takipçiler için önemli bir rekabet sağlıyorlardı. Canamsakhi, anekdotlar/efsaneler/hikayeler Nath ustaları (Siddha'lar

⁴⁶ - Briggs, GAKY, 1.

⁴⁷ - Daljeet Singh, *Essentials of Sikhism*, (Amritsar:Singh Brother, 1994), 74; Daljeet Singh, *The Sikh Ideology*, Y.y. 1990, 69.

olarak adlandırılır) ve Nanak arasındaki tartışmalara büyük önem verir. Bu gelenek, büyük ölçüde zayıflamış olsa da hala varlığını sürdürüyor.⁴⁸

Hindistan'da ezoterik/içsel bilgi geleneği çok eskidir. Bu bilgi Hindularda Bhakti düşüncesidir. Ezoterik veya manevi bilginin kaynağı Vedanta'dır. Vedanta'da İnsana, gerçek varoluşun (Tanrı'nın) marifetini (irfan) elde etmek tavsiye edilmiştir. Gerçek varoluşla bağlantı kurarak dünya sevgisini kalpten çıkardıktan sonra sadhular çeşitli fiziksel eylemlere başvurmuşlardır. Bedeni sağlıklı ve güçlü kılmadan zihnin sağlıklı hale getirilmeyeceğine, zayıf bir aklın gerçeği bilmeye muktedir olamayacağına inanıldığından yoga ve uygulamalarını geliştirmişlerdir. Onlara göre Yoga bedeni güçlü ve dengeli hale getirebilir ve Tantra* ise zihni ve bilinci geliştirebilir.

Nath Panth, Şiva'yı Gerçek Varlığın sembolü olarak kabul etmektedir. Bunlar bedensel eğitimi ruhsal eğitimin ön şartı sayan Hatha yoga'yı geliştirmişler ve kurtuluşa giden yol olarak riyazet eğitimi (bedensel eğitim) yöntemlerini öğretmişlerdir.⁴⁹ Matsyendranath, Nath Panth'ın kurucusudur. Öğrencisi Gorakhnath, Nath Panth'ı teorik olarak organize etmiş ve yogayı geliştirip popüler hale getirmiştir. Nath Panth'ın on iki kolu vardır. Parannathi ve Pagalpanthi dalları önemli kabul edilir. Bu dalların takipçileri de İslami mistik/tasavvuf gelenekleri de takip ederler. Gucerat'taki Parannath tapınaklarının duvarlarına Kuran ayetleri kazınmıştır. Mahatma Gandhi'nin annesi de Purannathi mezhebine mensuptur. Belki de Gandhi'nin: “ bir elimde Gita diğer elimde ise Kur'an” şeklinde sözünün nedeni budur. Kabir, Nath Panth'tan çok etkilenmiştir. Manevi eğitimi Nath Panth'ın takipçilerinin arasında olmuştur. Nath Panthiler dışsal dini

⁴⁸ - Mcleod, *TATZOS*, 146.

*- Tantra, zihinsel ve fiziksel yeteneklerin evrensel bilinç ile uyumlu hale getirilecek şekilde genişletildiği ve geliştirildiği bilgidir. (Shamim Tariq, *Tasawwuf Aur Bhakti: Tanqeedi Aur Taqabuli Mutalea*, (Mumbai: Anjuman-ı Islam Urdu Research Institute And Karimi Library 2012), 121

⁴⁹ - Yitik, *DD*, 162

ritüellere inanmazlar. Bunlar içsel arınmadan bahsederler. Nath Panthilerde Tantra çok gelişmiş ve yaygındır. Kabir, Nath Panthilerden tantrayı ve Bhakticilerden sevgiyi/Bhaktiyi öğrenerek yeni bir yaklaşım benimsemiştir. Bu nedenle Kabir'in Dohalarında/sözlerinde Bhakti/Tanrı sevgisinin Tantra ile birleşimi bulunmaktadır.

Kısacası Nathizm ve Sihizm zıt dünya görüşlerini temsil eder. Temel farkları belirleyerek özetlersek, Nathizm dünyayı ve hayatı sefalet olarak görür, dünya lezzetlerini reddetmeyi tercih eder. Bu nedenle Nathizm'de dünyanın çekilme, çilecilik, bekarlık, kadınların değersizleştirilmesi, yalnızlık ve yoga metodolojisi vb. doğal olarak vazgeçilmez hale gelir. Fakat Sihizm dünyayı ruhsal olarak anlamlı kabul edip dünya hayatından kaçmayı hoş görmez. Benzer şekilde, Sihizm'de Tanrı'nın dünyaya erdemli bir şekilde katılımını, insanın hayatını ve sorumluklarını üstlenmesini/kabul etmesini, kadının statüsünün yükselmesini ve erkeğin hayatının her alanında sevgi ve hizmet göstermesini mantıksal olarak gerekli kılmaktadır.⁵⁰

1.1.1.3. Sant Geleneği

Sant barışçıl anlamına gelen Sanskritçe şaant kelimesinden türemiştir. Bazılarına göre, barışçıl (şaant) nüansı olduğu için bu görüş etrafında bir topluluk (sampradaya) oluşmuştur. Sant kelimesi, başlangıçta dindar şairler veya sıradan inananlar olarak sant geleneğinin takipçileri için kullanılırdı.⁵¹ Bazı araştırmacılar Sant kelimesinin hakikat ve gerçeklik anlamına gelen “sat” kelimesinden türediğini söylemişlerdir. Sant ise “gerçeği bilen kişi” anlamına gelmektedir.⁵² Kökeni ister şaant ister sat olsun, anlam itibarıyla hemen hemen aynıdır. Her iki kelimedede de hoşgörü, görgü, tolerans ve duyarlılık vardır. İstilahta sant, Hinduizm'in bir kavramı olup azizler anlamındadır. Sant Nanak öncesinde

⁵⁰ - Daljeet Singh, EOS, 73.

⁵¹ - Dilgeer, DSP, 213

⁵² - W. H. Mcleod, *The A To Z Of Sikhism*, (Lanham: The Scarecrow Press,2009), 179.

Hindistan’da başlayan hareketlerden biridir. Araştırmacılar bu hareketin birbirine zıt olan Vişnu bhakti, Hatha yoga ve sufi uygulamalarının bir sentezi olduğunu söylemektedir. Sant geleneğinde ve Bhakti düşüncesinde samsara çarkından kurtuluş için eylemler her ne kadar aynı olsa da aralarında farklılıklar da mevcuttur. Sant hareketi, puta tapmayı ve kurtuluş için kutsal bölgeleri ziyaret gibi gösterişçi eylemleri, “avatara” inancını kabul etmezken, Tanrı’ya ulaşmak için sevgi ve muhabbet beslemesi konusunda Bhakti ile hemfikirdir.⁵³

Santın, aslında kuzey Hindistan’da alt kast sayılanların oluşturduğu bir hareket olduğu söylenir. Bu hareket, Bhakti hareketinden, yogilerden ve sufilerden de etklenmiştir. Kabir, Namdev ve Ravidas gibi kişiler, Sant hareketine mensup olan kişilerdendir. Araştırmacılar Nanak hareketini veya Sihizm’i, kuzey Hindistan’da ortaya çıkan Sant geleneğinin bir devamı olarak tanımlamaktadır.⁵⁴

Santlar kuzey ve güney olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Biri, 14. ve 17. yüzyıllar arasında yaşamış, kuzey ve orta Hindistan’ın dini üzerinde derin etkileri olan, şair ve azizlerden oluşan heterojen bir gruptur. Bu şairler arasında Kabir, Surdas, Tukaram ve Ravidas yer almaktadır. Bunların en önemli özellikleri toplumsal reform; ritüelizm ve kast sistemi eleştirisiydi. Hindu toplumundan gelen bu kişilerin koydukları tavır nedeniyle Hinduizm’in uygulamalarını kabul etmedikleri ve bu dinin uygulamalarına karşı çıktıkları görülmüştür. Sant Mat geleneği çoğunlukla Bhagavad Gita’da anlatılan Bhakti’yi dayanan azizlerin kendi sosyo-dini tutumlarından oluşmaktadır. Santlar öğretilerinde Hintçe, Marathi, Gujarati ve Pencapça gibi halkın anlayacağı diğer dillerde halka hitap etmişlerdir. "Tanrının" kurtarıcı güce sahip olduğunu söylediler ve dini

⁵³ - S. J. Grewal, *The Sikhs Of The Punjab*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 100.

⁵⁴ - Sewa Singh Kalsi, *Sikhism*, (Philadelphia: Chelsea House Publishers, 1949), 175.

ritüellerin hiçbir değeri olmadığını söyleyerek reddettiler. Gerçek dinin "kalpte ikamet eden" Allah'a teslim olma meselesi olduğu fikrini ortaya atmışlardır.⁵⁵

Kuzey Hindistan santlarının ilk nesli, 15. yüzyılın ortalarında Benares (Varanasi/Kaaşı) bölgesinde ortaya çıkmıştır. Onlardan önce 13. ve 14. yüzyılın iki önemli figürü Namdev (ö. 1350) ve Ramananda idi. Daha dikkate değer santlar arasında Kabir (ö. 1518), Nanak (ö. 1539), Mira Bai (ö. 1545), Surdas (ö. 1573), Dadu Dayal (ö. 1603), Tulsidas (ö. 1623) ve Tukaram (ö. 1650) yer almaktadır. Bazı sant şairleri mezheplerin kurucuları olarak kabul edilse de, santların geleneği (sant parampara) mezhepsel olmayan bir gelenek olarak kalmıştır. Hinduların yalnızca küçük bir azınlığı resmi olarak Sant Mat'ı takip etmiştir, ancak Hindistan'daki Hindu geleneği mezhep ve kastlarına göre dini hayatını sürdürmüşlerdir.⁵⁶ Kabir, Sant geleneğini en iyi şekilde temsil eden biri olarak bilinmektedir. Bu nedenle Kabir ile ilgili tartışmalara bakmamız, Nanak'a nasıl bir ortam hazırladığı konusunda ve Sihizm'in oluşmasındaki rolünün öğrenilmesinde faydalı olacaktır.

Kabir, Hindu ve Müslümanların sergiledikleri şekilciliği reddetmekle beraber her ikisinin bir birliktelik içinde olduğunu ifade etmektedir. *Bicak* adlı eserinde Kabir, Hinduları ve Müslümanları gözlemlediğini ve her iki gurubun da kendisini (Kabir'i) dinlemeyip dünyevi zevklere düşkün olmaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Yaptıkları ibadetlerin şekilciliğini eleştirerek Hinduların ve Müslümanların kalplerinde merhametin kalmadığını söylemektedir.⁵⁷

⁵⁵ - Peter Hees, *Indian Religions: A Historical Reader of Spiritual Expression and Experience*, (London: Hurst & Co. Publishers 2002), 359.

⁵⁶ - Julius Lipner, *Hindus: Their Religious Beliefs and Practices*, (London: Routledge, 1994), 120-21; Constance A. Jones And James D. Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, (New York: 2007), 383.

⁵⁷ - Sewa Singh Kalsi, *Sikhism*, Chelsea House Publishers, Philadelphia 2005, 99.

Diğer taraftan ise her iki gurubun bir olduğunu şöyle dile getirmektedir:

Ey Sevgili kardeşim! İki Tanrı nereden geldi? Bu karışıklığa kimin neden olduğun söyle?

Allah, Ram, Kerim, Keshav, Hari ve Hazret O'na verilen isimlerdir.

Altın bütün takılar içinde aynıdır. Onların içinde başka hiçbir unsur yoktur.

Konuşma ve işitme aşkına, onlar iki yol kurdular, biri namaz ve diğeri puca oldu.

Mahadev ve Muhammed veya Brahma ve Âdem aynı isimlendirmelerdir.

Kim bir Hindu ve kim bir Müslüman olduğunu söyleyebilir? Her ikisi de aynı yeryüzünde yaşıyor.

Bunlar Vedalar ve onlar Kur'an okur. Bunlar pande (brahmin), onlar ise molla olarak adlandırılır. Onlar değişik isimlere sahiptirler. Ancak onlar bütün kapların aynı kilden olması gibidir.

Kabîr her iki grubun da yanlış olduğunu söyler, hiçbir Tanrı'yı bulamamıştır.

Bunlar keçi keser ve onlar inek keser, boşu boşuna onların (hayvanların) hayatlarını harcarlar.⁵⁸

Kabir bu söylemlerinden dolayı senkretik bir dini lider olarak görülmektedir. Onun bu dini düşüncesinden Sihizm'in fikir babası ve ilham kaynağı olduğunu ifade etmek mümkündür. Nitekim Sihlerin kutsal kitabı Guru Granth Sahib'de Kabîr'in 541 ilahisi bulunmaktadır.⁵⁹

⁵⁸ - Kabir, *Bicak Sat Guru Kabir Sahab Ka,,* (Allahabad: Belvedere Press, 1923), 15.

⁵⁹ - Kalsi,, *Sikhism*, 37.

1.2. Sihizm'in Kurucusu Guru Nanak'in Hayati Ve Görüşleri

1.2.1. Guru Nanak'ın Hayatı

Guru Nanak, 15 Nisan 1469 yılında Lahore şehrinin yaklaşık 65 km batısındaki Rai Bhoidi Talwandi⁶⁰ köyünde doğmuştur.⁶¹ Hindistan'da kullanılan bölgesel takvime göre ise onun doğum tarihi 15 Kartik purnmaşi (dolunay günü) 1526 Bikramidir.⁶²

⁶⁰ - Şu an bu köy Nankana Sahib diye bilinmekte olup Pakistan'ın Pencap eyaletinde yer almaktadır.

⁶¹- Bhai Bala, *Canamsakhi Bhai Bale Vaali*, (Delhi: Punjabi Pustak Bhandar, Ty), 13. Nanak'ın bu doğum tarih(Nanak'a atfedilen bu doğum tarihi) genel kabul gören tarih olsa da bunu kabul etmeyenler de vardır. Bunlardan bazıları, Guru Nanak'ın doğum tarihinin 20 Ekim 1469 olduğunu söylerken, (Sgpc.net. Akal Takht official Website of sgpc, 17.05.2022) diğerleri ise kasım ayında doğduğunu söylemektedirler (Yusuf, *BNKM*, 1). Sihizm'den Kadyaniliğine geçen Muhammad Yusuf (eski adı Swaran Singh Vidduan) 'Bava Nanak Ka Mazhab' isimli eserinde, Londra'daki İndia ofisinde en eski canamsakhi'nin (canamsakhi guruların biyografisi üzerine yazılmış kitaplara denilmektedir) bulunduğunu ifade etmektedir. Bu kitapta ise Nanak'ın doğumu Nisan ayı olarak kayda geçtiği için bunun böyle (yani Nisan ayı olarak) kabul edileceği görüşündedir (Yusuf, *BNKM*, 1).

⁶²- Hindistan'da kullanılan bölgesel takvim açısından da doğum tarihi farklı görülmektedir. Bazılarına göre Nanak'ın doğum tarihi Baisakh 1526 Bikramidir. (Yusuf, *BNKM*, 1) diğerleri ise Kartik ayının purnamaşisinde (dolunay günü) doğduğunu yazmaktadırlar. (Gulam Nabi Amjad, *Guru Nanak ci Aor Tarikh-e Sikh Mat*, (Lahore: İslami Mission, yy), 8. Ancak Sihler Nanak'ın doğum gününü (Sihler Guru Nanak'ın ve diğer guruların doğum gününü 'Gurpurab/Guru Parva' diye kutlamaktadırlar) ne Nisan ne de Ekim ayı olarak kutlarlar. Onlar Nanak'ın doğum gününü bölgesel takvime göre Kartik ayının 15'inde, purnmaşi (dolunay) gününde kutlamaktadırlar. (Sgpc.net, 17.05.2022) Ama bir Sih yazarı Kartar Singh'e göre Guru Nanak'ın doğumu aslında, Baisakh 1526 Bikremi'nin 20'sinde sabahın erken saatlerinde gerçekleşmiştir. Bu da 15 Nisan 1469 tarihine denk gelmektedir. Dolayısıyla Kartar Singh Kartik ayının purnmaşi (dolunay) günündeki kutlamalarının doğru olamadığı kanaatindedir (Kartar Singh, *Guru Nanak Dev Life and Teschings*, (Lahore: Book Shop, Ludhiana, 2008), 305). Yine Kartar Singh bununla ilgili bazı ilginç hikayeler yazmaktadır. Buna göre Nanak'ın doğum gününü Baisakh ayından Kartik ayına dönüştüren Hindal soyundan gelen Bidhi Chand isimli bir kişidir. Bazı Sihlere göre, kendi karaktersizliğinden takipçilerini kaybeden Bidhi Chand, kendince bir din kurup, bir granth (kutsal kitap) ve Canamsakhiyi

Guru Nanak'ın, doğumundan on üç gün sonra babası Kalu'nun aile rahibi olan Pandit Hardayal ona, 'Nanak' ismini koyup doğum belgesi hazırlamıştır. "Nanak" daha önce kullanılmayan bir isim olduğu için, Pandit Hardayal'a, Hinduların ve Müslümanların kullanmadığı bu ismi neden koyduğu sorulmuştur. Hardayal, Nanak'ın bir avatara olduğu ve ileride Nanak'ın Hindu-Müslüman herkesin kabul edeceği bir zat olacağı öngörüsünde de bulunmuştur.⁶³ Hinduizm'de avatara'nın popüler anlamı Tanrı'nın yeryüzüne inmesidir. Yani Tanrı'nın dünyadaki enkarnasyonuna avatara denilir.⁶⁴ Başka bir görüşe göre Nanak kendi anneannesinin evinde doğduğu için adı

(Nanak'ın hayat hikayesi) de derlemiştir. Bu canamsaki'nin amacı, Guru Nanak'ı karalamak, kendi başarısızlığını ve kusurlarını Guru'ya atfederek kendini haklı çıkarmaktır. Baisakh yerine Kartik ayını ikame etmesi onun son gayesiydi. Çünkü bugüne kadar var olan bir batıl inanca göre Kartik ayında doğan bir çocuk uğursuz ve zararlı olarak kabul edilmektedir (Singh Kartar, *GNDLT*, 306). Fakar Kartar Singh, Bidhi Chand'ın kurduğu dinin ismini, yazdığı canamsakhi'nin ismini ve zamanlama konusunda hiç bilgi vermemiştir. Bununla birlikte bu konuda Müslüman yetkililerin de payının olduğunu söyleyen Kartar Singh aynı şekilde sözlerini bir delile bağlamamıştır.

Bhai Bala Canamsakhinin çeşitli versiyonları bulunmaktadır. Bazı Sih yazarlar bunların hiçbirinin otantik olmadığını söylemektedirler. (Kirpal Singh, *Canamsakhi Tradition an Analytical Study*, (Amritsar: Singh Brothers, 2004), 14). Halbuki Bhai Bala Guru Nanak'ın çağdaşı, aynı zamanda yoldaşı olarak bilinmektedir (Munşi Sangat Praşad, *Fihrist CanamSakhi Guru Nanak Şah*, (Lucknow: Matbaa Naval Kişor, 1903), 1). Bu neden burada bir önceki dipnotun devamı mı?

⁶³ - Munşi Sangat Praşad, *Fihrist CanamSakhi Guru Nanak Şah*, (Lucknow: Matbaa Naval Kişor, 1903), 2.

⁶⁴ - Hindular avatara ile ilgili bu görüşü desteklemek için genellikle Bhagavad Gita'nın Bap 4/7 den delil göstermektedirler. Fakat Balraj Singh Parihar gibi Gita'nın mütercimi ve "Avatar ve Risalet" kitabının yazarı Muhammad Ahmad'e göre avatara'nın anlamı Tanrı'nın yeryüzüne inmesi değil aksine Tanrı'nın birini yeryüzüne indirmesidir. (Muhammad Ahmad, *Autaarvad Aur Risalat*, Hintçe'den Urduca'ya çev. Abdul Haque Falahi, (Yeni Delhi: Markazi Maktaba İslami Publishers, 2015), 10-15; (*Pracheen Bhagwad Gita*, Balraj Sigh Parihar, s 25). Hatta Muhammad Ahmad, İslam'da risaletin anlamı neyse, Hinduizm'deki avatara'nın anlamı da aynıdır demektedir. (Ahmad, AAR 7).

Nanak koyulmuştur. Nanak, anneanneninin evinde doğan çocuk anlamına gelmektedir.⁶⁵ Hindistan'da bulunan dillerin çoğunda anneanne anlamına gelen kelime “naani”dir. Hindistan'da özellikle kuzey Hindistan'da ilk çocuğun naaninin evinde doğması geleneğin bir parçasıdır. Bu ülkede din adına çeşitli anlaşmazlıklar olduğu halde bu gelenek hem Müslümanlar hem de gayri Müslimler arasında böyle devam edelmektedir. Nanak ikinci çocuk olmasına rağmen anneanneninin evinde doğduğu için bu ismin konulduğu anlaşılmaktadır.

Sih kaynaklarında Guru Nanak'ın biyografisi hakkında yazılan kitaplara Canamsakhi denilmektedir. Puratan Canamsakhi, Bhai Bala Canamsakhi, Bhai Mani Singh Canamsakhi ya da Giyan Ratnawali ve Canamsakhi Miharban olmak üzere dört canamsakhiden bahsedilmektedir.⁶⁶ Doğum şahidi anlamına gelen Canamsakhilere baktığımızda Nanak öncesinde bile toplumda doğum belgeleri hazırlama adetinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Guru Nanak'ın doğumunun on üçüncü günü pandit Hardayal tarafından Avatara ilan edildiğinde kimsenin ses çıkarmayıp kabul ettiği görülmektedir. Fakat Nanak'ın sözlerinden hayatı boyunca kendini hiç Avatara olarak görmediği anlaşılmaktadır. Dr. Tara Chand'a göre, Nanak kendini, Tanrı'nın bir peygamberi olarak tanıtmıştır. Bunun yanı sıra dünyada sadece tek bir tanrı olduğunu, başka tanrının olmadığını söylemiştir. Aynı zamanda Nanak, tanrının halifesi, yani tanrının oğlu olduğunu da tebliğ etmiştir.⁶⁷ Burada Tara Chand oğul ve halifeyi aynı anlamda kullandığı için çelişkiye düşmüştür. Çünkü halife ve oğul arasındaki fark herkese

⁶⁵ - İbaadullah Giani, *Din-e-İslam Guru Nanak Ci Ki Nazer Men*, (Delhi: Kutub Khana Anjuman Taraqqi Urdu, 1993), 13.

⁶⁶ - G. S. Chauhan-Meenakshi Rajan, *Shri Guru Nanak Dev Life, Travels and Teachings*, (Amritsar: All India Pingalwara Charitable Society, 2012), 11-12.

⁶⁷ - Chand, *İKHTPA*, 208.

açıktır.⁶⁸ İkincisi de, ne Guru Nanak kendini Tanrı'nın oğlu olarak görmüş ne de Sih inanç esaslarında böyle bir şey vardır. Ancak bazı Sihlerin onu Tanrı'nın Avatarası olarak gördüğüne de rastlanmaktadır.⁶⁹ Bir Sih yazarı Khazan Singh'in naklettiğine göre Tanrı Nanak'a şöyle demiştir: “Tum mera farzand hai, dunya andar cake...”⁷⁰ (sen benim oğlumsun...). Eğer Nanak Tanrının oğlu ise o vakit Hristiyan inancıyla Sih inancı arasında fark kalmamaktadır. Büyük ihtimalle böyle bir söz Nanak'ın sözü değildir. Çünkü Nanak tek tanrı'ya inanan biri olarak böyle bir şey diyemez. Khazan Singh de bu sözü naklederken kaynak göstermemiştir.

Efsanevi rivayetlere göre daha bir buçuk yaşında Nanak'ın ağzından “Vaaheguru” (‘yüce üstat’ anlamında Tanrı için kullanılan bir kelimedir) kelimesinin çıkması ve üç yaşında iken Gita'nın cümlelerini Sanskritçe telaffuz etmesi, aynı şekilde dört yaşında, aynı yaştaki arkadaşlarına vaaz etmesi de ailesini şaşırtmıştır.⁷¹ Bu rivayetlerden Nanak'ın kimseden eğitim almadan veya okula gitmeden herşeyi bildiğine dair bir görüş oluşmaktadır. Ancak bazı rivayetlere göre beş yaşında tahsil hayatının başlaması için Nanak, babası tarafından okula yerleştirilmiştir. Nanak, okulda Hintçe, Pencapça ve Farsça öğrenmiştir.⁷² Hintçeyi Pandit Gopal'dan, Sanskritçeyi ise Brij Nath Şarma'dan

⁶⁸ - bkz: Süleyman Uludağ, “Halife” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/299. Fakat Khazan Singh “History and Philosophy of the Sikh Religion” isimli eserinde Nanak'ı Tanrı'nın oğlu olarak yazmıştır. (Khazan Singh, *History and Philosophy of the Sikh Religion* Part 2, (Lahore: Nawal Kishore Press, 1914), 351. Halbuki Nanak kendine sadece Tanrı'nın bir halifesi olarak tanıtmıştır.

⁶⁹ - Munşi, *FCGNŞ*, 2.

⁷⁰ - Singh Khazan, part 2, *HAPOSR*, 348.

⁷¹ - Munşi, *FCGNŞ*, 2-3.

⁷² - Gulzar Ali - İstiraj Khan, “Sikh Dharm Par İslami Taalimat ke Asaraat ka İlmi Jayeza,” *Bannu University Research Journal in Islamic Studies*, 2/1, (Ocak-Haziran 2015), 80. Bazı rivayetlere göre yedi yaşında Hintçe öğrenmek için okula gönderilmiş, iki yıl sonra Sanskritçe öğrenmiş ve bir müddet sonra ise

öğrenmiştir.⁷³ Pandit ve Müslüman alimlerin eğitiminden ne kadar yararlandığını söylemek zordur ama rivayetlerde onun erken gelişmiş zekası ve bilgeliğinin olağan üstü hikayeleri bulunmaktadır.⁷⁴ Muhammad İkbal, Gokul Chand Narang'ın '*The Transformation of Sikhism*' adlı eserine atıfta bulunarak, bazıları tarafından Seyid Hasan'dan ders almayı reddettiğini yazmıştır. Yine İkbal, Nanak'ın mektepten fazla eğitim almamış olsa da, gençliğinden beri meditasyon ve derin tefekküre dalan birisi olarak Allah'ın ona sağduyu ve fitrat-ı selime bahşettiğini yazmaktadır.⁷⁵ İkbal'in sözleri Guru Nanak'ın ilk eğitiminin çok sınırlı olduğunu ancak, zekasının ve düşüncelerinin onu, Hindistan'ın bir kesimini etkilediği bir noktaya getirdiğini göstermektedir. Düşünceleri daha sonra bir din biçimini almış ardından siyasi bir güç olarak dünya sahnesine çıkmıştır.

1.2.1.1. Ailesi ve Yetiştirilmesi

Nanak'ın ailesi Rai Bhoi Di Talwandi köyünde yaşamıştır. Günümüzde bu köy Nanakana Sahib diye adlandırılmıştır. Rai Bhoi (1380-1454 ya da 1461) Hinduizm'den İslam'a geçen yerel bölge yöneticisiydi. Sih yazarlarına göre köyün kurucusu/reisi olan Rai Bhoi'nin, kendi isteğiyle Müslüman olmamasından dolayı gayrimuslimlere özel ilgi gösterdiği, söylenmektedir. Rai Bhoi'nin yaşadığı dönem Hindistan'da Müslüman hükümdarlardan Tuğluk (1320-1413) Seyyit (1414-1451) ve Lodi (1451-1526)

Farsça öğrenmek için Molla Kutubuddin'e gönderilmiştir. (Chand, *İKHTPA*, 205). Nanak'ın Farça hocası olan Seyid Hasan tarih kayıtlarında, Molla Kutubuddin ve Rukn-ud-din diye de bilinmektedir, (Amjad, *GNATSM*, 10).

⁷³ - Salim Khan Gami, "Nanak" *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, (Lahore: Danişgah Pencap, 1989), 22/76

.

⁷⁴ - Chand, *İKHTPA*, 206.

⁷⁵ - Muhammad İkbal, "Sikh" *UDMI*, 1985, 11/108 .

hanedanları dönemi idi.⁷⁶ Gayrimuslimlere karşı onun bu ilgisi, çok sayıda gezgin sadhuların/azizlerin bu köye göç etmesine yol açmıştır. Rai Bhoi'nin ölümünden sonra oğlu Rai Bular (ö. 1515 veya 1518) köyün reisi olmuştur.⁷⁷ Araştırmacı Kartar Singh'in ifade ettiği üzere Talwandi köyünün reisi kendi isteğiyle değil baskı altında İslamiyete geçmiştir. Fakat araştırmacı kimin baskısı altında müslüman olduğunu açıklamamıştır. Nanak dünyaya gelmeden önce bölgenin hakimiyeti Devlet Han'ın elinde iken Delhi tahtında ise Sultan Bahlol Lodi (ö. 1489) oturmaktaydı. Ancak tarihte her iki yönetici tarafından halk üzerine baskı yapıldığına dair delil bulunmamaktadır. Aksine Bahlol Lodi ile ilgili tarihçiler, onun çok cömert ve hoşgörülü bir hükümdar olduğunu, Hindulara kardeşçe yaklaştığını söylemektedir. Zamanı gelince Hindu prenslerini desteklediğini de ifade etmektedirler.⁷⁸

Guru Nanak'ın babasının tam isminin Kalu Ram Bedi, Kalu'nun babasının adını ise Bhai Sobha olduğunu kaydedilmektedir.⁷⁹ Bazıları ise: “Babası Mehta Kalyan Chand, annesi Tripta Devi, dedesi Ram Das, ninesi Bharai Devi, dini Hindu, kastı Kşatriya, gotra* Bedi olduğu söylemektedir.⁸⁰ Rai Bular göreve geldiğinde müslüman olmasına

⁷⁶ - Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, I. Cilt, 2. Baskı, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987),

⁷⁷ - Singh Kartar, *GNDLT*, 305.

⁷⁸ - Şaukat Ali Fahmi, *Hindustan par İslami Hukumat*, (Karachi: City Book Point, 2005), 217.

⁷⁹ - Amjad, *GNATSM*, 8.

*- Gotra; Hindular'ın kaslar arasındaki alt (buradaki alt kelimesi dört büyük kastlar arasındaki alt kast anlamında değildir) kastlara denilmektedir. (John Brough, *The Yearly Brahmanical Seystem Of Gotra And Paravara*, (Camridge University Press, 1953), 31-37.

⁸⁰ - Gami, “Sikh” 22/76. Guru Nanak'ın babasının adı hakkında da çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bazıları Kalu Chand demektedir. (Maarya Maan ve Şabbir Hasan, “Guru Nanak ke canaşin Aor Sikh Mat ke İrtika me Unki Ehemmiyet,” *Rahat'l-Quloob*, 2/2, (Temmuz-Aralık 2018, Quetta (Ketta) Pakistan), 157.

Bazıları ise Mehta Kalu Ram yazmaktadır. (Yusuf, *BNKM*, 11). Kalyan Chand Singh olduğu söyleyenler de vardır fakat bunlar sadece Kalu olarak meşhur olduğunu yazmaktadır.

rağmen dinen Hindu olan Kalyan Chand Bedi'yi gelir memuru olarak görevlendirmiştir.⁸¹ Bazı yazarlar tarafından Nanak'ın doğduğu zamanlarda gayri Müslimler üzerine Müslümanların baskı uygulamasından bahsedilmiştir. Burada ister istemez, “bu kadar baskı olmasına rağmen nasıl oldu da Bedi gibi bir gayri Müslim bu kadar önemli bir göreve getirilmiştir” sorusuyla karşı karşıyayız.

Sih kaynaklara göre on bir yaşında Nanak, yakındaki ormanda zaman geçirmeye, ormandan döndüklerinde de köyün erkek çocuklarını yanına alıp Tanrı'ya hamd etmeye, okulda hocalarla Tanrı hakkında konuşmaya ve soru sormaya başlamıştır. Babası Kalu, oğlunun geleceği ile çok ilgilenmiş ve onu çeşitli etkinliklere dahil ederek, onun başarısı için çabalamıştır. Ayrıca, bilgi edinme konusunda/egitim alma konusunda güçlü bir istek duymadığı ve bu nedenle çeşitli işleri denediği görülmektedir.⁸² Ancak Nanak'ın, toplumdaki eşitsizliği ortadan kaldırma isteği ve dini konulara daha fazla önem vermesi bazı özel nitelikleri nedeniyle önemli bir başarı elde edemediği⁸³ için Kalu, oğlunu ticarete yönlendirmek istemiştir. Nanak ticaretle de pek ilgilenememiştir. Bu davranışlarından endişeleyen babası onu Sultanpur denilen bir yerde devlet görevlisi olan damadının yanına bir devlet görevlisi olsun diye göndermiştir. İşe girdikten sonra bile alışkanlıklarında önemli bir değişiklik görülmeyince Nanak'ı evlendirme kararı almıştır. Ailesi 1487 yılında (18 yaşında) Sulakhni ile Nanak'ı evlendirmişlerdir.⁸⁴ Anlaşılan Guru Nanak'ın evlenme isteği yoktur. Ailesinin baskısıyla evlenmiştir. Çünkü Canamsakhi Bhai Bala'da Sulakhni, eşi Nanak'ın kız kardeşi Nanaki'ye kardeşinin kendisine iltifat

⁸¹ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 24.

⁸² - Chand, *İKHTPA*, 206.

⁸³ - Maan - Hasan, “Guru Nanak ke Janaşin Aor Sikh Mat ke İrtika me Unki Ehemmiyet” 157.

⁸⁴ - Gami, “Nanak” *UDMİ*, 22/76. Bazılara göre ailesi onu daha 12 yaşında evlendirmiştir. (Yusuf Han, *TA*, 105). Chandu Rani lakabı olan Sulakhni Devi isimli bir kız ile 19 yaşında evlendiğini söyleyenler de vardır. (Gulzar Ali - İstiraj Khan, “*Sikh Dharm Par İslami Taalimat ke Asaraat ka İlmi Jayeza*” 80).

etmediğinden defalarca şikayette bulunduğu ifade edilmektedir.⁸⁵ Ebeveynleri evlendirdikten sonra oğlunun iyileşeceğini ve ticarete başarılı olacağını düşünmüş ama iyi bir sonuç almayınca başka bir işte çalışmasına karar vermişlerdir. Eniştesi Cay Ram, sultan Bahlol Ludi'nin akrabası ve Sultanpur bölgesinin yöneticisi Navab Devlet Han'ın erzak deposunda ona bekçilik işi ayarlamıştır.⁸⁶ Urdu Ansiklopedisi Dairatul Maarif'te de Nanak maddesinin yazarı, Sulakhni'nin şikayet ettiğini ifade ederek, Nanak'ın Tanrı aşkından ve gece gündüz onu anmakla meşgul olduğundan bahsetmektedir. Sih kaynaklar Nanak'ın iki çocuk babası olduğunu kaydetmektedir. Nanak'ın ilk çocuğu Şri Chand 1494 yılında ve ikinci çocuğu Lakhi Das ise 1496 yılında dünyaya gelmiştir. Küçük oğlu Lakhi Das henüz bebek iken Nanak evi terk edip tamamen derviş hayatı yaşamaya başlamıştır.⁸⁷

Eşini ve çocuklarını bırakıp evi terk etmek İslam'da uygun görülmemektedir. Guru Nanak'ın İslami bigilere ne kadar vakıf olduğu bilinmemekle birlikte tevhid, cennet, cehennem ve ahlak gibi konularda bilgi sahibi olduğu ifade edilmektedir.⁸⁸ Ancak Guru Nanak'ın söz ve düşüncelerinde İslam'ın etkisi çok derin ve belirgin görünmektedir. Ayrıca Sufi/Tasavvuf bilimlerine de kendini adanmış biri olarak görünmektedir. Hinduların kutsal kitapları hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğunu somut delillerle kanıtlamak zordur ancak bazı araştırmacılara göre Nanak'ın vaaz ve konuşmalarında Vedalar, Puranalar gibi Hindu kutsal metinlerine çok az değinmesi onun bu kitaplar hakkındaki bilgisinin derin olmadığını göstermektedir.⁸⁹ Dolayısıyla aileyi terk edip gitmek gibi davranışlarının İslam etkisinden olmadığı kanaatindeyiz. İş ve aile hayatından

⁸⁵ - Bhai Bala, *CSBBV*, 48.

⁸⁶ - Gami, "Nanak" *UDMİ*, 22/76.

⁸⁷ - Gami, "Nanak" *UDMİ*, 22/ 77.

⁸⁸ - Huzeyfe Sayım, Fırat Üniversitesi Dergisi, Sihizm'in Kurucusu Guru Nanak ve İslamiyet, Sayı: 5, Elazığ 2000, 159.

⁸⁹ - Chand, *İKHTPA*, 217.

korkan Nanak'ın ilk eğitimi olmamasına rağmen dini konulara ve şiire büyük bir bağlılığı olduğu söylenmektedir.⁹⁰

1.2.2. Guru Nanak'ın Görüşlerinin Şekillenmesini Etkileyen Hususlar

Nanak çocukluktan itibaren hareketleriyle ve davranışlarıyla kendine özgü bir tavır sergilemiştir. Canamsakhilerde onun daha bebek iken sıra dışı hareketleri olduğu, gençliğinde arkadaşlarından farklı davranışların bulunduğu, toplumda uygulanan geleneklere karşı çıktığı, herkesten daha dindar, dürüst ve temiz olduğu da anlatılmaktadır. Hatta onun Müslüman olmamasına rağmen, kast sistemi ve caneu giymek gibi toplumun geleneklerine sert tepki göstermesi şaşırtıcıdır. İslam'daki gibi tek tanrı inancını benimsemesine binaen onun Müslüman olduğunu ileri süren de vardır.⁹¹ Her ne kadar iddia edenler bulunsa da, Nanak'ın, yıkandığı nehirde üç gün kaybolduktan sonra ortaya çıkıp meşhur “Ne Hindu ne de Müslüman vardır” sözünü söylemesi onun Hinduizm'den farklı bir görüş sahibi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu söz, onun İslam'ı kabul etmediğini de göstermektedir. Bazı Sihler bu sözü “Hindular ve Müslümanlar çekişmelerini ve eşitsizliklerini bir kenara bırakıp yaratılıştaki bu yaratıcıya bakmalıdırlar”⁹² diye açıklamışlardır. Burada Nanak'ın görüşlerinin şekillenmesi incelenecektir.

1.2.2.1. Seyahatleri ve Şahsi Tecrübeleri

Nanak'ın seferleri o kadar çoktur ki, seferleri hakkında çalışanlar bunları bölümler olarak yazmıştır. Yazarlar Nanak'ın seferlerini Doğu, Batı, Güney ve Kuzey olmak üzere dörde bölmektedir. Onun ziyaret ettiği yerlerin sayısı, şimdiki siyasi ülke sınırları

⁹⁰ - Khan Yusuf, *TA*, 105.

⁹¹ - Yusuf, *BNKM*, 21.

⁹² - Giani Kartar Singh Koil, *Baba Guru Nanak Dev Ji Aor Unki Mukaddas Talimat*, (Srinagar: Sardar Dilip Singh 1972), 11.

düşünüldüğünde, yaklaşık 17 ülkeyi bulmaktadır. Ziyaret ettiği bölgelere seyahatlerinde: dağ, deniz, nehir ve kara yollarını kullanmıştır. Onun Hindistan'ın hemen hemen her bölgesini gezdiği görülmektedir. Ama araştırmacıların bir kısmı, bazı bölgeleri ziyaret edip etmediğini tartışma konusu yapmıştır. Nanak seferlerinde, din adamlarıyla beraber birçok kişiyle görüşmüştür. Bu da onun fikirlerin oluşmasında etkili olmuştur. Dolayısıyla Nanak'ın görüşleri ile ilgili çalıştığımız için onun seyahatlerini bilmemiz gerekmektedir.

Araştırmacılar vakainamelerde Nanak'ın Sultanpur'da⁹³ görevliyken, zamanını nasıl geçirdiğine dair herhangi bir bulunmamaktadır diye ifade etmektedirler. Ancak bazı kaynaklar şafaktan çok önce yatağından kalkıp B'een/Bein nehrinde yıkandığını, kendi maneviyatına daldığını ve sabah geç saatlere kadar meditasyon yaptığını belirtmektedir. Öğlen, yemeği için eve gitmesi durumu haricinde, gün boyunca görev başında durması ve sık sık ona gelen sadhularla sohbetlerde bulunması da günlük hayatının bir parçası olarak ifade edilmektedir.⁹⁴

Sabahları Bein/B'een nehrine gidip yıkanması, Nanak'ın günlük rutininin bir parçası olmuştur. Yıkandığı yer Sultanpur'dan yaklaşık bir buçuk kilometre mesafede yer almaktadır.⁹⁵ Sih yazarı olan Sewaram Singh'e göre 1497 yılında Nanak, her zamanki gibi bir refakatçi* eşliğinde Bein nehrine gitmiştir. Giyisilerini refakatçiye teslim ettikten sonra suya dalmış ve bir daha görünmemiştir.⁹⁶ Sultanpur'da bu haber 'kara haber tez duyulur' misali çok hızlı yayılmıştır. Hatta onun öldüğüne dair rivayetler çıkmıştır.⁹⁷ Bu

⁹³ - Sultanpur şu an Hindistan'ın Pencap eyaletinin Kapurthala ilçesinde yer almaktadır.

⁹⁴ - Sewaram Singh, *The Devine Master*, (Lahore: Rai Sahib M. Gulab Singh & Sons, TY), 51.

⁹⁵ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 43.

*- Diğer kaynaklarda bunun ismi Mardana diye geçmektedir. (Sarwar Faruqui, *Hindu Mat, Unke Firqe, Tanzimen Aor Idaron Ka Taaruf*, (Lucknow: Maktaba Pyam-e Amn, 1999), 111.

⁹⁶ - Singh Sewaram, TDM, 52-52.

⁹⁷ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 47.

rivayetler Sultanpur halkı arasında büyük bir hüznü yaratmıştır. Bölgenin yöneticisi olan Devlet Han bile, Nanak'ın eniştesi olan Cay Ram ile birlikte nehre kadar gelip olayı incelemiş ve arama-kurtarma için gereken talimatları vermiştir. Fakat tüm çabalara rağmen onun cesedi bulunamamıştır.⁹⁸ Peki Nanak nereye kaybolmuştur? Bununla ilgili G.S. Chauhan, Puratan Canamsakhi'ye atıfta bulunarak, yüce varlığın mahkemesine gittiğini ifade etmektedir.⁹⁹ Sewaram Singh ise bu süreci ifade ederken, Nanak'ın insan gözüyle görülmeden, Tanrı ile tam bir birliktelik içinde kaldığını söylemektedir. Ayrıca Nanak'ın, her şeye gücü yeten Baba'nın (Tanrı'nın) sarayına olan yolculuğundan bahsetmektedir.¹⁰⁰ Bazı rivayetlerde Nanak, arkadaşlarına meditasyon sırasında Tanrı'nın huzuruna çıkarıldığını, Tanrı'nın kendisine bir bardak hayat suyu verdiğini ve şu mesajı verdiğini anlatmıştır.¹⁰¹

Burada Sewaram'ın Tanrıya Baba demesi de ilginçtir. Çünkü genel olarak Sihizm'de Tanrı için 'Naam'* kelimesi kullanılmaktadır.¹⁰² Nanak'ın Tanrı'nın sarayında ne yaptığına dair Sewaram Singh'in yazılarına baktığımızda, gittiğinde önce Tanrı'nın ona hoş geldin dediği sonrada Nanak'ın iksir dolu kadehi Tanrı'nın adıyla içtiği

⁹⁸ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 44.

⁹⁹ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 44.

¹⁰⁰ - Singh Sewaram, *TDM*, 53.

¹⁰¹ - Sarwar Faruqi, *Hindu Mat, Unke Firqe, Tanzimen Aor İdaron Ka Taaruf, Maktaba Pyam-e Amn*, Lucknow, 1999, 111.

*- Naam Sanskritçe bir kelime olup bir kişiyi, şeyi veya grubu ifade etmektedir. Sihizm'de naam kelimesi Tanrı için kullanılır. Sihizm'de her zaman Tanrı'yı anmakla meşgul olmak ve onun korkusunu akılda tutmak temel bir inanç olarak kabul edilir. Sih dini terminolojisinde buna 'Naam Simran' denilmektedir. (Dilgeer, DSP 168-169; Pandit Ram Çandra Pathak, *Adarş Hindi Şabdakoş*, 320).

¹⁰² - Amjad, *GNATSM*, 55

yazmaktadır.¹⁰³ İçeceği içtikten sonra Tanrı ona; “Ben yanındayım. Sen kutsanmışsın. Kim senin adın üzerinde derin düşünürse, o da kutsanacaktır” demiştir.”¹⁰⁴

Sih araştırmacılarına göre, Tanrı tarafından Nanak’a şöyle emronulmuştur: “Şimdi buradan git ve dünyaya geliş sebebin olan işini yap çünkü Kalyuga¹⁰⁵ halkı korkunç uygulamalar benimsemiştir ve akılları son derece bozulmuştur. Çeşitli tanrılara tapmaya da başlanmıştır. Tanrı’nın Ad’larını terk edip günaha gark olmuşlardır. Git, Tanr’yı sevgi ve bağlılığını yay ve böylece yeryüzünün yükünü hafiflet. Git ve Tanrı’nın adını tesbih et ve ikiyüzlülüğünü yok et.”¹⁰⁶ Başka bir Sih yazarı bu cümleleri daha da izah ederek: “dünyaya git, benim adıma aracılık et ve benim adıma aracılık etmeleri için bu mesajı başkalarına yay. Dünyadan bağımsız kal, adımı anarak ömrünü geçir. Cömert olmak ve muhtaçlara hizmet etmek senin dünyadaki görevindir.” yazmaktadır.¹⁰⁷ Bu konuşmaların ardından Nanak, Tanrı’ya teşekkür etmiş ve saygılarını sunmuştur. Yine Chauhan; Nanak, tanrının yanından ayrılmadan önce, ondan adını överek bir şeyler söylemesini istediğinde, Nanak’ın şunları ifade ettiğini söylemektedir: “Milyonlarca sayfayı okusam ve onların esrarengiz niyetini bilsem, okyanusun suyuyla rüzgar hızında

¹⁰³ - Singh Sewaram, TDM, 52-53.

¹⁰⁴ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 44.

¹⁰⁵ - Hindistan’da Yuga, Sanskritçe kökenli bir kelime olup, zaman döngüsü veya çağ anlamına gelir. Hindu kozmolojisine göre evren, Yuga adı verilen ve tekrar eden farklı dönemlere sahiptir. Bu bağlamda evren için dört dönem söz konusudur. En büyük kozmik döngü Büyük Çağ anlamına gelen Maha Yuga’dır. Bu dönem Krita Yuga (Sattya yuga), Treta Yuga, Dvapara Yuga ve Kali Yuga (Kali Yuga kalyug olarak da teleffüz edilmektedir) olmak üzere dört döngüden oluşur. Kali Yuga bunların dördüncüsüdür. (Ahmet Hikmet Eroğlu, *Kavram Atlası: Dinler Tarihi II*, Ed: Bülent Akot, (Ankara: Gazi Kitapevi, 2020), 167; Jhon Downson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology And Religion, Geography, Historys And Literature*, sixth edition, (London: Kegan Paul, Trench, Trubner & co., LTD, Broawdway House, Carter Lane, E.C., 1928), 381).

¹⁰⁶ - Sing Sewaram, TDM, 53.

¹⁰⁷ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 44.

yazsam, yine ne senin ne de Adının hakkını verebilirim ya Rab.”¹⁰⁸ Yüce sarayında Tanrı, Nanak ile muhatap olurken, Nanak’a bir isim de vermiştir. G.S. Chauhan’ın eserinde geçen bilgilere göre Tanrı, “Benim adım Parpram Parameşvar ve senin adın Gur Parameşvar’dır*, demiştir.¹⁰⁹ Bu kadar öğrettikten sonra Tanrı, iradesini övmek yerine, iradesini anlayıp anlamadığını sormuştur. Nanak, gördüklerini ve söyleyebildiğini söylemiştir. Son olarak Nanak Mul Mantrasını ve Cap Ci’nin ilk salokasını** aşağıdaki gibi okumuştur. “*Ek onkar Sat Naam Karta Purakh Nirbhau Nirvair Akal Moorat Ajuni Saibhang Gur Parsadi. Jap. Addi such. Jugadi sach. Hai bhi sach. Nanak hosi bhi sach.*”¹¹⁰ /İsmi var olan, evrenin yaratıcısı olan, her yerde bulunan, korkudan ve düşmanlıktan uzak, biçimi zaman ötesinde olan, cinsiyet kategorisine girmeyen, kendiliğinden doğan, Satguru’nun lütfuyla elde edilen tek bir Tanrı vardır.

Anlaşılan şudur ki Nanak, Tanrı’nın yanında üç gün kalmıştır. Üç gün içerisinde aralarında konuşmalar olmuştur. Bu konuşmalarda Tanrı’nın emirleri ve dünyada Nanak’ın yapacağı işler belirlenmiştir. Ama Nanak; Tanrı ile hangi dilde konuşmuş, bir gün mü konuşmuş üç gün mü konuşmuş, yüzyüze mi yoksa Tanrı’nın sesiyle mi muhatap olmuş? Bunlar hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir. Nanak’ın inanişına baktığımızda Nanak, Tanrı’nın, tek bir Tanrı olduğunu, adının gerçek, her şeyin yaratıcısı olduğunu, her yeri kaplayan, korkudan ve düşmanlıktan münezzeh, ölümsüz, doğmamış,

¹⁰⁸ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 44.

*- Gur Parameşvar, Tanrı tarafından kutsanmış öğretmen anlamına gelmektedir.

¹⁰⁹ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 46.

** - Salok, Pencap şiirinin bir biçimidir. Guru Granth Sahib’in dizeleri çoğunlukla salok biçimindedir guru Granth Sahib bağlamında, salok terimi her üç anlamda kullanılmaktadır. (Dilgeer, 210).

¹¹⁰ - Sri Guru Garanth Sahib in Gurmukhi & Urdu, mütercim; Gurbachan Sigh Bedi, Ty, 2 ve Chauhan, s 46.

kendiliğinden var olan¹¹¹ ve görünmez ama her şeyi gören olduğunu¹¹² ifade etmiştir. Sih'lerin görüşü olarak Nanak'ın gittiği saray/yüce varlığın mahkemesi nerededir. Gökte midir? Denizde midir? Sorusu başka bir araştırma konusudur.

Bu şekilde emrolunduktan sonra, Nanak, Bein nehrindeki Sant Ghat adlı ölü yakma yerinde/mezarlıkta yeniden ortaya çıkmıştır.¹¹³ Yeniden görünür olduğunda, refakatçinin hala giysileriyle orada beklemiş olduğunu görünce sevinmiş ve giyindikten sonra refakatçiyi kutsayıp çalıştığı yere dönmüştür. Oradan kasaba dışında başka bir Hindu mezarlığına oturup derin bir tefekküre dalmıştır. Bu tefekkürden çıktıktan sonra Tanrı'nın verdiği görevin ana noktasını "Ne Hindu var ne de Müslüman" olarak dile getirmiştir.¹¹⁴ Bazı yazarlar, Nanak'ın kaybolduğu yerden bulunduğu yer arasındaki mesafesinin yaklaşık üç kilometre olduğunu söylemişlerdir.¹¹⁵

Chauhan'a göre, Nanak'ın bu sözü Sultanpur'da öfkeye neden olmuştur. Çünkü bu söz İslam'a saygısızlık olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda Chauhan'ın öfkeyi, şehir nüfusunun Müslüman ağırlıklı olmasına bağlamaya çalıştığı için, olayı adaletle yorumlamadığı görülmektedir. Çünkü Nanak'ın bu beyanından Hindular da rahatsızlık duymuşlardır.¹¹⁶

Sultanpur halkı, Nanak'ın geri döndüğünü öğrenince hem şaşırmış hem de çok sevinmiştir ama Nanak'ın sözlerini böyle dile getirmesi, kısa sürede karşı tepkilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Onun kötü bir ruhun etkisi altında olduğu ya da delirdiği söylenmeye başlamıştır. Bu haber Navab'a ulaşınca, o Nanak'ın tedavisi için

¹¹¹ - Singh Sewaram, TDM 53.

¹¹²- Chand, *İKHTPA*, 209.

¹¹³ - Singh Sewaram, TDM, 54

¹¹⁴ - Singh Sewaram, TDM, 56

¹¹⁵ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 46

¹¹⁶ - Akhtarul Wasey, Mohammad Habib, Mohammad Mushtak Tijarvwi, *Guru Nanak Hayat-o-Khidmat*, (Yeni delhi: National Council for Promotion of Urdu Language, 2020), 9.

müslüman din adamlarıyla hekimleri görevlendirmiştir. Din adamları, hekimleri Nanak'ın ruhsal hastalığının olmadığını, delilik veya başka bir hastalığının da bulunmadığını söyleyip, içinde Tanrı sevgisinin geliştirdiğini ve dünyevi şeylere kayıtsız olduğunu açıklamışlardır.¹¹⁷

Bu belgelerde Nanak'ın mezarlıkta, kimin tarafından görüldüğüne dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Aynı zamanda Sewaram'ın ve G.S.Chauhan'ın yazdıkları arasında bilgi eksiklikleri de söz konusudur. Chauhan Nanak'ın ortaya çıktığında nehirde refakatçiyle görüştüğüne dair hiç bilgi vermemişken, Sewaram Singh, refakatçinin üç gündür nehir kıyısında kıyafetleriyle beklediğinden, oradan iş yerine gidip görev yaptıktan sonra ölü yakma yerinde/mezarlıkta görüldüğünden bahsetmektedir. Burada Sewaram'ın bilgileri daha kronolojik görülmektedir.

Sewaram'a göre Nanak da kendi şarkılarından birinde ilahi mahkemeye katılımına atıfta bulunmuştur: “Efendinin ozanı/şair, yüce efendinin huzuruna çağrıldı. Bana hak ismin tesbihinin hilafetini ihsan ederek lütufta bulundu.”¹¹⁸

Bu olaydan sonra da Nanak bir müddet görevine devam etmiştir. Nanak, günlük işleri bitince müslüman tasavvuf ehli olanlarla oturup sohbet etmeye başlamıştır. Rivayetlere göre, kayınpederi (Mul Chand) bu olayı öğrenince Şama adındaki bir pandit (Hindu din adamı) eşliğinde Sultanpur'a gelmiştir. Nanak'ı fakirler arasında otururken gördüğünde çok üzölmüş ve kız kardeşi olan Nanaki'den ona nasihat etmesini istemiştir.¹¹⁹ Üzülmemesinin sebebinin, canamsakhide belirtildiği gibi ailesini ihmal¹²⁰ etmesi olduğu tahmin edilebilir. Fakat Nanaki, ricasını kabul etmeyip aksine, Nanak'ın yaptıklarından memnun olduğunu dile getirmiştir. Tabi Nanaki'den böyle bir cevap

¹¹⁷ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 47-60.

¹¹⁸ - Singh Sewaram, TDM 54.

¹¹⁹ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 47

¹²⁰ - Bhai Bala, *CSBBV*, 48.

beklemeyen Mul Çand, daha da üzülerək, kızı Sulakhni'yi ve küçük oğlu Lakhmi Das'ı yanına alarak köyüne (Pakhoke'ye) götürmüştür. Büyük oğlu Sri Çand ise, Sultanpur'da Nanaki ile kalmıştır.¹²¹

Nanak'ın “Ne Hindu var ne de Müslüman” sözünden çıkan tartışmalar, Devlet Han'a ulaştığında Nanak hesaba çekilmek için çağırılmıştır. Nanak'ı pejmürde elbiseler içinde gören, Devlet Han'ın ona saygı gösterdiği söylenmektedir. Şehrin kadısından sorulması gereken soruları sorması istenmiştir. Kadı: “Ne Hindu var ne de Müslüman” diyorsun ama Muhammed'in kurduğu din yok mu?” diye sormuştur. Nanak, Müslüman olmanın zor bir iş olduğunu, insanın Allah'ın istediği gibi yaşaması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca insanın, egodan arınmasını, herkese şefkat, merhamet ve sevgiyi telkin etmesinin gerekli olduğunu söyleyerek bu yolu ancak ender kişilerin yürüyebileceğini ifade etmiştir. Kadı tarafından, “Hinduların bir yolu, Müslümanların da başka yolu vardır, peki sen hangi yoldasın?” diye yöneltilen soruya Nanak; “Ben Tanrının yolundayım. Tanrı ne Hindu ne de Müslümandır.” diye cevap vermiştir. Tam o sırada namaz vakit girmiş ve kadı: “Madem Hindu veya Müslüman ayırt etmiyorsun, o zaman vakti girdi, hadi beraber namaz için camiye gidelim.” demiştir. Nanak kadı ile camiye gelmiş ama namaz kılmamıştır. Nedeni sorulduğunda, Kadı'ya; aklın başka yerde olduğunda namazının kabul edilmediğini söylemiştir.¹²²

Burada Sih yazarlara göre Nanak, kadının kalbini okumuş, basiret gözüyle görmüş, aynı şekilde kendi maneviyatıyla kadının aklının başka bir işle meşgul olduğunu hissetmiştir. Bir de kadı tarafından “Muhammed'in kurduğu din” cümlesinden bu hikayelendirmelerde kadılık makamına gelen Müslüman bir kişi hakkında Sihler tarafından abartmalar olduğu görülmektedir. Çünkü bir kadının, İslam'ın Hz. Muhammed'in kurduğu bir din olmadığı, Hz. Muhammed'in İslam kurucusu olmayıp son

¹²¹ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 47.

¹²² - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 46- 51.

peygamber olduğu bilmesi gereken temel bilgilerdir. Dolayısıyla muhtemelen bu bilgilerde ya tahrif olmuştur ya da içinde eklemeler yapılmıştır.

Bu olaydan sonra Nanak refakatçi Mardana ile tebliğ seferlerine başlamaktadır. Nanak, Pencap bölgesinin çeşitli yerlerini gezdikten sonra uzun bir yolculuğa çıkmaya karar vermiştir. Bu yolculuğa Sih dini teriminde Udasi (sefer) denilmektedir.¹²³

Nanak otuz yaşında Devlet Han'ın işini bırakıp, görüşlerini insanlara anlatmaya başlatmıştır. Sonrasında bir dizi sefere başlamıştır, Hindistan'ın tüm önemli yerlerini, özellikle Hinduların dini yerlerini ziyaret etmiştir.¹²⁴

Nanak, Sultanpur'dan ayrıldıktan sonra ilk olarak Lahore ve Amritsar civarındaki çeşitli yerleri gezerek Saidpur'da* Bhai Lalo adındaki bir marangozun evinde ikamet etmiştir. Nanak, burada ikamet ederken uzun bir yolculuk için hazırlanmaya başlamıştır. Az yiyeceklerle, ve zor ortamlarda vücudun açlığa koşullandırılması da yapılan hazırlıklar arasındadır. Bunun yanı sıra tarihi belgelerde, sert çakılların üzerine oturup meditasyon yapması da geçmektedir. Kşatriya olmasına rağmen Şudra kastından gelen Bhai Lalo'un evinde kalması,¹²⁵ onun kast sistemine karşı olduğunun açık bir delili olarak görülmektedir.

Nanak'ın gezileri Pencap'tan başlayıp doğuya, güneye, kuzeye sonra batıya doğru ilerlemiştir. Doğuya doğru giderken Delhi, Uttara Pradeş,* Bihar, Bengal, Assam, Manipur, Tripura'dan geçmiştir. Dönüş ise Orissa ve Madya Pradeş üzerinden olmuştur.

¹²³ - Singh Kartar, *GNDLAT*, 102.

¹²⁴ - İkbāl, "Sikh" *UDMİ*, 1985, 11/108 .

*- Pakistan'da Gujranwala ilçesinde yer alan bir yerdir. Eminabad da denilmektedir.

¹²⁵- Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 56; Surindar Singh Kohli, *Travels of Guru Nanak*, (Chandigarh: Publication Bureau, Punjab University, 1969), 11.

*- Uttara Pradeş, Bihar, Bengal, Assam, Manipur, Tripura, Orissa, Madhya Pradeş, Maharaştra, Racastan, Sikkim, Keşmie, Himaçal Pradeş ve Andra Pradeş şu an Hindistan'ın kuzeyinden güneye, batısından doğuya kadar kapsayan eyaletlerinin isimleridir.

Güneye doğru olan ikinci yolculuk sırasında, Racastan, Gucarat, Maharaştra, Andra Pradeş, Maisur, Madras/Çennai, Kerala ve Seylan'dan/Sri Lanka'dan geçmiştir. Kuzey yolculuğunun ise, Keşmir'in dağlık bölgesine, Himaçal Pradeş, Nepal, Tibet, Sikkim, Butan ve oradan Çin'e doğru olduğu da söylenmektedir. Batıya doğru ilerlerken Afganistan, Türkistan olmak üzere Batı Asya ülkelerinden, Aden/Yemen, Suudi Arabistan, Suriye, Irak, İran'la beraber Türkiye ve Mısır gibi Avrupa ve Afrika bölgelerine gittiği de söylenmektedir.¹²⁶

İlk Seyahat (udasi)

Nanak'ın birinci seferi doğuya doğru olmuştur. Tarihçiler bu seferin 1501 yılı civarında başladığını söylemektedirler. Bu yolculuk sırasında Kurukşetra, Karnal, Panipat, Haridwar, Delhi, Brindaban, Nanakmatta, Ayodhya, Lucknow, Benaras/Kaşi, Patna/Pataliputra, Gaya, Rajmahal, Malda, Dakka, Kamrup, Dhubri, Naga Hills, Assam, Çittagong, Sondvip adaları, Jagannath/Puri gibi önemli yerleri ziyaret ederek orta Hindistan'daki Vindhya dağlarından geçerek, Racputana/Racastan yoluyla dönmüştür.¹²⁷ Krişna'nın doğum yeri Mathura'ya da gitmiştir. Oradan Agra, Etawa ve Kanpur yoluyla, Hindularla beraber Budist ve Cainistlerin de önemli dini merkezi olan Ayodya'ya varmıştır.¹²⁸ Nanak, Pakpattan'dan Satlec nehrini geçerek Pandavalar ve Kauravaların savaştığı meydan olarak meşhur olmuş, Kurukşetra üzerinden Panipat'a ulaşmıştır. Burada pir Şeyh Şeref ile görüşmüştür. Görüşme esnasında Şeyh Şeref, Nanak'a bir fakir kılığında olduğunu hatırlatarak, saçlarıyla ilgili soru sorunca Nanak; "Fakir bir kişi saçını değil aklını toparlamalıdır." diye cevap vermiştir. Yine Şeyh Şeref, kıyafetinin hangi dine ait olduğunu sormuştur. Nanak ise bir fakirin kıyafet kuralının, Guru'nun tavsiyesine uymak ve her zaman aklında tanrı'yı hatırlamak olduğunu söylemiştir. Fakir iyiye-

¹²⁶ - Kohli, *TOGN*, iii - iv.

¹²⁷ - Singh Sewaram, *TDM*, 97.

¹²⁸ - Kohli, *TOGN*, 26-27.

kötüye, mutluluğa ve kadere aynı sükunetle muamele ederek sükunete ulaşmalıdır. Şehvet, öfke, bağıllık, aç gözlülük ve ego gibi beş düşmanını yenmelidir ve her zaman (boş zamanlar da dahil) sağlam kalmalıdır demiştir.¹²⁹ Panipat'tan Delhi'ye gelen Nanak, 'Mecnu ka Tila' denilen bir yerde ikamet etmiştir. Delhi'den Hinduların kutsal şehirlerinden biri sayılan Haridwar'a gelmiştir. Nanak Haridwar'a geldiğinde Baisakhi festivali nedeniyle orada olan adanmışlar, onu büyük bir kalabalıkla karşılamıştır. Hindu inancına göre Baisakhi gününde nehre (Ganj) girip doğuya dönerek su atmak, güneşte yaşayan ölü atalarına su vermek anlamına gelmektedir. Nanak'ın batıya doğru su atmaya başladığını görenler, onun müslüman olduğunu sanmışlardır. Bazıları ise sebebini öğrenmek istemişlerdir. Nanak cevap olarak, Lahore yakınlarında bu yıl yağmur yağmadığı için tarlalardaki ekinlerinin kuruyacağı endişesiyle, batı yönüne su fırlattığını söylemiştir. Halk/adananlar Nanak'ın cevabına şaşırıp gülümseyerek, fırlattığı suyun Lahore'a kadar nasıl ulaşacağını sorunca Nanak onlara, güneşin dünyadan uzaklığını sormuştur. Orada bulunan bazı bilge adamlar, binlerce kilometre (mil) olabileceğini söylediğinde Nanak; Lahore'daki tarlaların sadece yüz kilometre uzaklıkta olduğunu ve fırlattığı suyun, güneşe kadar ulaşabilecekse eğer, tarlalarına daha da kolay ulaşacağını ifade etmiştir. Oradaki insanlar bu delilden etkilenip Nanak'ın etrafında büyük bir bağıllıkla toplanmış ve onun sohbetini dinlemeye başlamışlardır.¹³⁰

Nanak, Haridwar'dan Karnal, Srinagar (Keşmir'deki Srinagar değil Uttarañçal'daki küçük bir yer olan Srinagar'dır), Badrinath, Kedarnath, Lepulekh'e kadar ulaşmıştır. Lepulekh'ten yoğun dağlık/tepelik yollardan geçerek Haldwani'ye gelmiştir. Haldwani'den, şuan "Nanak Matha" (Nanak'ın Tekkesi) diye bilinen Gorakhmatta'ya gelmiştir. 16. yüzyılda tüm bu bölgeler yogilerin inziva yerleriyle dolmuştur. Yogiler o zaman, kuzey Hindistan ve Pencap'taki tüm manevi alanlara hakim konumdaydılar.

¹²⁹ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 66.

¹³⁰ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 68-69.

Yogiler aslında Goraknath'ın müritleriydiler. Bunlar on iki dala ayrılıp, her birinin ayrı bir adedi olduğu söylenmektedir. Orada Nanak'ın yogilere şunları söylediği ifade edilmektedir: *“Ey güzel Rabbim! Senin niteliklerinin sonunu bilemem. Suda yerde, gökte her yerde ve tüm canlılarda varsın. Niteliklerini ölçecek bir terazi yok. Ey kardeşim! Tanrı her yerde mevcuttur. Kendisi terazidir ve tüm canlılarla ilgilenir. Herkesin kalbini kendisi anlar.”*¹³¹ Yogilerin bunları duyunca Nanak'ın sıradan biri olmadığını idrak ettikleri söylenmektedir. Nanak, Haldwani yakınlarında bulunan ormanlarda yaşayan yogilere kadar ulaştıktan sonra Muradabad yakınlarında Tanda kasabasına varmıştır.¹³²

Nanak'ın gittiği dönemde Tanda sakinlerinin çoğu Bancaralar/seyyar satıcılardan oluşmaktaydı.¹³³ Fakat burası şimdilerde Müslüman nüfusun yoğun olduğu bir bölgedir. Nanak'ın uzak bölgelere yaptığı yolculuğun amacının Tanrı'nın kendisine verdiği mesajı insanlara iletmek olduğu söylenmektedir. Bu bağlamda Nanak'ın tebliğinin Tanda halkı üzerine hiçbir etkisi olmamış mı diye bir soru ortaya çıkmaktadır.

Nanak yolculuğuna devam ederek, Tanda'dan Gola'ya ulaştıktan sonra kara yolunu bırakıp Şarda ve Ghagra nehirleri üzerinden tekneyle Ayodhya'ya varmıştır. Gola Şiva tapınaklarının bulunduğu ünlü bir ziyaret merkeziydi. Rama'nın doğum yeri olan Ayodhya ise, Hinduların önemli bir ziyaret merkezi konumundadır.¹³⁴ Ayodhya'da farklı dini geleneklerden din adamları Nanak ile görüşmüştür. Orada Nanak'ın şu ilahilerle tebliğ yaptığı söylenmektedir: *“Tanrı'nın ismini zikretmekten mahrum bırakılan insanın*

¹³¹ - G. Granth sahib, Suhi Mahalla 1, Ghar 7, s 730

¹³² - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 70-71.

¹³³ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 76

¹³⁴ - Chauhan-Rajan, *SGNDLTT*, 70-79.

*- Yagya: tüm tanrılara tapınılan vedik törenidir. (*AHŞ*, 524).

** - Havan: Bir tanrının kutsal ateşine yağ, susam ve arpa eklenmesi işlemi. (*AHŞ*, 680).

***- Başındaki saçlarından başın ortasında biraz uzun saç bırakmak, Hindularda özellikle Brahminlerin bir geleneğidir.

bu dünyada doğuşu anlamsız hale gelir. Hayatı işe yaramaz durumda olan kişi manevi olarak (hiçbir kazanç elde etmeden) ölür ve sonsuza kadar dolaşmaya devam eder. Hiç kimse Tanrı'nın adını anmadan kurtuluşa eremez. Bu kurtuluş ancak Rabbin ismine katılmakla elde edilir. Yagya, Havan,** sevap, sadaka, kefare, ibadet yapılırsa da beden yine de üzüntü çeker.1, Pander, Sanskritçe kitaplar okur, açıklar ayrıca her gün ritüelleri gerçekleştirir ancak ey yaratık! Guru'nun adı anmadan kurtuluş yoktur.2, Bir yogi elinde bir sopa tutar, hacca gider (tirth yatraya çıkar), bir Brahmin çauti*** bırakır, kutsal bir ip (caneu) ve dhoti giyer ama bunlar huzur getirmez. Her zaman Hari'yi (Tanrı'yi) hatırlayan zafere ulaşır.3, keçeleşmiş saçlar, vücuduna kül sürmek, çıplak olmak, geçmiş eylemlerine bağlı olan biri için sadece dışsal bir dini kıyafettir. Tanrı'nın adı olmadan zihin Maya'dan çıkamaz.4”¹³⁵ Yolculuğa devam eden Nanak, Ayodhya'dan Allahabad/Prayag'a* gelmiştir. Burası Ganj, Yamuna ve Tamas nehirlerin birleştiği yerdir. Özellikle Ganj ve Yamuna nehirlerinin birleştiği yer Hindularca çok kutsal sayılan yerlerdendir. Nanak kendisine, orada bazıları tarafından, düzenli ibadetlerine rağmen semavi saadete ulaşamadıklarından şikayet edilince, şehvet, öfke, dünyaya bağlılık, açgözlülük ve ego gibi beş kötülüğe izin verilmemesi gerektiğini söylemiştir. Nanak, Allahabad'dan sonra Benaras/Varanasi/Kaşi'ye doğru yola çıkmıştır. Kaşi'de Nanak ile ilk görüşen Ganga Ram olmuştur. Bu kişi Nanak'tan çok etkilenmiş ve öğrencisi olup onun misyonunu ilerleten kişilerden olmuştur. Nanak, yolculuğuna devam ederek, Gaya'ya doğru ilerlemiştir.¹³⁶*

Gaya'da meşhur bir Vişnu tapınağı ziyaretinden sonra, Bodh Gaya'ya gelmiştir. Bodh Gaya aslında Budistlerin kutsal yeridir. Ama araştırmacılar, Budistlerin yurt dışına sürüldükten sonra tapınağın Hindular tarafından ele geçirildiğini söylemektedirler.

¹³⁵ - Bhaikhel, GGSD, Bhairav Mahla 1, Panna, 1127

*- Hindistan hükümet tarafından 2018 yılında Allahabad şehrinin ismi Prayagraj olarak değiştirilmiştir.

¹³⁶ - Chauhan - Rajan, SGNDLTT, 83-94.

Hinduların ele geçirmesinin sebebi olarak, onların Budda'yı Vişnu'nun enkarnasyonlarından biri olarak görmesi olduğu söylenmektedir. Gaya'daki tapınaklarının baş rahibi olan Devgiri adındaki bir kişi Nanak'ın takipçisi olmuştur. Rivayetlere göre, Devgiri'nin üçüncü halifesi, yedinci Guru olan Guru Hari Rai'ye ziyarette bulunmuştur. Guru Hari Rai ona "Bhagat Bhagwan" lakabını vermiştir. İşte Bhagat Bhagwan, Guru Nanak'ın mesajlarını yayan bir sih (talebe) olarak bilinmektedir. Gaya'dan sonra Nanak Pataliputra'ya (Patna) yakın bir yer olan Hajipur'a gitmiştir. Orada Salis Rai adındaki bir kişinin Nanak'tan etkilediği söylenmektedir. Salis Rai onun isimini ve adresini öğrenmek istediğinde Nanak ona; "Tezahür etmeyen efendine adanmış birisiyim, tüm dünya onun ülkesidir" diye cevap vermiştir. Hajipur'a yakın bir yerde Kartik ayının, dolunay gününde büyük bir dini tören yapıldığı için Nanak oraya gidip tebliğde bulunmuştur. Nanak, yaklaşık dört ay kadar oralarda ikamet ettikten sonra Malda'ya doğru yola çıkmıştır. Malda'dan Dakka'ya ve Dakka'dan ise Dhubri yoluyla Guwahati'ye gelmiştir.¹³⁷ Bengal'i ziyareti sırasında Hindu ve Müslümanlara tebliğ yaparken güçlü bir muhalefetle karşı karşıya kalmasına rağmen onu kimse engellememiştir.¹³⁸ Nanak, 1509 yılında Sultanpur'a dönmüştür.¹³⁹

İkinci Seyahat

Güneye doğru yapılan ikinci yolculuk yaklaşık 1506'da başlamış ve Sirsa, Bikaner, Ajmer, Puşkar, Mount Abu, Ujjain, Bider, Pangal, Anainapur, Godapa, Madras, Nagapatam ve Seylan'ı kapsamıştır. Seylan seferinde Seo Nabh ile birlikte birçok kişi Nanak'ın takipçisi olmuştur. Seylan'da iki yıl beş ay kalmıştır. Bu süre içerisinde "Puran Sinhali" isimli kitabı hazırladığı söylenmektedir.¹⁴⁰ Dönüş yolculuğu, Rameşwaram'dan

¹³⁷ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 97-108.

¹³⁸ - Lateef, *TP*, 494.

¹³⁹ - Kohli, *TOGN*, 15.

¹⁴⁰ - Lateef, *TP*, 495. Şu ana kadar bu kitabın bulup bulamadığına dair herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

Malabar sahili üzerinden olmuştur. Bu tur yaklaşık 1510 yılında sona ermiştir.¹⁴¹ Yine Nanak, Kasur'dan geçerken oralardaki meşhur alimlerden Şeyh Abdul Qudas* ve Şeyh Muhammad Sadık ile görüşmüştür.¹⁴²

Nanak, İkinci yolculuğunun dönüşünde Multan, Sialkot, Jhang, Tulamba, Sind ve komşu vilayetleri ziyaret etmiştir. Buralarda Tulamba denilen bir yerde Saccan isimli bir kişi kendi kötü davranışları sebebiyle halk arasında Thug (serseri/aldatıcı) diye bilinmekteydi. Bölgeyi gezerken onun kötü hareket ve aldatıcı bir hasleti olduğunu duyan Nanak, onunla da görüşmek istemiştir. Nanak'la görüşme neticesinde Saccan'ın kötü davranışlarından vazgeçip iyi bir insan olduğu, sonra da Sihizm'in baş vaizi olduğu nakledilmektedir.¹⁴³ Sind seferinde Şeyh Ferid'in türbesini ziyaret etmiştir. Bu sırada Şeyh Ferid soyundan gelen, Müslümanlar arasında bilgili sayılan ve itibarlı olan Behram isimli biriyle dini tartışmalarda bulunmuştur. Bunun üzerine Nanak'ın "Aasa" isimli bir kitap yazdığı da söylenmektedir.¹⁴⁴

Sih rivayetlerine göre Nanak, Pakpattan yakınlarındaki ormanlara gidip ilahiler söylerdi. Pakpattan şu an Pakistan'da Pencap eyaletinin bir ilçesi olarak bilinmektedir. Bir gün Nanak ormanda, Mardana'nın enstrumanı eşliğinde ilahiler söylerken, Şeyh İbrahim'in müritlerinden Şeyh Kemal adındaki bir kişi söylediklerini duymuştur. Bir Hindu tarafından Tanrı'nın vahdaniyetinden söz edilmesine çok şaşırıp, Şeyh İbrahim'e

¹⁴¹ - Singh Sewaram, *TDM*, 129.

*- kaynakta bu şekilde yazılmış ama İslam açısından bu ismin Abdul Kuddus olması daha uygun görülmektedir.

¹⁴² - Kohli, *TOGN*, 15.

¹⁴³ - Kohli, *TOGN*, 17.

¹⁴⁴ - Lateef, *TP*, 495. Nanak dönemini mutala'a ederken Şeyh Ferid önemli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Şunu da söylemekte fayda vardır ki, tarihte Ferid isimli iki kişi vardır; Birincisi 13. yüzyılda yaşamıştır. İkincisi ise Şeyh Ferid'in on ikinci torunu ve gerçek ismi İbrahim olan Şeyh Ferit'tir. Nanak bu ikinci Ferit ile görüşmüştür.

anlatmıştır. Şeyh İbrahim onun anlattıklarını duyunca ormana gitmiş ve Nanak ile görüşüp “siz Tanrı’ın tek olduğunu söylüyorsunuz ama Müslümanlar Hz. Muhammed’in de tanrı olduğunu söylüyorlar” demiştir. Nanak ona: “sadece tek bir tanrı vardır. Sadece bir tanrıya ibadet edin başka hiç kimseye ibadet etmeyin” diye cevap vermiştir.¹⁴⁵ Şeyh İbrahim, Nanak’ın cevaplarından çok etkilemiş ve orada uzun süre kalmasını istemiştir. Fakat Nanak onu tekrar ziyaret edeceğini söyleyerek vedalaşmıştır.¹⁴⁶

Bu bilgilere göre Şeyh İbrahim’in sözü çok şaşırtıcıdır. Çünkü İslam’da Allah’tan başka hiçbir kişiye ibadet edilmez. İslami terminolojide buna şirk denilmektedir. Şeyh İbrahim’in İslam’ın bu temel itikat bilgisinden haberi olmadığı görülmektedir. İkincisi, Nanak Hindu bir aileden gelmektedir. Genel olarak tarihçiler Nanak’ın, uzun zamanlar Müslüman sufilerle birlikte kaldığını ve İslami bilgileri onlardan öğrenip tevhid düşüncesinin bu şekilde oluştuğunu ifade etmektedirler.¹⁴⁷ Ancak bu bilgilere baktığımız zaman Şeyh İbrahim’in Nanak’tan etkilendiği anlaşılmaktadır. Durum böyleyse eğer, Hindu ailesinde doğan ve büyüyen Nanak İslam hakkında; ahiret, cennet cehennem, namaz ve ibadetler ile ilgili bilgileri nereden tahsil etmiştir? Yazar bu sorulara değinmeden geçmiştir. Dolayısıyla bu bilgilerde Sih yazarların İslam’ın temel bilgilerinde yetersizliği, ya da yanlış ve eksik olduğu ortaya çıkmaktadır. Ya da bu söz Şeyh İbrahim’e ait değildir, yanlışlıkla ona nisbet edilmiştir diye bir kanaat oluşmaktadır.

Bu bölgelerden sonra Nanak Talwandi, Sultanpur ve Pakkhome’ye gelmiştir. Oradan Ravi Nehrine yakın bir yere gelip Kartarpur isimli bir ikametgah kurmuş, ailesini

¹⁴⁵ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 61. Şu ana kadar Aasa isimli bu kitabın bulup bulamadığına dair herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Fakat Guru Granth Sahib’de ‘Asa’ adında bir bölüm vardır. Bu kitabın Guru Granth Sahib’e dahil edilmiş olma ihtimali daha yüksektir. Dolayısıyla ‘Asa’ ayrı bir kitap değil, Guru Granth Sahib’in bir parçasıdır demek mümkündür.

¹⁴⁶ - Chauhan - Rajan, *SGNDLTT*, 62

¹⁴⁷ - Amjad, *GNATSM*, 44-45.

de getirmiştir. Burada bir müddet kaldıktan sonra 1514 yılında Himalayalara doğru üçüncü seferine başlamıştır.¹⁴⁸

Üçüncü Seyahat

Nanak'ın Üçüncü gezisine yaklaşık 1514 yılında Himalaya dağlarına doğru başladığı söylenmektedir. Bu seferde Nanak Nurpur, Sujampur, Kangra, Jawalamukhi ve Dharamsala'ya gitmiştir.¹⁴⁹ Bu tarafa çıkarken hangi yolu seçtiğini söylemek zordur ama bazı araştırmacılara göre, Mansarowar yoluyla yüksek dağları geçerek Tibet'e ulaşmıştır. Kailaş dağlarını, Ladak, Keşmir ve Cemmu yoluyla dönmeden önce Çin'e de gittiği söylenmektedir.¹⁵⁰ Bu turda Nanak, Kedarnath, Nepal, Garhwal, Kumaon, Çakrata, Mussoorie (Masuri) Dehradun, Rişikeş, Gangotri, Yamnotri, Bareilly ve Gorakhpur gibi yerlerden de geçmiştir.¹⁵¹ Bu şekilde iki ila üç yıl arasında süren bu yolculuk sona ermiştir.¹⁵² Dönüşte Nanak, Pathankot, Gurdaspur ve Sultanpur yoluyla Kartarpur'a ulaşmıştır.¹⁵³

Bazı araştırmacılara göre, Nanak, Hindistan'daki Müslümanlarla temaslarından memnun olmadığı için Mekke, Medine ve Batı Asya'da Bağdat'a kadar gitmiş ve oradaki Müslüman din adamlarıyla dini tartışmalarda bulunmuştur.¹⁵⁴

Dördüncü Seyahat

Nanak'ın dördüncü yolculuğu 1517 yılında Batı Asya'ya doğru olmuştur.¹⁵⁵ Üç veya dört yıl süren bu yolculukta Nanak, Dera İsmail Khan, Dera Gazi Khan, Ketta,

¹⁴⁸ - Kohli, s *TOGN*, 17

¹⁴⁹ - Kohli, s *TOGN*, 17

¹⁵⁰ - Singh Sewaram, *TDM*, 139.

¹⁵¹ - kohli, *TOGN*, 30-34.

¹⁵² - Singh Sewaram, *TDM*, 139.

¹⁵³ - Kohli, *TOGN*, 17

¹⁵⁴ - Kohli, *TOGN*, iv.

¹⁵⁵ - Kohli, *TOGN*, 18.

Bahawalpur, Karaçi yoluyla Gucarat bölgesine gelmiştir. Bazılarına göre buradan Surat sahilinden Mekke yoluna çıkmıştır. Bazılarına göre ise, Dwarka sahilinden Umman Deniz yoluyla Aden'e gitmiştir. Hatta bir Sih yazarı olan Surindar Singh Kohli Batı Asya seferi hakkındaki birçok rivayetlerden Surat sahilinden başladığı rivayetin daha sağlam olduğunu söylemektedir.¹⁵⁶ Fakat Kohli, bu kaynakların sağlamlığı kanaatinin oluşma nedenninden bahsetmemektedir.

Nanak, Aden'den Cidde'ye ve oradan, Mardana'nın yanı sıra Seyid Muhammad Gavus eşliğinde Mekke yoluna çıkmıştır. Sihlere göre Nanak, hacılar gibi giyindiği için Müslümanlar onu, bir Müslümana benzetiyorlardı. Nanak, Mekke'de Seyid Muhammad Gavus, Molvi Muhammad Hasan, Kadı Ruknuddin ve İmam Cafer ile dini tartışmalarda bulunmuştur. Mekke'de Nanak'ın görüştüğü Hindistan hacıları arasında Makhdum Ruknuddin, Şeyh İbrahim (Ferid) ve Şeyh Destgir'in isimleri geçmektedir.¹⁵⁷ Sewaram Singh'e göre Nanak, bu yolculukta Müslüman ülkelere gitmiş ve müslümanlara benzemek için hacıların mavi kıyafetlerini giymiş, yanına bir kitap, seccade, sürahi ve bir asa (baston) almıştır.¹⁵⁸

Sewaram Singh'in İslam ve Müslümanlar hakkındaki mutala'ası ve verdiği bilgiler İslami kaynaklarda olmayıp, sadece müsteşrik/oryantalist kaynaklarda olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Sewaram Singh Müslüman ülkeleri "Muhammadan ülkeler" olarak ifade etmiştir. Halbuki bu ifade yanlıştır. Müslümanlara Muhammadan ismini ilk olarak oryantalistler kullanmıştır. Aynı şekilde Mekke'ye giderken Nanak'ın Müslümanlara benzemesi için mavi giymesi de çok gariptir. Çünkü Hac ibadetini eda ederken, müslümanlar mavi değil de beyaz kıyafet giymektedirler.

¹⁵⁶ - Kohli, *TOGN*, 137 ve Sewaram, s 145

¹⁵⁷ - Kohli, *TOGN*, 140-42

¹⁵⁸ - Singh Sewaram, *TDM*, 145.

Nanak Mekke'den Medine'ye geçmiştir. Orada İmam Eşref ve İmam Azim'le dini tartışmalarda bulunmuştur. Medine'den Irak'a doğru giden Nanak, 1518 yılında Bağdat'a ulaşmıştır. Oradan Ürdün üzerinden Filistin'e gelmiştir. Kudüs'te Yahudi ve Hristiyan din adamlarıyla görüşmesinin ardından Sudan, Mısır ve diğer Afrika bölgelerinden; Habeşistan ve Uganda üzerinden Kahire'ye ulaşmıştır. Kahire'den Şam'a, Şam'dan da Haleb'e gelmiştir. Türkiye'ye seferinde 1519 yılında ilk olarak Diyarbakır'a geldiği söylenmektedir. Sonra Sivas ve diğer şehirleri gezerek İstanbul'a ulaşmıştır.¹⁵⁹ Araştırmacılar İstanbul'da dönemin Sultanı olan I. Selim ile tanışıp tanışmadığına dair kesin bilgi olmadığını söylemektedirler. Ama Sih yazarı olan Kohli, Nanak'ın gittiği her yerde oradaki hükümdarlar ve dini liderlerle görüştüğünü söyleyerek Sultan I. Selim ile de görüşme ihtimalini kuvvetle ortaya koymaya çalışmaktadır. Fakat Nanak, yukarıda zikredilmiş olan yıllarda İstanbul'a gelmişse eğer, iddia edilen bu görüşmenin mutlaka kayda geçmiş olup belgesinin de bulunması gerekirdi. Özellikle Sihizim'in takipçileri bu belgeyi yayınlardı. Dolayısıyla Kohli'nin görüşme ihtimali iddiasının güçlü bir görüş olmadığı söylenebilir.

Muhammad Latif, Tarih-e Pencap adlı eserinde Nanak'ın İstanbul gezisinden bahseder ve Nanak'ın Türk Sultanı ile tanışmasıyla ilgili bir hikayenin anlatıldığını söyler. Fakat anlatılan hikayede sultanın zalim bir yönetici olduğu, Nanak ile görüştüktan sonra, onun tavsiyesinden ve nasihatlerinden etkilenererek halk üzerindeki baskı ve zülmünden vazgeçtiği anlatılmaktadır.¹⁶⁰

Muhammad Latif ne bu hikayenin kimler tarafından anlatıldığına dair bilgi vermiştir ne de söz konusu olan Türk sultanının isminden bahsetmiştir. Aksine onun, olaya şüpheli bir gözle baktığı anlaşılmaktadır. Bizim bu görüşümüzün bir Sih yazarı olan Sewaram Singh tarafından pekiştirildiğini de görmekteyiz. Sewaran Singh, Nanak'a

¹⁵⁹ - Kohli, *TOGN*, 142-153.

¹⁶⁰ - Lateef, *TP*, 496.

atfedilen nasihatler, aslında Karun isimli bir yöneticiye yöneliktir der. Yine, 19. yüzyılda Guruların tarih yazarı Bhai Gyan Singh'e de atıfta bulunarak, bu yöneticinin tam isminin Hamid Karun olduğunu açıklar. Bunun yanı sıra Sewaram Singh, 18. yüzyılda bir Canamsakhi'nin yazarı olan Bhai Mani Singh'in bir yazısını paylaşır. Bu yazıda Mani Singh, Hamid Karun'un bir Türk sultanı olduğunu söyler. Sewaram Singh, bu rivayetleri tarihi belgelerle eşleştirerek, Hamid Karun'un Türk Sultanı olmadığı kararına varır. Sewaram Singh, Nanak'ın batıya doğru seyahat ettiğinde İstanbul'da Sultan 1. Selim'in (1512-1520) ve oğlu Süleyman (1520-1566) döneminin olduğunu da söyler.¹⁶¹ Şurası ilginçtir ki kendi gösterdiği delillere rağmen Sewaram Singh, Nanak'ın İstanbul ziyaretinde bulunmuş olabileceğini de ifade eder. Araştırmacılar genel olarak Nanak'ın dört seferinden bahsederken, batılı bir yazar, Nanak'ın başka bir seferi daha olduğunu da ifade eder. W. H. McLeod isimli bu araştırmacı, Nanak'ın Gorakh-hatari'ye doğru beşinci ve kısa bir seferiyle ilgili bilgi verir. Bu seferde Nanak'ın Siddhalarla görüştüğünü söyler.¹⁶²

Nanak'ın Roma ve Vatikan ziyareti hakkında da kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sih bilginler bu konuda, Nanak'ın tüm meşhur dini merkezlere yaptığı ziyaretleriyle kıyas ederek Roma'daki Vatikan'ı da görmezden gelmediğini söylemektedirler.¹⁶³

W. H. McLeod, '*Guru Nanak and the Sikh Religion*' adlı eserinde Nanak'ın bazı seyahatleri ile ilgili şüpheler uyandırmıştır. Buna göre Nanak'ın Mekke seferi batı yolculuğunun sonudur.¹⁶⁴ Sih yazarı olan Kohli ona cevaben, Leod'un sadece Canamsakhiyi tartıştığını ve mevcut dış kanıtları dikkate almadığını söylemiştir.¹⁶⁵

¹⁶¹ - Singh Sewaram, *TDM*, 146-147.

¹⁶² - W. H. McLeod, *Guru Nanak and The Sikh Religion*, (London: Oxford University Press, 1968), 49.

¹⁶³ - Kohli, *TOGN*, 153.

¹⁶⁴ - McLeod, *GNATSR*, 122-124.

¹⁶⁵ - Kohli, *TOGN*, vi

Uzun tebliğ yolculuğundan dönen Nanak, hayatının son kısmını Ravi nehrinin kıyısına yerleşerek burada geçirmiştir. Onun ikametgahı, çeşitli milletlerden gelen insanların meskeni haline gelmiştir. Nanak bir ‘hayır işleri bölümü’ açarak binlerce fakir ve ihtiyaç sahibinin umut kaynağı olmuştur. Nanak’ın kaldığı yer Dera Baba Nanak adıyla bilinmektedir. Nanak, buraya yakın Kartarpur isimli bir şehirde 1538 yılında 71 yaşındayken vefat etmiştir.¹⁶⁶

Nanak hangi amaçla bu kadar uzun yolculuğa çıkmıştır. Bu seferlerden Nanak ne elde etmiştir? Fikirleri nasıl gelişmiştir? Hayatının geri kalanında ne gibi değişiklikler görülmüştür? Seferden önceki yaşamıyla sonraki yaşamı arasında ne tür fikir farklılıklarından söz edilebilir? Gezdiği bölge halkı ondan ne kadar etkilenmiştir ve onun görüşlerini ne kadar kabul etmiştir, aynı şekilde Nanak o seyahatlerinde neler öğrenmiştir? Bunlardan daha ziyade Nanak bu bölgelere öğretmek için mi yoksa öğrenmek için mi gitmiştir sorusu da önem arz etmektedir. Nanak’ın seyahat ettiği yerlerdeki sakinlerin doğal olarak dilleri de farklıdır fakat kaynaklarda Nanak’ın yerli halklarla hangi dille muhatap olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.2.2.2. Hinduizm’e Karşı Tutumu

Nanak’ın Hinduizm’e karşı tutumunu incelemek için, önce Hinduizm’in temel inanç esaslarına bir göz atmakta fayda vardır. Çünkü bu temel ilkeler çerçevesinde Nanak’ın görüşleri gelişmiştir.

Pandit Manohar Lal Zutşi isimli bir Hindu bilgin, Hinduizm’in temel inançlarından bahsederek, reenkarnasyon, kast sistemi, aşrama-dharma ve ahimsa olmak üzere dört ilkeyi saymaktadır. Buna göre, Hinduizm’in binlerce yıllık geleneğinde çeşitli değişiklikler ortaya çıkmış, ancak Hinduizm, reenkarnasyon inancını takipçilerine her çağda empoze etmiştir. Aşrama-dharma ilkesi, brahamaçarya, grhasthya, vanaparastha

¹⁶⁶ - Lateef, *TP*, 496-97

ve sannyasa* olmak üzere dörde ayrılmıştır. Brahamaçarya ilkesinin önemli geleneklerinden biri de caneu giyilmesidir. Erkek çocuklarına dini törenle ip giydirilmesine caneu sanskar (samskara) denilmektedir.¹⁶⁷

Hinduizm'in bu ilkeleri her dönemde uygulanmakta olup dini hayatın bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla bu ilkeler çerçevesinde Nanak'ın Hinduizm'e karşı tutumunu anlamaya çalışacağız.

Nanak yetişkinlik çağına geldiğinde Hinduizm'le ve İslam'la karşı karşıya gelmiştir. Bölge nüfusunun çoğunun Hinduizm'e, hükümdar ve yöneticilerin ise İslam'a inandığını görmüştür. Bu iki dinin inanç esaslarında ve ritüellerinde ise doğu ile batı kadar farklılık bulunmaktadır. Öyle ki birinde helal olan bir şey, diğerinde haram sayılmaktadır. Evlilik ritüellerinden, önder ve ideal kişilerine kadar, takviminden ibadetlerine kadar birçok konuda farklılıklar bulunmaktadır. Yiyecek ve giyeceklerinde bile uyumluluk görülmemektedir. İsimleri birbirinden farklıdır. Ne bir Hindu'ya Abdullah denir ne de bir Müslüman Rackumar olarak çağrılır. Bir taraf tek Tanrı inancına sahip iken öbür taraf birçok tanrıya inanmaktadır. Yani Hinduların ve Müslümanların arasında doğumdan ölüme kadar yapılan tüm tören ve ritüeller arasında ortak hiçbir şey yoktur. Ayrıca bir tarafta kast sistemi uygulandığı için bazı insanlar doğuştan aşağı sayılırken diğer toplumda, insan amellere göre derecelendirilir. Gördüğü bu farklılıklar, Nanak gibi zeki ve uyanık bir kişinin düşünce yapısının şekillenmesinde etkili olmuştur. Toplum bunları her ne kadar hafife alsada bu durum Nanak'ı kendi hassasiyetlerinden ve toplumdan farklı bir görüşe sahip olduğundan rahatsız etmiştir.

Böyle bir ortamda Nanak, hakikatin ne olduğunu merak etmeye başlamıştır. Hindistan kaynaklı dinlerin ortak özelliklerinden biri reenkarnasyondur. Buna göre insan önceki doğumunun iyi ve kötü amelleri sonucunda yeniden doğmaktadır. Dolayısıyla

¹⁶⁷ - Manohar Lal Zutshi, *Hindu Mazhab*, (Patna: Khuda Bakhsh Oriental Public Library, 1994), 35-46; Haris Bashir, *RSS: Ek Mutala*, (Yeni Delhi: Merkezi Maktaba İslami Publishers, 2016), 43.

onlar her doğumun ardından karmanın ve her karmanın ardından doğumun geldiğine inanmaktadır. Bu inanca göre, sebzeler, ağaçlar, kuşlar ve hayvanlar veya sürüngenler gibi dünyadaki tüm canlılar ilk doğumlarında insandılar.¹⁶⁸ Büyük bir Hindu önderi olan Dyananda'ya göre bu inanç aslında ruh ve maddenin sonsuzluğuna dayanmaktadır. Buna göre ruh ve madde sonsuz ve ezelidir.¹⁶⁹ Yani Ruh'un ve Madde'nin yaratıcısı Tanrı değildir. Fakat Guru Nanak'ın sözlerinden Ruh'un ve Madde'nin yaratıcısının Tanrı olduğu anlaşılmaktadır. Nanak bunların ezeli/ebedi (Anaadi) olduğunu kabul etmemektedir. Aksine bunların haadis ve sonradan gelen (Aadi) olduğu görüşündedir. Buna göre bir gün Ruh ve Madde yokken, Tanrı hem Ruhu hem de Maddeyi kendi kudreti ile kamilesi ile yaratmıştır. Nanak'ın ifadesiyle: “*Tanrı seksen dört milyon canlıda ruh yaratmıştır.*”¹⁷⁰

Bir Sih bilgin, Sardar Sadhu Singh Hamdard şöyle ifade etmektedir: “onlar Ruh ve Madde'nin ezeli olduğunu söylerler. Biz diyoruz ki her şeyi yaratan tanrı, Madde ve Ruhu da yaratamaz mı? Madde ve Ruhun ezeli olması, Tanrı'nın gücünü sınırlı kıldığı için, Sihizm bu inancı kabul etmemektedir.”¹⁷¹ Reerkarnasyona inananlar, insanın kendi amellerine göre tekrar çeşitli şekillerde dünyaya geldiğini söylerken, Nanak şöyle demektedir: “*Bir insan, sahip olduğu her şeye bir kez sahip olmuştur ve önceden sahip olduklarını bir daha elde edemez. Ölen bir insan bir daha gelmez, tıpkı bir kişinin eli, ayağı veya herhangi bir uzvu kesilirse tekrar yerine gelmeyeceği gibi.*”¹⁷² Yine Guru Garanth Sahib şöyle açıklamaktadır: “*Ce cana mar caye ghum na aaye*”¹⁷³ Guru Garanth

¹⁶⁸ - Manusmriti, 12/55-56, çev. Pandit Girija Prasad Dvivedi, (Lucknow: 1917), 452.

¹⁶⁹ - Dayananda Sarawati, *Satyartha Prakash*, (Lahore: Lajpat Ray And Sons , Ty), 8/292.

¹⁷⁰ - Bhaikhel, GGSD, Maru Mahala 1/4, 5460.

¹⁷¹ - *Roznama Acit Jalandhar*, (Jalandhar: 7 Kasım 1977); Giani, HDGNKNM, 47.

¹⁷² - Bhaikhel, GGSD, Cap Ci 31, 120.

¹⁷³ - *Guru Garanth Sahib*, Aasa Farid; Giani, HDGNKNM, 48.

Sahib'in şerhlerini ihtiva eden Şabdarth Guru Garanth Sahib isimli eserde bu cümlelerin anlamı "ölen kimse birdaha bu dünyaya gelmez" olarak şerhedilmiştir.¹⁷⁴ Guru Garanth Sahib'in başka bir yerinde şöyle bir beyit geçmektedir: "*Rabbini samimiyetle zikret çünkü bu dünyaya geri dönüş yoktur.*"¹⁷⁵ Bir Sih alime göre Gurmat inancında/Sihizm'de insanın geçmiş doğumlarından hiç bahsedilmemiştir. Sihizm'de insan bir defa dünyaya gelir. Sihler Hinduizm'e kıyasla önceki doğumu ve sonraki doğum inancını benimsemez.¹⁷⁶ Guru Granth Sahib'de şöyle yazılmaktadır:

"Ferid şöyle dua eder: "Ey sevgili dostlarım, Rabbinize sarılın, zira bu beden toprak olacak ve onun evi küçük bir mezar olacaktır."¹⁷⁷

Kabir: Neden uyuyorsun? Uyan; korkuların ve dertlerin için ağla. Çünkü sonunda mezarda yatmak zorunda olan, nasıl huzur içinde uyuyabilir?¹⁷⁸

Guru Granth Sahib'in bu cümlelerinden insanın ölümden sonraki gerçek meskeninin kabir olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bu cümle insanın bu dünyada tekrar doğduğu fikrini de reddetmektedir. Reekarnasyonun anlamına baktığımızda bu inanca inananların, bir insanın doğumunun, daha önceki doğumunda yaptığı eylemlerin sonucu olduğuna inandıklarını görmekteyiz. Onlara göre ruh ve ruhun insan ya da hayvan şeklinde tekrar doğması "anadidir" (ebediyen devam eden bir döngüdür). Fakat Nanak'a göre öyle bir zaman vardı ki o sırada ne ruh vardı ne de onun eylemleri vardı. Ruhun Tanrı'nın yarattığı bir varlık olduğu Kabul edildiğinde, insanın ve hayvanın başlangıçta

¹⁷⁴ - Şabdarth Guru Garanth Sahib, (Gurdwara panja Sahib, 1941), 458; Giani, HDGNKNM, 48.

¹⁷⁵ - GGSS, Ramkali Kebir, 9 ; Giani, HDGNKNM, 49.

¹⁷⁶ - Parliament Gazzete, Risala Khalsa, (Eylül 1957); Giani, HDGNKNM, 50.

¹⁷⁷ - Bhaikhel, GGSD, 488; Sri Guru Granth Sahib, İngilizce tercüm eden: Gopal Singh, 484.

¹⁷⁸ - Bhaikhel, GGSD, 1371; Sri Guru Granth Sahib, İngilizce tercüm eden: Gopal Singh, 1304..

herhangi bir eylem sonucu değil, Tanrı'nın iradesiyle yaratıldığının kabul edilmesi kaçınılmaz olacaktır.¹⁷⁹

Bütün bu delillerden Nanak'ın Hinduizm'de kabul edildiği şekliyle reenkarnasyona inanmadığı anlaşılmaktadır. Bir Sih yazarı da kendi eserinde bu görüşü “reenkarnasyon meselesi Nanak tarafından benimsenmiştir, ancak Gurmat'ta/Sihizm'de bu mesele Hindu rengini kaybetmiştir” şeklinde açıklamaktadır.¹⁸⁰

Anlaşılan şudur ki, diğer Hindistan menşeli dinlerde olduğu gibi Sihizm'de de reenkarnasyon inancı vardır. Fakat Sihler kendi inancını diğerlerinden farklı olarak görmektedir. Halbuki onların kutsal kitabında ve Nanak'ın sözlerinde reenkarnasyona aykırı cümleler bulunmaktadır: *İnsan ne kadar uğraşırsa uğraşsın, ellerini ve ayaklarını vursun, Allah dilediğini kurtarır.*”¹⁸¹

Nanak'ın, tek tanrı inancına ve İslam'ın öğretilerine, aynı zamanda reenkarnasyona inandığını söyleyenler de vardır.¹⁸² Fakat bazı kişiler Guru Granth Sahibin “*Bazı insanların kalplerinde reenkarnasyon olacağımız ve seksen dört milyon hayattan geçeceğimiz yanılsaması vardır. Bu yanılsamadan başka bir şey değildir.*”¹⁸³ cümlesine dayanarak onun reenkarnasyona inanmadığını söylemektedirler.¹⁸⁴

Hinduizm, Hinduları, brahminler (din adamlar), kşatriyalar (yöneticiler ve askerler), vaisyalar (tüccar, esnaf ve çiftçiler) ve Sudralar (hizmetçi ve temizlikçiler) sınıfı olmak üzere dörde ayırmaktadır.¹⁸⁵ Hindu kanun kitabı olan Manusmriti'ye göre beşinci

¹⁷⁹ - Giani, HDGNKNM, 50.

¹⁸⁰ - Giani Sher Singh, Gurmat Darshan, 90; Giani, HDGNKNM, 53.

¹⁸¹ - Yusuf, BNKM, 60-61.

¹⁸² - Zulfaqr Mubed Azimabadi, Hinduvon Aor Sikhon ke Akaid, (Patna: Khuda Bakhsh Oriental Public Library,1994), 116.

¹⁸³ - Bhaikhel, GGSD, Sri Rag Gahra, panna 36;

¹⁸⁴ - Yusuf, BNKM, 63.

¹⁸⁵ - Surendra Kumar, Vişuddha Manusmriti, (Delhi: Aarş Sahitya Praçar Trust, 8. Baskı, 2017), 10/4

sınıf yoktur¹⁸⁶ ama bunların dışında değişik nedenlerle kast dışına itilmiş paryalar (dokunulmazlar) sınıfı da bulunmaktadır.¹⁸⁷ Toplumda pratik anlamında bu kastlar doğuma dayalıdır. Bir kast içinde doğan kişi aynı kast içinde ölecektir. Ne kadar iyi ya da kötü olursa olsun kimsenin kastı değişmez.¹⁸⁸ Nanak ise kendi sözlerinde kast sistemini eleştirmiştir. Nanak'a göre, eğer bir Brahmin kötü karakterliyse bir Sudra'dan daha kötüdür ve eğer bir Sudra iyi işler yapıyorsa, kötü karakterli bir Brahmin'den daha iyidir. Nanak şöyle demiştir: *“Kast meselesi beyhude ve saçma bir şeydir, herkesin destekleyicisi yalnızca Tanrı'dır. Eğer birisi ağzıyla kendine üstün veya iyi diyorsa, o zaman bunun hiçbir anlamı yoktur. Nanak diyor ki, bir kişinin üstünlüğü veya iyiliği ancak Tanrı'nın huzurunda onurlandırıldığı zaman bilinecektir.”*¹⁸⁹

Bir Sih bilgin Sardar Kahan Singh Nabha da, insanın iyi veya kötü olmasının kasta göre değil, amellerine göre olduğunu söylemektedir. Nabha, kast hakkındaki düşüncelerini kendi eserinde şu şekilde ifade etmektedir: *“Sihizm'de kast, yalnızca eylemlere göredir. Kişinin doğumuyla hiçbir ilgisi yoktur. Bilgili kişi Brahmin'dir ve silahlı cesur adam Kşatriya, tüccar ve çiftçi ise Vaişya'dır. Çalışan ve başkalarına hizmet eden Şudra'dır. Şudra ailesinde doğan bir kişi bilgin olabilir. Aynı zamanda başkalarını aydınlatırsa, o bilgin kişi Brahmin'dir. Silahlı bir çiftçiye de Kşatriya denilir.”*¹⁹⁰ Dolayısıyla kast, bir kişinin doğumuyla değil, eylemleriyle ve amelleriyle ilgilidir. Kast hakkında Nanak'ın görüşü budur.

¹⁸⁶ - Manusmriti , 10/4

¹⁸⁷ - Susan Bayly, Caste, Society and Politics in India from the Eighteenth Century to the Modern Age, Cambridge University Press, 2001, 9

¹⁸⁸ - Parashara, Parashar Sanhita, çev. Manmatha Nath Dutt, (Kalküta: H.C. Das Elysium Press, 1908); Giani, HDGNKNM, 68.

¹⁸⁹ - Bhupindar Singh Bhaikhel, Guru Garanth Darpan, s 536; GGS, Sri Rag ki var, Mahala 4/1, panna 83; Giani, HDGNKNM, 69.

¹⁹⁰ - Kahan Singh Nabha, Gurmat Martand, 2/501;

Bu nedenle kötü karakterli bir Brahmin, Guru Garanth Sahib’de malîç (günahkar/kafir) ve duşt (karaktersiz) olarak anılmıştır: “*Kötü Brahmin kolik (midedede olan bir hastalıktır) nedeniyle öldü.*”¹⁹¹, “*Ey Nanak! Tanrı kulunun dualarını duydu. (bak, Tanrı’nın kuluna saldıran) kötü niyetli, günahkar (kendiliğinden) öldü ve başarısız kaldı.*”⁴,¹⁹¹

Hinduizm’in ritüellerinde çok önemli ve gerekli bir ritüel, ip kuşanma ritüelidir. Manusmriti kanunnamesinde Brahmin, Kşatriya ve Vaişya olmak üzere ilk üç kasta (Hinduizm’de ilk üç kast için ‘daoc’ (dvica) kavramı kullanılmaktadır.) doğan 5 ile 24 yaşlarındaki çocuklar için ip kuşanmanın şart olduğu belirtilmektedir.¹⁹² Yine Manusmriti’de Brahmin, Kşatriya ve Vaişya (daoc) kastlarının her biri için caneu yapımında farklı malzemeler kullanıldığı ifade edilmiştir; Brahminlerin caneu hammaddesinin, pamuk ipi, Kşatriyaların hint keneviri ipi ve Vaişyaların caneu hammaddesinin ise, koyun yünü olması tavsiye edilmiştir.¹⁹³ Şudraların ip kuşanması yasak olduğu için, Şudra geleneğinde bu uygulama bulunmamaktadır. Guru Nanak ip kuşanma ritüeline karşı çıkmıştır. Ailesi tarafından istendiğinde, sert tepki gösterip giymemiştir. İp kuşanma hakkında Guru Garanth Sahib, Nanak’ın ifadelerini şöyle kaydetmiştir: “*Pamuk ipliğinden yapılmış bir caneu giyerek Tanrı katında sevimli olmayı ummak beyhudedir. İnsan ancak Tanrı’ya iman ederek ve Tanrı’yı zikretmekle hakiki ve gerçek şerefine ulaşabilir. Bu şekilde asla kırılmayan ip kuşanmayı elde eder ve Tanrı katında onurlu bir makama kavuşur.*”¹⁹⁴

Hinduizm’de uygulanan ritüellerden biri Tirth aşmandır. Hindular kutsal sayılan yerlere gidip yıkanır ve günahlardan temizlenildiğine inanırlar. Nanak’a göre Tirth aşnan

¹⁹¹ - Bhairau, mahala,5, panna 1137, Bhaikhel, GGD, 6004.

¹⁹² - Manusmriti , 2/37- 40

¹⁹³ - Manusmriti , 2/43. Giani, HDGNKNM, 73.

¹⁹⁴ - Bhaikhel, GGD, 2429, Giani, HDGNKNM, 75.

(kutsal yıkanma ritüeli) hiç kimsenin kurtuluşuna vesile olamaz, kalbin kirliliğini ve pisliğini temizleyemez, kalbin arınması için kişi Rabbine dua etmelidir. Bir evlilik yapmadan veya yeni bir işe başlamadan önce panditlere danışmak Hindular arasında yaygın bir uygulamadır. Danışma işlemine Mahurt denilmektedir. Nanak Mahurt'a da karşı çıkmıştır. Ona göre, tüm günler Allah tarafından yaratılmıştır. Bu nedenle her gün yeni bir işe başlanabilir ve evlilik de yapılabilir. Ancak başarı için Tanrı'ya dua etmek çok önemlidir demektedir. Hindular ayrıca tapınaklarda ve evlerde putların önünde mumlar yakarak günlük Arti* yaparlar ve bunu Hindu Dharma'nın önerilen ibadeti olarak benimserler. Nanak buna da karşıt tavır sergilemiştir. Aya ve Güneşe tapılması da Hindular arasında yaygın bir uygulamadır. Nanak'a göre ayı ve güneşi ilah kabul edenler yanlış yola sapmıştır. Hinduizm'de dul kadınların evlenmesi yasaktır ama Nanak kadınların ikinci evliliğinin doğru olduğunu söylemektedir.¹⁹⁵ bir yorum yaz...

1.2.2.3. İslam'a Karşı Tutumu

Nanak'ın öğrencilik hayatını yazanlar, onun bilgisinin mükemmel olduğunu ve sorularıyla hocalarını şaşırttığını belirtirler. Ayrıca dehasına dair ilginç hikayeler anlatırlar. Çocukken bile Sanskritçe konuştuğu ve dini kitaplardan naklettiği hikayeleri güzel bir şekilde anlattığı nakledilir. Hindu bir ailede doğan Nanak'ın, dönemin geleneklerine göre hem Hindu hem de Müslüman dinine mensup hocalardan eğitim alarak yetiştiği söylenir. Bölgenin hükümdarı Müslüman iken, bölge halkı, İslam ve onun öğretilerinden nasıl uzak kalırdı? Sufilerin öğretilerinden ve güzel ahlakından bölge sakinleri ister istemez etkilendi. Diğer insanlarla beraber Nanak da bundan etkilendi. Aynı zamanda Hinduizm'in, kast sistemine ve bu sistemin eşitsizliklerle ilgili durumlarına da şahit oluyordu. Dolayısıyla Nanak da durumdan etkilemiş ve kendine göre toplumdaki yanlışlıklara sessiz kalmayıp bu sisteme karşı bazı sorular gündeme getirip

¹⁹⁵ - Giani, *HDGNKNM*, 83-109.

insanları uyandırmaya çalışmıştır. İbadullah Giani'ye göre, Nanak'ın ilk çalışma alanı Pencap bölgesi olup ilk muhatapları Hindu halklarıydı. Yani diğer dinlere mensup insanlar arasında da vaaz vermeye çalışmış ama onun ilk hedef kitlesi Hindular olmuştur. Nanak'ın eğilimi daha çok tasavvufa yönelik olmuştur. Bu yüzden konuşmasında ve sözlerinde ünlü mutasavvıfların görüşlerini yansıtmaktadır.¹⁹⁶ Bu nedenle, onun sözlerinde birçok yerde, İslami inanç sisteminin ve İslami değerlerin açık bir şekilde kabul edildiğini görmekteyiz.

Nanak'ın İslam hakkındaki görüşlerinden bahsedecek olursak, onun temel inançlarının İslam'ın temel inançlarından pek farklı olmadığı görülmektedir. İslam'ın temel inançlarından biri "*la ilahe illallahu Muhammedur rasulullah*"dır. Nanak'ın mul mantra/temel ilkesi ise, "*I (ek) omkar sati namu karta purkhu nirbhau nirvairu, akaal murti acuni saibham gur parsadi u*"¹⁹⁷ O I'dir, haktır, yaratıcıdır, kimseden korkusu yoktur, kimseye düşmanlığı yoktur, yok olmaz, doğmazdır. Sihlere göre bu mul mantra, Nanak'a Tanrı tarafından ilham edilmiştir.¹⁹⁸ Bir Sih yazarı Sardar Tarsem Singh de kendi eserinde, Guru Nanak'ın sözlerinin ilhami sözler olduğunu söyler. Aynı zamanda onun öğretilerinin Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinden farklı olmadığını da dile getirmektedir. Hatta Tarsem Singh sözlerini daha da detaylandırarak/açıklayarak, Kur'an-ı Kerim'in Arapça metninin, Pencapça dili kisvesinde tecelli ettiğini söylemektedir.¹⁹⁹ Daha sonra Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinin, Guru Garanth Sahib'te de olduğunu göstermek için

¹⁹⁶ - İbadullah Giani, *Din-e İslam Guru Nanak Ci ki Nazar me*, (Delhi: Kutubkhana Ancuman Tarakki-e Urdu,1993), 5-7.

¹⁹⁷ - Bhaikhel, *GGSD*, 45-49; Muhammad Yusuf, *Bava Nanak Ka Mazhab* (Lahore: Şeyh Gulzar Muhammad Printer, 1919), 70.

¹⁹⁸ - Giani, *DİGNCKNM*, 42. Giani bu bilgiyi 1871 yılında yayınlanan CanamSakhi Bhai Bala'ya atıfta bulunarak yazmıştır ; *panth parkash*, 94.

¹⁹⁹ - Sardar Tarsem Singh, *Din-e İslam Guru Nanak Ci ki Nazar me*, (Yeni Delhi: Dharam Parçar Committee, Delhi Sikh Gurudwara Parbandhak Committee, Ty), 3.

Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini, Guru Garanth Sahib'in cümleleriyle karşılaştırmaya çalışmıştır. Tarsem Singh Guru Garanth Sahib'in "*Sahibo mera eko he u eko he bhai eko he u*"²⁰⁰ "Ey kardeşim! yalnız Tanrı, bizim tek sahibimizdir, onun gibi başka kimse yoktur" beytini alıntılanmış ve aynı mesajın İhlas Suresi'nin ilk ayetinde de olduğunu söylemiştir. Yani "*Kul Huvellahu Ahad*" ayetiyle aynı anlamdadır. Başka bir cümlede "*Be muhtacu be antu apaara u*"²⁰¹ "O ganidir ve sınırsızdır, ucu tespit edilemez." Yani "*Allahus samed*" ile aynı anlama gelmektedir. Guru Granth Sahib'in "*Na tisū maat pita sut bandhap na tisū kaamu na naari*"²⁰² "Tanrı'nın ne annesi ne babası ne de oğlu veya akrabası vardır. Ne şehvet azabı çekiyor ne de karısı vardır." Cümlesi, "*Lem yelid ve lem yūled*" ayetiyle aynı anlamdadır. "*Tum samsari avru ko naahi u*"²⁰³ "Senin gibi kimse yoktur." Yani "*Ve lem yakun lehu küfüven ahad*" ile aynıdır.

Yukarıdaki karşılaştırmasından hareket ederek biz de Nanak'ın düşüncelerini, İslam'ın "Amentü"²⁰⁴ sünü esas alarak karşılaştırmaya çalışacağız.

Nanak'ın görüşlerinde meleklerin varlığına inandığı görülmektedir. Melekler hakkında Nanak'ın anlattıkları Guru Granth Sahib'de şöyle kaydedilmiştir: "*Melekler sabırlıdır, yeme içmeye ihtiyaçları yoktur.*"²⁰⁵ Burada Nanak'ın melekler için "malaikan" kelimesini kullanması çok önemlidir. Bu Nanak'ın İslam'dan etkilendiğini açıkça göstermektedir. Çünkü malaika kelimesi Arapça'dır ve Kur'an-ı kerim'de geçmektedir.

²⁰⁰ - Bhaikhel, *Aasa Mahala 1, panna 350, GGSD, 1827.*

²⁰¹ - Bhaikhel, *Basantu Mahala 1/7, panna 1190, GGSD, 6267.*

²⁰² - Bhaikhel, *Sorthi Mahala 1/2, panna 597, GGSD, 3123.*

²⁰³ - Bhaikhel, *Aasa Mahala 1/6, panna 416, GGSD, 2154.*

²⁰⁴ - *Amentu billahi ve melaiketihî ve kutubihî ve rusulihî ve'l yevmi'l-ahîri ve'l kaderi, hayrihi ve şerreihi mina'llahi Teala ve'l-ba'sü ba'de'l mevt.* (Muslim bin Haccac, *Sahih-i Muslim*, C. 1, Kitabu'l iman, (Kahire: Darut Tasil, 2014).

²⁰⁵ - Bhaikhel, *Ragu Mahala 4/2, panna 83, GGSD, 535.*

Müslüman bir yazar İbadullah Giani, Canamsakhi Bhai Bala'ya atıfta bulunarak, Nanak'ın melekler hakkındaki görüşünü şöyle yazmaktadır:

“Suno Sygid kerim Din cano saç naahe / Ey Seyyid Kerimdin, siz doğruyu bilmiyorsunuz.

*Nuron çaar farişte çaar katib gavahe”.*²⁰⁶ Dört kitap, Tanrı'nın dört melek yarattığına şahittir. Bununla birlikte Nanak, dört meleğin isimlerini de zikretmiştir:

“İsrafil, Cibrail, Mikail paçhan, Azrail farišta çaar muekkil (vekalet eden) can / İsrafil, Cibrail, Mikail ve Azrail dört melektir ve bunlara dört muekkil denir.

*Çaaron varies that de hukmi bande çaar, Sada huzuri tas rahen co theove avtar”.*²⁰⁷ / Bu dördü de Tanrı'nın arşının varisleridir ve Tanrı'nın her emrine itaat ederler.

Aynı zamanda dönemin peygamberlerine hizmet etmekle meşgullerdir. Nanak, Allah'ın meleklerinin sayılamayacak kadar çok olduğunu da açık sözlerle ifade etmiştir.²⁰⁸

Nanak ayrıca bu dört meleğin görevlerini de tanımlamıştır. İsrafil'in görevi sur'a üflemek, Cibrail'in görevi Allah'ın sözünü peygamberlere ulaştırmaktır,²⁰⁹ Nanak, Mikail'i yağmurlar meleği olarak nitelendirmiştir. Aynı zamanda insanların rızkını sağlamak da bu meleğin görevleri arasında yer almaktadır.²¹⁰ Nanak'a göre Azrail ölüm meleğidir. İnsanların ruhlarını alır. Bu konuda Nanak'ın ifadeleri şu şekildedir:

“Dünya makam-ı faani, tahkik dil daani, /Dünya fani bir yerdir. Ben bunu çok iyi anladım.

²⁰⁶ - Giani, *DİGNCKNM*, 67.

²⁰⁷ - Giani, *DİGNCKNM*, 67.

²⁰⁸ - Giani, *DİGNCKNM*, 67.

²⁰⁹ - Giani, *DİGNCKNM*, 68.

²¹⁰ - Giani, *DİGNCKNM*, 68.

Mam sar mui Azrail girafra dil heçi na daani”²¹¹ /Üzerimde melek Azrail var, ama ölümümün ne zaman ve nerede olacağını söyleyemem.

Nanak bu meleği, meleku’l mavt olarak da ifade etmiştir: “*Neki bedi viçarye meleku’l mavt huzur*”²¹² “Her insanın iyiliği ve kötülüğü meleku’l mevt’in huzurunda dikkate alınacaktır.”

Yukarıdaki ifadelere göre, Nanak’ın meleklerin varlığını kabul ettiği ve kendisinin de meleklerle, İslam’da olduğu gibi inandığı anlaşılmaktadır. Ancak burada düşünülmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır ki bu hususlar İslam’ın düşüncesiyle çelişmektedir. Örneğin, İslam’da amellerin mükafatını ve cezasını veren yalnızca Allah’tır ve insan onun katında yargılanacaktır. Fakat burada ise, meleku’l mevt’in önünde yargılanacağı söylenmektedir. Bu bilgileri verirken, Giani gibi alimlerin de sessiz kalması şaşırtıcıdır.

İslam’da Allah’ın indirdiği kitaplara inanmak imanın bir parçasıdır. Nanak konuşmalarında Allah’ın indirdiği dört meşhur kitaptan da bahsetmektedir: .

“*çaar kitaben ek hen, çaron kaol hoday*” “Dört kitapta Allah’tan bahsedilir ve Allah’ın sözleri dört kitapta kayıtlıydı.”

Çaaron kadam savab de, kazi dilvaç lay”²¹³ “Kadı efendi! sevabın dört adımını kalbine yerleştir.”

Başka bir yerde Nanak, Seyyid Kerimdin isimli bir kişiye hitap ederek şöyle demektedir: “*Suno ey kerimdin çaaron man kitab/* Kerimdin beni iyi dinleyin; Dört kitaba iman edin.

Çaaron kaol hudaye de ravayyan çidhan azab”²¹⁴ Bu dört kitapta Tanrı’nın sözleri yazılıdır. İnsan bunları reddetmekle Tanrı’nın azabını hak etmiş olur.

²¹¹ - Bhaikhel, *Tilang Mahala 1/1, panna 721, GGSD, 3691; Giani DİGNCKNM, 68.*

²¹² - Giani, *DİGNCKNM, 69*

²¹³ - Giani, *DİGNCKNM, 73*

²¹⁴ - Giani, *DİGNCKNM, 73*

Başka bir yerde Nanak, bu dört kitabın isimlerini şöyle zikretmiştir:

“*Dekh Tavret, İncil naon Zabure Furkan, İho çaar katib hen padh ke dekh Kur'an*”²¹⁵

“Dört kitap Tanrı tarafından indirilmiştir ve bu dördünün isimleri Kur'an-ı Kerim’de Tevrat, Zebur, İncil ve Furkan olarak geçmektedir.”

İslami açıdan bakıldığında, kainatın yaratıcısı, insanlara hidayet ve ıslah için dünyaya peygamberler göndermiştir. Hadislerde sayılarının yüz yirmibeş bin olduğu söylenmektedir²¹⁶ ve bu sayı Guru Granth Sahib’de de “*Sava lakhu peykaber taa ke*”²¹⁷ “Tanrı tarafından yüz yirmibeş bin peygamber gelmiştir” şeklinde yer almaktadır. İbadullah Giani kendi eserinde Canamsakhi Bhai Bala’ya atıfta bulunarak, Nanak’ın da bu sayıyı kabul ettiğini söylemektedir.²¹⁸ Ayrıca Giani, Canamsakhi Vilayet Vali/Puratan Canamsakhi’ye referans göstererek, Nanak’ın kurtuluş ve felah için Hz. Muhammed’e itaat etmenin gerekli olduğu sözünü de nakletmektedir.²¹⁹ Canamsakhi’ye göre Nanak şöyle demektedir: “*Sayyi chute nanka hazrat cahan panah*”²²⁰ “Kurtuluş ancak Hz. Muhammed’in himayesi altına girecek olanlarındır.” Guru Arcan, Guru Nanak’ın bu

²¹⁵ - Giani, *DİGNCKNM*, 74.

²¹⁶ - Yüz yirmi beş bin peygamber geldiğine dair bir hadis olduğu yaygın olarak söylense de, sahih hadis kaynaklarında bu rakam net bir şekilde belirtilmemektedir. Ancak hadis kaynaklarında peygamberlerin sayısı ile ilgili rivayetlerde şu ifade geçmektedir: “*Peygamberlerin sayısı yüz yirmi dört bindir. Bunlardan üç yüz on beşi resuldür.*” (Ali bin Sultan Muhammad al qari, *Mirqattul Mafatih Şarhu Mişkatil Masabih*, Urduca’ya çev. Rao Muhammad Nadim, (Lahore: Maktaba Rahmania, T.y, C. 10, Hadis no. 5737), 653. Buna benzer rivayetler de vardır. Ama hadis alimleri bu tür rakamsal rivayetleri zayıf veya mevzu olarak değerlebdirme eğilimindedir.

²¹⁷ - Bhaikhel, *Bhairav, panna*, 1161, *GGSD*, 6118

²¹⁸ - Giani, *DİGNCKNM*, 80

²¹⁹ - Giani, *DİGNCKNM*, 82.

²²⁰ - *Canamsakhi Velayet Vali*, (baskı, 1884), 250.

ifadesi ışığında şöyle demektedir: *“Athe pahar bhauda firey khavan sanda rey suli u Docaki pauda kiu rahay ca çiti na hoi rasuli u”* ²²¹ “kalbinde Resul sevgisi olmayanlar ise dünyada başıboş dolaşacaklar ve öldükten sonra varacakları yer cehennem olacaktır.” Sih yazarı olan Tarlochan Singh’e göre Nanak, Hz. Muhammed’i Tanrı’nın özel ve son peygamberi olarak görmektedir.²²²

İslam’ın açık öğretisi, bir gün bu dünyadaki her şeyin yok olacağı ve yalnızca Allah’ın baki kalacağıdır. Guru Granth Sahib’i mütalaamızda, Nanak’ın bu inanç hakkındaki görüşünün de İslam’inkine benzediğini görmekteyiz. Çünkü Guru Granth Sahib’e göre Guru Nanak’ın, kainatın, Tanrı tarafından yaratıldığına, dünyadaki her şeyin yok olacağına, ayın, güneşin ve yıldızların yok olacağı bir zaman yazgısına inandığı anlaşılmaktadır:

*“Bütün alem fanidir. Ebedi ve tek olan, her şeyden münezzeh olan, bütün gücün sahibi, bütün alemin yaratıcısı, bütün canlılara karşı merhametli olan Allah’tır. O, ebedi ve ölümü olmayan tek kişidir. Ey Nanak şu değişmez gerçeğini söyle! Gün, güneş ve milyonlarca yıldız bile gelip geçicidir, geriye yalnızca tek Parmatma (Tanrı) kalacaktır.”*²²³

Bu cümlelerde Guru Nanak bu evrenin Tanrı tarafından yaratıldığı ve bir gün bu evrendeki her şeyin yok olacağı ve yalnızca Tanrı’nın baki kalacağı söylemektedir. Şabdarth Guru Granth Sahib’de bu şabad ile ilgili olarak söylenenler şöyledir: “Gündüz ve güneş yok olacak, gece ve ay yok olacak, yalnızca Tanrı kalacaktır.”²²⁴

Ahret inancıyla birlikte İslam’ın başka bir inancı, Allah’ın, her insanın amelinden hesaba çekileceği ve amellerine göre mükafatlandırılacağıdır. Bu konuda Guru Nanak’ın

²²¹ - Bhaikhel, *Gaudi, panna* 319, GGSD,1631

²²² - Tarlochan Singh, *Civan Çaritr Guru Nanak Dev*, s 305.

²²³ - Bhaikhel, *Ragu, Mahala 1/6-7, panna, 64, GGSD, 435; Giani, DİGNCKNM, 90*

²²⁴ - Şabdarth Guru Granth Sahib, 46

ifadesi şu şekildedir: “*Tanrı herkesi amellerinden sorumlu tutacak ve hiç kimse salih ameller olmadan kurtulamayacaktır.*”²²⁵

İslam’ın ilk ilkesi olan “*La ilahe İlla Allahu Muhammed’ur resulullahi*” hakkında Nanak’ın görüşlerine baktığımız zaman, bu sözün faydalı olduğunu düşündüğünü ve kişiyi her zaman okumayı tavsiye ettiğini görmekteyiz. Nanak, Kelimeyi Tevhid’i her zaman okumaya tavsiye etmiş, hatta bu kelimeyi okuduktan sonra da yalandan vazgeçmeyenlerin, kıyamet günü Hz. Muhammed’in şefaatinde mahrum kalacaklarını söylemiştir. Ayrıca Müslüman olanların da amellerini bu kelimenin öğretilerine göre yapmadıklarında, İslam dinine mensup olmakla hiçbir fayda göremeyeceğini öğütlemiştir. Bununla beraber Nanak: “*kelime’nin sevabından faydalanan ancak, Kur’an-ı Kerim’e inananlardır.*”²²⁶ diye ifade de bulunmuştur.

Bu bilgilerden, Nanak’ın bu öğretilerinin sadece Müslümanlar için mi yoksa diğer takipçileri için mi olduğu anlaşılmamaktadır. Çünkü burada kelimenin okunması Kur’an-ı Kerim’e imanla ilişkilendirilmiştir. Yani Kur’an’a iman etmeyip yalnız kelimeyi okumanın bir faydası yoktur. “Bu görüşü İslam’ın, Allah’a ve Hz. Muhammed’e iman olmadan yapılan amelin hiçbir faydası yoktur görüşü gibidir. Çünkü Allah’a ve Hz. Muhammed’e iman etmek İslam’ın temel ilkesidir.”²²⁷ Burada Nanak’ın davet üslubunun Müslümanlar ve gayrimüslimler için farklı olup olmadığı, aynı şekilde yeni bir fikre/düşünceye davet edip etmediği veya insanları kendi dinlerinde kalıp da, yalnız dalalet ve yanlış şeylerden sakınmaya mı davet ettiği açık değildir. Çünkü onun Müslümanlar arasındaki davet üslubunun, Müslüman bir da’inin/tebliğçinin üslubundan

²²⁵ - Bhaikhel, *Ramkali, Mahala 1/2, panna, 952, GGSD, 5008*; Giani, *DİGNCKNM, 92*.

²²⁶ - *Canamsakhi Bhai Bala, 221-183; Canam sakhi Velayet Vali, 246; BKZ, Giani, DİGNCKNM, 100-101.*

²²⁷ - Muslim, *SM, Kitabu’l İman, 365.*

farklı olmadığı görülmektedir. Belki de bazı insanların, Namak'ı müslüman olmamasına rağmen Müslüman olarak rivayet etmelerinin sebebi budur.²²⁸

İbadullah Giani, Nanak'ın namaz ile ilgili görüşü hakkında, *Canamsakhi Bhai Bala* ve *Canamsakhi Vilayat Vali*'ye atıfta bulunarak, Allah'ın namaz kılmayanları lanetlediğini²²⁹ yazmaktadır. Guru Nanak'ın Müslümanlara tebliğ ederken islami terimleri, Hindular için ise kendi dini terimlerini kullandığını daha önce görmüştük. Dolayısıyla burada Nanak'ın namaz ile ilgili sözleri Müslümanlar için söylendiği anlaşılmaktadır. Çünkü Müslüman olmayan insanlara namaz kılmamanın vaidinden (cezalarından) söz etmek mantıksızdır.

Zekat İslam'ın temel ilkelerinin üçüncüsüdür.²³⁰ Bir Sih yazar Sardar Kahan singh Nabha zekat hakkında şöyle yazmaktadır: “Allah adına maldan alınan kısma zekat denir, çünkü onu vermekle malın geri kalan kısmı temiz olur. Kur'an-ı Kerim'e göre zekat vermek dini bir görevdir. Bir yıl süreyle elinde kalan malın zekatını vermek gerekir.”²³¹ Nanak, zekat hakkında, Allah'ın rızasını düşünerek, kazandıklarından fakirlerin payını vermeye devam eden ve her şeyi tek başına yemeyenlerin cennetin varisleri olacağını söylemiştir. Nanak, malın bir kısmının verilmesine büyük önem vermiştir. Hatta zekat vermeyenin lanetlendiğini bile söylemiştir: “*Ghaali khai kiçhu hathu deyi u Nanak rahu paçhan hi sey u*”²³² “Ancak Allah'ın yolunu tespit edebilenler, fakirlerinin payını alın teriyle kazandıkları mallarından ödeyenlerdir.”

²²⁸ - Giani, *DİGNCKNM*, 6

²²⁹ - Bkz, Giani, *DİGNCKNM*, 103.

²³⁰ - Muslim, *SM*, Kitabu'l İman, 365.

²³¹ - Mahan Koş, 1495; Giani, *DİGNCKNM*, 107.

²³² - Bhaikhel, *Sarang, salok Mahala 1/1, panna, 1245, GGSD, 6547.*; Giani, *DİGNCKNM*, 108.

Oruç İslam'ın ilkelerinin ikincisidir.²³³ Sih bilgin olan Sudhi Meherban'a göre, Nanak oruç tutardı ve bunu kendisi ifade etmiştir.²³⁴ Sih yazarı olan Sardar B. Singh'e göre, Nanak, Allahu Ekber demektir ve Nanak'ın oruç tutmakta bir beis olmadığı kanaatinde olduğunu söylemektedir. Ona göre de, Nanak oruç tutardı.²³⁵

Guru Nanak, 15. yüzyılda Hindistan'da, özellikle Hinduzmin güçlü olduğu bir dönemde doğmuştur. Aynı zamanda, bölgede İslam etkisinin de çok fazla olduğu için, Hinduizm ile İslam arasındaki dini farklılıklar ve karşıtlıklar, Guru Nanak'ın öğretisinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Genç yaşta ruhsal bir aydınlanma deneyimi yaşamış ve bu deneyim, onun yaşamını ve öğretisini derinden etkilemiştir. Ruhsal arayışları ve Tanrı'yla doğrudan bir bağ kurma arzusu, ona daha evrensel bir inanç sistemi geliştirme ilhamı vermiştir. Nanak, dönemin Hindistan'ında var olan sosyal eşitsizliklere karşı çıkmış, kast sistemi, kadınların durumu ve dini dogmalar gibi toplumsal sorunlara eleştirmiştir. Bu bakımdan, Nanak'ın görüşleri sosyal adalet ve eşitlik ilkeleriyle de şekillendiği söylemek mümkündür.

Guru Nanak, Nath yogilerinin bazı öğretilerini kabul etmiş ve bunları kendi anlayışına entegre etmiştir. Örneğin, Guru Nanak'ın tasavvufi öğretileri ve içsel arınma üzerine vurgular, Nath geleneğiyle benzerlikler taşır. Bununla birlikte, Guru Nanak, Nath geleneğinin bazı öğretilerini daha çok halkın anlayabileceği bir biçimde basitleştirmiş ve karmaşık ritüelleri reddederek daha doğrudan bir manevi deneyim arayışına yönelmiştir. Santlar gibi, Tanrı'ya olan derin bir sevgi ve içsel bağa vurgu yapmıştır. Tanrı'nın her zaman herkesin içinde var olduğunu öğütlemiştir. Bu gelenek, ona halkın dilinden ve kalbinden gelen bir manevi öğreti sunma fırsatı sağlamıştır.

²³³ - Muslim, *SM*, Kitabı'l İman, 366.

²³⁴ - Sudhi Meherban, *Canamsakhi sri Guru Nanak Dev ji*, 452; Giani, *DİGNCKNM*, 112.

²³⁵ - Sardar B. Singh, *Risala Puncabi Sahitya*, (Şubat 1944),

Nanak, aynı zamanda Sufi düşüncesinden de etkilenmiştir. Sufilerin mistik öğretileri, Tanrı'ya olan sevgi ve teslimiyet, onun öğretilerinde derin bir şekilde yer bulmuştur. Guru Nanak, Tanrı'yı sevmenin ve insanlara hizmet etmenin önemine büyük vurgu yapmıştır.

Guru Nanak, o dönemdeki Hinduizm ve İslam'ın ritüellerine ve toplumsal hiyerarşilerine karşı çıkmıştır. Onun görüşlerinin şekillenmesinde, dinsel dogmalara, kast sistemine ve toplumsal adaletsizliklere karşı duyduğu derin eleştiriler önemli olmuştur. Guru Nanak'ın görüşlerinde toplumsal eşitlik önemli bir yer tutmaktadır. O, tüm insanları eşit olarak görmüş ve sosyal ayrımcılığa karşı çıkmıştır. Kast sistemi, cinsiyet ayrımcılığı ve ırkçılıkla mücadele etmiş ve halkın tüm üyelerinin eşit olduğunu savunmuştur.

Seyahatleri, onun görüşlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Guru Nanak, hem yurtiçi hem de yurtdışı seyahatlerde farklı kültürlerle etkileşime girerek hoşgörü, eşitlik ve insanlık onuru gibi temalar üzerinde durmuştur. Bu seyahatler, onun dini inançlarını ve toplumsal görüşlerini şekillendirmiş ve farklı inançlarla olan karşılaşmalarından sonra insanların birbirlerine saygı duyması gerektiği yönünde önemli öğretiler geliştirmiştir. Örneğin, Hinduizm, İslam ve diğer inançlara sahip topluluklarla karşılaştığında, tüm insanları Tanrı'nın yarattığı eşit varlıklar olarak görmüş ve sosyal adaletin savunucusu olmuştur. Yurtdışı seyahatlerinde farklı dinlerle, topluluklarla ve kültürlerle tanışarak, onun hoşgörü, barış ve eşitlik konularındaki görüşleri daha da derinleşmiştir. Bu nedenle, Guru Nanak'ın seyahatlerinin, onun öğretisinde önemli bir yer tutan evrensel değerlerin şekillenmesinde etkisi olduğunu da söylemek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

SIHİZM'İN GELİŞİM SÜRECİNDE GURULUK VE ON GURU

2.1. Hint Kültüründe Guru

Hint toplumunda guru kelimesinin kullanımı çok yaygındır. Her dil bir kültür oluşturmaktadır. Dolayısıyla Sanatana/Hindu toplumu Sanskritçe ile bağlantılı olduğundan bu dilin yansımasını, toplumun birçok yerinde açıkça görmek mümkündür. Guru Sanskritçe bir kelimedir. Bu kelime 'Gu' ve 'Ru' olmak üzere iki heceden türetilmiştir. Upanişad'a göre, 'Gu' kelimesi karanlık ve 'Ru' kelimesi aydınlık anlamındadır.²³⁶ Yani Guru karanlıktan aydınlığa götüren kişidir. Guru, Vedalar ve kutsal yazıları vaaz eden kişidir. Ayinleri ritüellere uygun olarak gerçekleştiren ve tahıl veren kişiye de Guru denir. Öğretmen ve 'mantra daata' yani dua, öğüt ve kutsal sözü öğreten kişi de gurudur.²³⁷ Guru 'tahıl veren' ve 'öğreten kişi' anlamına geldiği için ebeveynler ilk guru olarak kabul edilir. Çünkü bir çocuk ilk yemeğini ana-babadan yer, aynı şekilde ilk bilgiyi de ana-babadan öğrenir. Çocuklar için ikinci guru ise, harf bilgisi veren/alfabeyi öğreten (akşar giyan veren) kimsedir.²³⁸

Sanskritçede, şikşa, dikşa ve bhikşa diye üç kelime vardır. Şikşa eğitim,²³⁹ dikşa düzenli olarak gurudan mantra öğrenmek ve tavsiye almak,²⁴⁰ Bhikşa kelimesi ise, talep

²³⁶ - Advayataraka Upanişad, Sanskritçe'den Hintçe çeviren: Pandit Shankar Lal Kaushalya C. 1, (Agra: Shri Yoganand Ashram, 1988), 16/249;

²³⁷ - Manusmriti, Sanskritçe'den Hintçe çeviren: Pandit Girija Prasad Dvivedi, (Lucknow: Nawal Kishore Vidyalaya, 1917), 142/84; Rajbali Pandey, Hindu Dharm Kosh, (Lucknow: Uttara Pradesh Hindi Sansthan, 1988), 265.

²³⁸ - Pandey, HDK, 265; Bknz: Eroğlu, KADT, 159.

²³⁹ - Pandit Ramchandra Pathak, Adarş Hindi Şabdkoş, (Varanasi: Bhargav Book Depo, 1996), 607.

²⁴⁰ - Daniel Acharuparambil, The Guru in Hindu Tradition, (Ephemerides Carmeliticae 31, 1980), 3; Pandey, HDK, 278.

sonucu elde edilen şeyi ifade etmektedir. Dilenmek anlamına gelen bhikṣa kelimesi, sannyasiler için de kullanılmaktadır.²⁴¹ Hinduizm’de insan hayatının Brahmaçari, Girhasta, Vanapraṣṭa ve Sannyasa olmak üzere dört merhalesi vardır. Dördüncü aşamasına girenlere sannyasi ismi verilmektedir.^{242*} Guru, öğrencilere şikṣa, dikṣa ve manevi bhikṣa veren kişidir. Sanatana Dharma’da/Hinduizm’de Brahmanların guru veya öğretmen olma hakkına sahip olduğu kabul edilir.²⁴³ Terim olarak Guru kelimesi rehber, bilge, hikmet sahibi ve belirli bir alanda uzman anlamına da gelmektedir. Ancak genel Hint geleneğinde guru bir lider/önderden daha fazlasını ifade eder. Çünkü guru manevi bir statü olarak kabul edilmektedir. Guru, adanmışlar ve takipçiler için saygı duyulan bir liderdir.²⁴⁴ Sihizm, Guru’yu Tanrı ile bir olarak tanımlamaktadır. Yani Guru Tanrı’dır ve Tanrı da Guru’dur. Dolayısıyla Sihizm’deki guru anlayışının Hint kaynaklı diğer dinlerden biraz daha farklı olduğu görülmektedir.

Sihizmde Gurunun, (öğretmen veya rehber) Tanrı’nın yeryüzündeki yansıması ve temsilcisi olduğu inanılır. Sihizme göre, Tanrı mutlak bir varlık olup, insanların onu doğrudan deneyimlemesi zor olabilir. Bu yüzden Tanrı’nın bilgisi, öğretileri ve rehberliği,

²⁴¹ - Pathak, *AHŞ*, 477.

²⁴² - Pathak, *AHŞ*, 628.

*- Brahmaçarya, öğrencilik dönemini; Grhasthya, öğrendiklerini uygulama dönemini; Vanaprastha, dünyevi işlerden kaçınarak manevi düşüncelere yöneldiği dönemi; ve Sannyasa ise tüm dünyevi bağlarını kopararak kendini tamamen dini yolda ilerlemeye adanmış dönemi ifade eder. Hint toplumunda sannyasa, dini bir terim olup, dünya nimetlerinden uzaklaşan ve bu yolu benimseyen kişilere "sannyasi" denir. Toplum içinde bu terim iki şekilde kullanılmaktadır. İlk olarak, yukarıda belirtilen üç aşamadan geçip belirli bir yaşa ulaşan kişiler dini anlamda "sannyasi" olarak kabul edilir. Diğer bir kullanım ise, dünya hayatını sürdüren ve bu hayattan emekli olan kişilerin de "sannyasi" olarak adlandırılmasıdır. (Haris Bashir, RSS: Ek Mutala, (Yeni Delhi: Merkezi Maktaba İslami Publishers, 2016), 43).

²⁴³ - Pathak, *AHŞ*, 265; Acharuparambil, *TGHT*, 4.

²⁴⁴ - Acharuparambil, *TGHT*, 3-28.

Guru aracılığıyla insanlara ulaşır. Sihizmde Guru, sadece dini öğretiyi sunan bir öğretmen değil, aynı zamanda Tanrı'nın en yüksek bilgelik ve kutsallığının taşıyıcısıdır. Gurunun öğretileri, Tanrı'nın sözlerini içerir ve bu öğretileri kabul edenler, Tanrı'yla birleşmeye, onun özüne ulaşmaya çalışırlar. Guru'ya duyulan derin saygı, Sihizm'de inanç ve pratiğin temel ilkelerinden biridir. Guru, Sihlerin manevi yolculuklarında yol gösterici bir figür olarak kabul edilir.

2.2. Sihizm'de Guru'nun Önemi

Guru Nanak'ın öğretileri Sih geleneğinin gelişiminde en yüksek yerdedir. Nanak'a ilk başta 'Baba' denilmiştir. Hint toplumunda Baba, yaşlılar için büyükbaba gibi sevgi dolu bir terimdir. Sihizm'e göre, gurunun anlamı aydınlatan kişidir. Yukarıda zikredildiği gibi guru kelimesinde öğretmen-öğrenci ilişkisi ve aydınlatma olduğu için guru Nanak'a da bu anlamda guru denilmeye başlanmıştır.²⁴⁵ Belli bir süre sonra sadece Tanrı için kullanılmaya başlanmıştır. Sih inancına göre, Guru kavramı yalnız Tanrı için kullanılır, hiçbir insan için kullanılamaz. Onlara göre Guru Tanrı'dır ve Tanrı ise Guru'dur.²⁴⁶ Bu inançla birlikte Sihizm'de insan Guru düşüncesi de vardır. Guru Nanak'tan sonra dokuz insanın Guru kabul edilmesi Sihizm'in temel inançlarından biridir. Sih yazarlar Tanrı'nın, sözünü bu on Guru aracılığıyla insanlığa ilettiği için, bunların da Guru olarak kabul edildiğini söylemektedirler. Sih inancına göre Guruların ruhu tektir ama fiziksel bedenler farklıdır. Sihizm'de ne Tanrı'nın oğlu inancı vardır ne de avatara ve peygamber düşüncesi vardır. Guruların resimlerine tapınmanın da Sih felsefesine aykırı olduğu ifade edilir. Sihler tüm Gurulara saygı duyarlar ancak hiçbirine ibadet etmezler. Sihlerin ibadet düşüncelerinde

²⁴⁵ - Eleanor Nesbitt *Origins and development of Sikh faith: TheGurus*, (British Library: Published, 23 sep. 2019).

²⁴⁶ - Harjinder Singh Dilgeer, *Dictionary of Sikh Philosophy*, (Waremmme: Sikh University Press, 2005), 102.

ritüellerin önemi yoktur. Sihizm’de Tanrı sevgisi ibadet anlamına gelmektedir.²⁴⁷ Sih inanışında Sihlerin kutsal kitabı olan G.G. Sahib’te Gurudur. Çünkü Granth Guruların sözlerini ve konuşmasını içermektedir. Buna Sihlerin içsel Guru’su da denilmektedir. Onuncu guru olan Guru Gobind Singh, 6 Ekim 1708 tarihinde artık insan guru gelmeyeceğini ve kutsal olan G.G.Sahib’in Guru olduğunu açıklamıştır.²⁴⁸ Sihizm’de Guru, kurtuluş yolunun rehberidir. Sih inanışına göre Guru, hakikati arayan kişinin egosunu temizlemesine yardımcı olarak zihnini temizlemektedir.

Bazı Hristiyan araştırmacılar gurunun hem Tanrı hem de büyük dini lider anlamına geldiğini söylemektedir.²⁴⁹ Müslüman bir yazara göre, Guru Nanak, ilahi bilgiyi/irfan-ı ilahiye, kendi inancına, kişisel arayışına, talebine ve ilahi lütufa dayanarak elde etmiştir. Bu nedenle kendi sözlerinde Tanrı için “Guru” ya da “Satguru” (gerçek guru) terimlerini oldukça yaygın bir şekilde kullanmıştır.²⁵⁰ Sih terminolojisinde üç tür guru bulunmaktadır; Birincisi, Tanrı için kullanılan guru; ikincisi, dünyevi düzeydeki insan guru; üçüncüsü ise, kutsal kitap olan Guru Granth Sahib’tir. Bunlar arasında insan olan gurunun ayrı bir önemi vardır. Bu nedenle Guru Nanak ve diğer Sih Gurular, insanların Tanrı’ya ulaşmasında insan Guru’nun önemini vurgulamıştır. Çünkü onlara göre insan guru, ilahi mesajı, kullara ulaştırandır. Aynı zamanda bu, kulları da Tanrı’ya ulaştırmanın bir aracıdır.²⁵¹ Bu konuda guruların pek çok sözleri ve şiirleri bulunmaktadır. Örnek olarak Guru Granth Sahib’ten bir şiir nakledilebilir:

²⁴⁷ - Dilgeer, *DSP*, 102.

²⁴⁸ - Dilgeer, *DSP*, 103.

²⁴⁹ - Max Arthur Macauliffe, *The Sikh Religion*, (London: Oxford Clarendon Press, 1909), 4.

²⁵⁰ - İmadul Hasan Azad Faruki, *Dünya Ke Bade Mazhab*, (Yeni Delhi: Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2012), s 214.

²⁵¹ - Muhammad Yusuf Khan, *Taqabul-e Adyan*, (Lahore: Baitul Ulum, Ty), 110 - GGS...

“Guru, Tanrı’nın “ismini” elde etmek için kullanılan merdivendir. Guru ise sal ve teknedir.”

“Guru, günahlar denizinin gerçek gemisi ve ziyaret yeridir. Aynı şekilde yıkanmak için pak bir nehirdir.”^{252/}

Yukarıdaki şiirde “guru” terimi bir yandan Tanrı, diğer yandan insan guru için o kadar benzer bir şekilde kullanılmıştır ki, her ikisinden de tam olarak kimin kastedildiğini söylemek zordur. Anlaşılan şudur ki, burada hem insan hem de Tanrı için guru kelimesi kullanılmıştır. Bunun gibi pek çok şiir vardır. Bazı araştırmacılara göre, Nanak ve diğer Sih guruları kendilerinin kul ve insan olduğu vurgusunu da yapmışlardır.²⁵³ Buradan da anlaşıldığı üzere Guru terimi insan gurular için kullanıldığında beşeri bir değer taşımakta ve tanrıyı ifade etmemektedir. Bununla birlikte terimin anlam kapalılığı da göz ardı edilemez. Sih öğretisinde guru, sadece dini bilginin kaynağı değil, aynı zamanda manevi bir rehber ve insanları doğru yolda yönlendiren bir figür olarak da kabul edilir. Bu bağlamda, Nanak ve diğer gurular, insan olduklarını vurgulayarak, aslında Tanrı’nın öğretilerini insanlara iletmek için bir aracı olduklarını belirtmiş olabilirler. Bu, bir yandan tevazu gösterisi, diğer yandan da insanların manevi yolda ilerlemesi için kendilerini birer rehber olarak sundukları anlamına gelir. Bazı araştırmacılar, bu vurgunun guruların öğretisinin insanlıkla ilişkisini ve insan boyutundaki gerçekliklerini öne çıkardığını savunmaktadır. Bu, Sih öğretisinin insanları hem Tanrı’yla hem de birbirleriyle daha derin bir bağlantı kurmaya teşvik eden bir özellik taşıdığını gösterir.

Belirtildiği gibi Sihizm’de guru, hem tanrı hem de insan için kullanılan bir kelimedir. Bununla birlikte başka bir guru türü daha vardır. Bu da Şeyih Ferid gibi Müslüman sufilerine, Sih Gurularına ve Kabir, Ravidas, Surdas ve Naamdev gibi bazı

²⁵² - Bhaikhel, *Guru Granth Sahib Darpan*, Siri Ragu, mahla 1-3/17, 193.

²⁵³ - Azad Faruki, *DKBM*, s 215 – G. S. Sidhu, Gurmukh Singh, *Sikh Religion and Islam A Comparative Study*, (Ty), 57.

diğer santlara ait şiirler içeren ve Sihlerin kutsal metni olan, Guru Granth Sahib'dir.²⁵⁴ Guru Granth Sahib'in sözlerine Şabad veya Gurbaani de denilmektedir. Bunlar Sih kutsal metinleri bağlamında kullanılan genel birer terimdir.²⁵⁵ Yani Şabad veya Gurbaani adı verilen bu kutsal metnin, ilham ürünü olduğu düşünüldüğü için üçüncü tür guru olarak kabul edilmektedir. Müslüman bir araştırmacı İmadul Hasan Azad Faruki'ye göre Sihler, Guru Granth Sahib'i ilahi bilgi ve ahlaki öğretilere dayandırdığından, aynı zamanda etki bakımından insanları Tanrı'ya yönlendirmenin en etkili aracı olarak gördüklerinden, Guru olarak kabul etmişlerdir. Sihlerin onuncu Gurusu (insan gurusu), Guru Gobind Singh'in kendisinden sonraki insan Gurular soyunu sona erdirmesini ve kendinden sonra yalnızca Guru Granth Sahib'in sonsuza kadar Sihlerin Gurusu olacağını ilan etmesini bu kadar kolaylaştıran da bu Şabad düşüncesi idi. Bu nedenle bugün Sihler bu kutsal derlemeyi Guru olarak görmektedirler.²⁵⁶ Şabad, Tanrı'nın sözü anlamına gelmektedir. Sih kutsal kitabındaki tüm ilahiler için kullanılan genel bir terimdir. Sihler kutsal kitap ve şabad ilişkisine bu bağlamda bakmaktadırlar.

2.3. On Guru ve Sihizm'in Şekillenmesindeki Roller

Guru Nanak'ın hayatında bilinçli olarak dini bir gurup kurmaya çalıştığı söylenemez, çünkü arayış sonucunda Tek Tanrı'yı bulan Nanak, tanrı sevgisiyle dolmuş manevi bir kişi olarak ömrünü geçirmiştir. Onun konuşmalarından ve davranışlarından esinlenerek etrafında bir adanmışlar çevresi oluşmuş olması başka bir hususdur. Fakat Guru Nanak'ın manevi soyunu sürdüren ve daha sonra Sihlerin dini bir topluluk olarak gelişmesine katkıda bulunan şey, Nanak'ın kendi hayatında öğretilerinin devamlılığını sürdürecektir bir halef seçmesiydi. Eğer durum böyle olmasaydı, o zaman Bhakti hareketine

²⁵⁴ - Azad Faruki, *DKBM*, s 215.

²⁵⁵ - Dilgeer, *DSP*, 220

²⁵⁶ - Azad Faruki, *DKBM*, s 215.

mensup olan diğer manevi şahsiyetler gibi, onun etkisi de yaşamıyla sınırlı kalacaktı. Ama Sih inancına göre Nanak, içindeki maneviyatı ve içinde bulunduğu nuru diğer bir kişiye aktararak ona Guru konumunu bahşetmiştir. Onuncu Guru, Guru Gobind Singh'e kadar devam eden bu silsile onunla son bulmuş ve Guru Granth Sahib canlı bir Guru olarak kabul edilmiştir.²⁵⁷ Sihizm'in dini bir gurup olarak ortaya çıkmasında ve siyasi olarak şekillenmesinde Gurular büyük bir rol oynamıştır. Şimdi bu on guru ve Sihizm'in şekillenmesindeki rolleri hakkında konuşulacaktır.

2.3.1. Guru Nanak Dönemi (1469-1539)

Guru Nanak 1469'da doğmuş ve 7 Eylül 1539 yılında vefat etmiştir.²⁵⁸ Behlül Ludi (ö. 1489) bu dönemde kuzey Hindistan'ın hükümdarıydı. Ondan sonra İskender Ludi (ö. 1517) ve ardından İbrahim Ludi (ö. 1526) Delhi'nin hükümdarları oldular. Guru Nanak zamanında Babür (ö. 1530) Hindistan'a gelmiş ve Babür İmparatorluğu'nu kurmuştur.²⁵⁹ Guru Nanak'ın son zamanlarında Delhi'de Babür'ün oğlu Humayun (ö. 1556) hüküm sürüyordu. Nanak'ın vefat yılında Humayun, Şir Şah Suri'ye yenilmiştir (26 Haziran 1539 m.) ve Şir Şah Suri Delhi'nin hükümdarı olmuştur.²⁶⁰ Sih yazarlarına göre Nanak, hayatının erken bir döneminde yani daha on yaşında iken kendi konuşma tarzı ve argumanlarıyla, Hindu ve Müslüman din adamlarına karşı asi bir çocuk olarak görülmeye başlanmıştır. Onun keskin zekası, içinde barınan gerçeğin ışığında aydınlanmış ve gerçekçi bir hakikat yolu oluşturmaya karar vermiştir. Dolayısıyla

²⁵⁷ - Dilgeer, *DSP*, 104.

²⁵⁸ - Tirlochan Singh, *Guru Nanak Founder Of Sikhism*, Gurdwara Parbandhak Committee, (Delhi: 1969), 489.

²⁵⁹ - İshwari Prasad, *The History of Medieval India*, (Allahabad: The Indian Press, 1933), 531; Akhtarul Wasey, Mohd. Habib, Mohammad Mushtak Tijarwi, *Guru Nanak: Hayat-o-Khidmat*, (Yeni Delhi: Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2020), 137.

²⁶⁰ - Hasan Azad, *Sultan Sher Shah Suri: Ahval-o Aasaar*, (Patna: Danish Kadam Patna, 1981), 69.

herhangi bir put ve resmin önünde eğilme ve saygı gösterme gibi dini ritüelleri reddetmiştir. Her inancın bilgeleriyle bir araya gelerek iyi ve hakikat tecrübelerini harmanlayan bir düşünce perspektifi geliştirmeye çalışmıştır. Müslümanların camilerde sessiz ibadetlerine ve Hinduların kirtanlarına katılmıştır. On bir yaşında köylülere vaaz etmeye başlamıştır.²⁶¹ Bu durumlardan memnun kalmadıkları için babası Kalu Chand onu, Sultanpur isimli bir yerde eniştesinin yanına çalışmaya göndermiştir. Orada Nanak Navab Devlet Han'ın hazinesinde bir göreve başlamıştır. 19 yaşında Sultanpur'da Navab Devlet Han'ın hazinesinde görevliyken, babası Nanak'ı Sulakhni Devi ile evlendirmiştir. Bir gün Sultanpur'da Bein nehrinde yıkanırken Nanak'ın aniden ortadan kaybolduğu söylenmektedir. Sihlere göre Nanak, Tanrı'nın huzuruna çıkmıştır. Üç gün sonra Nanak gelmiş ve "Ne Hindu var ne de Müslüman" sözüyle Tanrı mesajını vermeye başlamıştır. Bundan sonra Nanak görevini bırakıp tebliğ yoluna çıkmıştır.²⁶²

Guru Nanak, Sihizm'in temel inançlarının ana kaynağıdır. Pek çok araştırmacı Nanak'ın, herhangi bir inanç veya din tesis etme çabasında olmadığını söylemektedir. Bu anlamda Nanak'a Sihizm'in kurucusu/banisi denemez. Ancak Sihizm'in temel ilkeleri Guru Nanak'ın görüşlerine dayandığı için kendisine Sihizm'in kurucusu denilmektedir.

Hindu/Sanatana toplumunda kast sistemi çok kadim ve temel anlayıştır. Kast sistemine göre Hindular, Brahmin, Kşatriya Vaişya ve Şudra olmak üzere dört kasta bölünmüştür. Manusmriti'ye göre kast sisteminin en üstünde olan Brahminlerdir.²⁶³ Sih yazarlarına göre Nanak, Hindular arasındaki kast sistemini ortadan kaldırmak istemiştir. Guru Nanak, Tanrı'nın gözünde tüm insanların eşit olduğunu, sosyal, siyasi, ekonomik

²⁶¹ - Tirlochan Singh, *GNFOS*, 17-26.

²⁶² - Harbans Singh, "Guru Nanak," *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, c. 22, (Lahore: Danişgah Pencap, 2000), 100-106.

²⁶³ - *Manusmriti*, Sanskritçe'den Hintçe çeviren: Pandit Girija Prasad Dvivedi, (Lucknow: Nawal Kishore Vidyalaya, 1917), 86-91/17

ve manevi gelişmenin bu kast çatışmasıyla mümkün olamayacağını söylemiştir. Bir kişinin herhangi bir kasttan kurtulabileceği, belirli bir kasta mensup olması nedeniyle kurtuluşun önünde hiçbir engel olmayacağı mesajını vermiştir.²⁶⁴

Guru Nanak Bhakti Hareketinin en önemli kişilerinden biridir. Ama Nanak Bhakti düşüncesinde toplumun geleneklerine aykırı olarak yeni bir fikir sunmuştur. Şöyle ki Nanak, kendini Tanrı'nın sevgisine ve bağlılığına adayan biri olarak yalnız bir yaşam sürmeyip, güzel bir aile hayatı yaşamıştır. Kartarpur'da her sınıf insanla kaynaşmıştır. İyiliğin, dünya hayatından uzak durmak demek olmadığı, dünya nimetlerinden yararlanarak kötülüklerden uzak durmanın adı olduğu mesajını vermiştir. Guru Nanak, fakir insanlara yardım etmek için Langar* ismi verilen, halka açık ziyafet sistemini kurmuştur. Sonraki Gurular bu ziyafet sistemini devam ettirmiştir. Bugün ise, Sihizm'in tapınağı olan Gurdvaralarda bu gelenek aynı şekilde devam etmektedir. Araştırmacılar, Langar organizasyonunun Sihlerin birleştirilmesinde büyük rol oynadığını söylemişlerdir.²⁶⁵ Guru Nanak'ın öğretilerindeki bir yenilik, Guru kavramıyla ilgilidir. Nanak, Guru Angad'ı (eski adı Bhai Lahna) halef olarak belirleyerek Guru'yu yeni bir tasavvurla ilişkilendirmiştir. Bu ise Hindistan'ın dini ritüellerine alışılmadık bir durum oluşturmuştur.²⁶⁶

²⁶⁴ - Giani Kartar singh Koyal, *Baba Guru Nanak Dev Ji Aor Unki Mukaddas Talimaat*, (Srinagar: Sardar Dalip Singh, 1972), 31.

*- Kutsal Sih mutfak anlamına langar, Sihizm'de önemli bir yere sahip olan, ücretsiz yeme dağıtımı yapılan bir sistemdir. Sikhizm'de bu gelenek, Guru Nanak tarafından başlatılmış olup, günümüzde dünyadaki tüm Gurdwara'larda devam etmektedir. Langar'da temel prensipler şunlardır: Yemekler ücretsizdir ve herkes katılabilir. İnsanlar kast, din, ırk veya sosyal statü farkı gözetmeden bir arada oturup yemek yer. Yemekler genellikle gönüllüler tarafından hazırlanır ve servis edilir.

²⁶⁵ - Anis Ahmad Falahi Madani, *Mazahib-e Alam Ek Taqabuli Mutalaa*, (Lahore: Maktaba Qasimul Ulum, Ty), 346. Dusre logon ka havala bhi do warna sirf araştırmacı likho, araştırmacılar nahi.

²⁶⁶ - Akhtarul Wasey, Mohd. Habib, Mohammad Mushtak Tijarwi, *GNHK*, 139,142.

Sihizm'de "guru" terimi, manevi öğretmen ve lider olarak önemli bir rol oynamaktadır. Sihizm'in temel inançlarından biri, ruhani gelişim için bir gurunun rehberliğine duyulan ihtiyaçtır. Guru, Tanrı'nın insanlara doğru yolu göstermede aracıdır. Sihizm'de, Tanrı'ya ulaşmak için bir insanın kendi içsel bilgi ve farkındalığını geliştirmesi gerekir ve bunu başarmanın en önemli yolu, doğru bir guru tarafından eğitilmeştir. Sihizm'in ilk gurusu Guru Nanak'tan itibaren, tüm gurular birbirleriyle derin bir manevi bağa sahiptir. Her guru, önceki gurulardan aldığı öğretileri devam ettirir, ancak her birinin belirli zaman dilimlerinde ortaya çıkan toplumsal ve manevi ihtiyaçları karşılamak için kendine özgü katkıları vardır. Sihizm'de gurular arasındaki ilişki, birbiriyle uyumlu, ardışık ve manevi bir bağdır. Her bir guru, bir sonraki guruya rehberlik eden bir rol oynamış ve Sihizm'in temel öğretilerini kuşaktan kuşağa aktarmıştır.

Bir Sih yazarı Sewaram singh, Nanak'ın tebliğ ettiği ilkeleri şu şekilde açıklamaktadır: Yalnızca tek bir yaratıcı ibadete layıktır. Sihlerin kutsal kitabı G.G.Sahib'dir. G.G.Sahib Guru Nanak'ın sözleriyle başlar. G.G. Sahib'in ilk harfi '1' dir. Guru Nanak hayatı boyunca bu '1 Omkar'a (Ek Onkar'a) yani tek olan yaratıcıya tapınmayı vaaz etmiştir. Nanak, Hindu edebiyatında Brahma, Vişnu ve Şiva'nın tek olan yaratıcının üç parçaya bölündüğü gibi veya Hristiyanlıkta ise İsa, Kutsal Ruh ve Meryem Ana'nın* oluşturduğu gibi Tanrı'yı üç parçaya bölmemiştir. Guru Nanak'ın Gurusu dünyevi bir kişi olmasa da, müritlerine insanın her zaman 'purn Guru'ya' yani mükemmel guruya/mürşidi kamile ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Ayrıca, her şeye kadir olan 1 Omkar'a (Ek Onkar) ulaşmak için Guru'nun iyi dileklerinin şart olduğuna inanılırdı.

*- Hristiyanlıkta Teslis, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak kabul edilir. Burada Sih yazarın Hz. Meryem'i Teslis'in bir parçası olarak tanımlaması şaşırtıcıdır. Sanırım yazarın Hristiyan dünyasında, İsa Tanrı ise Hz. Meryem'in bir insan olarak nasıl Tanrı'yı doğurabileceği konusunda bir tartışma olduğu ve 431 yılında Hristiyan bilginlerinin Efes'te toplanan meşhur konsilinde Hz. Meryem'in tanrı annesi olduğunun kabul edildiği kararından bir yanılsamasıdır.

Çünkü onlara göre Guru, Tanrı'nın ibadetini ve iyi işlerini teşvik eder, kötülüklerle maruz kalan insana öyle bir nur verir ki, o, kötülüklerden kurtulur ve bir daha hata yapmaz.²⁶⁷

Sihlere göre Nanak, kadınlara yüksek bir statü vermiştir. Toplum kadına haksızlık etmiş, onları aşağılamış ve erkeklerden aşağı görmüştür. Nanak, kadınlara erkeklerle eşit statü vererek, peygamberler, avataralar ve büyük insanları/mahapuruşları doğuran kadınların aşağılık sayılmasının büyük haksızlık olduğunu söylemiştir. Nanak vaaz ve tebliğinde yüksek ahlaka ve güzel davranışlara büyük önem vermiştir. Doğru söylemenin, doğruyu desteklemenin güzel bir vasıf olduğunu, ancak doğruyu yaşamak ve gerçeği eyleme dökmenin en yüce şey olduğunu söylemiştir. Guru Nanak mesajında, Tanrı'nın bir toplumu veya bir milleti yok etmek istediğinde, öncelikle o topluluğun veya milletin erdemlerini yok edeceğine dair bir öngöründe de bulunmuştur.²⁶⁸

Nanak bu sözle, bir toplumun değerli ve ahlaki temelleri zayıfladığında, o toplumun yok olmasının kaçınılmaz olacağına dair bir uyarıda bulunmuştur. Bu söz, toplumu oluşturan bireylerin erdemli olmasının, toplumun devamı ve sağlığı için ne kadar önemli olduğunu vurgular. Erdemlerin kaybolması, adaletin, dürüstlüğün, sevginin ve saygının zayıflaması, toplumun çöküşüne neden olur. Guru Nanak, insanları sadece bireysel olarak değil, toplumsal olarak da erdemli olmaya teşvik etmiştir.

Guru Nanak, hiçbir faydası olmayan, insana sıkıntı ve ağır masraflar yükleyen gelenek ve uygulamalardan insanları alıkoymuştur. Zihninde kötü düşünce ve kibir yaratan yiyecek ve içeceklerin bile önüne geçmiştir. Guru Nanak, herkesin geçimini yasal olarak kazanması gerektiğini, rüşvet, hırsızlık ve diğer yanlış yollardan kazanılan paranın başkalarının haklarını ihlal etmek olduğunu belirtmiştir. Hint toplumunun psikolojisini de göz önüne alarak başkasının yemenin, bir Hindu için inek ve bir Müslüman için domuz eti yemeye benzediğini söylemiştir. Guru Nanak, hayatı boyunca hoşgörünün, eşitliğin,

²⁶⁷ - Sewaram Singh, *The Divine Maste*, (Lahore: Rai Sahib M. Gulab & Sons Ty), 310.

²⁶⁸ - Harbans Singh, *Guru Nanak And Origins Of Sikh Faith*, (Bombay: Asia Pulishing House, 1969), 199

birlik ve beraberliğin önemini vurgulamış ve bunu çeşitli hareketleriyle göstermiştir. Guru Nanak'ın tebliğlerinde mütevazı ve alçakgönüllü olmasının ön planda olduğu görülmektedir. Sihler Nanak'ın herhangi bir dine ve dinin kutsal kitabına olumsuz bir şey söylemediğini ve kendisinin büyük veya üstün görülmemesini söylediğini yazmıştır. Aynı şekilde zaman zaman dünyaya, insanların üzerine inen acıların ve zorlukların, Tanrı'nın gazabının, savaşların, yeryüzündeki ve gökteki felaketlerin tek nedenin insanların Kartarpurakh/ Yüce Tanrı'yı unutup, dünyevi lüxlere dalmaları ve zenginlik biriktirmekle meşgul olmalarından kaynaklandığını ifade etmiştir.²⁶⁹

Guru Nanak, Sihizm'in kurucusu olarak, yeryüzündeki ve gökteki felaketlerin insanın manevi kararması ve Tanrı'ya olan uzaklığından kaynaklandığını öğütlemiştir. Onun görüşlerine göre, felaketler, insanların Tanrı'nın öğretilerinden sapmaları ve dünyevi arzulara, hırslara, kibire, nefrete kapılmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Guru Nanak, insanları içsel huzura, sevgiye, doğruluğa ve Tanrı'ya bağlı kalmaya davet etmiştir. Bu öğretilere göre, Tanrı'nın iradesine karşı gelmek, insanların felaketlere ve ıstıraba uğramasına yol açar. Guru Nanak'ın öğretilerinde, Tanrı'nın huzuruna ulaşmanın ve felaketlerden kaçınmanın yolu, sevgi, paylaşma, dürüstlük ve adalet gibi erdemlerle yaşamaktan geçer. Bu şekilde bireyler, hem ruhsal hem de dünyevi anlamda felaketlerden korunmuş olurlar.

²⁶⁹ - Harbans Singh, *The Message Of Sikhism*, (Delhi: Gurdwara Parbandhak Committee, 1968), 88-91

*- Samadhi Sanskritçe bir kelimedir. Samadhi'nin Hint felsefesinde çeşitli anlamları vardır. Ama bu kelime genellikle halk arasında mozole, ölen bir kişinin mezarı veya anıtı anlamına gelmektedir. Bir kişinin külleri veya yakıldığı yer üzerine yapılan anıta Samadhi denilmektedir. Sihizm'de ölülerin yakıldığı yerde türbe veya anıt gibi yapıların inşa edilmesi yasaktır. Ancak başka herhangi bir yere anıt inşa edilmesine izin verilmektedir. (Wardha Hindi Shandakosh, editor: Ram Parakash Saksena, (Wardha: Mahatma Gandhi Antarrashtriya Hindi Vishwa Vidyalaya, 2013), 2903; Dilgeer, DSP, 211).

2.3.2. Guru Angad (1504-1552)

1539 yılında Guru Nanak'ın ölümünün ardından Hindu ve Müslüman müritleri arasında cesedinin gömülmesi mi yoksa yakılması mı gerektiği konusunda tartışma çıkmıştır. Sih yazarlara göre, Guru Nanak daha henüz sağlıklı yerindeyken bir vasiyet bırakmıştır. Bir Sih yazarı Kartar Singh'e göre Guru Nanak, ölümünden sonra Hindular ve Müslümanlar tarafından cesedinin sağ ve sol tarafına taze bir çiçek konulmasını, çiçeği sabaha kadar taze kalan gurubun son ayinlerini dilediği gibi yapmasını vasiyet etmiştir. Nanak'ın ölümünün ardından verdiği karara göre Guru Nanak'ın cesedinin sağ ve sol taraflarına taze çiçekler yerleştirilmiş ancak sabah kefen kaldırıldığında ceset kaybolmuş ve her iki çiçek de taze kaldığı için hem Hindu hem de Müslüman gruplar çiçeklerini alıp kendi inanç ve geleneklerine göre gömmüş veya yakmıştır. Hindular orada bir samadhi,* Müslümanlar ise bir türbe inşa etmişlerdir. Ancak ikisi de sel sularına kapılıp harap olmuştur. Bir süre sonra bir Sih orada Darbar Sahib Kartarpur olarak bilinen bir samadhi inşa etmiştir.²⁷⁰

Canamsakhi Bhai Bala'da Guru Angad'ın Guru olmasına dair bazı hikayeler anlatılmaktadır. Bu hikayelere göre bir gün Bhai Bala, Guru Nanak'ın evinde onunla birlikte iken, Guru Nanak'ın hanımı Maata Çuni, Nanak'ın fazla dolaşmayıp artık evde kalması için Bhai Bala'ya, "Daha ne kadar Guru Nanak'la dolaşacaksın, ona biraz mühlet ver ki, bizimle de kalsın" der. Bunu duyan Bhai Bala evden ayrılmak için Nanak'tan izin istediğinde Nanak ona, "sen daha benimle kalacaksın diyerek gitmesine izin vermemiştir." Bunun üzerine Bhai Bala, kalmak ve gitmek Kartar'ın (Tanrı'nın) elindedir sözünü ifade etmiştir. Yine Bhai Bala bir gün Nanak'a, sen ayrıldıktan sonra (öldükten sonra) işini kim yapacak diye sormuştur. Guru Nanak, Bhai Bala'ya; "Bir Lahina Khatri bizimle buluşacak, o bizim işimizi yapacak" diye cevap vermiştir. Bhai Bala onun nasıl

²⁷⁰ - Giani Kartar singh Koyal, *BGNDCAUMT*, 21; Pir Gholam Hasan, *Tarikh-e Hasan*, C. 1, (Srinagar: Kashmir Research Institute, T.y), 446-47.

bir kişi olduğunu sorunca Nanak; “Benim gibi” diye cevap vermiştir. Bhai Bala, o zaman oğlu Sri and’ın ne olacağını sorar. Nanak cevap olarak, ekmek ve giyecek endişesi yaşamayacağını yani durumunun çok iyi olacağını ve hiçbir sıkıntısı olmayacağını söylemiştir.²⁷¹ Guru Nanak, kendi halefini seçmeden önce onun bilgeliğine ve ruhaniyetine güvenerek Guru Angad’ı seçmiştir. Guru Nanak, Angad’ın (asıl adı Lehna’dır) ruhani gücünü ve halkına hizmet etmeye olan kararlılığını fark edip “kendi uzvum” anlamına gelen Angad ismini vermiştir. Guru Angad’ın guru olarak seçilmesi Guru Nanak’ın öğretilerinin devamını ve srekliiliğini amaçlamıştır.

Guru Angad, 1504 yılında Firozpur ilçesindeki Sarai Matta kasabasında Bhai Beru Mal ve Mata Subharani’nin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ailesi adını Lahina koymuştur.²⁷² Canam Sakhi’ye göre Angad, on altı yaşında evlenmiş, iki oğlu ve iki kızı doğmuştur.²⁷³ Lahina, Nanak’ın son zamanlarında ğrencisi olmuştur. Lahina, çok kısa bir süre içinde itaati sayesinde Nanak’ın o kadar güvenini kazanmıştır ki Nanak’ın sırdaşı ve halefi haline gelmiştir. Halbuki Nanak’ın hanımı da kendi oğulları arasından bir halef atamak istemiştir. Angad çok uyumlu bir kişiydi. Müritler tarafından verilen hediyelerden uzak durmuş, evinin maddi masraflarını karşılamak için çocuklarını ticaret ve tarıma yönlendirmiştir.²⁷⁴

Canamsakhi, Lahina’nın (Guru Angad), Guru Nanak ile ilk kez Bhai Bala tarafından tanıştırıldığını ve bu sebeple Angad’ın, Bhai Bala’ya “Beni Guru Nanak’la tanıştırdığın için Tanrı seni korusun” diye dua ettiğini söylemektedir. Canamsakhi’ye göre, Lahina, Guru Nanak’la tanıştıktan sonra ondan hiç ayrılmayıp hep yanında

²⁷¹ - Bhai Bala, ACS, 326.

²⁷² - Khazan Singh, TPAHS, 108.

²⁷³ - Bhai Bala, ACS, 345.

²⁷⁴ - Marya Man ve şabbir Hasan, *Rahat’l-Quloob, Guru Nanak ke Janaşin Aor Sikh Mat ke şrtika me Unki Ahammiyet*, C. 2, şumara 2, (Quetta: (Ketta) Temmuz-Aralık 2018), 159.

kalmıştır. Gece gündüz Guru Nanak'ın hizmetiyle meşgul olan Lahina, onun bulaşıklarını yıkar, suyunu doldurur ve elbisesini de temizlerdi. Boş zamanlarında Gurbani (Nanak'ın sözlerini) de yazardı.²⁷⁵

Bir gün Angad, Bhai Bala'ya Guru Nanak'ın kendisine vücudun bir parçası anlamına gelen Angad adını verdiğini ve kendisini Nanak'tan ayrı gören kişinin Guru'dan ayrı kalacağını söylemiştir. Bunu duyan Bhai Bala, Angad'a "senin adın Lahina iken, nasıl Angad oldun" diye sorduğunda Angad bazı hikayeler anlatmıştır. Bu hikayelere göre, bir gün Maata Çuni iki oğluyla birlikte oturuyordu. Guru Nanak da oradaydı. Guru Nanak oğlu Sri Chand'dan yakınlarda bulunan ölü bir fareyi alıp atmasını istedi ama o aldırış etmedi. Ama Lahina'ya söyler söylemez Lahina hemen bunu yerine getirdi. Guru Nanak üzüntüsünü, "Bakın, bu yabancı ve bunlar ise benim oğullarım." sözleriyle ifade etmiştir. Nanak Lahina'ya Angad adını memnuniyetle vermiştir.²⁷⁶

Canamsakhi'ye göre, Nanak ölüm zamanının yaklaştığını hissettiğinde, kendisinin yerine geçecek kişiyi belirlemek için bir sınav yapmaya karar vermiştir. Bu yüzden kendi sihlerini (öğrencilerini) birçok yönden test etmiştir. Burada birkaçından bahsetmek uygun olacaktır.

Bir gün Guru Nanak yıkanmak için nehre doğru gider ve sihleri (öğrencileri) de yanına alır. Bu sırada şiddetli rüzgar, fırtına ve sağanak yağmur başlayınca bütün sihler (öğrenciler) kaçıp gider fakat Angad yerinde kalır. Guru Nanak'ın yıkanma sonrası "Herkes kaçtığında sen neden kaçmadın" şeklindeki sorusuna, bir hizmetçinin görevinin kaçmak değil, efendisinin huzurunda kalmak olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. Guru Nanak bu cevaba çok sevinmiştir. Benzer bir şekilde, bir kış gecesinin ortasında Guru Nanak, oğullarına ve diğer sihlere nehre gidip çamaşırlarını yıkamalarını emretmiştir.

²⁷⁵ - Bhai Bala, ACS, 327-346.

²⁷⁶ - Khushwant Singh, *A History Of The Sikhs, V.1, 1469-1839*, (New Delhi: Manzar Khan Oxford University Press, 2000), 304; Balevali, ACS, 327-330.

Herkes birbirine bakıp kalmış ve gitmemiştir. Ama Guru Nanak Angad’a işaret verir vermez Angad, o soğuk gecede bile emri yerine getirmiştir. Yine Guru Nanak bir gün sihlere ve oğullarına Ravi nehrinin kıyısında yatan bir ceset olduğunu, gidip onu yemelerini söylemiştir. Kimse ona doğru gitmek istememiştir. Ama Angad hemen emre uyarak nehrin kıyısına gitmiş, cesedin üzerindeki kumaşı kaldırmış fakat orada bir ceset olmadığını, onun yerine bir tabak sıcak helva olduğunu görmüştür.²⁷⁷ Böylece Angad her sınavı başarıyla geçmiştir.

Ölüm zamanının yaklaştığını anlayan Guru Nanak, bütün müritlerini çağırması ve Angad’ın önüne beş kuruş (paisa) ve hindistan cevizi koyup başını eğerek onu guru ilan etmiştir. Daha sonra kendi ruhunun, o andan itibaren Nanak olarak görülmesi gereken halefinin bedenine girdiğini söylemiştir. Oğulları haklarını savunmaya devam edince Guru Nanak’ın tek cevabı, “Tüm sınavları geçtiği için guruluk onun hakkıdır” olmuştur. Bu törenden beş gün sonra Guru Nanak ölmüştür. Guru Nanak’ın ölümünden sonra Angad, Guru Nanak’ın görevini tüm gücüyle sürdürmeye çalışmıştır. En önemli hizmetleri; Gurbani’yi (Guru Nanak’ın sözlerini) Gurmukhi alfabesiyle yazdırması, Bhai bala ve Fera’nın yardımıyla Gurmukhi’de Bhai Balevali canam sakhi olarak bilinen, Guru Nanak’ın biyografisinin hazırlanmasıdır. Guru Angad çok az söz (Gurbani) söylemiş ama Guru Nanak’ın sözlerini çok iyi açıklamış ve yorumlamıştır. Guru Angad, alt kast olan Hindular arasında Sihizm’i tebliğ edip bunların büyük bir kısmını Sihizm’e kanalize etmiştir. Guru Angad, ölümünden önce Amar Das’a Guru görevini emanet edip 1552 yılında ölmüştür.²⁷⁸

Sihizm’in ikinci Gurusu olan Angad, hayatı, öğretileri ve katkılarıyla oldukça önemli bir kişidir. Guru Nanak’ın halefidir ve Guru Nanak’ın öğretilerini yaymak ve geliştirmek adına büyük bir çaba sarfetmiştir. Zikredildiği gibi Guru Angad, Gurmukhi

²⁷⁷ - Bhai Bala, ACS, 345., ACS, 346-47.

²⁷⁸ - Gopal singh, Guru Granth Sahib (English Version), (New Delhi: India Prakash, 1996), 13.

yazı sistemini geliştirmiş ve halkın eğitime çok önem vermiştir. Guru Angad, dilin ve okuma yazma becerisinin, toplumun gelişmesi için çok önemli olduğuna inanıyordu. Bu bağlamda, Gurmukhi alfabesinin yaygınlaştırılması, insanların kutsal yazıları anlamasında ve eğitimde daha iyi bir temel bulmalarını sağlamıştır. Bunun yanında, Guru Angad, kendisinden önceki Guru'nun mesajlarını halk arasında yaymak ve onların manevi yaşamlarını güçlendirmek için birçok dini ve toplumsal reform gerçekleştirmiştir.

Guru Angad'ın yaşamı, sadelik ve alçakgönüllülük ile özdeşleşmiştir. O, insanları eşitlik, birlik ve hizmet bilinci ile yetiştirmeye çalışmıştır. Guru Angad, insanlara doğru yolu göstermek için hem manevi hem de pratik anlamda rehberlik yapmış ve toplumda barış, sevgi ve adaletin hakim olması için çaba sarfetmiştir.

2.3.3. Guru Amar Das (1479-1574)

Guru Amar Das, Sihizm'in üçüncü Gurusudur. Guru Amar Das Amritsar şehrinin yakınındaki Vasarki isimli bir köyde Kşatriya kastının Bhalla* gotra'sında 1509 yılında dünyaya gelmiştir.²⁷⁹ Babası Tec Bhan ve annesi Baht Kaur idi.²⁸⁰ Guru Amar Das çok mütevazı bir kişiydi. Geçimini bir katırla bir yerden bir yere mal taşıyarak sağlıyordu. Amar Das'ın fakirler topluluğuna düşkün biri olarak her zaman yetkin bir manevi rehber arayışı içerisinde olduğu söylenmektedir.²⁸¹ Sih guruların bazı ilahilerini duyunca manevi olarak Sih görüşüne yaklaşmıştır. Amar Das altmış altı yaşında manevi bir rehber bulmuş ve Guru Angad'ı kendi Gurusu olarak kabul etmiştir. Ömrünün sonlarına doğru manevi bir lider edinmesi nedeniyle Amar Das, gayretli bir hizmetkar olarak halkın karşısına çıkmıştır. Amar Das Guru Angad uğruna kendi rahatını feda ederek ileri yaşta olmasına

*- Bir gotranın adıdır Bhalla.

²⁷⁹ - Seyid Muhammad Latif, *Tarikh-e Pencab*, İngilizce'den Urduca'ya çeviren, İftikhar Mahboob, (Lahore: İdara Tahqiqat Lahore, 1994), 505.

²⁸⁰ - Falahi Madani, *MAETM*, 346.

²⁸¹ - Khazan Singh, *TPAHS*, 111.

rağmen tüm kalbiyle hizmet etmiştir. Her gece Guru Angad’a sabahki yıkanma ritüeli için, Bias nehrinden tatlı su getirmeye devam etmiştir. Amar Das’ın hayatını yazanlar, Guru Angad’a hürmet ve saygısından dolayı asla onun evine sırtını dönmediğini söylemişlerdir. Gece hizmetlerinde, özellikle de nehre doğru yaptığı yolculuk sırasında, yüzünü Guru’nun evine çevirerek geriye doğru yürüdüğü belirtilmektedir.²⁸² Bir Sih yazarı Khazan Singh, Guru Angad’ın, Guru Amar Das’ın şevkini ve isteğini fark ederek onu çok sevdiğini ve onu zaman zaman sınıadığını yazmaktadır.²⁸³ Anlatılan olaylardan birinde, Amar Das, kapkaranlık, fırtınalı bir gecede, yağmur, gök gürültüsü ve şimşek ortasında, nehirden suyla dönerken bir çukura düşmüştür. Sesini duyan köylüler; “gecenin bu saatinde ortalıkta dolaşan, hangi avare ve serseri olabilir? Mutlaka Guru’ya hizmet eden o zavallı, evsiz Amru’dur” (ufak olduğundan severek Amar’a Amru demiştir) diye konuşmuşlardır. Guru Angad öğrencisi Amar Das’ın bağlılığına ve samimiyetine ikna olmuş ve bir önceki gece olanları duyunca 1553 yılında tüm cemaatin önünde şunları söylemiştir: “Amru evsiz değil, evsizlerin evi, savunmasızların kalesi, barınaksızların sığınağı, güçsüzlerin gücü, desteksizlerin desteğidir.” Ardından Amar Das, Guru Angad’ın önünde eğilmiş, Angad ise 5 paysa (kuruş) ve bir hindistan cevizi sunarak Amar Das’ı halefi ilan etmiştir.²⁸⁴

Guru Angad Khadur şehrinde Guruluğunu sürdürmüştür. Fakat Amar Das guru ilan edilince halk arasında Guru makamıyla ilgili bir tartışma söz konusu olmuştur. Bu tartışma sonucunda yeni seçilen Guru’nun orada kalması, tehlikeli görüldüğü için, Guru Angad’ın ölümü üzerine Amar Das’ın merkez ofisini kurduğu Gondwal adlı bir yerde ikamet etmesi uygun görülmüştür. Çünkü Guru Angad’ın ölümünden sonra Datu isimli bir kişi merkez ofisi olan Khadur şehrinde kendisini Guru ilan etmiştir. Sihlere göre,

²⁸² - Latif, *TP*, 505; Rafiq Khan, *Sikh Mazhab*, (Banaras: Maktaba Jamia Salafia, 1990), 40.

²⁸³ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 112.

²⁸⁴ - Giani, *TGK*, (Amritsar: Matbaa Vazir-e Hind Amritsar, 1896), 83

Sihlerin çoğu Datu'yu Guru kabul etmediğini, Datu'nun Guru Amar Das'ın şöhretini kışkandığı için, ona saldırıp Gondwal'daki tahtından kovmaya çalıştığını söylemektedir.²⁸⁵

Guru Amar Das ve Datu arasındaki düşmanlık, Sihizm'in erken tarihine dayanır. Datu, Guru Amar Das'ın yerine geçmek amacıyla kendi takipçilerini toplamaya çalışmış ve bu durum, Guru'nun halk arasında otoritesini tehdit etmişti. Datu'nun hareketleri, Guru Amar Das'ın öğretilerine ve yönetimine karşı bir tehdit olarak görülmüştü, bu da aralarındaki çatışmayı körüklemiştir. Guru Amar Das, Sihizm'in öğretilerini yayarken, dini ve toplumsal düzeni sağlamak adına çok çalışmış ve bu tür sapmalarla mücadele etmiştir. Datu'nun, amcasının mirasını devralma çabaları da bu nedenle kabul edilmemiştir. Sonunda, Guru Amar Das'ın torunu Guru Arjan Dev, Datu'yu saf dışı bırakmış ve Sihizm içindeki düzeni korumuştur. Bu düşmanlık, aynı zamanda Sihizm'in yönetim yapısındaki otorite mücadelesinin bir örneğidir. Guru Amar Das'ın öğretileri ve ruhani liderliği, bu tür içsel çatışmalarla şekillenmiş ve Sih toplumu için önemli dersler ortaya koymuştur.

Guru Amar Das, vaaz verme konusundaki gayreti ve faaliyeti, güler yüzlülüğü ile birçok kişinin Sih inancına dönmesini sağlamıştır. Guru Amar Das, Guru Nanak'tan devam edegelen langar'ı (umumi mutfağı) çok geniş ölçekte organize etmiştir. Mutfakta pişirilen yemekten yemediği sürece kimsenin onu görmeye gidemeyeceğine ve yemeğin bir Brahmin mi yoksa alt kasttan bir Sih tarafından mı hazırlandığının sorgulanamaz olduğuna dair bir ferman çıkarmıştır. Ayrıca Brahminler, Kşatriyalar, Vaisyalar ve Sudralar sınıfının uygulamalarının aksine, her kasttan insanların aynı sofrada ve aynı anda yemek yemeleri için de bir ferman çıkarmıştır.²⁸⁶ Divali ve Baisakhi gibi Hindu

²⁸⁵ - Khushwant Singh, *A History Of The Sikhs*, V.1, 1469-1839, (New Delhi: Manzar Khan Oxford University Press, 2000), 310.

²⁸⁶ - Giyani, *TGK*, 100; Khazan Singh, *TPAHOS*, 113.

festivallerinin yanı sıra Hindu ziyaret yerlerinin ve Müslüman türbelerinin ziyaret edilmesini de yasaklamıştır. Bütün bunlar pek tabii özellikle Brahminleri ve üst kast Hinduları rahatsız etmiştir. Rahatsız olan Hindular büyük bir toplantı aracılığıyla dönemin hükümdarı olan Ekber Şah'a, Guru Amar Das hakkında şikayette bulunarak, Guru'nun çalışmalarının durdurulmasını istemişlerdir. Ama Ekber Şah bu şikayeti olumlu bulmayıp, Guru Amar Das'ın faaliyetlerini durdurmamıştır.²⁸⁷

Hindistan'daki Hindu toplumu, özellikle Hindu rahipleri ve kast sistemine sıkı sıkıya bağlı olanlar, bazen Guru Amar Das'ın öğretilerini ve uygulamalarını eleştirmiştir. Bununla birlikte, Guru Amar Das'ın, Hindu inançlarına karşı çıkmadığı ancak Hindu toplumunun katı kast sistemine ve toplumsal eşitsizliğe karşı olduğu söylenmektedir.

Ekber Şah hükümetinin ilk yıllarında Hindu toplumu, çeşitli dini toplulukların etkileşimi sırasında huzursuzluklar yaşandığı için karşılıklı şikayetler ve dinler arası çatışmalar olmuştur. Guru Amar Das'ın da, Sihizm'in öğretileriyle Hindu toplumunun geleneksel uygulamalarıyla uyumsuzluklar yaşadığı düşünülebilir. Guru Amar Das'a yönelik şikayetlerin çoğu, Sihizmin, Hindu ritüel ve kast sistemine karşı çıkması, dini otoritelerin ve rahiplerin etkisini sınırlamaya çalışmasıyla alakalı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Guru Amar Das, tüm insanları eşit olarak görüyordu, bu da kast sistemine karşı duruş sergileyen bir öğretiydi ve bu durum Hindu toplumunun bazı kesimleri için sorun yaratmış olabilir.

Ancak, Ekber Şah'ın yönetimi altındaki ortamda, bu tür dini anlaşmazlıklar genellikle daha hoşgörülü bir şekilde ele alınırdı. Ekber'in dini çeşitliliği ve hoşgörüyü destekleyen bir hükümdar olması, bu tür dini şikayetlere karşı tarafsız bir yaklaşım sergilemesi, doğal olarak karşılanabilir.

Guru Amar Das, manevi makamı olan Gondwal'da Baoli (büyük bir kuyu) inşa etmiştir. Bu kuyunun kenarlarına 84 basamakla inilir, kenarında iskeleler ve

²⁸⁷ - Gopal singh, *Guru Granth Sahib* (English Version), (New Delhi: India Prakash, 1996), 20.

ziyaretçilerin, günün sıcağında dinlenip serinlenmeleri için kapalı odalar bulunur. Sihler arasında, her kim aynı gün içinde Guru Granth Sahib'in birinci bölümü oluşturan Capciyi gerçek ve samimi bir yürekle tekrarlayarak okur, bu seksen dört basamakta tek tek yıkanır, reenkarnasyon formlardan kurtulacak ve doğrudan cennete gidecek diye bir inanış bulunmaktadır.²⁸⁸ Araştırmacılar, Ekber Şah ile Guru Amar Das arasındaki ilişkilerin iyi olması hasabiyle Ekber Şah'ın zikredilmiş bu Baoli'nin bakımı için kırk sekiz köyü görevlendirdiğini söylemişlerdir.²⁸⁹ Guru Amar Das kendi zamanında birkaç önemli karar almıştır. Erkeklerin aynı anda birden fazla evliliğinin yasaklanması, kendi öğrencilerine fiziksel egzersiz yapmayı teşvik etmesi bunlardandır. Guru Amar Das fiziksel gücün boşa harcanmamasını yani gençlere, gençliklerini iyi değerlendirmelerini ve israf etmemelerini de tavsiye etmiştir. Guru Amar Das ayrıca kadınlara başörtüsü yasağını getirmiştir. Bu yasak toplantılarla sınırlı kılmıştır. (yani toplantılarda başın örtülmesinin zorunlu olması) Guru Amar Das, erkeklerin ve kadınların cenazeleri olduğunda aşırı ağlamasını yasaklamıştır.²⁹⁰

Guru Amar Das, cinsiyet eşitliğine ve kadınların toplumdaki önemli rollerine vurgu yapmıştır. Guru Amar Das, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu savunmuştur. Özellikle, kadınların dini ibadetlere katılmalarını ve toplumda saygı görmelerini teşvik etmiştir. Guru Amar Das'ın öğretilerinde, kadınların toplumdaki yerinin güçlendirilmesi gerektiği sıkça vurgulanmıştır. Kadınların, erkekler gibi eğitim alması, ibadet etmesi ve toplumda eşit bir şekilde yer alması gerektiği görüşünü de savunmuştur. Bu bağlamda, Guru Amar Das, kadınların da erkekler gibi ruhsal yolculuklarda ilerlemeye ve Tanrı'ya yakınlaşmaya hakları olduğunu belirtmiştir. Sihizm'de kadınların gurdvaraya başörtüsüyle girmesi beklenir. Sihizm, saygı, eşitlik ve

²⁸⁸ - Giani, *TGK*, 110.

²⁸⁹ - Hari Ram Gupta, *History Of The Sikhs*, (Calcutta: S. N. Sarkar, 1944), 200.

²⁹⁰ - Man ve Şabbir Hasan, *RQ*,160; Giyani, *TGK*, 83.

tevazu gibi değerlere büyük önem vermektedir. Başörtüsü, başın örtülmesi gerektiğini simgeler ve bu, hem kadınlar hem de erkekler için geçerlidir. Gurdvaraya girerken başörtüsü takmak, kişinin dini saygıyı gösterdiği ve Gurdvara'nın kutsallığına uygun davrandığı anlamına gelmektedir.

Cenazelerde ağlama konusundaki görüşleri ise; Sihizm'in genel öğretileriyle uyumlu olarak, aşırı duygusal tepkilerden kaçınılması gerektiği şeklindedir. Sihizm, ölümün doğal bir süreç olduğunu kabul eder ve cenaze törenlerinde aşırı yas tutmaktan, ağlamaktan kaçınılmasını öğütlemiştir. Guru Amar Das da cenaze törenlerinde aşırı yas tutmanın manevi huzursuzluk yaratabileceği düşüncesiyle, sakin ve huzurlu bir şekilde dua edilmesini öğütlemiştir. Cenazelerde aşırı yas tutmanın yerine ruhsal huzurun bulunmasını istemiştir.

Guru Amar Das, Sih inançlarının tebliği için özel bir düzenleme de yapmıştır. Pencap bölgesinde dağınık haldeki Sihleri organize etmek için onları yirmi iki daireye bölmüştür. Her bir daireye müritleri arasından deneyimli bir müridi vekil olarak atamıştır.²⁹¹ Sih dini terimlerinde buna Mancı denilmektedir. Mancı Pencapca bir kelime olup “yatak” anlamındadır. Bölge geleneklerine göre her bir vaiz bu yataklar üzerine oturarak vaaz verdiği için vaaz verenlere de Mancı denilmeye başlanmıştır.²⁹² Bu düzenleme Sihlerin örgütlenmesini büyük ölçüde güçlendirmiştir. Onun yardım faaliyetleri Hindu kitlelerin Sihizme yönelmesinde etkili olmuştur. Üstelik Ekber Şah ile dostane ilişkileri de Guru Amar Das'ın itibarını ve saygınlığını halk arasında da büyük ölçüde artırmıştır.

²⁹¹ - Azad Faruki, *DKBM*, 216-17.

²⁹² - Dilgeer, *DSP*, 166.

2.3.4. Guru Ram Das (1534-1581)

Guru Nanak'ın üçüncü halefi ve Sihlerin dördüncü Gurusu, Guru Ram Das olmuştur. Ram Das da Kışatriya ailesinden gelmektedir. Doğum tarihinin 24 Eylül 1534 olduğu söylenmektedir.²⁹³ Babasının adı Hari Das ve annesinin adı Anup Devi idi. Sihizm'e geçmeden önce onun adı "Cetha Ci" iken, Sihizm'e katıldığında Guru Amar Das ona Ram Das adını vermiştir. Guru Amar Das, Ram Das'ı o kadar çok sevmiştir ki, onu damadı bile yapmıştır.²⁹⁴

Ram Das daha yedi yaşında iken babası ölmüştür. Zor durumda kalan ailesi için Ram Das, haşlanmış nohut satmaya başlamıştır. Guru Amar Das'la kalabalık bir ziyaret esnasında yirmi yaşında iken tanışmıştır. Dört bir yandan insanlar guru Amar Das'ı ziyarete geldiği için Guru Amar Das'ın ikamet ettiği yer, gece gündüz pazar gibi kalabalık bir ortam oluştuyordu. Ram Das, Guru Amar Das'la buluşmaya geldiğinde bu kalabalıktan yararlanarak orada da mesleğini (haşlanmış nohut satma işini) devam ettirmiştir. Ram Das'ın fakir ama çok hayır sever ve hayır işlerine para harcayan bir genç olduğu söylenmektedir. Ram Das'ın ilim tahsili ve neler öğrendiğine dair bilgi bulunmamakla birlikte hayat hikayesini yazanlar, sadece sahip olduğu ilmi büyük çabalarla elde ettiğini yazmaktadırlar.²⁹⁵

Rivayetlere göre Ram Das, Guru Amar Das'la görüştüktan sonra memleketine geri dönmeyip mesleğine orada devam etmiştir. Bir gün Guru Amar Das, kızı Bibi Bhani'ye eş bulması için birini görevlendirmek üzereyken Ram Das her zamanki gibi yiyecek satarken sokaktan geçmiştir. Guru Amar Das'ın hanımı Ram das'ı görünce bu genç gibi bir damat istediğini söylemiştir. Bunun üzerine Guru Amar Das "Bu genç, damadımız olsun" diye cevaplamıştır. Bu şekilde Ram Das çağrılıp nişanlanmış ve 1554

²⁹³ - Man ve Hasan, *RQ*,160.

²⁹⁴ - Khushwant Singh, *AHTS*, 347.

²⁹⁵ - Khazan Singh, *TPAHS* 115; Latif, *TP*, 508.

yılında Guru Amar Das'ın kızı Bibi Bhani ile düğün gerçekleşmiştir. Evlendikten sonra Ram Das nohut satmayı bırakıp gece gündüz Guru Amar Das'a hizmet etmeye başlamıştır. Bu evlilikten Ram Das'ın, Prithi Chand, Mahadev ve Arcan adında üç oğlu dünyaya gelmiştir.²⁹⁶ Guru Amar Das, hizmetinden dolayı Ram Das'ı Guru makamına layık ve yetenekli bulduğu için kendi oğullarının yerine 1574 yılında Guru olarak atamıştır. Başka bir rivayete göre, ise Guru Amar Das'ın kızı Bibi Bhani bir gün babası Amar Das'ı yıkarken aniden direğin tabanı kırılmıştır. Kızı Bibi Bhani, onu tutmaya çalışmış ama eli direğin altına sıkışıp kanlar içinde yaralanmıştır. Yine de Bhani babasına hizmet etmeye devam etmiştir. Guru Amar Das bu olaydan çok etkilemiş ve ne istediğini sormuştur. Bhani, Guru makamının evde kalmasını istediğinde, Guru Amar Das onun bu teklifini kabul edip, Guru görevini onun kocası Ram Das'a vermiştir.²⁹⁷ Bir rivayete göre de, bizzat o kocanın Guru olmasını ve gelecekte bu makamın ailesinde devam etmesini de istemiştir. Guru Amar Das kızının isteğini kabul etmiş fakat Guru konumunun aile içinde devamının iyi bir şey olamadığını da ifade etmiştir. Bu tür şeylerin birçok kavgalara neden olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁸ Buradaki iki rivayetin her ne kadar çeliştiği görülüyor olsa da Sih tarihçiler Guru Amar Das'ın istisna bir karar aldığını söyleyerek onu savunmaktadır.

Guru Ram Das oldukça değerli, sessiz ve barışçıl bir yapıya sahip, dindarlığı, bağlılığı ve belagatiyle aynı zamanda fakir ve yoksullara özen gösteren bir kişi olarak meşhur olmuştur. Bir defa yiyeceklerin fiyatları yükselince, dönemin hükümdarı olan Ekber Şah'a halkın çok zarar gördüğünü bildirip bir yıllık gelirin yoksullara bağışlanması için ricada bulunmuştur. Ekber Şah bu isteği kabul edip Guru'nun yoksullara duyduğu sempatiden çok etkilenmiştir. Guru Ram Das'ın bu başarısı yoksullar ve çiftçiler arasında

²⁹⁶ - Bhai Bala, ACS, 360.

²⁹⁷ - Dilgeer, DSP, 166.

²⁹⁸ - G. N. Amjad, *Tarikh-e Sikh Mat*, (Lahore: Mufid Aam Kutub Khana, T.y), 167.

Guru'nun popülaritesini çok artırmıştır. Dolayısıyla halk ona Saçça Badşah (gerçek padişah) adını vermiştir.²⁹⁹

Ram Das 1574 ile 1584 yılları arasında Guruluğu sürdürmüştür. Onun en önemli kararlarından biri Hinduizm'de Sati, yani kocası ölen kadının da kocası ile beraber canlı olarak yakılma ritüeline şiddetle karşı çıkması ve dul kadınların evliliğini de güçlü bir şekilde desteklemesidir. Sihleri Hindulardan ayrı bir dini grup haline getirmek için Sih evliliğini ve ölüm sonrası ritüellerini kendine özgü tanımlamaya çalışmıştır.³⁰⁰

Guru Ram Das, evlilik kurumunun önemini vurgulamış ve Sih toplumunda evliliğin kutsal bir bağ olduğunu savunmuştur. Sih evlilikleri, "Anand Karac" adı verilen kutsal bir törenle gerçekleştirilir. Guru Ram Das, bu ritüeli kurarak, evliliğin ruhsal bir birliktelik olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Anand Karac ritüeli, çiftin Guru Granth Sahib'in huzurunda birbirlerine olan bağlılıklarını ve sadakatlerini ilan etmelerini içermektedir. Guru Ram Das, ölüm sonrası törenlerin ve dua ritüellerinin, ruhun huzura kavuşması ve Tanrı'ya yakınlaşması için yapılması gerektiğini öğretmiştir. Bununla birlikte, Sihler, ölen bir kişinin ruhunun Tanrı'ya teslim olması için "Ardas" (dua) ve "Kirtan" (ilahiler) gibi manevi etkinliklerde bulunurlar. Guru Ram Das'ın ölüm sonrası ritüellerdeki yaklaşımı, yaşamın ölümden sonra devam eden bir ruhsal yolculuk olduğu anlayışını benimsemektedir.

Guru Ram Das, ikametgahı olan Ramdaspur'da Ekber Şah'dan doğal su kaynağının bulunduğu Guru Nanak'ın yaşamıyla bağlantılı bir yer edinmiş ve Guru hatırasına binaen bu su kaynağını büyük bir gölet şeklinde tamir etmiştir. Rivayetlere göre, bir gün Nanak çok susamış ve Buddha adındaki bir çobandan yakındaki bir göletten bir tencerede su getirmesini istemiştir. Çoban Buddha orada bir gölet olduğunu fakat kurumuş olduğunu söylediğinde, Nanak: "Git ve gör, Gölet kurumamış" diye cevap

²⁹⁹ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 116-117.

³⁰⁰ - Gopal Singh, *SGGS*, 13.

vermiştir. Buddha oraya gittiğinde göletin suyla dolu olduğunu görüp şaşırıp kalmıştır. Çünkü çoban daha sabah bu göletin tamamen kurduğunu görmüştür. Buddha göletin suyla dolu olduğunu görünce Nanak'ın öğrencisi/sih olmuştur.³⁰¹

Bu tür eylemlerin toplum üzerinde büyük etkisi vardır. Eğer Nanak'ın bu olağanüstü eyleminde bir hakikat payı varsa, o zaman çoban bu eylemi, dinini değiştirip Nanak'ın düşüncelerini benimsemesine neden olan bir mucizeden daha az bir şey olarak görmemiş olmalıdır.

Guru Ram Das tamir ettiği bu göletin adını Amritsar yani hayat suyu olarak belirlemiştir. Amritsar'ın merkezine büyük bir Har mandir/Har tapınağı da inşa etmiştir. Eski adı Ramdaspur olan kasabanın adı, bu olaydan sonra Guru Ram Das tarafından Amritsar'a çevrilmiştir.

Guru Ram Das'ın, Guru Nanak'ın öğretilerini anlattığı en iyi şiirleri “Guru Granth”da yer almaktadır. O, Guru Nanak'ın inancının desteklenmesinde önemli rol oynamıştır. Amritsar kasabasını en uygun ve verimli bir merkez de kurarak Sihlerin bir toplum olarak gelecekteki temellerini atmıştır. Artık Sihlerin çok iyi bir konuma sahip ortak bir ibadet yerinde toplanmalarına imkan sağlamıştır. Önemli bir Sih yazarı Khazan Singh'in ifadesiyle, bundan sonra zihinleri barışçıl ve davranışları yumuşak olan Sihler, birleşmeyi ve sonunda ulusal bağı güçlendiren kardeşlik sevgisi ve duygularını beslemeyi öğrenmişlerdir.³⁰²

Amritsar, Delhi ve Kabil'e giden karayolu üzerinde yer aldığı için bu şehir, hem ticari hem de dini açıdan çok gelişmiştir.³⁰³ Guru Ram Das'tan sonra Guru konumu onun soyundan gelenler arasında kalıtsal/miras haline gelmiş ve küçük oğlu 1581'de Sihlerin

³⁰¹ - Giani, *TGK*, 83.

³⁰² - Khazan Singh, *TPAHOS*, 117.

³⁰³ - Falahi Madani, *MAETM*, 347.

beşinci Gurusu olmuştur.³⁰⁴ Araştırmacılar, bunun nedeni olarak, Mahadev'in fakir ve derviş ruhlu olduğunu, Prithi Das'ın dünya sevgisiyle meşgul olduğunu, üçüncü ve en küçük evladı olan Arcan'ın ise Guru Ram Das tarafından çok sevilen biri olduğunu söylemişlerdir.³⁰⁵ Seyyid Muhammad Latif'in 'Tarikh-e Pencap' adlı kitabı Sihler tarafından da muteber kabul edilmektedir. Ama bu eserde Mahadev, Guru Ram Das'ın üç oğlu arasında en büyüğü ve Prithi Chand ise, ikinci oğlu olarak tanıtılmaktadır. Sih ve Müslüman yazarlar ise Prithi Chand'ın Mahadev'den büyük olduğunu yazmaktadır. Ancak tüm araştırmacılar Mahadev'i tüm bu çatışmalardan kaçınan bir derviş olarak yazmışlardır. Bu, prithi Chand'ın en büyük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çünkü Prithi Chand'ın Arcan ile uyumsuzluğun nedeni onun kardeşler arasında en büyük olma iddiasıdır. Eğer Mahadev en büyük olsaydı bu durumda Guruluk makamı için, Prithi Chand ile Arcan arasındaki tartışmalarda büyük ve küçük argümanı yerine başka bir argüman tartışma konusu olurdu diye düşünülmektedir. Yani Prithi Chand, Arcan'dan büyük olduğu için guru makamına daha layıktır demeyip başka bir delil vererek guru olma iddiasında bulunurdu diye düşünülmektedir.

2.3.5. Guru Arcan (1563-1606)

Yukarıda zikredildiği gibi, Guru Amar Das'ın kızı ve Guru Ram Das'ın hanımı Bhani'nin gelecekteki guruların annesi olma arzusunda olduğu ve bunun için babası Guru Amar Das'ı ikna etmeye çabaladığı anlaşılmaktadır. Guru Amar Das, kızının istediğini kabul edip Guru görevini damadı Amar Das'a vermiştir. Dördüncü Guru olan Guru Ram Das'ın üç oğlu vardır; Birincisi, M.S. 1557 yılında doğan Prithi Chand, ikincisi, 1560 yılında dünyaya gelen Mahadev ve üçüncüsü, 1563 yılında dünyaya gözlerini açan

³⁰⁴ - Azad Faruki, *DKBM*, 21.

³⁰⁵ - Latif, *TP*, 508.

Arcan'dır.³⁰⁶ Bazı tarihçilere göre Prithi Chand ve Mahadev Guru Arcan'ın üvey annesinden doğmuşlardır. Prithi Chand, Guru Ram Das'ın en büyük oğlu olduğundan kendisini Guru makamına layık görmekteydi.³⁰⁷ Guru Ram Das'ın oğulları arasında Guruluk makamına ilişkin ortaya çıkan problem temelde iki hususu barındırır; Birincisi. Guru Ram Das'ın iki eşinin de çocuğunun olmasıdır. İkincisi, büyük kardeşin, küçük kardeşe karşı guru makamında hak iddiasıdır. İlk eşinden Prithi Chand ve Mahadev olmak üzere iki çocuğunun dünyaya gelmesi. İkinci eşinden ise Arcan'ın doğmasıdır. Hindu toplumunda ilk doğan erkek çocuk çok önemli sayılmaktadır. İlk çocuğun erkek olması için dualar edilip tanrı'ya yalvarılır. Prithi Chand kardeşleri arasında en büyüğü olduğu için, sosyal geleneklere göre kendisini guru pozisyonuna daha fazla layık görüyordu. Ancak Guru Ram Das, ya ikinci eşini dinleyerek ya da toplumun gelenek ve göreneklerini değiştirmek için yahut küçük oğlu Arcan'da guru olma potansiyelini görerek oğluna guru makamı vermiştir. Ancak bu konuyla ilgili olarak tarih kitapları, Mahadev'in derviş ruhuyla birlikte bu tür şeylere ilgisizliğinden yarış dışı kalması nedeniyle Guru Arcan'ın bu pozisyona hak kazandığını göstermektedir. Prithi Chand ise sorumsuz karakteri, dünyevileşmesi ve babasına karşı gelmesi nedeniyle babasının gözünden düşmüştür.³⁰⁸

Sikh geleneğinde Guru olmak için sadece aile ilişkileri değil, ruhani olgunluk ve hizmet etme anlayışı da önemlidir. Prithi Chand, babası Guru Ram Das'ın öğretilerine tam olarak bağlı kalmamış ve dünyevi kazançlara daha fazla önem vermiştir. Prithi Chand'ın hırslı ve dünyevi tutumu, onun Guru olmasını engellemiştir. Guru Ram Das, Guru Arcan'ın ruhani liderlik için daha uygun vasıflara sahip olduğunu düşündüğü için guru seçmiştir.

³⁰⁶ - Khazan Singh, *TPAH*, 118.

³⁰⁷ - Amritsari, *GGSĀI*, 18.; Amritsari, *SMTHAM*, 7.

³⁰⁸ - Latif, *TP*, 509; Kazan Singh, *TPHS*, 118.

Bhani'nin dileği Guru Ram Das'ın ölümü üzerine gerçekleşmiş ve Ram Das ile Bhani'nin en küçük oğlu olan Arcan, 1581'de Guru'nun makamına oturmuştu.³⁰⁹ Canamsakhi'ye göre, Guru Ram Das, ölümünden önce Amritsar'da Sihlerin önünde küçük oğlu Arcan'ı halefi olarak atamıştır. Ağabeyi Prithi Chand onun en büyük rakibi olarak ortaya çıkmıştı.³¹⁰

Guru Arcan, derviş kıyafetini ve tespihini bırakıp değerli ve pahalı kıyafetler giymeye başlayan ve Guru statüsünü kraliyet tahtına dönüştüren ilk guru olmuştur. Emrine birçok hizmetçi memur tayin edilmiş ve iyi filler ve güzel atlar onun binmesi için her zaman hazır olmuştur. Velhasıl Guru Arcan, lüks bir hayat yaşamıştır. O insanlara Guru Nanak'ın öğretilerinin her din ve toplum için eşit derecede kabul edilebilir olduğunu söylemiştir. Bir gelir sistemi kurmuş ve gelirleri, ülke çapındaki takipçilerinden toplamak için görevliler atamıştır. Bu, Sihlerin bir hükümet sistemine alışmaları ve bir topluluk haline gelmelerine sebep olmuştur.³¹¹ Guru Arcan'ın selefleri tarafından daha önce kurulan umumi mutfak (Langar), eskisinden daha büyük ölçekte muhafaza edilmiştir. Guru Arcan, hayatının büyük bir kısmını Pencap'taki seyahatlerde misyonunu tebliğ için harcamıştır. Sabahları her zaman erken kalkmış ve geceleri biraz dinlenmek dışında, çoğu vaktini ibadet etmekle ya da Sihler için çalışmakla geçirmiştir. Hindu ve Müslüman dervişlerle dini sohbetlerde de bulunmuştur.³¹²

Sikhizmin beşinci gurusu olan Guru Arcan, Sikh kutsal kitabı Guru Granth Sahib'in derlenmesinde büyük rol oynamıştır. Onun dönemi, farklı dini gruplarla diyalog ve hoşgörüyü teşvik etmesiyle bilinmektedir. Müslüman ve Hindu dervişlerle sohbetleri,

³⁰⁹ - Latif, *TP* 510.

³¹⁰ - Bhai Bala, *ACS*, 361-63.

³¹¹ - Latif, *TP*, 510.

³¹² - Bawa Chhajju Singh, *The Ten Gurus And Their Teachings*, (Lahore, Punjab Printing Works, 1903).
208.

Sikhizmin kapsayıcı doğasını yansıtmaktadır. Guru Arcan, İslam ve Hinduizm'in mistik gelenekleriyle etkileşimde bulunmuştur, özellikle sufiler ve Hindu sadularla diyalog kurmuştur. Onun öğretisi, tek bir Tanrı'ya ibadet etmeyi, fedakârlık yapmayı ve insani birlikteliği vurgular. Özellikle, Müslüman Sufi Mian Mir ile olan dostluğu önemlidir. Mian Mir'in, Sikhlerin en kutsal mabedi olan Altın Tapınak'ın (Harmandir Sahib) temel taşını attığı söylenmektedir. Bu, Sikhler ile Müslüman sufiler arasındaki manevi bağın güçlü bir sembolüdür. Guru Arcan ayrıca Hindu mistik öğretileriyle de ilgilenmiş, ancak Sikhizmin bağımsız bir yol olarak kalmasını sağlamıştır.

Araştırmacılar, Guru Arcan'ın büyük bir reforma giriştiğini söylemektedirler. Onlara göre Guru Arcan döneminde Sihler, bir topluluk halinde örgütlenmiş ve kendi manevi otoritesini genişletmek için önlemler almışlardır. Sihlerin dini ve siyasi örgütlenmesini daha da güçlendiren bir girişim de, Guru Arcan'ın net gelirin onda bir kadarını vergilendirme sistemini oluşturmasıdır. Ülke genelinde bu verginin tahsili için Masnadlar adı verilen kurumlar kurulmuş ve vekilleri Mevras adı verilen tahsildarlar görevlendirilmiştir. Ayrıca Guru Arcan, hem ticaret amacıyla hem de Sih inancını yaymak için müritlerini uzak yerlere göndermiştir. Onun döneminde Sihizm başta Kabil, Kandhar, Sindh, Malwa olmak üzere Hindistan'ın her yerine yayılmıştır.³¹³

Araştırmacılar, Guru Arcan'ın Sihlere yalnızca dini bir topluluğun örgütlenmesi açısından değil aynı zamanda siyasi olarak farklı bir “kişilik” kazandırma konusunda da bir rolü olduğunu söylemektedir. Sih geleneğinin şekillendirilmesinde Guru Nanak'tan sonra ve onuncu Guru, Guru Gobind Singh'den önce Sihleri dini bir topluluk olarak şekillendirmede kimse guru Arcan kadar önemli rol oynamamıştır. Kendisinin ve kendisinden önceki tüm Sih Guruların sözlerini ayrıca Guru Nanak'ın seyahatleri sırasında topladığı sufilerin ve santların sözlerini derleyerek Sihler için bir metin hazırlamıştır. Bu kurallar koleksiyonuna Granth Sahib adını verip içindeki öğretilerin her

³¹³ - Azad Faruki, *DKBM*, 218-19; Khazan Singh, *TPAHOS*, 118-119.

Sih için zorunlu olduğu vurgusuyla kutsal kitap şeklinde Sihlere sunmuştur. Hatta Onuncu Guru döneminde bu kitaba/Grantha Sihlerin manevi lideri rolü bilmiştir. Yani bu Granth, yaşayan bir Guru gibi insan rütbesi kazanmıştır. Guru Arcan, Granth Sahib'in bir kopyasını Amritsar'ın Har Mandir adındaki Gurdvara'sına koymuştur. Bu Granth her gün cemaate okunmaktadır. Bu kutsal metne Guru Arcan, Guru Nanak'ın ilahilerinin çoğunu ve ondan sonraki üç halefinin neredeyse bütün güzel beyitlerini dahil etmiştir. Kendisi de buna çok kapsamlı bir şekilde katkıda bulunarak, Hindu, Müslüman olmak üzere diğer dinlerin ve hatta alt kastların reformcularının en seçkin sözlerine bu Granth'da yer vererek, Sih Gurularının aklın saflığı, iyi eylemler ve Yüce Tanrı'ya bağlılık dışında hiçbir dini tanımadığını göstermiştir.³¹⁴ Guru Arcan, Granth Sahib'in derlenmesinde büyük çaba göstermiştir. Ancak Sih yazarlar arasında derleme zamanı konusunda ciddi fikir ayrılıkları bulunmaktadır.³¹⁵ Bu fikir ayrılıkları genellikle aşağdaki konular etrafında yoğunlaşır:

İlk derleme: Geleneksel Sikh anlatımına göre, Guru Arcan (5. Sikh Guru, 1563-1606) 1604 yılında Guru Granth Sahib'in ilk versiyonunu (Adi Granth) derlemiştir. Bu süreçte Bhai Gurdas'ın yazman olarak görev aldığı ve Granth'ın Kartarpur'da tamamlandığı kabul edilir. Ancak bazı tarihçiler, Guru Arcan'ın yalnızca mevcut şiirleri bir araya getirip düzenlediğini, tam anlamıyla bir "derleme" yapmadığınıne surmektedir.

2. Bani'lerin seçimi: Guru Arcan, Sikh Gurularına ait olan ilahilerin yanı sıra Hindu ve Müslüman mistiklere (Bhagatlara) ait şiirleri de Granth'a dahil etmiştir. Bazı araştırmacılar, bu seçim sürecinde hangi şiirlerin kabul edildiği ve neden bazı ilahilerin dışarıda bırakıldığı konusunda tartışmalar yapmıştır.

³¹⁴ - Chhajju Singh, *TTGATT*, 209; Latif, *TP*, 510; Faruki, *DKBM*, 219.

³¹⁵ - Bknz, Amritsari, *GGSAL*, 18.

3. Baba Deep Singh ve Bhai Mani Singh'in rolü: Guru Gobind Singh (10. Sih Guru, 1666-1708), 1708'de Adi Granth'a kendi babası Guru Tegh Bahadur'un sözlerini ekleyerek onu Guru Granth Sahib olarak tamamladı. Bhai Mani Singh'in, Guru Gobind Singh'in talimatıyla bu son düzenlemeyi yaptığına dair görüşler bulunmaktadır. Ancak bazı kaynaklar, Baba Deep Singh'in de bu süreçte rol oynadığını savunmaktadır.

4. Kartarpur ve Damdama arasındaki farklar: Kartarpur (1604): Guru Arcan tarafından derlenen orijinal el yazması olarak kabul edilir. Damdama (1708 sonrası): Guru Gobind Singh tarafından yapılan eklemelerden sonra oluşturulan versiyondur. Bazı tarihçiler, bu iki versiyon arasında küçük farklar olduğunu ve Guru Gobind Singh'in son versiyonu belirlediğini söylerken, bazıları bu farkların sonraki dönemlerde yapılan kopyalama hatalarından kaynaklandığını ileri sürmektedir.

5. Tarihi elyazma yazmalarının güvenilirliği: Bazı eski el yazmalarında Guru Granth Sahib'in bugünkü versiyonuyla farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, metnin zaman içinde küçük değişikliklere uğrayıp uğramadığı konusunda tartışmalara neden olmuştur.

Genel olarak Sih toplumu, Guru Granth Sahib'in 1708'de Guru Gobind Singh tarafından son haliyle kutsandığını ve bundan sonra başka değişiklik yapılmadığını kabul eder. Ancak akademik çevrelerde, özellikle el yazmaları üzerine yapılan çalışmalar bazı tarihi detaylar konusunda farklı yorumlara neden olmaktadır.

Guru Arcan'ı hayatında iki kişi çok rahatsız etmiştir. Biri onun ağabeyi Prithi Chand ikincisi ise, Chandu'dur. Chandu Lahore'lu Kşatriya bir aileden gelen, Ekber Şah'ın Delhi sarayının bir yetkilisidir.³¹⁶ Bunlar, yaşadığı sürece guruyu büyük ölçüde taciz etmiş ve onu guruluktan uzaklaştırmak için ellerinden geleni yapmış ve ona karşı çeşitli davalar açmışlardır. Ağabeyi Prithi Chand'ın Guru Arcan'a olan düşmanlığı o kadar

³¹⁶ - Giani Gian Singh, *TGK*, 120; Balevali, *ACSi*, 364.

derinleşmişti ki, Çand tarafından, Guru'nun Hargobind adlı genç yaştaki tek oğlunun hayatını elinden almak için de birkaç girişimde bulunduğu söylenmektedir.³¹⁷

Guru Arcan ise her zaman anlayışlı davranmış ve uzlaşma sağlamak için elinden geleni yapmaya devam etmiştir. Aksine Çand, Ekber Şah'ın mahkemesine Guru Arcan'a karşı bir dilekçe sunarak, Guru makamına hak kazandığını iddia etmiştir. Ancak Ekber Şah onun talebini reddedip ona biraz cagir (küçük beylik) vererek susturmaya çalışmıştır. Yine de Çand Guru Arcan'a karşı düşmanlık beslemeye devam etmiştir.³¹⁸ Bazı yazarlara göre Çand, bu iddiayı Cihangir'in mahkemesinde sunmuştur ve bu iddia Cihangir tarafından, Guru Ram Das'ın bizzat Arcan'a guruluk pozisyonu vermesinden dolayı hükümetin Guru Arcan'ı pozisyonundan mahrum bırakma hakkı olmadığı söyleneyerek reddedilmiştir. Çand, hükümetin bu kararından memnun kalmayarak tekrardan Cihangir'e gitmiş ve Guru Arcan'ın, babasının tüm mal varlığını ele geçirdiğini ve kendisinin de bu mal varlığında payının olduğunu söyleyerek hakkını talep etmiştir. Cihangir, Guru Arcan'ın hiçbir meselesine karışmaktan hoşlanmadığını dile getirerek, onun talebini kabul etmemiştir. Ancak kırmamak için ona iki köyün idareciliğini (Cagir*) vermiştir.³¹⁹ Yani Cihangir, Ram Das'ın kararını bozmak istemediği için Prithi Çand'ın konuyu farklı şekilde sunmasını da beğenmiyordu. Bu sefer, Prithi Çand, Arcan'ın mirasının ve mal varlığının kendisine ait olduğunu iddia ettiğinde, Cihangir meseleyi çözmek için ona bir cagir vermiştir.

³¹⁷ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 121.

³¹⁸ - Bala, *ACSi*, 394.

³¹⁹ - Amritsari, *SMTHkAM*, 7-8.

*- Cagir Farsça bir kelime olup padişah veya hükümet tarafından ödül olarak verilen belirli bir arazi veya köy anlamına gelmektedir. (Maulvi Ferozuudin, *Ferozul Loghat*, (Lahore: Feroz Sons, T.y), 442. Bu kelime aynı manada Urduca'da da kullanılmaktadır.

Guru Arcan'a karşı kötü niyetli başka bir kişi Çandu Lal'ı, bazı araştırmacılar Çandu Şah olarak da yazmaktadır.³²⁰ Benzer bir şekilde bazılarına göre Çandu Ekber Şah'ın sarayında görevliydi. Rivayetlere göre, Çandu kızı için bir damat arayışında olduğu için, Hindu geleneğine göre kendi adamlarını şehir dışına göndermiştir. Görevliler Guru Arcan'ın oğlu Hargobind'i uygun görüp seçmişlerdir. Guru Arcan'a bu konuda herhangi bir ipucu vermeden Çandu'ya seçimlerini anlatmışlardır. Çandu bu ilişkiyi kabul etmiş ama Guru'ya karşı aşağılayıcı bir açıklamada da bulunmuştur. Bu açıklamada Çandu, kendini üstün görmüş ve Guru Arcan'ın kendisinden çok daha düşük statüde olduğunu belirtmiştir. Sarayda mevcut Gurunun takipçileri Çandu'nun küçümseyici sözlerini Guru'ya ileterek, kibirli bir insanla ilişki kurulmaması gerektiğini belirtmişler ve nişanın reddedilmesi talebinde bulunmuşlardır. Bu talebe göre Guru, nişanı reddedip hediyeleri de iade etmiştir. Guru'nun nişanı reddetmesi nedeniyle Çandu, Guru'yu düşman bellemiş ve onu yoketme çabasına girmiştir.³²¹

Bir defasında Çandu, Guru Arcan'a karşı Ekber Şah'a şikayette bulunarak, Guru'nun kutsal Granth'ın derlemesinde bu Granth içinde İslam inancının ve peygamberinin küçümsendiğini söylemiştir. Çandu'nun şikayeti üzerine Ekber Şah soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda Çandu'nun haksız olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan sonra Ekber Şah Granth'ı takdir etmiştir. O sıralarda Pencap bölgesinde halk kıtlık sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Guru'nun ricası üzerine Ekber Şah çiftlik vergisini bağışlamış ve zor durumda olanlara imparatorluk tahıl ambarlarından tahıl dağıtarak yardım sağlanmıştır. Ekber Şah Guru'nun bu isteğinden duyduğu mutluluğu da dile getirmiştir. Aynı zamanda Guru'nun bu girişimi onun şöhretinin artmasına da büyük katkı sağlamıştır. Bundan birkaç ay sonra Guru, gelecekteki

³²⁰ - Latif, *TP*, 511; Chhajju Singh, *TTGATT*, 209; Amritsari, *SMTHKAM*, 8.

³²¹ - Riyasat Ali Nadwi, *Ahd-e İslami Ka Hindustan*, (Patna: İdarat'ul Musannefin, 1950), 77; Khazan Singh, *TPAHOS*, 121; *Gurpratap Surac Granth*,3; Latif, *TP*, 511.

sorunlarını önceden tahmin edip yerine tek oğlunun geçeceğini ilan etmiştir.³²² Bu şöhretten sonra Guru, halefini seçmenin uygun zamanı olduğunu düşünerek Hargobind'i guru ilan etmiştir. Bu ilandan itibaren guruluk makamı için çatışmalar başlamıştır.

Kısa bir süre sonra Ekber Şah da ölmüş ve yerine en sevdiği oğlu asıl ismi Selim olan Cihangir geçmiştir. Ekber Şah'ın ölümünden sonra Cihangir tahta çıkınca Hüsrev açık bir isyanla Agra'dan Kabil'e doğru yola çıkmıştır. Hüsrev yoldayken birkaç gün mülteci olarak Guru Arcan'ın yanında kalmıştır. Sih rivayetlere göre Guru Arcan, onun müsibettede/sıkıntılı olduğunu düşünerek, rahatına özel önem vermiştir. Öte yandan Cihangir de Hüsrev'i tutuklamak için yola çıkmıştır. Bu yolculukta Cihangir bir süre Lahore'dayken Guru'nun iki düşmanı Prithi Chand ve Chandu, düşmanlıklarını açığa vurma fırsatı bulmuşlardır. Bunlar, Guru'nun Hüsrev'i koruduğunu ve Guru Granth Sahib'in de İslam dinini karalandığını söyleyerek Cihangir'i kışkırtmışlardır. Bunu duyan Cihangir, Guru'nun tutuklanmasını emredip Delhi'ye revan olmuştur. O sırada Guru Arcan da Lahore'da ikamet etmekteydi. Padişah'ın emri üzerine o zamanki güçler Guru'yu bir yerde vaaz verirken tutuklamıştır. Tutuklamanın ardından kadı, kararında, Guru'ya iki yüz bin rupi para cezası vermiş ve Granth Sahib'de bulunan İslam karşıtı yazıların kaldırılmasını istemiştir. Guru Arcan, Guru Granth Sahib'in ilahi bir emir olduğunu ve insanın onu değiştirme hakkına sahip olmadığını, hazinenin yoksullar ve muhtaçlar için olduğunu ve onunla hiçbir ceza ödenmeyeceğini söylemiştir. O dönemde Chandu, Lahore'da maliye bakanı konumundaydı.³²³ Chandu, cezayı ödetip Guru'yu göz altına alarak çok eziyet etmiştir. Meşhur Sufi Miyan Mir bu haberi duyunca çok üzülmüş ve Guru'yu görmeye gelerek yardım teklifinde bulunmuştur. Guru Arcan bu rahatsızlığının Tanrı'nın isteği olduğunu söyleyerek onu geri çevirmiştir. Beş gün sonra 1606 yılında

³²² - Chhajju Singh, *TTGATT*, 209; Khazan Singh, *TPAHOS*, 122-23.

³²³ - Latif, *TP*, 511.

Guru ölmüştür.³²⁴ Bu iddiaların abartılı ve tek taraflı olduğu Müslümanlarla Sihler arasında düşmanlık oluşturmak için ortaya atılmış oldukları olasılığı da düşünülmektedir.

Bazı Sih yazarlar, Guru Arcan'a yapılan zulümlerden Cihangir'i sorumlu tutarken, tarih, Sih Guruların Cihangir ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu kanıtlamaktadır. Cihangir'in bugün Kartarpur şehrinin bulunduğu araziye Guru Arcan'a hediye etmesi, onun mahkemesinde Guru'ya karşı şikayetler konusunda harekete geçmemesi, Cihangir'in kalbinde Guru'ya karşı hiçbir kötü niyet bulunmadığını göstermektedir. Ancak bir zamanlar Guru Arcan'ın Cihangir ile olan ilişkisinde bir gerginlik olduğu ve Cihangir'in Guru Arcan aleyhine bir kararname yayınladığı da doğrudur. Ama Sih Guruların ve Guru Gobind Singh dahil Sih yazarların da bu konuda yorum yapmadığını ve sessiz kaldığını da dikkate almak gerekir.³²⁵ Sih yazarların sessiz kalmalarından onların, bu gerginlikten Cihangir'in sorumlu olduğuna inanmadıkları ve bu gerginliğin başka sebepleri olduğu anlaşılmaktadır.

Sih tarihinde, Hindistan'ın Müslüman hükümdarları ve yöneticileri haksız ve bir şekilde Sihlere zulüm etmek ve Sih gurularını öldürmekle, bazen onları İslam'a geçmeye zorlamakla ve bunu yapmamalarının cezası olarak onları öldürmekle suçlanmıştır. Hatta Hz. Muhammed'e ve Sahabelere hakaret de etmişlerdir. Sih tarihi üzerine güzel çalışmalar yapan Müslüman bir araştırmacı Abulaman Amritsari'ye göre, Sih tarihçiler Müslüman yöneticileri açıkça küçümsemiştir.³²⁶ Sih tarihinin bu kısmı aslında İngilizlerin emriyle, Müslümanların genel olarak bilmediği Gurmukhi diliyle yazılmıştır. Dolayısıyla tüm bunlar Müslümanlardan gizli kalmış fakat Sih toplumu üzerinde büyük etkisi

³²⁴ - Muhammad Rafiq Khan, *Sikh Mazhab*, (Varanasi: Darut'talif Vat Tarcuma, 1993), 226; Balevali, ACSi, 365-66.

³²⁵ - Amritsari, *SMTHKAM*, 1-18.

³²⁶ - Amritsari, *SMTHKAM*, d, Amritsari bu bilgileri Sih yazarı olan Giyani Giyan Singh'in Tawarikh Guru Khalsa ve Panth Prakash eserlerine atıfta bulunarak yazmıştır. Bu iki kitap Gurmukhi dilinde bulunmaktadır.

olmuştur. İslam karşıtı propagandalar sonuncunda Müslümanlarla Sihler arasında, özellikle Sih toplumunda Müslüman yöneticilere karşı da bir düşmanlık durumu ortaya çıkmıştı. Bazı araştırmacılar, 1947’de Hindistan’ın bölünmesi sırasında Müslümanlarla Sihler arasındaki kanlı çatışmaların nedenini bu düşmanlık ve nefrete bağlamışlardır.³²⁷ İngilizlerin ve Doğu Hindistan şirketi sorumlularının bu çalışması bazı Sih yazarlar tarafından da kabul edilmiştir. Sih yazarı Jawala Singh’e göre, Doğu Hindistan Şirketi, bazı Sihler ve Sih Sardarları* siyasi çıkarları dikkate alarak Sih tarihini derlemişler ve eğitimsiz Sihler bunu gerçek dini tarih olarak değerlendirmişlerdir. Ancak Sih kitaplarının ve Cihangir’in yazdığı *Tüzük-i Cihangiri* adlı eserin incelemesinde, Guru Arcan’ın geçerli bir neden olmadan ve sadece İslam’dan hoşlanmaması sebebiyle Cihangir yönetimine karşı çıktığı anlaşılmaktadır. Bir Sih yazarı, Guru Arcan’ın Cihangir hükümetini İslami Şeriata dayandırma fikrinin en şiddetli muhalifi olduğunu söylemektedir.³²⁸ 1563 yılında doğan Arcan, 18 yaşında guru mertebesine ulaşmıştır.

³²⁷ - Amritsari, *SMTHkAM*, d.

*- Sihler Hindistan’da Sardar diye de bilinmektedir. Sardar, Şef ve lider anlamına gelmektedir. Sardar kelimesi Sir (baş, önder) ve Daar (sahip olan) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur; dolayısıyla sirdar/sardar ‘lider/şef olan’ anlamına gelmektedir. Sardar, tarihsel olarak onurlu kişileri tanımlamak için kullanılan bir terimdir. İngiltere ve İngilizce’deki “sir” gibi. Sardar, liderlik vasıfları gösteren veya saygın bir aileye mensup olan kişilere verilen bir ünvandır. Hindistan’da sardar genellikle Sih inancının bir üyesi olarak algılanır. Sardar terimi, Sih halkıyla güçlü bir şekilde ilişkilendirilir. Onlara göre, bir Sih’e sardar diye hitap edilmelidir. Çünkü bu kelime Sihlere gurur duygusu vermektedir. 1978 yılında Pencap eyaletinde, Sihlerin yönettiği bir siyasi parti olan Şiromani Akaali Dal iktidara gelince Sihlere “Sardar” diye hitap edilmesi için yasa çıkarmıştır. Bu bağlamda Sihlere hem Sih hem de Sardar denilebilir. Fakat literatürde Sihizm bir din olarak bilinmektedir. Bölgesel olarak sardar dediğimizde sih halkı anlamına gelmektedir. (Dilgeer, 230).

³²⁸ - Nureddin Muhammed Cihangir, *Tüzük-i Cihagiri*, Tarcuma vo Havaşi, İcazul haq Quddusi, (Lahore: Maclis Taraqqi-e Adab, 1968), 300; Risala Panc Darya, Ocak 1953. Abul Aman Amritsari Pandit Jawala Singh’in *Sikh İtihas* adlı eserinden atıfta bulunarak bu bigiyi vermiştir.

Çeşitli faaliyetler gerçekleştiren Guru Arcan, 25 yıl guruluk vezifesini yürütmüş, 1606 yılında 43 yaşında vefat etmiştir.³²⁹

2.3.6. Guru Hargobind (1595-1644)

Guru Arcan, küçük oğlu Hargobind'i varis yaparak dünyayı terk etmiştir. Hargobind, kendisine Guru makamı verildiğinde yalnızca on bir yaşındaydı. Hargobind'in Guru pozisyonunu üstlenmesi kolay olmamıştır. O da güçlü bir muhalefetle karşı karşıya kalmıştır. Ona karşı çıkanlar arasında amcası Prithi Mal yer almaktadır. Fakat Sihler Hargobind'i desteklemişlerdir. Araştırmacılara göre Sihlerin Guru Hargobind'i desteklemesinin nedeni, Prithi Mal'in Har Gobind'e karşı yaptığı çalışmalarda, Guru Arcan'ın düşmanı olan Çandu'nun bulunması olmuştur. Çandu'ya Sih toplumunda nefretle bakıldığı için halk, onun guru olarak desteklediği Prithi Mal'i reddetmiştir.³³⁰

Hargobind savaşçı ve derviş vasıflarını bir arada taşıyan, aynı zamanda iyi avlanan biriydi. Hargobind avlanmayı ve et yemeyi çok seven biri olarak bilinmektedir. Guru Hargobind, Sihler içinde askeri sistem kuran ve takipçilerine silahlanma emri veren ilk Guru olmuştur.³³¹ Guru Hargobind'in, başlangıçta dönemin hükümdarı Cihangir ile iyi bir ilişkisi olduğu söylenmektedir. Cihangir, onun savaş yeteneği ve cesareti nedeniyle kendisine ordusunda rütbe vermiştir. Müslüman bir araştırmacı Azad Faruki'ye göre, Hargobind, Cihangir ile samimi ilişkisi sırasında yaklaşık beş yıl boyunca resmi bir makama sahip olmuştur.³³² Başka bir araştırmacı Latif'e göre bu makam askeri komutanlık pozisyonudur.³³³ Ancak resmi kuralların ihlali nedeniyle Cihangir ile arası

³²⁹ - Hari Ram Gupta, *History Of Sikhs*, (New Delhi: Munshi Ram Manoharlal Publishers, 2008), 130.

³³⁰ - Latif, *TP*, 513.

³³¹ - Azad Faruki, *DKBM*, 221; Latif, *TP*, 513.

³³² - Faruki, *DKBM*, 221.

³³³ - Latif, *TP*, 513; Chhajju Singh, *TTGATT*, 208.

açılmıştır. Ardından Cihangir onu Gwalior kalesinde hapsedmiştir. Lahore'un sufisi Miyan Mir'in tavsiyesi üzerine serbest bırakılmıştır.³³⁴ Latif'e göre Hargobind, Cihangir'in emriyle Gwalior kalesinde on iki yıl hapsedilmiştir. Guru'nun takipçilerinin kalenin etrafında toplanıp gösteri yapmalarından etkilenen Cihangir onun serbest bırakılmasını emretmiştir.³³⁵

Guru Hargobind, hem dini hem de askeri liderliğiyle tanınır. Onun Gwalior Kalesi'nden serbest bırakılması ve kılıç taşıma geleneği, Sih tarihindeki önemli olaylardır. Guru Hargobind, Babür hükümdarı Cihangir'in emriyle Gwalior Kalesi'nde hapsedilmişti. Bazı kaynaklara göre, bu hapis cezasının Sihlerin büyüyen gücünden duyulan endişeyle ilgili olduğu ifade edilir. Guru Hargobind, Sih tarihinde "Miri-Piri" kavramını başlatan liderdir. Babası Guru Arcan Dev, Babür imparatoru Cihangir'in emriyle öldürüldüğünde, Guru Hargobind, sadece manevi liderlikle yetinmeyip, topluluğunu askeri olarak da güçlendirmesi gerektiğini düşündüğü için sağında ve solunda iki kılıç taşımaya başlamıştır. Biri, Miri, dünya işleri ve siyasal otoriteyi/amirliği, diğeri ise, Piri, yani manevi liderliği/fakirliği" temsil etmekteydi. Ona göre bu iki kılıç, hem fiziksel hem de ruhsal gücün bir arada olması gerektiğini gösterir. Guru Hargobind, Sihleri sadece ibadet eden değil, aynı zamanda zulme karşı savaşabilen bir topluluk haline getirdi. Bu felsefe, sonraki Sih liderleri ve özellikle Guru Gobind Singh tarafından devam ettirilmiştir. Guru Hargobind'in bu vizyonu, Sih tarihindeki askeri ve manevi dengeyi sağlamlaştıran önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bazı Rivayetlere göre, hükümdar Cihangir bir keresinde ona neden iki kılıç taşıdığını sormuştur. Guru Hargobind bir kılıcın Cihangir'in düşmanlarına karşı, diğerkılıcın ise Guru'ya karşı kötü niyetli olanlara yönelik olduğunu söylemiştir.³³⁶ Ancak diğerrivayetlere göre Guru bunu yalnızca Cihangir'i memnun

³³⁴ - Faruki, *DKBM*, 221.

³³⁵ - Latif, *TP*, 513.

³³⁶ - Chhajju Singh, *TTGATT*, 209.

etmek için söylemiştir.³³⁷ Guru Arcan, kendi döneminde Sihleri siyasi olarak örgütlemeye çalışmış ancak bu örgütleme işinin Guru Hargobind zamanında tamamlandığı söylenmektedir.³³⁸

Araştırmacılar Gurnun iki kılıç taşımaması, Sihizm’de din ile siyasetin birleşmesinin açık bir ilanı olduğu görüşündedir. Böylece Sih hareketi sadece insanları tek Tanrı’ya tapındırmanın bir adı olmaktan çıkıp, siyasi ve sosyal hayatta da insanları İslam medeniyetinden ve hakimiyetinden kurtarmanın öncüsü olmuştur. Hargobind döneminde Sih görüşündeki bu büyük değişiklik, dini lider anlamı taşıyan eski guru kavramının tamamen değiştirilmesi, askeri ve siyasi lider yönünün hakim olmasıdır. Guru Hargobind’in ahırında her zaman çok sayıda kaliteli at bulunuyordu. Aynı zamanda Guru, koruma olarak yanında silahlı bir müfreze bulundururdu. Hükümete karşı isyan edenlerin ve ordudan ayrılan askerlerin Guru’nun ordusuna kolayca alınması hükümetle birçok çatışmaya yol açmıştır.³³⁹

Guru Hargobind, Cihangir’in vefatından sonra halefi Şah Cihan döneminde de, devlet görevinde bulunmuş ve Şah Cihan’ın büyük oğlu Dara Şükuh ile büyük bir dostluk kurmuştur. Şah Cihan ile de başlangıçta ilişkileri çok iyi olmuş ancak bu dostane ilişkileri uzun sürmeyip hükümetle yeni sorunlar yaşamaya başlamıştır. Rivayetlere göre Guru’nun müritlerinden biri, Guru için Amritsar’a bir at götürürken yolda hükümet yetkilileri atı görüp beğenmişler ve alıp Cihangir’e sunmuşlardır. Çünkü o at, zamanın en iyi atlarından biri sayılan bir Türkistan atıydı. Cihangir, at sahibine bedelini ödemesini ve atın kraliyet ahırına gönderilmesini emretmiştir. Guru Har Gobind haberi alınca atı on bin rupi bedelle satın alacağını dile getirmiş, ancak ertesi gün bedeli ödemedi atı alıp gitmiştir. Bu sırada Guru’nun bir müridi, Lahore kadısı olan Rüstem Han’ın hareminden, Guru’ya sevdalı

³³⁷ - Bknz; Amritsari, *SMTHAM*, 13.

³³⁸ - Faruki, *DKBM*, 220; Bala, *ACS*, 361-63.

³³⁹ - Faruki, *DKBM*, 220-21.

olan ‘Kaulan’ adında bir hizmetçiyi kaçırap Guru’ya götürmüştür. Bu durumlar hükümette öfkeye neden olmuş ve hükümet Guru’yu tutuklama emri vermiştir. Bunun sonucunda hükümet ile Guru Hargobind arasında bir savaş çıkmıştır. Araştırmacılara göre bu, Pencap tarihinde Sihler ile Müslümanlar arasında yaşanan ilk savaş olmuştur.³⁴⁰

Bu savaştan Hargobind ordusu hükümet güçlerine galip gelmiştir. Bununla beraber Gurunun hükümetle sürekli mücadele etme gücü yoktu. Bu yüzden o, ormanlara gidip orada yaşamaya ve guruluk görevini sürdürmeye devam etmiştir. Onun vaazlarından etkilenen, orada yaşayan insanlardan pek çok kişi onun fikirlerini kabul etmiştir. Bunlar arasında dönemin ünlü soyguncularından Buddha adında bir kişi de onun davetini kabul ederek ona eşlik etmiştir. Rivayetlere göre bu kişi, kraliyet ahırlarından en iyi iki atı çalıp Guru Hargobind’e sunmuştur.³⁴¹

Benzer şekilde, Guru Hargobind ile iyi ilişkileri olan Painsa Han isimli Müslüman biriyle de bir şahin kuşu yüzünden tartışma çıkmıştı. Bu yüzden birbirlerine düşman oldular. Tartışmanın nedeni, Guru’nun en büyük oğluna ait olan ve Painsa Han’a emanet olarak bırakılan bir şahinin Painsa Han’ın evinden uçup gitmesi olduğu söylenmektedir. Bu olay üzerine Guru’un adamlarının Painsa Han’ı dövdüğü ve onun da hükümete şikayette bulunduğu rivayet edilmektedir. Hükümet Guru ile daha evvelden anlaşmazlığa düştüğü için bu şikayet üzerine harekete geçmiş ve Guru ile hükümet güçleri arasında şiddetli bir savaş çıkmıştır. Bu savaşta Hargobind’in birçok Müslümanı kendi elleriyle öldürdüğü söylenmektedir. Bu savaşta Guru’nun birçok kişiyi öldürmesi, guruların sadece lider konumunda olmadığı ve savaşacağı örneğini teşkil etmiştir. Guru Hargobind, yaşamının sonlarında arkadaşı Baba Buddha ile Kartarpur’a taşınmış ve orada torunu Har Rai’yi guru tayin etmiştir.³⁴² Baba Budha Sih gurularına sadık bir mürit olarak

³⁴⁰ - Khazan Singh, *TPAHS*, 131; Latif, *TP*, 513-14.

³⁴¹ - Latif, *TP*, 514; Bala, *ACS*, 364.

³⁴² - Latif, *TP*, 515; Khazan Singh, *TPAHOS*, 118-119.

bilinmektedir. Birkaç gurunun yanında da bulunmuş ve Guru Hargobind'in eğitiminde önemli rol oynamıştır. Guru Hargobind'in halefini seçerken onu yanında tutması, onun Baba Buddha ile olan derin bağıını göstermektedir.

Guru Hargobind'in Musammat Damodari, Musammat Nanaki ve Musammat Mardani olmak üzere üç karısı vardır. Bunlardan beş oğlu dünyaya gelmiştir. Guruditta, Damodari'den (ilk eşi); Teg Bahadur, Nanaki'den (ikinci eşi); Soorat Singh, Anerat ve Uttul Rai, Mardani'den (üçüncü eşi) doğmuştur. Guru Hargobind'in büyük oğlu Guruditta, Guru Hargobind hayattayken ölmüştür. Guruditta, Har Rai adında bir oğul bırakmıştır. Guru Hargobind, çok sevdiği torunu Har Rai'yi halefi olarak atamıştır. Teg Bahadur'un annesi Nanaki, kocası Guru Hargobind'in kararından memnun kalmamıştır. Ancak Gurunun, oğlunun bir gün Guru makamına ulaşacağını söyleyerek Nanaki'yi teselli ettiği söylenmektedir.³⁴³ Sih tarihi, Sih guruların başlangıçta sadece din ile ilgilendiklerini, iç işleri ve siyasi meselelerle ilgilenmediklerini ve hayatlarını büyük ölçüde derviş şeklinde yaşadıklarını, ancak yavaş yavaş bu düşüncelerinde önemli bir değişiklik olduğunu ve dini hareketin siyasi bir hareket haline geldiğini göstermektedir. Bunun öncülüğünü yapan Guru Hargobind olmuştur. Belki de bu faaliyetler nedeniyle Guru Hargobind'in Sihler arasındaki saygınlığının çok büyük olduğu söylenebilir. Öyle ki, onun ölümü üzerine müritlerinden birkaçı gönüllü olarak kendilerini onun "Çitasında"* ateşinde yakmışlardır.³⁴⁴ Sih yazarı Khazan Singh'e göre Guru Hargobind hayatının son günlerini Kiratpur adlı bir yerde geçirmiştir ve otuz yedi yıl, on ay ve bir gün guru olarak hüküm sürmüş olup 1645 yılında ölmüştür.³⁴⁵ Ama bu tarihler konusunda

³⁴³ - Latif, *TP*, 516; Nadwi, *AIKH*, 77.

*- Kökeni Sanskritçedir. Hint kültüründe çok yaygın, dinsel bir kavram olan çita, ölülerin yakıldığı odun yığınınna denilmektedir. (*WHS*, 954).

³⁴⁴ - Latif, *TP*, 516.

³⁴⁵ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 139.

araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları da bulunmaktadır.³⁴⁶ Guru Hargobind döneminde Sihizm’de büyük bir değişiklik meydana gelmiştir; artık Sihler özellikle Sih Guru, yalnızca dini bir liderin değil aynı zamanda askeri bir liderin konumunu da üstlenmeye başlamıştır.³⁴⁷

Sih tarihine göre, Guru Hargobind bir guru olarak hem dini hem askeri liderliğiyle tanınır. Onun döneminde Sih toplumu, yalnızca manevi öğretilere değil, aynı zamanda kendini savunmaya da önem vermeye başlamıştır. Onun ölümüyle ilgili bu hikaye sadık takipçilerinin ona olan büyük bağlılığının göstergesidir.

2.3.7. Guru Har Rai (1630-1661)

Guru Hargobind, Guru görevini kendi oğulları yerine torunlarından biri olan Har Rai’ye emanet ederek yeni bir gelenek kurmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi Har Rai, Hargobind’in en büyük oğlu Gurudatta’nın oğlu olup, 1630 yılında Şah Cihan’ın hükümdarlığı sırasında Kiratpur’da doğmuştur.³⁴⁸ Har Rai, büyük babası Hargobind’in aksine sessiz ve halinden memnun bir kişiydi. Araştırmacılara göre, Har Rai zamanının çoğunu büyük babasının vesayeti altında geçirdiği ve onun talimatlarını takip ettiği için, dedesi tarafından çok sevilen bir kişi haline gelmişti. Entelektüel kavrayışı ve manevi ilim açısından da diğerlerinden üstün ve yetenekli görüldüğü için Sihlerin gurusu olarak seçilmiştir.³⁴⁹ Guru Har Rai özünde barışçıl, herkesle ilişkilerinde nazık, çekingen bir mizaca sahip ve Tanrı’yı zikretmekten keyif alan bir kişi olarak bilinmekteydi ve Guru olma özelliklerine sahipti. Bundan dolayıdır ki, kendisini korumak için 2200 Sih

³⁴⁶ - Bknz; Latif, *TP*, 515; Amritsari, *GGS&I*, 18; Chhajju Singh, *TTGATT*, 209.

³⁴⁷ - Urdu Daira-e Maarif-i İslamia, İkbâl, “Sikh”, c. 11, s 111.

³⁴⁸ - Man ve Hasan, *RQ*, 163.

³⁴⁹ - Muhammad İkbâl, “Sikh” *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, (Lahore: Danişgah Pencap, 1985), 11/111; Marya Man ve Şabbir Hasan, *RQ*, 163.

atlısından oluşan bir birliğin onun yanında bulunduğu söylenmektedir.³⁵⁰ Guru Har Rai savaşa yönelik hiçbir eğitimi olmadığı için barışçıl ve inzivaya çekilmiş bir yaşamı tercih ederdi. Onun hassasiyeti siyasete müdahale etmemektir. Buna rağmen Guru Har Rai, önceki iki Guru'nun yönetimi altında ortaya çıkan ve gelişen Sihlerin askeri ruhunu engellememiştir.³⁵¹

Har Rai'nin Şah Cihan'ın en büyük oğlu Dara Şükuh ile yakın ve dostane ilişkileri vardı. Şah Cihan'ın vefatından sonra Dara Şükuh ile Evrengzib arasında veraset savaşı/taht kavgası çıkmıştı. 1658 yılında Dara Şükuh, küçük kardeşi Evrengzib tarafından sürgüne gönderilip Evrengzib'in takibi nedeniyle kaçmak zorunda kaldığında, Har Rai onun güvenli bir yere ulaşmasına yardım etmişti. Bu yüzden Har Rai, Evrengzib'in gözünde suçlu duruma düşmüştü. Evrengzib, Guru Har Rai'nin bu davranışını kendisine karşı bir küstahlık olarak değerlendirip onu Delhi'ye çağırmişti. Har Rai kendisi gitmeyip oğlu Ram Rai'yi Delhi'ye göndermişti.³⁵² Diğer bazı araştırmacılara göre, Dara Şükuh ile Evrengzib arasındaki veraset savaşı sırasında Guru Har Rai, Dara Şükuh'a askeri gücüyle yardım etmişti. Bu savaşta Evrengzib galip gelmiş ve yenilgi Dara Şükuh'un kaderi olmuştu. Tahta çıktıktan sonra Evrengzib, Guru Har Rai'yi Darul Kaza'ya (mahkemeye) çıkması için Delhi'ye çağırmişti. Guru Har Rai gitmeyi reddetmiş ve oğlu Ram Rai'yi göndermişti.³⁵³ Canamsakhi'ye göre Guru Har Rai, Evrengzib'in huzuruna çıkmayı uygun bulmadığı için gitmemişti. Çünkü Guru Har Rai Evrengzib'i büyük bir günahkar olarak addediyor ve görmekten bile hoşlanmıyordu.³⁵⁴

³⁵⁰ - Gulzar Ali - İstiraj Khan, "Sikh Dharm Par İslami Taalimat ke Asaraat ka İlmi Jayeza," *Bannu University Research Journal in Islamic Studies*, 2/1, (Ocak-Haziran 2015), 82.

³⁵¹ - Latif, *TP*, 516; Chhajju Singh, *TTGATT*, 223; Khazan Singh, *TPAHS*, 141.

³⁵² - Muhammad İkbāl, "Sikh" *UDMİ*, 1985, 11/111 .

³⁵³ - Man ve Hasan, *RQ*, 164..

³⁵⁴ - Bala, *ACS*, 375;

Sih Gurusu Har Rai (1630-1661), Babür hükümdarı Evrengzib ile doğrudan bir çatışmaya girmese de, onun yönetim anlayışına mesafeli durmuştur. Guru Har Rai, Sih dininin yedinci gurusu olarak, Babür İmparatorluğu'nun taht mücadelesinde Evrengzib'in kardeşi Dara Şükuh'u desteklemiştir. Araştırmacılara göre bu, Guru Har Rai'nin Evrengzib'e karşı yaptığı tek siyasi eylemdi. Bunun dışında Har Rai hayat boyunca her türlü siyasi faaliyetten uzak durmuştu.³⁵⁵ Bu destek, Sih topluluğunun siyasi arenada daha aktif bir rol oynamasına neden olmuştur. Dara Şükuh'un yenilgisinin ardından, Evrengzib'in Sihlere karşı tutumu sertleşmiş ve bu durum, Sihlerin askeri bir yapıya dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Bu nedenle Evrengzib Guru Har Rai'yi Delhi'ye çağırmıştır. Ancak Guru gitmeyi reddetmiş, yerine oğlu Ram Rai'yi göndermiştir. Sihler arasında Ram Rai'nin Evrengzib'in hoşuna gitmek için Sikh kutsal kitabı *Guru Granth Sahib*'de bazı değişiklikler yaptığı, bu sebeple Guru Har Rai'nin onu Sih topluluğundan dışladığını rivayet eden hikayeler de anlatılmaktadır. Bu da Evrengzib ile aralarındaki gerilimi artırmıştır. Guru Har Rai, doğrudan bir savaş veya isyan çıkarmamış olsa da, Evrengzib'in yönetimine karşı dolaylı bir direniş göstermiştir.

Bir araştırmacı, Guru Har Rai'nin Dara Şükuh ile Evrengzib arasındaki savaşta Dara Şüküh'a yardım ettikten sonra ihtiyatlı bir şekilde ortalıktan çekildiğini ve guru olduktan sonra yerleştiği yer olan Kiratpur'a geri döndüğünü ancak Evrengzib'in, savaşta başarılı olup Guru Har Rai'yi Delhi'ye çağırınca Guru Har Rai, oğlu Ram Rai'ye “fakir (derviş) bir kişi olduğundan, kulübesinde padişah'ın uzun ömrü, başarısı ve sağlığı için dua edecek” şeklindeki bir yazıyla Delhi'ye gönderdiğini ifade etmektedir.³⁵⁶ Canamsakhi'ye göre, Ram Rai, Delhi'ye ulaşınca Evrengzib onu çok sıcak karşılar ve babasının (Guru Har Rai'nin) neden Dara Şüküh'a yardım ettiğini sorar. Bunun üzerine Ram Rai, Guru Har Rai'nin Evrengzib'in düşmanı olmadığını ifade ederek, Gurunun

³⁵⁵ - Azad Faruki, *DKBM*, 222.

³⁵⁶ - Latif, *TP*, 516-17; Khazan Singh, *TPAHOS*, 144.

evinin, gelen ve yardım isteyen herkese açık olduğunu ve bu yüzden ona yardım edildiğini söylemiştir. Evrengzib bu cevaptan memnun kalmış ve Langar masrafları için günde beş yüz rupi vermeyi kabul etmiştir.³⁵⁷ Yine Canamsakhi'ye göre, Evrengzib Delhi'de Ram Rai'ye çok iyi muamele etmiştir. Bu iyi davranışından mutluluk duyan Ram Rai, Evrengzib'i memnun etmek için bazı kerametler göstermiştir. Fakat ne Canamsakhiler ne de yazarlar onun kerametlerinden bahsetmemiştir. Halbuki Guru Har Rai, Ram Rai'nin Delhi'ye gittiğinde Evrengzib'in karşısında korkmamasını istemiş ve herhangi bir keramet göstermesini yasaklamıştır. Fakat Ram Rai'nin Evrengzib'in yanında keramet gösterdiğini öğrenince çok öfkelenmiş ve huzuruna çıkmasını yasaklamıştır. Aynı zamanda hiçbir Sih'in de Ram Rai ile işbirliği kurmaması gerektiğini ilan edip, Guru görevini, henüz altı yaşındaki küçük oğlu Har Kişan'a emanet etmiştir. Ram Rai babasını ikna etmek için elinden geleni yapmış ama faydası olmamıştır. Daha sonra Evrengzib'den de hakkını almak için yardım istemiştir ancak Evrengzib bu işe karışmayı uygun bulmamıştır ama onu teselli etmek için büyük bir mülk (cagir) vermiştir.³⁵⁸ Ama Khazan Singh, Ram Rai'nin Pencap bölgesine yakın bir şehir olan Dehradun'a gittiğini ve orada bir mabet kurduğunu söylemektedir. Ayrıca Sihlerin oraya gidip ziyaret etmesinin yasak olduğunu da ifade etmektedir.³⁵⁹

Ram Rai, Sihlerin yedinci gurusu olan Guru Har Rai'nin oğluydu. Ancak, Sih rivayetlerine göre, Ram Rai Babür hükümdarı Evrengzib'in sarayına giderek onun gözüne girmeye çalışmıştır. Hatta, Guru Nanak'ın bir ilahisinin anlamını değiştirerek Evrengzeb'i memnun etmeye çalıştığı da söylenir. Bu, babası Guru Har Rai tarafından büyük bir ihanet olarak görüldüğü için Ram Rai guru olarak atanmamıştır. Bunun yerine, küçük kardeşi Har Kişan sekizinci Sih gurusu tayin edilmiştir. Ram Rai'nin Babür

³⁵⁷ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 144; Balevali, *ACSi*, 375-77.

³⁵⁸ - Balevali, *ACSi*, 375-77

³⁵⁹ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 145.

imparatoruna yakın olması ve ilahi metinleri değiştirmesi, onu Sihler için güvenilmez kılmıştır. Bu nedenle, onun mabedi geleneksel Sihler tarafından dışlanmış ve onu resmi bir Sih gurusu olarak görmedikleri için onun mabedine gidilmesi yasaklanmıştır. Ram Rai'nin takipçileri, zamanla Ramraiya olarak adlandırılmış ve Sih toplumu içinde ana akımdan farklı bir grup olarak kalmıştır. Ram Rai, Evrengzib ile iyi ilişkiler kurarak onun desteğini kazanmaya çalışmıştır. Ancak, Sihler Babür yönetimine karşı bağımsız bir kimlik geliştirmek istediği için bu tür bir bağlılığı kabul etmemişlerdir.

Guru Har Rai, otuz bir yıl sekiz ay ve yirmi iki günlük ve on yedi yıl altı ay ve dokuz günlük guruluk görevinin ardından 1661 yılında Kiratpur'da lmştir.³⁶⁰ Har Kişan'nın Guru seçilmesinden sonra Ram Rai, tekrar Evrengzib'in mahkemesinde Guru Har Kişan'a karşı dava açmıştır. Bu sefer Evrengzib, sorunu çözmek için Guru Har Kişan'ı Delhi'ye çağırmıştır ancak Guru Har Kişan Delhi'ye vardığında bir hastalığa yakalanıp 1664 yılında hayatını kaybetmiştir.³⁶¹

Guru Har Rai dönemi diğer Gurular dönemi kadar verimli olmamıştır. Guru Har Rai, Sih teşkilatı ve siyaseti açısından nceki Gurular kadar çalışma yapmamıştır ancak her Guru gibi o da halka hizmet alanında bazı eserler bırakmıştır. Kiratpur'da bir hastane inşa etmek, Langar'ın düzenine, temizliğine ve yönetimine dikkat etmek ve zaman zaman denetlemek onun güzel çalışmalarından sayılmaktadır.³⁶² Yukarıda belirtildiği gibi Guru Hargobind, Guru olmasına rağmen savaşa katılmış ve görev süresi boyunca Sihlerin askeri açıdan güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak Guru Har Rai'nin, dedesi Guru Hargobind'in vesayeti altında büyümüş olmasına rağmen savaş eğitimini almaması araştırmacılara şaşırtıcı gelmektedir. Guruların doğum ve ölüm tarihleri konusunda farklılık bulunsa da burada Sih tarihi Khazan Singh'in rivayetlerini tercih

³⁶⁰ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 145.

³⁶¹ - Balevali, *ACSi*, 375-77; Muhammad İkbāl, "Sikh" *UDMİ*, 1985, 11/111 .

³⁶² - Balevali, *ACSi*, 374-75.

etmekteyiz. Çünkü onun verdiği bilgiler diğer tarihçilerin yazılarıyla büyük ölçüde doğrulanmaktadır.

2.3.8. Guru Har Kişan (1656-1664)

Guru Har Rai'nin iki oğlu vardı; biri Ram Rai, diğeri Har Kişan. Tarihçilere göre Ram Rai, Guru Har Rai'nin cariyesinden, Har Kişan ise karısından doğmadır. Ram Rai biraz liberal ve bağımsız fikirlere sahip olduğu ve cariyeden doğduğu için Guru Har Rai, ondan pek hoşlanmazdı.³⁶³ Guru Har Kişan 1656 yılında Kartarpur'da doğmuştur. Har Kişan başından beri uyumlu doğasıyla biliniyordu. Yaşı küçük olmasına rağmen toplum tarafından dini konularda bilgili sayılmaktaydı. 1662 yılında babası Guru Har Rai tarafından Guru seçilmiştir.³⁶⁴ Canamsakhiler her ne kadar bilgili ve olağanüstü zekalarından bahsederlerse de pek mantıklı gözükmemektedir. Çünkü Canamsakhilerinde Gurularla ilgili övgü dolu sözlerin, hakikat üstü ve abartılı hikayelerin çok sayıda olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi Ram Rai, kendisinin guru olmayı daha çok hak ettiğini düşündüğü için Guru Har Kişan'ın guruluğunu duyurmasından rahatsız olmuş ve bu meseleyi Evrengzib'in mahkemesine taşımıştır. Dolayısıyla Evrengzib, Guru Har Kişan'ı Delhi'ye çağırmıştır. Araştırmacılara göre Guru Har Kişan, Delhi'ye vardığında Evrengzib, Guru Har Kişan'ın zekasını test etmek istemiştir. Bunun için kraliçe dahil birçok kadın, hepsi aynı kıyafetler giymiş halde bir odada toplanmıştır. Evrengzib tarafından Guru Har Kişan'dan bu kadınlardan hangisinin kraliçe olduğunu bulması istenmiştir. Guru kraliçeyi bulup gösterdiğinde Evrengzib; "Guru olma hakkına sahip

³⁶³ - Latif, *TP*, 517; Chhajju Singh, *TTGATT*, 224.

³⁶⁴ - Falahi Madani, *MAETM*, 350;

Khazan Singh, *TPAHOS*, 145; Chhajju Singh, *TTGATT*, 224.

olan Har Kişan'dır.” diye ilan etmiştir.³⁶⁵ Böylece bu mesele sona ermiştir. Henüz Delhi'deyken, Guru Har Kişan çiçek hastalığına yakalandığında, müritler gelecekteki gurunun kim olacağını sormuştur. Bunun üzerine Guru kimsenin ismini vermeden: “Guru'nuz Beas nehrine yakın Gondwal yakınındaki Bakala köyündedir” diye cevaplamıştır.³⁶⁶ Sih tarihçilere göre, Guru Har Kişan, orada annesi Nanaki ile birlikte yaşayan, amcası Teg Bahadur'u ima etmiştir.³⁶⁷ Böylece Teg Bahadur Guru seçilmiştir. Ancak bazı Sih tarihçiler, Guru Har Kişan'ın erken yaşta ölümünden sonra onun annesi Har Kişan Kaur'un bir müddet Guru pozisyonunu üstlendiği görüşündedirler.³⁶⁸ Canamsakhi'ye göre, Guru Har Kişan, Delhi'deyken orada çiçek hastalığı salgını çıkmıştır. Guru; din, kast ve fakir, zengin ayrımı gözetmeksizin hastalar arasında ilaç dağıtırken bu hastalığa yakalanmıştır. Guru Har Kişan'ın Guruluğu uzun sürememiş ve sadece iki yıl beş ay ve dokuz günlük Guruluk döneminden sonra hayatını kaybetmiştir.³⁶⁹ Guru Har Kişan, Sihlerin Guru tarihinde en küçük Guru olarak kayda geçmiştir.

2.3.9. Guru Teg Bahadur (1621-1675)

Yukarıda altıncı Guru, Guru Har Gobind'in üç karısı olduğu, bunlardan birinin Damodari olduğu ve ondan Guruditta'nın doğduğu, ikinci eşinin Nanaki olduğu ve ondan Teg Bahadur'un doğduğu belirtilmiştir. Guru Hargobind henüz hayattayken Guruditta, Har Rai adında bir oğul bırakarak ölmüştür. Babasının ölümünden sonra Har Rai, büyükbabası Guru Hargobind ile birlikte yaşamış ve onun vesayeti altında büyümüştür. Daha sonra Guru Hargobind, Guru görevini oğulları yerine torununa emanet etmiştir. Bu eylemi, Guru Hargobind'in oğlu Teg Bahadur'u halefi olarak atamasını isteyen,

³⁶⁵ - Latif, *TP*, 517-18; Rafiq Khan, *Sikh Mazhab*, (Banaras: Maktaba Jamia Salafia, 1990), 40.

³⁶⁶ - Giani, *TGK*, 83

³⁶⁷ - Balevali, *ACSi*, 381.

³⁶⁸ - Amritsari, *GGSAl*, 10.; panth Parkash Nivas 19, 129

³⁶⁹ - Riyasat Ali Nadwi, *AlKH*, 77.

eşlerinden biri olan Nanaki tarafından beğenilmemiştir. Nanaki'nin itirazı üzerine Guru Hargobind, Teg Bahadur'un bir gün Guru görevini devralacağını söyleyerek onu teselli etmiştir. Nanaki'nin Guru Hargobind'in sözleriyle teselli olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak Har Rai'nin halef seçilmesinden sonra Nanaki ve Teg Bahadur'un muhalefetinden de söz edilmemektedir. Guru Har Rai, amcası ve büyük oğlu yerine küçük oğlu Har Kişan'ı Guru olarak atamıştır. Har Kişan çok küçükken Guru olmuştur ayrıca çok kısa bir hayat yaşamıştır. Guru Har Kişan'ın ölümünden önce, halefini seçip seçmediğine dair farklı rivayetler bulunmaktadır. Bazıları, önceki guruların aksine kimsenin ismini halef olarak zikretmediğini söylerken,³⁷⁰ bazıları Bakhala kasabasından bir kişiyi halef olarak atadığını ancak Sihlerin Guru'yu dinlemeyip Teg Bahadur'u Guru olarak kabul ettiğini de yazmaktadır.³⁷¹ Bunun yanı sıra bazı tarihçiler kendisine bir sonraki guru sorulduğunda Teg Bahadur'un guru olacağını ima ettiğini de ifade etmiştir.³⁷² Bundan dolayıdır ki, Guru Har Kişan'ın ölümünden sonra guruluk konusunda bir tartışma çıkmıştır. Büyük muhalefetin ardından Teg Bahadur birçok aday arasında Guru olarak kabul edilmiştir.³⁷³

Adaylardan biri, Guru Har Kişan'ın ağabeyi Ram Rai olmuştur. Guru Har Rai'nin birden fazla eşi olduğu söylenmektedir. Bazıları yedi veya sekiz olduğunu söylerken,³⁷⁴ dört karısı ve dört cariyesi olduğunu ifade eden de olmuştur.³⁷⁵ Bu eşlerin en küçüğü, Guru Har Kişan'ın annesi Har Kişan Kaur idi. Har Kişan Kaur'un, Har Kişan'ın önünde Guru adayı olmaması için Ram Rai'yi doğumda öldürmek istediği söylenmektedir. Ram Rai'nin taraftarları, Ram Rai'nin guru olmasını engelleyen şeyin babasının değil üvey

³⁷⁰ - Khazan Singh, *TPAHS*, 147.

³⁷¹ - Ahmad Abdullah, *Mazahib-e Alam*, (Lahore, Makki Darul kutub, 2002), 111,

³⁷² - Latif, *TP*, 518.

³⁷³ - Muhammad İkbāl, "Sikh" *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, (Lahore: Danişgah Pencap, 1985), 11/111.

³⁷⁴ - Guru Vare Darşan, 421. Bawa Chhajju Singh, *The Ten Gurus And Their Teachings*, (Lahore, Punjab Printing Works, 1903). 208.

³⁷⁵ - Giani, *TGK*, 129.

annesini Har Kişan Kaur'un düşmanlığı olduğunu söylemektedirler.³⁷⁶ Böylece Ram Rai'nin Guru olma arzusu Teg Bahadur Guru olana kadar devam etmiştir.

Sihler arasında saygı duyulan Guru Har Gobind'in öğrencisi olduğu söylenen Makhan Şah adında bir kişi vardı. Makhan Şah'ın toplumdaki saygınlığından ve popüleritesinden yararlanarak, Guru Teg Bahadur'un Guru seçilmesine yardımcı olduğu söylenmektedir. Makhan Şah tarafından Teg Bahadur isminin Sihler arasında popüler hale getirildiğini ve böylece Sihlerin Teg Bahadur'u Guru olarak kabul ettiğini söylemek mümkündür. Guru Gobind Singh'in hayat hikayesinin yazarı olan Devlet Rai'nin görüşü de bu yöndedir.³⁷⁷ Teg Bahadur Guru olduktan sonra da sorun çözülmemiş ve muhalifler taleplerini sürdürmeye devam etmiştir. Muhallifler arasından Teg Bahadur'a karşı guru ilan edilenler de olmuştur. Ram Rai tekrar Guru olma iddiasında bulunmuş, aynı şekilde Guru Har Rai'nin kardeşi Dhir Mal ve Guru Hargobind'in ailesinin diğer birçok üyesi de guruluk iddiasında bulunmuşlardır. Hatta her davacı kendisi guru olmuş gibi davranmaya da başlamıştır.³⁷⁸

Bu konuda Hindu bir yazar, Har Kişan'ın öldüğü sırada sadece yedi yaşında bir çocuk olduğunu ve bu kadar küçük yaşta kendi halefini nasıl seçebileceğini sorgulamıştır. Buna göre, bazı Sihlerin Teg Bahadur'un Guru yapılması için önceden plan yaptığı kulislere olduğu ve aralarında görüş paylaşımında bulunmaları olasılığı yüksektir çıkarımında bulunmuştur.³⁷⁹ Muhalliflerin olumsuz davranışlarından bıkan ve öfkelenen Guru Teg Bahadur bölgeyi terk etmek amacıyla Pencap'tan ayrılarak başka bir bölgeye göç etmiştir. Bazılarına göre, kaldığı yerden ayrılp dağlara doğru gitmiştir. Orada

³⁷⁶ - Amritsari, *GGS&I*, 10

³⁷⁷ - Daulat Rai, *Sawaneh Umri Guru Gobind Singh*, (Delhi: Taciran-e Kutub Pulishers, 1967), 63.

³⁷⁸ - Muhammad İkbal, "Sikh" *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, (Lahore: Danişgah Pencap, 1985), 11/111.

³⁷⁹ - Daulat Rai, *SUGGS*, 64.

Anandpur adlı bir köy inşa etmiştir.³⁸⁰ Bazı tarihçilere göre Mukho Devi adlı bir köyü beş yüz rupiye satın alarak oraya yerleşmiştir. Bu köy Mukhowal ve daha sonra Anandpur olarak anılmaya başlanmıştır.³⁸¹

Guru Teg Bahadur rakiplerinin baskısından oldukça etkilenmiştir. Bu yüzden nezaketin artık işe yaramayacağını ve savaşmak zorunda kalacağını düşünerek güç toplamaya başlayan Guru Teg Bahadur, askeri hareketi benimseyip kılıcı eline almıştır.³⁸² Artık Teg Bahadur büyük bir haysiyetle yaşamaya başlamıştır. Bin silahlı şövalye/atlı savaşçı onun hizmetine memur edilmiştir. Müritlerinin hediye ettiği paralarla Kartarpur denilen bir yerde bir kalenin inşaatına başlamıştır. Guru'nun bu eylemleri, rakiplerine dönemin hükümdarı olan Evrengzib'i kendisine karşı kışkırtma fırsatı vermiştir. Bu da Evrengzib'in Guru'yu başkente çağırmasına neden olmuştur. Guru Delhi'ye gelince Jaipur'un Racası'nın evinde kalmıştır. Raca'nın Evrengzib ile ilişkisi iyi olduğu için Guru, Racayla birlikte Evrengzib'in makamına çıkmıştır. Jaipur'un Racası ise, Guru'nun siyasi yönetime hevesli olmadığı, uyumlu bir kişi olduğu konusunda güvence vermiştir. Ayrıca Guru'nun ülkenin kutsal yerlerini ziyaret etmeye hazırladığını da söyleyip ziyaretler için izin istemiştir. Bundan sonra Raca ile birlikte Bengal'e doğru yola çıkan Guru Teg Bahadur, Patna'ya yerleşmiştir.³⁸³ O dönemde Patna Bengal bölgesinde yer almaktaydı. Bazı yazarlar Guru Teg Bahadur'un bu yolculuğunun, rakiplerinin zulmünden korunması ve öğretilerinin yayılması olmak üzere iki amacından bahsetmektedir.³⁸⁴

³⁸⁰ - Amritsari, *GGS&I*, 329; Muhammad İkbâl, "Sikh" *UDMI*, 1985, 11/111.

³⁸¹ - Bawa Chhajju Singh, *The Ten Gurus And Their Teachings*, (Lahore: Punjab Printing Works, 1903). 229.

³⁸² - Daulat Rai, *SUGGS*, 63.

³⁸³ - Latif, *TP*, 519.

³⁸⁴ - Daulat Rai, *SUGGS*, 63.

Guru Teg Bahadur'un Bengal yolculuğunun sebepleri, hem dini hem de siyasi faktörlere bağlıdır. Guru Teg Bahadur, Sih inancını ve öğretilerini yaymak için Hindistan'ın çeşitli bölgelerine seyahat etmiştir. Bengal, farklı dini toplulukların yaşadığı önemli bir bölge olduğu için burada Sih inancının yayılmasını sağlamak amacıyla ziyaretler gerçekleştirmiştir. Bengal'de ve Doğu Hindistan'da yaşayan Sih topluluklarıyla bağlantılar kurarak onlara manevi rehberlik sağlamak amacıyla, Sih dini liderlerinin sık sık uzak bölgelere seyahat etmesinin, toplulukları güçlendirmek için önemli bir uygulama olduğu ifade edilebilir. Guru Teg Bahadur'un Bengal ve Assam gibi doğu bölgelerine yaptığı seyahatlerin, ticari faaliyetlerle bağlantılı olduğu da düşünülmektedir. Sih topluluklarının ekonomik olarak güçlenmesi için ticaret yolları üzerindeki şehirleri ziyaret etmiş olabilir. Guru Teg Bahadur'un yolculukları, Sih tarihinin önemli bölümlerinden biridir ve onun dini liderlik vizyonunu yansıtan bir hareket olarak da kabul edilmektedir.

Sihlere göre Evrengzib bağınaz bir hükümdardı ve diğer dinlerin takipçilerini Müslüman olmaya zorluyordu.³⁸⁵ Canamsakhi'de Guru Teg Bahadur ve oğlu Gobind arasındaki bir diyalog anlatılmaktadır. Guru Teg Bahadur Keşmir'deyken, Evrengzib'in zulmünden endişe duyan Keşmirli Brahminler, ondan nasıl kurtulacakları konusunda fikir almak için Guru Teg Bahadur'a gitmişlerdir. Guru Teg Bahadur Keşmirli panditlerin/Brahminlerin endişelerinden dolayı büyük üzüntü duymuştur. Bu sırada Guru Teg Bahadur'un oğlu Gobind oraya gelip babasına neden üzüldüğünü sormuştur. Durumu açıklayan Guru Teg Bahadur şöyle demiştir: “Oğul, Dharma'nın/dinin bir kurbanı ve kurban için büyük bir zata/insana ihtiyacı vardır. Ben büyük bir zatın/insanın nereden geleceği konusunda endişeliyim” demiştir. Bunun üzerine Gobind, “Ey babacığım! Senden daha büyük insan kim olabilir ki?” diye cevap verince Guru Teg Bahadur bu sözün sıradan bir söz olmadığını, hatta ilahi olduğunu hissettiğini belirtmiştir,

³⁸⁵ - Khazan Singh, *TPAHOS*, 144.

denilmektedir. Bundan sonra Guru Teg Bahadur, Brahminlerden, Delhi'ye gidip Evrengzib'le görüşmelerini istemiştir. Keşmirli Panditler, Teg Bahadur'un söylediği gibi Evrengzib'e gitmişlerdir. Yine Teg Bahadur'un tavsiyesinde olduğu gibi Teg Bahadur Müslüman olduğunda kendilerinin de Müslüman olacağını söylemişlerdir. Onların sözlerini dinledikten sonra Evrengzib, Teg Bahadur'u Delhi'ye çağırmıştır. Guru Teg Bahadur Evrengzib'in sarayına vardığında, Evrengzib onun İslam'ı kabul etmesini istemiştir. Fakat Guru'nun, Evrengzib'in teklifini reddetmesi sonucunda Evrengzib tarafından öldürülmüştür.³⁸⁶ Bazı yazarlara göre Guru, Delhi'nin Chandani Chowk semtinde İslam'ı kabul etmeme suçundan dolayı öldürülmüştür. Bu hikayenin anısına, Chandi Chowk'ta Sihlerin bugün Gurdwara Sisganj adını verdikleri bir Gurdwara vardır.³⁸⁷

Bu bağlamda Müslüman bir yazar olan Abul Aman Amritsari, ilginç bir olaydan bahsetmiştir. Buna göre Delhi'nin Chandani Chowk semtinde Guru Teg Bahadur'un Evrengzib tarafından öldürülmesiyle ilgili inşa edilen Gurdwara Sisganj isimli Gurdwara, hayali bir hikayenin anısına inşa edilmiştir. Bu Gurdvaranın yapıldığı yerde daha önce bir cami varmış, Sihler bunu yıkıp yerine İngilizlerin yardımıyla Gurdwara'yı inşa etmişlerdir. Müslümanlar da onun hakkında İngiliz mahkemesinde dava açmışlar fakat İngiliz Hükümeti tarafından Sihlerin lehine karar verilmiştir. Bunun üzerine Müslümanlar yeniden itirazda bulunmuş ancak Sihler, 1857'de İngilizlere karşı yapılan meşhur savaşta İngilizlere yardım ettiğinden, İngilizler Sihlerin yanında yer almış ve itirazı reddetmiştir.³⁸⁸ Guru Teg Bahadur'un ölümüyle ilgili görüş ayrılıkları vardır. Bu konuda Hindistan'da İngiliz işgalinden önce ve sonraki sih yazarların anlatımlarında çelişki

³⁸⁶ - Bala, ACS, 385.

³⁸⁷ - Abul Aman Amritsari, *Sikh Mulim Tarikh Hakikat ke Aine Me*, (Lahore: İdara Saqafat-e İslamia, 1958), 59.

³⁸⁸ - Amritsari, *SMTHA*, 83-84; Paraçin Panth Parkaş, 439; Panth Parkaş, 872; Mahan Koş, 605.

olduğunu söylemek mümkündür. Bazı Tarihi kanıtlar, Guru Teg bahadur'un ölümünün Evrengzib hükümetinin herhangi bir emrinden değil, bir savaş sonucu olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı yazarlar Guru Teg Bahadur'un öldürülme olayının Keşmirli Brahminlerin bir komplosu olduğunu söylemektedir. Buna göre Keşmirli Panditler Guru Teg Bahadur'u Hinduizm'in geleceği için bir tehdit olarak gördüğünden Guru Teg Bahadur'un bir şekilde öldürülmesini istemişlerdir. Hindu bir yazar Devlet Rai, Guru Teg Bahadur'un İslam'a icabetinin Brahminlerin düşmanını ortadan kaldırmanın akıllıca bir yolu olduğunu söylemiştir. Çünkü ona göre, Brahminler Guru'yu kendi dinlerine karşı bir düşman olarak görmekteydiler.³⁸⁹ Sihlerin anlattığı hikayelerde Sih yazarları tarafından çarpıtılan bilgiler de bulunmaktadır. Bir Sih aydını Kartar Singh "Guru Teg Bahadur'a düşman olanlar Guru'yu oyalamanın bir yolunu düşünerek, Panditlere Guru'nun evinin kapısına gidip bağrımlarını tavsiye etmişlerdir" diye ifade etmiştir.³⁹⁰ Başka bir Sih yazarı olan Giani Gian Singh'e göre tüm bu hileler, Guru Teg Bahadur'un başından beri Guru'ya düşman olan muhalifleri tarafından yapılmıştır. Onlar, Guru Brahminlerin sözlerini kabul ederse Evrengzib'in onu öldüreceğini ve ardından Guru görevini devralabileceklerini düşünmüşlerdir, diye yazmıştır.³⁹¹ Bu bilgilerden hareketle Keşmirli Panditlerin Guru Teg Bahadur'u ziyaretinin, Evrengzib'in çektiği acıların bir sonucu olmadığını, niyetlerinin Evrengzib ile Teg Bahadur'u çatışmaya sokmak olduğunu göstermektedir diyebiliriz.

Guru Teg Bahadur'un Keşmir bölgesindeki insanlar arasındaki popülerliği ve nüfuzu da tartışmalıdır. Hindu bir araştırmacı da Teg Bahadur'un Keşmir halkı üzerine

³⁸⁹ - Daulat Rai, *SUGGS*, 64.

³⁹⁰ - Civan katha Guru Gobind Singh, 46; İmadul Hasan Azad Faruki, *Dünya Ke Bade Mazhab*, (Yeni Delhi: Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2012), 221.

³⁹¹ - Giani Giani Singh, *Tavarikh Guru Khalsa*, C. 1, (Lahore: Munşi Naval Kişor, Ty), 120.

herhangi bir nüfuzunun olmadığı ve onunla manevi bağılılığının olmadığı halde Brahminlerin Teg Bahadur'a gidip yardım istemeleri nasıl kabul edilebilir diye sorgulamaktadır.³⁹² O zamanlar Guru Teg Bahadur'un Keşmir'de hiçbir nüfuzu olmadığı gibi Pencap'ta da özel bir statüsünün olmadığını söyleyenler de olmuştur. Sih bir yazar olan Sardar B Singh, Teg Bahadur'un Keşmir bölgesinde hiçbir etkisi olmadığını yazmaktadır.³⁹³ Hatta araştırmacıların bazıları, Dhir Mal'in bölgede Teg Bahadur'dan daha fazla nüfuz sahibi olduğunu da yazmaktadır.³⁹⁴ Aynı zamanda Hindular Guru'nun öğretilerinin Hindu dinine ve medeniyetine karşı olduğunu düşündüğü için onu, dini bir lider olarak kabul etmediğini de söylemektedir.³⁹⁵ Dolayısıyla Keşmirli Panditlerin/Brahminlerin Müslümanlar ve Evrengzib arasında bulunan sorunlarının çözülmesi için Guru Teg Bahadur'a gitmesi söz konusu olamaz diye bir kanaat oluşmaktadır. Bütün bunlara rağmen Keşmirli Panditler Guru Teg Bahadur'dan yardım istemeye gelmiş olsalar bile, Guru'nun onları dinledikten sonra ölümünü nasıl kabul edebileceği de sorgulanmaktadır.³⁹⁶

Bu bağlamda bir Sih araştırmacısı Bhai Vir Singh, çok ilginç bir bilgi paylaşılarak Keşmirli yetkililerin Evrengzib'e Guru Teg Bahadur'un İslam'ın yayılmasında büyük bir engel haline geldiğini ve halkın İslam'a girmesini engellediğini bildirdiğini

³⁹² - Hindu Cati Aor Sikh Guru, 10; Riyasat Ali Nadwi, *Ahd-e İslami Ka Hindustan*, (Patna: İdarat'ul Musannefin, 1950), 77.

³⁹³ - Bknz. Paraçin Beran, 100; G. N. Amjad, *Tarikh-e Sikh Mat*, (Lahore: Mufid Aam Kutub Khana, T.y), 167.

³⁹⁴ - Paraçin Beran 107; Harjinder Singh Dilgeer, *Dictionary of Sikh Philosophy*, (Waremm: Sikh University Press, 2005), 166.

³⁹⁵ - Daulat Rai, *SUGGS*, 64.

³⁹⁶ - Paraçin Biran 107; Anis Ahmad Falahi Madani, *Mazahib-e Alam Ek Taqabuli Mutalaa*, (Lahore: Maktaba Qasimul Uloom, Ty), 347.

söylemiştir.³⁹⁷ Bu rivayetlerden, bölgede Sihlerin popülerliğinin arttığı, böylece Hindular; özellikle Brahminler arasında Sihlere karşı bir kızgınlığının geliştiği anlaşılmaktadır. Öte yandan iktidarın Müslümanların elinde olması nedeniyle de üç din arasında anlaşmazlıklar çıktığı söylenebilir.

Bu konuda Hindu araştırmacı Sant Ram Aşufta, körü körüne taraftarlık yapmayan ve tarih konusunda ilmi bakış açısına sahip olmak isteyen herkesin, Evrengzib'in ahvalini baştan sona okuması ve ardından olayları dikkatli incelemesi gerektiğini söyleyerek, Evrangzib'in böyle bir emrinin hiçbir yerde görülmediğini açıklamıştır. Ayrıca ne Müslüman tarihçilerin eserlerinde, ne de Avrupalı seyyahların seyahatnamelerinde buna rastlanmadığını ifade etmiştir. Hatta Şah Cihan'dan Şah Alem'e kadar Babür devletinin sarayında kalan ve Evrengzib'in küçük-büyük her eylemini kaydetmekte tereddüt etmeyen Nicholas Manoci'nin eserinde bile böyle bir olaya hiç değinilmediğini belirtmiştir. Ayrıca yazarlar, Evrengzib, Hinduları zorla İslam'a devşirmek istese, ilk önce saray mensupları olan Raca Cai Singh ve Maharaca Casvant Singh'i ve ordusunda çalışan binlerce racputu* devşireceğini söylemektedir.³⁹⁸ Bazı Sihler bu cinayet olayının din ile ilişkili olmadığı görüşündedir.³⁹⁹ Hindistan tarihinin ünlü bir eseri olan *Siyer'ul*

³⁹⁷ - Bhai Vir Singh, kalgidhar Çamatkaar, 759.

*- Racput Racputlar, Hindistan'ın kuzeyinde ve batısında, özellikle Rajasthan, Gujarat, Uttar Pradesh ve Madhya Pradesh ve Haryana gibi eyalelerde yaşayan, savaşçı bir Hindu kast grubudur. "Racput" kelimesi, "raca-putra" yani "kralın oğlu" anlamına gelmektedir. Racputlar, Orta Çağ boyunca Hindistan'da çeşitli krallıklar ve prenslikler kurmuş, cesaretleri ve savaşçı gelenekleriyle tanınmışlardır. Özellikle 7. ve 19. yüzyıllar arasında Rajput hanedanları, Delhi Sultanlığı, Babür İmparatorluğu ve İngiliz sömürge yönetimiyle çatışmalarda bulunmuştur. Bugün Racputlar, Hindistan'ın sosyal yapısında önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. (K. S. Singh, Communities, Segments, Synonyms, Surnames and Titles (Mumbai: Oxford University Press, 1996), 1706.

³⁹⁸ - Amritsari, *SMTHA*, 74. Civan Katha Guru Gobind Singh

³⁹⁹ - Risala Sant Sipahi, Siptember 1954

Muteahherin'e göre Guru sadece manevi bir lider olarak değil, aynı zamanda siyasetle çok ilgilenen biri olarak ortaya çıkmıştır. Yanında çok sayıda atı ve askeri bulunuyordu. Devlete karşı onun halktan vergi topladığı da söylenmektedir.⁴⁰⁰ Hatta zenginlerden zorla para aldığını ve Müslümanları yağmaladığını söyleyen de vardır.⁴⁰¹ Sih yazar Sardar Kahen Singh Nabha, Guru Teg Bahadur ile ilgili yağma ve soygun söyleminin asılsız ve yanlış olduğunu söylerse de,⁴⁰² Sih literatüründe bir dini lider hakkında bu tür söylemlerin yer alması şaşırtıcıdır ve hatırı sayılır söylemlerdir. Bunlar, Gurunun siyasetle aktif olarak ilgilendiğini ve gücünü artırmak için bir ordu bulundurduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Guru'nun Dhir Mal ile yaşadığı kavga, isyanları ve askeri tatbikatları, onun fakirlik hayatından çıkıp siyasetle ilgilendiğini kanıtlamaktadır. Dolayısıyla Guru Teg Bahadur'un Sihlerinin bir zaman Dhir Mal'in evini yağmaladıkları da meşhurdur. "Dhir Mal, Jalandhar'daki yetkililere gitmiş ve amcası Teg bahadur aleyhine, yağmalama, eve el koyma, adamlarının darp edilmesi ve Guru Granth Sahib'in ve diğer mülklerinin yağmaladığına dair rapor yazdırmıştır."⁴⁰³ Araştırmacılara göre, Guru Teg Bahadur ve Dhir Mal arasındaki çatışma sonucunda Guru Arcan tarafından Bhai Gurdas aracılığıyla hazırlanan Guru Granth Sahib'in asıl nüshası kaybolmuştur. Sardar G. B. Singh'e göre Guru Teg Bahadur, Granth'i nehre atarak bizzat kendisi yok etmiştir.⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ - Mir Gholam Hussein Khan, *Siyer-ul-Mutaakkherin*, c.1, (London: The Oriental Translation Fund of Great Britain and Ireland, T.y), 77.

⁴⁰¹ - Risala Sant Sipahi Amritsar, July 1946; Gopal singh, *Guru Granth Sahib (English Version)*, (New Delhi: India Prakash, 1996), 13.

⁴⁰² - Risala Fulwari da İtihas Number, January 1930.

⁴⁰³ - Paraçin Beran, 107; Muhammad Rafiq Khan, *Sikh Mazhab*, (Varanasi: Darut'talif Vat Tarcuma, 1993), 226; Bala, ACS, 365-66.

⁴⁰⁴ - Paraçin Beran, 189.

Teg Bahadur, kendilerini Guru olarak ilan edenleri muhalifleri olarak gördüğü için onları yok etmek istiyordu. Guru'nun Bengal'den Pencab'a döndükten sonra iyi bir insandan bir soyguncuya dönüştüğü söylenmektedir. Ayrıca çapulculuk mesleğini üstlendiği ve bölgeyi yağmaladığı da söylenmektedir. Guru Teg Bahadur, tarım alanlarındaki zengin Hinduları yağmalıyordu. Bu bölgeden pek çok kişiyi yanına almış, aynı zamanda hükümetin kaçaklarını da barındırmış ve onları yoldaş edinmiştir. Bütün bu yaptıklarından dolayı hükümet güçleri onu tutuklamak için gönderilmiş, bu güçler onu tutuklayıp Evrengzib'in huzuruna çıkarmıştır. Ayrıca padişah ile dini konularda tartıştığı da söylenmektedir. Padişah onu Müslüman olmaya hatta evlendirmeye de teşvik etmiş ama hiçbir şey Guru'yu etkilememiş ve o, din değiştirmeyi kararlı bir şekilde reddetmiştir. Din değiştirmeyi reddeden Guru, Kral tarafından fiziksel olarak zulüm gördüğü için rahatsız olmasını sebep göstermiş ve keramet göstermeyi kabul etmiştir. Guru bir parça kağıda bir şeyler yazıp üzerine mantra okuyup üfleyerek boynuna bağlamış ve yazdığı mantra sayesinde kılıcın kendisine zarar vermeyeceğini ilan etmiştir. Bu büyü mü mantrayı test etmek için cellat çağırılmış, cellat vurduğunda Guru'nun başı gövdesinden ayrılmıştır. Bu olayın ardından bu kağıt okunmuştur. Üzerinde baş verdim sır vermedim anlamına gelen “Sar diya sir na diya” kelimelerinin yazıldığı söylenmektedir. Bu hadiseye herkes şaşırıp kalmış ve Evrengzib de çok üzölmüştür. Bazı araştırmacılar bu tür bilgilerin doğruluk payı olmadığını söyler ve onun hükümete isyan suçlamasıyla öldüröldüğünü belirtirler.⁴⁰⁵ Burada Evrengzib'in pişmanlık ifade etmesi ve hükümet yasasını ihlal etmesi sonucu öldürölmesiyle ilgili iki anlatı arasında çelişki görölmektedir. Bu çelişki ise Evrengzib'i gurunun öldürölmesi ile itham eden kanıtların zayıf olduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

Guru Teg Bahadur'un ölüm veya suikast hikayesi özetlendiği zaman, buna ilişkin üç çeşit rivayetin bulunduğunu söylemek mümkündür; Birincisi, Guru Delhi'ye

⁴⁰⁵ - Latif, *TP*, 521-522.

çağrıldığında Evrangzib ondan bir keramet istemiştir. Guru Evrengzib'in keskin bir kılıç getirmesini istemiş, kılıç geldikten sonra onu boynuna geçirmesini istemiştir. Ayrıca kılıcın boynuna hiçbir etkisi olmayacağını söylemiştir. Onun sözlerini yerine getirmek üzere kılıç darbesi vurulamadan Guru ölmüştür. Bir Sih yazar "Kafası kendiliğinden kesilmiştir"⁴⁰⁶ diye ifade etmiştir.

Sih literatüründe bir başka rivayette, Evrengzib'in Guru Teg Bahadur'dan bir keramet istediği belirtilir. Guru, boynuna bir kılıç vurulduğunda başının vücuttan ayrılmayacağını söylemiştir. Ancak Guru'nun istediği üzerine, kılıç darbesi vurulduğunda başın kesildiği aktarılır.

Üçüncü rivayet, Guru Teg Bahadur Sih'ine/müridine başını kesmesini söylediğinde, mürit ilk başta bunu yapmayı reddetmiş, ancak daha sonra Gurunun ikna etmesi üzerine kafasını kesmiştir. Araştırmacılara göre bu üç rivayet arasından üçüncüsü en eskisidir ve Guru'nun intihar etmesine de işaret etmektedir.⁴⁰⁷

Amritsari'ye göre bu bilgiyi zayıflatmak amacıyla daha sonra Sih kitaplarına başka rivayetler eklenmiş ve Guru'nun öldürülmesinin sorumluluğu Evrengzib'e yüklenerek, bu üç rivayet geçersiz hale getirilmiştir. Yine Amritsari, Sih yazarı Giani Gian Singh'in, Panth Parkaş adlı eserinin birinci ve ikinci baskılarında bu olayın anlatıldığını ama ikinci baskısından sonra yayınlanan baskılarda bu olayın değiştirildiğini göstererek, Sihlerin Evrengzib'i karalamak için kitaplarını tahrif etmekten çekinmediklerini söylemektedir.⁴⁰⁸

Bir Sih yazar, tarihi Gurudvara'larının İngiliz hükümeti tarafından kendisini güçlendirmek için kullanıldığını, Sih tarihinin İngiliz hükümetini memnun etmek için

⁴⁰⁶ - Risala Gurmat Amritsar, December 1957.

⁴⁰⁷ - Amritsari, *SMTHA*, 38.

⁴⁰⁸ - Amritsari, *SMTHA*, 99-104.

tahrif edildiğini yazmıştır.⁴⁰⁹ Başka bir Sih yazar “Halk onlardan nefret etsin ve İngilizlerin iyi yönettiğini düşünsün diye Hint krallarını, racalarını ve Nevablarını kötü bir şekilde tasvir etmek İngilizlerin siyasi bir oyunudur,” der.⁴¹⁰ Amritsari’ye göre Sihler kendi hükümetlerini kurma düşüncesiyle zaten yavaş yavaş Müslümanlardan uzaklaşıyorlardı ve kalplerinde İslam’a ve Müslümanlara karşı bir nefret oluşmuştu. İngiliz siyasetçilerin bu tür davranışları, bu nefreti körüklemiştir. Bazı araştırmacılar Macauliffe isimli bir İngiliz yazarın Sihler ile Müslüman yöneticiler arasında ayrılık yaratmada ve Sihler arasında Evrengzib’e karşı nefret oluşturmada ön saflarda yer aldığını söylemektedirler. Bu kişinin Sihizm üzerine 6 ciltlik bir kitabı* bulunmaktadır.⁴¹¹

Guru Gobind Singh bile Evrengzib’i “melek özelliğine sahip” ve “vicdanı temiz” bir kral olarak tanımlamıştır.⁴¹² Eğer Evrengzib bu kadar zalim ve cani olsaydı, Guru Gobind Singh bu sözleri onun lehine söyleyemezdi çünkü yukarıdaki rivayetlere göre Evrengzib, onun babasının katilidir.

Guru’nun Delhi’ye gittiğinde Evrengzib ile aralarında pek çok konuşmalar olduğu söylenirken, bazı Sih tarihçilerin bile, o günlerde Evrengzib’in Delhi’de olmadığını, Hasan Abdal denilen bir yerde olduğunu ifade etmesi olaya başka bir yön vermektedir.⁴¹³ Bu tür rivayetler Guru Teg Bahadur’un ölümü meselesini karmaşıklştırmakla kalmıyor, aynı zamanda bu konuda Evrengzib’e karşı bir algı yaratıldığını da akla getiriyor.

⁴⁰⁹ - Risala Prit Lari, March 1945.

⁴¹⁰ - İtihasik Lecture, 316.

*- Max Arthur Macauliffe, *The Sikh Religion*.

⁴¹¹ - Amritsari, *SMTHA*, 140.

⁴¹² - Falahi Madani, *MAETM*, 350.-52.

⁴¹³ - Gurmat Lecture, 319.

Yukarıda zikredildiği gibi Guru Har Kişan'ın büyükbabası Guru Hargobind'in beş oğlu vardır; bunlardan en küçüğü Teg Bahadur, 1621 yılında Amritsar'da doğmuştur.⁴¹⁴ Dokuzuncu Guru ve Guru Nanak'ın sekizinci halefi olan Guru Teg Bahadur'un, barışçıl sufi fikirli bir kişi olduğu söylenmektedir. Alçak gönüllü ve mutevazi olduğunu göstermek için, kendisine Teg Bahadur yerine Deg Bahadur demeyi tercih etmiştir. Çünkü büyük tencere anlamına gelen Deg kelimesi cinayet ve yağma yerine cömertlik ve konukseverliği ifade etmektedir.⁴¹⁵ Sih topluluğu onun "Deg Bahadur" lakabını benimsemesinden büyük memnuniyet duymuş ve duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Bunun ardından bazı taraftarları onu kendi dininin koruyucusu olarak görmeye başlamış ve onu guru olarak kabul etmiştir.⁴¹⁶ Guru Teg Bahadur döneminde Sihler herhangi bir hükümet kuramamış ancak Guru'nun faaliyetleri, takipçilerini askeri bir örgüt haline getirmiştir. Onun müritlerinin bağlılığı onu o kadar güçlenmiştir ki, bazı adanmışlar kılıçlara ve oklara tapmaya bile başlamışlardır. Halbuki Sihler arasında böyle bir inanç söz konusu değildir. Ayrıca Sihler onu dünyevi işlerin rehberi ve ruhun kurtuluşunun de önderi anlamında "Gerçek Kral" olarak tanımışlardır. Guru'nun ömrünün son zamanlarında dervişane yaşamın aksine kraliyet tutkuları fiilen ön plana çıkmıştır.⁴¹⁷ Guru Teg Bahadur doğrudan kraliyet iktidarı sürmese de, Sih topluluğun lideri olarak büyük bir etkiye sahipti. Babası hem ruhani hem de askeri yol izlemiştir. Guru Teg Bahadur ise, manevi ve toplumsal lider "Dharam di Chadar" (Dinin koruyucusu) olarak anılmaktadır.

⁴¹⁴ - Gurmukh Singh OBE, *Guru Teg Bahadur The True Story*, (Southall: The National Sikh Resource Centre, 2021), 10.

⁴¹⁵ - Azad Faruki, *DKBM*, 222.

⁴¹⁶ - Latif, *TP*, 518.

⁴¹⁷ - Giani, *TGK*, 83; Latif, *TP*, 521.

Hindu tarihçilerin iddialarına göre Hindistan tarihinde Aşoka (ö. M.Ö. 232) gibi katliamlar yapan, düşmanlarını esir alan ve devlet hazinesini kendi kişisel dini için kullanılan bir kral, imparator, sultan veya padişah yoktur. Ancak tarihte Aşoka hakkında pek çok iyilik ve hayırseverlik zikredilmiş olup, büyük bir imparator olarak kabul edilmiştir. Fakat iki büyük şahsiyet; Muhammed bin Tuğluk ve Evrengzib söz konusu olduğunda, bu iki hükümdarın pek çok önemli eserinin görmezden gelindiği, deli ve zalim Müslüman yöneticiler olarak tanıtıldığı görülmektedir. Hükümete yönelik herhangi bir tehdit hissetmeyen Evrengzib (1618-1707), 1675 yılına kadar Sih gurularına karşı hiçbir eylemde bulunmamıştır. Guru Teg Bahadur Evrengzib'in ordusu adına bazı savaflara da katılmıştır ama daha sonra askeri konumunu güçlendirmek için güç ve zorlama yoluyla servet edinmeye başlamıştır. Teg Bahadur'un eylemlerinden bıkan Evrengzib'in askerleri onu hapse atmıştır. Aynı tarihçiye göre, bir İngiliz görevlisi olan Macauliffe kendi eserinde Evrengzib'in, Guru Teg Bahadur'u ölüme mahkum ettiğini yazan ilk kişiydi. Bununla ilgili daha öncesinde hiçbir söz veya delil olmadığı söylenmektedir. Macauliffe'den sonra yayınlanan diğer kitaplarda, "Evrengzib'in Teg Bahadur'u ölüme mahkum ettiği" fikrine çok önem verilmiştir. Macauliffe'nin kitabı 1909 yılında yayınlanmıştır. Bu kitabın etkisi o kadar büyüktü ki, bir Sih yazarı olan Bhai Mni Singh, 1893 yılında yayınlanan "*Bhagat Ratnawali*" adlı kitabında bu olayla ilgili olarak bir Sih'in Teg Bahadur'un izniyle onun başını kestiğini yazmışken, 1912 yılında yeniden yayınlandığında yukarıdaki olay silinip, yerine Macauliffe'nin düşüncesi zikredilmiştir. Giani Gian Singh tarafından yazılan Panth Prakaş'ın 1879 yılındaki ilk baskısında ve 1883 yılındaki ikinci baskısında Guru Teg Bahadur'un Evrengzib tarafından öldürüldüğüne dair bir bilgi bulunamamışken, üçüncü baskısında şu ifadelerin yazıldığı

söylenmektedir: “Guru Teg Bahadur’un İslam’a geçmesi istenmiş, reddettiğinde öldürülmüştür.”⁴¹⁸

Sikh geleneğine göre, Guru Teg Bahadur, Hinduların din özgürlüğünü savunduğu için öldürülmüştür. Evrengzib, Hinduları zorla Müslüman yapmaya çalışıyordu ve Keşmir Panditleri, bu baskıdan kurtulmak için Guru Teg Bahadur'a başvurmuştu. Fakat bu konuda Sih kaynaklarını eski ve yeni olmak üzere ikiye ayırmakla görüşlerin de farklı olduğunu söylemek mümkündür. Guru, herkesin inanç özgürlüğü için mücadele etmiş ve İslam’a geçmeyi reddettiği için öldürülmüştür. Bazı Müslüman tarihçiler, Guru Teg Bahadur’un sadece dinî sebeplerle değil, aynı zamanda siyasi bir tehdit olarak görüldüğü için öldürüldüğünü iddia eder. Ona, Babür otoritesine karşı bir isyanı desteklemek veya ajitasyon yapmak suçlamaları yöneltilmiştir. Modern tarihçiler, Guru Teg Bahadur'un ölümünün, dini, siyasi ve sosyal faktörlerin birleşimiyle gerçekleştiğini öne sürer. Bazı araştırmacılar, Evrengzib’in genel olarak Sih gurularını Babür yönetimi için bir tehdit olarak gördüğünü belirtmektedirler. Aynı zamanda, Hindu Panditler için kendini feda ettiği görüşü de yaygın olarak kabul görmektedir.

2.3.10. Guru Gobind Singh (1666-1708)

Guru Teg Bahadur, Evrangzib tarafından çeşitli nedenlerle birkaç kez başkent Delhi’ye çağırılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi bir Delhi seferinden sonra Guru Teg Bahadur, Delhi’den Bengal’e doğru sefer düzenlemiştir. Guru bu yolculuğunu ailesiyle birlikte yapmıştır. Patna’ya vardığında karısı hamile olduğu için onu orada bırakıp, Jaipur Racası Ram Singh ile Assam’a doğru yola çıkmıştır. Guru Teg Bahadur, Patna’dan ayrılırken bir erkek çocuğu doğarsa adının Gobind koyulmasını söylemiştir. Guru Teg Bahadur’un yola çıkmasından birkaç gün sonra 1666 yılında bir erkek çocuk dünyaya

⁴¹⁸ - Bknz: Om Prakaş Prasad, *Aurangzeb Ek Naya Zaviyaye Nazar*, çev. Faizan Rasheed, Khuda Bakhsh Public library, Patna, 2006), 39.

gelmiştir. Tavsiyesi üzerine ona Gobind Rai adı verilmiştir.⁴¹⁹ Gobind'in, zeka, beceri ve yeteneğinin çocukluğundan belli olmaya başladığı söylenmektedir.⁴²⁰ Babasının ok ve kılıç kullanışını izlediği için Gobind'in de arkadaşlarıyla oynadığı oyunlarda kılıç, yay ve oku taklit ettiği söylenmektedir. Gobind'in en sevdiği oyunun, kendi aralarında ordular kurarak arkadaşlarına, savaştırmak olduğu, bazen de mahkemeyi taklit ederek arkadaşlarına adaletle yargı uyguladığı da ifade edilmektedir.⁴²¹

Araştırmacılar Guru Teg Bahadur'un, zamana ve koşullara çok iyi uyum sağladığından bahsederler. Tabii ki kendisi guru olduğunda başına gelen olay ve kazalardan çok şey öğrenme fırsatı bulmuş bir kişi olarak gelecekte Guru seçme konusunda hassas davranarak oğluna din ilimlerinin/egitiminin yanı sıra savaş ve binicilik eğitimi vermiş ve savaş sanatlarını da öğretmiştir. Ayrıca Bhai Gurbakhsh'i, Gurmukhi dilini, öğretmesi için, Kadı Pir Muhammed'i ise bölgede yaygın olan Farsçayı öğretmesi için görevlendirmiştir.⁴²² Gobind'in farklı dinler hakkında bilgi sahibi olduğu da ifade edilmektedir.⁴²³

Guru Gobind'in üç evlilik yaptığı zikredilmektedir. İlk evliliği konusunda yazarlar 1673 yılında henüz 7 yaşındayken Citu isimli bir kızla gerçekleştiğini söylemiştir. ikinci evliliğinin ise 1684 yılında Sundri isimli biriyle olduğu ifade edilmiştir. Gobind'in bu ikinci evliliğe rıza göstermediği, annesinin isteği olduğu için zoraki yapılan bir evlilik olduğu söylenmektedir. Üçüncü evliliğini ise, 1700 yılında

⁴¹⁹ - Balbir Singh, *Sikh Mat*,(Patna: Khuda Bakhsh Library, 1994), 41; Daulat Rai, *Sawaneh Umri Guru Gobind Singh Ci Maharac*, (Delhi: Taciran-e Kutub Publishers, 1967), 66.

⁴²⁰ - Bala, *ACS*, 384; Khazan Singh, *TPAH*, 163.

⁴²¹ - Daulat Rai, *SUGGS*, 67.

⁴²² - Daulat Rai, *SUGGS*, 67; Khazan Singh, *TPAHOS*, 163.

⁴²³ - Ahmad Abdullah Al-Masdusi, *Mazahib-e Alam ek Ma'ashi o Siyasi Cayeza*, (Karachi: Maktaba Khuddam, 1958), 321.

Sahib Devi ile gerçekleşmiştir.⁴²⁴ Guru Gobind'in dört oğlu olmuştur. En büyük oğlu Acit Singh Sundri'den, diğer üç oğlu; Zoravar Singh, Cuchar Singh ve Fateh Singh ise Citu'dan doğmuştur.⁴²⁵

Guru Teg Bahadur, ölmeden önce dokuz yaşındaki oğlu Gobind'i halef ilan etmiştir. Gobind babasının ölümünden sonra Sihlerin onuncu gurusu olarak Guruluk makamına geçmiştir. Önceki gurular gibi onun için de bu makama geçmek kolay olmamıştır. Muhelif görüşlerle karşılaşmıştır.⁴²⁶ Guru Teg Bahadur'un ölümünden sonra Sihler birçok zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Sihlerin son insan gurusu olan Gobind bu zorluklarla yüzleşerek birçok hizmette bulunmuştur.⁴²⁷ Rivayetlere göre babasının vasiyeti üzere onun ölümünün intikamını almayı asıl amaç haline getirmiştir.⁴²⁸ Ama bunların gerçekleşmesinin yolu hükümetle çatışmaktan geçtiği için, önce kendi gücünü pekiştirmesi gerekiyordu. Ancak henüz genç ve güç bakımından zayıf olduğundan zamanın kırılğanlığını da göz önünde bulundurarak hükümetle çatışmak yerine dağlara sığınmış ve Sihleri askeri anlamda eğitmeye başlamıştır. Guru Gobind yirmi yıla yakın bir süre boyunca dağlarda saklanmıştır. Bu süre zarfında askerlerinin ve Sihlerin kalp ve zihinlerine Müslümanlara karşı düşmanlık ve kıskançlık tohumları ekmiştir.⁴²⁹ Bununla birlikte Farsça, Arapça ve Sanskritçe dillerine de hakim olmaya çalışmıştır. Çünkü o zamanlar Brahminler Hindular üzerine o kadar baskındılar ki her Hindu onların sözlerine uymak zorunda kalıyordu. Bu kişiler aynı zamanda Farsça ve Arabça'nın meliç (necis) birer dil olduğunu ve öğrenmenin Dharma Şastra'ya (Hindu kutsal kitaplarına) aykırı

⁴²⁴ - Latif, *TP*, 518; Balbir Singh, *BS*, 41;

⁴²⁵ - Bawa Chhajju Singh, *The Ten Gurus And Their Teachings*, (Lahore, Punjab Printing Works, 1903). 208.

⁴²⁶ - Latif, *TP*, 519.

⁴²⁷ - İqbal Salahuddin, *Tarikh-e Punjab*, Lahore: Aziz Publishers, 1988, 395

⁴²⁸ - Daulat Rai, *SUGGS*, 74.

⁴²⁹ - İqbal Salahuddin, *TP*, 396; Davlat Rai, *SUGGS*, 75-86.

olduğunu söyleyerek Hinduların bu dilleri öğrenmesini de yasaklamıştır. Hatta bunu öğrenmeye çalışan kişiler bunlar tarafından Şudra olarak ilan edilip kasttan bile çıkarılmışlardır. Hindu bir yazar olan Devlet Ray’a göre, o dönemde Hindular bir taraftan Brahminlerin zihinsel köleliğine diğer taraftan ise, İslam’ın fiziksel köleliğine maruz kalmıştır. Ona göre Guru Gobind, Hinduları bu iki kölelikten kurtarmayı kendine amaç edinmiştir.⁴³⁰

Guru Gobind’e göre hem Hindular hem de Müslümanlar hakikatten sapmışlardı.⁴³¹ Bu yüzden Kur’an ve Puran (Puranalar)* gerçek dini ifade etmediği için Hinduların en alt kastı olan Şudraları diğer üç kastla eşitlemek istiyordu. Guru’nun amacı tüm kast sistemini bitirip eşitlik kurmaktır. Hinduları tek Tanrı’ya ibadet etmeye çağırarak, İslam’ın gücünü zayıflatmak ve Müslüman yönetimine son vermek gibi emeller onun diğer amaçlarından sayılmaktadır.⁴³² Amacına ulaşmak, eşitsizlik ve kastlara dağılmış Hinduları birleştirmek için vatanseverliği bir silah olarak kullanmıştır. Yani sosyal reformlar yaparken kast uygulamalarını silerek bir milliyet duygusu yaratmaya çalışmıştır. Dini reform adına tek Tanrı’ya tapınmayı öğretmiş ve insanları Müslümanlara karşı kardeşlik tesis etmek için bir araya getirmeye çalışmıştır. Guru Gobind, amacına ulaşmak için Himalayalar’ın eteklerini eylem alanı olarak seçmiştir. Çünkü araştırmacılara göre, bu bölgede Guru Nanak’ın öğretilerinin etkisi diğer bölgelerden daha fazlaydı. Ayrıca buradaki insanların fiziksel olarak dinç ve güçlü olduğu da söylenmektedir. Bunlara göre doğuda Bengal, batıda Maharaştra ve güneyde Madras

⁴³⁰ - Davuat Rai, *SUGGS*, 74.

⁴³¹ - Guru Gobind Singh, *Nachitar Natak*, Balbir Singh, yorumcu; Giani Narain Singh (Amritsar: Bhai Chatar Singh Jivan Singh, 2006), 123.

* - Hintçe ‘Purana’ değilde Puran olarak telafüz edildiği için burada ‘Puran’ kullanılmıştır.

⁴³² - Mir Gholam Hussein Khan, *Siyer-ul-Mutaakkherin*, c.1, (London: The Oriental Translation Fund of Great Britain and Ireland, T.y), 77.

bölgelerindeki insanlar Guru Gobind'in istediği güce sahip değillerdi. Aynı şekilde bu bölgelerde konuşulan dillerin de bir sorun ve engel oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Guru Gobind Singh, Sihlerini rahatlık arama yerine çok çalışmaya alıştırarak şekilde eğitmiş ve bu eğitim Sihlerin Guru'ya verdikleri hediye tarzlarına da yansımıştır. Artık kıyafet ve gündelik hayata dair diğer şeyler yerine silahlar, atlar hediye edilmeye başlanmıştır. Bu silah hediye etme kültürüyle birlikte Guru'nun genel hayatı da etkilenmeye başlamış; fakirlik ve mütevazı hayat tarzından zenginlerin ve yöneticilerin hayat tarzına dönüşmüştür. Guru artık sabah akşam divan kurup karar vermeye başlamıştır. Ziyaretçiler Guru ile doğrudan görüşemez, önce ziyaretçinin geldiğine dair kendisine bilgi verilir sonra da ziyaret etmesine izin verilirdi.⁴³³ Guru Gobind

Singh, 10. Sih Guru'su olarak, özellikle son dönemlerinde güvenlik nedeniyle doğrudan herkesle görüşmeyi sınırlandırmıştır. Guru Gobind Singh, dönemin siyasi ve askeri çalkantıları nedeniyle sık sık saldırılara maruz kalmıştır. Bu yüzden doğrudan herkesle açık görüşmesi riskli hale gelmiştir. Zamanla, Guru Gobind Singh, halkla iletişimini aracı kişiler veya belirli sistemler aracılığıyla yönetmeye başlamıştır. Bazı kaynaklar, özellikle yazılı mesajlar veya belirli güvenilir temsilciler aracılığıyla haberleşmenin tercih edildiğini belirtmektedir. Sihizm'in ruhani ve askeri yönlerini dengede tutan bir lider olarak Guru Gobind Singh, görüşmelerini belirli kurallar çerçevesinde düzenlemiş olabilir. Bu, disiplini korumak ve zamanını etkili bir şekilde kullanmak için yapılmış olabilir.

Sih inancına göre aynı ışıktan oldukları için on Guru arasında hiçbir fark yoktur. Hepsi eşit öneme sahiptirler. Ancak Sih tarihine dışarıdan bakan bir göz şunu fark eder ki, Guru Nanak'ın öğretileri, Sihlerin manevi yaşamının temel ilkelerini oluştururken, onuncu Guru, Guru Gobind Singh, Sih şeriatinin ayırt edici karakterini şekillendirmiştir.

⁴³³ - Anis Ahmad Falahi Madani, *Mazahib-e Alam Ek Taqabuli Mutalaa*, (Lahore: Maktaba Qasimul Ulum, Ty), 347.

Kişiliği açısından Guru Gobind Singh, Sihler için her zaman kahraman nitelikleri sunacak kadar yüksek bilgi, sanat, şiir, savaş, şövalyelik niteliklerine sahip ideal kişi haline gelmiştir. Hiç şüphe yok ki her Sih, Guru Nanak'ın büyüklüğü ve maneviyatı karşısında fakir kalır, ancak Sih karakteri üzerinde derin iz bırakan ve Sihler için taklidi hayal olan kişi Guru Gobind Singh olmuştur.⁴³⁴

Guru Gobind Singh (1666-1708), Sihlerin onuncu ve son insan gurusuydu. Onun liderliği, önceki Sih gurularından farklıydı çünkü hem ruhani hem de askeri bir liderdi. İşte Guru Gobind Singh'i diğer gurulardan ayıran temel farklar: Khalsa'nın (saf topluluk) kurucusudur. Önceki gurular arasında en büyük savaşçı ve stratejist olarak öne çıkmıştır. Babürlü İmparatorluğu ve Hindu Racputlarla savaşarak Sihleri güçlü bir askeri topluluk haline getirmiştir. Guru Granth Sahib'i son ve ebedi guru ilan etmiştir. Kendisinden sonra insan guru olmayacağını, Sihlerin kutsal kitabıyla yol göstereceğini duyurmuştur.

Sihizm'in on gurusu ve öne çıkan özellikleri.

Guru	Öne Çıkan Özellikleri
1) Guru Nanak	Sikhizmin kurucusu, barış ve birlik mesajı verdi.
2) Guru Angad	Gurmukhi yazısını geliştirdi.
3) Guru Amar Das	Kadın haklarını savundu, Langar sistemini genişletti.
4) Guru Ram Das	Amritsar şehrini kurdu.
5) Guru Arjan	Guru Granth Sahib'i derledi, Sihler için Altın Tapınak'ı inşa etti,
6) Guru Hargobind	Hem ruhani hem de askeri bir liderdi, Sihleri silahlandırdı.
7) Guru Har Rai	Çevreyi korumaya ve şifalı bitkilere önem verdi.

⁴³⁴ - İmadul Hasan Azad Faruki, *Dünya Ke Bade Mazhab*, (Yeni Delhi: Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2012), 223;

Guru	Öne Çıkan Özellikleri
8) Guru Har Kişan	Küçük yaşta guru oldu, veba hastalarına yardım etti.
9) Guru Tegh Bahadur	Dini özgürlüğü savunarak canını verdi..
10) Guru Gobind Singh	Khalsa'yı kurdu, Sih kimliğini şekillendirdi, savaşçı ruhu aşıladı.

Guru Gobind Singh, Sih tarihindeki en savaşçı ve reformist guru olarak kabul edilir. Onun sayesinde Sihler, bir dini topluluk olmanın ötesinde askeri ve siyasi bir güç haline gelmiştir.

2.3.10.1. Khalsa Teşkilatının kurulması

Guru görevine başlamasından itibaren, Guru Gobind bir tarafta yöneticilere, diğer tarafta radikal Hindulara karşı savaşmak zorunda kalmıştır. Tüm bu çalışmalar için güçlü bir örgütlenmeye ihtiyaç vardı. Guru Gobind bu çalışması için, cesur ve sufi/sant niteliklerini taşıyan, Tanrı'ya bağlı ve Tanrı korkusu olan insanlardan oluşan bir teşkilatın oluşturulması gerektiğini düşünmüştür. Babasının ölümü sırasında amaçladığı şeyi gerçekleştirmeye ve birlik beraberlik ruhunu geliştirmeyi, aynı zamanda Sihlerin, kendilerini diğerlerden ayırt edebilmesi için müritlerine yeni bir biçim vermeyi de düşünmüştür.⁴³⁵

Dolayısıyla 1699 yılında kaldığı yer Anandpur'da bir çadır kurmuş ve çok sayıda Sih'e çağrıda bulunmuştur. Sihler toplandığında Guru, elinde kınından çıkmış bir kılıçla Sihlere seslenip, Hindu Dharma'nın (Hinduizm'in) ve ülkenin korunması için Tanrı tarafından Sihlerinden birinin kurban edilmesinin emredildiğini açıklayarak, hazirundan kurbanını sunmak isteyen herhangi bir kişinin önüne gelmesini istemiştir. Bunu duyan Daya Ram adında bir Sih, hemen Guru'nun huzuruna çıkmıştır. Guru onu alıp çadırın içine götürmüştür. Araştırmacıların aktardığına göre, çadırın içinden bir kılıç darbesinin

⁴³⁵ - Giani, *TGK*, 83.

sesi gelmiş, ardından kan akmaya başlamıştır. Dışarıdakiler Daya Ram'ın kafasının kesildiğini anlamışlardır. Guru Gobind kanlı bir kılıç sallayarak dışarıya çıkmış ve başka bir kafaya ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Dharam Das isimli bir Sih çıkıp kendini sunmuştur. Guru onu da çadırın içine alıp aynı şeyi yapmıştır. Bundan sonra Guru, üç başa daha ihtiyaç olduğunu açıkladığında isimleri Himmet Rai, Mahkam Çand ve Sahib Çand olan kişiler kendilerini sunmuşlardır. Bu hikayeyi anlatan yazarlar aslında bu beş kişiden hiçbirinin öldürülmediğini, onlar yerine çadırın içinde gizlice tutulan, ses çıkarmasın diye ağızları bağlanmış olan beş keçinin öldürüldüğünü söylemektedirler. Guru Gobind'in bu eylemi, Sihler arasında ülke ve kardeşlik için fedakarlık ruhunun ne kadar geliştiğini göstermek ve Guru'nun öğretilerinin Sihler üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirdiği söylenmektedir. Amacına ulaştınca Guru bundan çok memnun kalmıştır.⁴³⁶ Bir süre sonra Guru çadırdakilerin beşine de yeni kıyafetler giydirip çadırdan dışarıya çıkartıp halkın önüne getirerek, bir kova su istemiş, içine şeker ekleyip şerbetini hazırladıktan sonra beş kez kılıcını suya batırarak Guru Granth Sahib'in birinci bölümü Cap Ci'den cümlelerini okuyup Amrit (nektar) adını verdiği şerbetini beş defa keni yüzüne ardından sırasıyla orada bulunan beş kişinin üzerine serpmiş ve içmiştir. Bu ritüele "Pahul", beş kişiden oluşan bu guruba "Khalsa"* ve bu beş kişiye "Singh" unvanını vermiştir.⁴³⁷ Onların sevilen beş kişi anlamına gelen "pañc pyare" olarak bilineceğini söylemiştir. Bunların çok cesur olduğu göstermek için aslan anlamına gelen "Singh" lakabını verip bundan sonra onlara Daya Ram değil Daya Singh, Dharam Das değil Dharam Singh, Himmet Rai değil Himmet Singh, Mahkam Çand değil Mahkam Singh, Sahib Çand değil Sahib Singh olarak seslenileceğini

⁴³⁶ - Avtar Singh Vahiliys, *Sikh Dharam Sastra*, (Y.y: 1914), 80.

*- Khalsa, Sih değerlerini uygulamaya adanmış bir cemaat yapılanması olarak düşünülmüştür. Bu bağlamda Khalsa üyelerinden kendilerini topluma hizmet etmek için adamları beklenir. (Eroğlu, *KADT*, 190).

⁴³⁷ - Faruki, *DKBM*, 224.

söylemiştir. Bu, onların yeniden doğuşudur ve onlar artık Guru'nun çocuklarıdır diyerek bu beş kişiyi onurlandırmıştır. Bu vesileyle Guru Gobind Rai, kendi ismine “Singh” kelimesi ekleyerek Gobind Singh olmuştur.⁴³⁸ Sih terminolojisinde bu beş kişi sevilen beş kişi anlamına gelen “Panc pyare” olarak anılmaktadır.⁴³⁹ Bunun ardından genel kabul başlamış ve binlerce Sih Amrit* içerek Khalsa kategorisine/teşkilatına girmiştir.

Guru Gobind Singh'in çadır hikayesi, 1699 yılında Sih toplumu için dönüm noktası olan Khalsa'nın kuruluşu ile ilgilidir. Guru Gobind Singh, müritlerinin cesaretini ve bağlılığını sınamak için bu yöntemi kullanmıştır. Panc Pyare olarak bilinen bu beş kişi, Sihliğe temel değerlerini benimseyen ve hayatlarını adayan ilk Khalsa üyeleri olmuşlardır. Bu olay, Sih savaşçıların fedakarlık ruhunu vurgulamak ve toplumlarını korumak için birlik olmalarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu hikâye, Sih tarihinde cesaret, fedakârlık ve inancın güçlü bir sembolü olarak kabul edilir.

Bu ritüel, Guru Gobind Singh'in takipçileri arasında derin bir toplumsal birlik duygusu yaratmıştır. Bu vesileyle Guru Gobind Singh, takipçileri için “ulusal” kimliği tanımlamada ve onları Hindular ve Müslümanlardan ayırmada merkezi bir rol oynayan bazı şeriat kanunları da koymuştur. Guru Gobind Singh'in tüm Sihler için zorunlu kıldığı emirler arasında;

- Tütünden tamamen uzak durulması, Müslümanlar tarafından kesilen helal etin yasaklanması, erkeklere aslan anlamına gelen “Singh”, kadınlara prenses anlamına gelen “Kavr” lakab verilmesi ve erkeklerin “K” ile başlayan beş şeye sahip olması yer almaktadır.

Bu beş “K” kuralı şunlardır:

- 1- Keş: Saçların kesilmemesi

⁴³⁸ - Balbir Singh, *BS*, 47.

⁴³⁹ - Harjinder Singh Dilgeer, *Dictionary of Sikh Philosophy*, (Waremm: Sikh University Press, 2005), 196.

- 2- Kangha: Tarak taşıma
- 3- Kirpan Hançer taşıma
- 4- Kara: Çelik bilezik takma
- 5- Kaçcha: iç don giyme.⁴⁴⁰

Khalsa teşkilatının diğer ilkeleri olarak şunlar zikredilmektedir:

- Khalsalılar arasında kast ayrımı olmayacak, tüm Khalsalılar tek kast sayılacaktır. Khalsalılar hep birlikte yemek yiyecektir. Hindularda üst kast insanlar alt kast insanlarla birlikte yemek yemediği için bunu önemle zikretmiştir.
- Sihler Hinduların ritüellerini bırakmalıdır ama tapınaklarını kutsal saymalıdır.
- Türkleri (Müslümanları) bitirmek Sihlerin görevi olacaktır.
- Sihler yalnızca bir Tanrı'ya inanacak, O'nun yaratıklarına tapmayacaktır.
- Sihler Guru Granth Sahib dışında kimseye boyun eğmeyecektir.⁴⁴¹

Daulat Rai'ye göre Guru Gobind Singh, Vedik Dharma'yı kurtarmak için Khalsa teşkilatını kurmuştur. Ancak bu onun kast sistemini desteklediği anlamına gelmiyor. Çünkü Guru Gobind kast sistemine şiddetle karşıydı. Guru Gobind Singh Sihlerin Farsça ve Arapça öğrenmesini de yasaklamıştır. Bu da Khalsa'nın Müslümanlara ait olan her şeyden nefret etmesini sağlamak içindir. Bazı araştırmacılar Guru Gobind Singh'in diniyle ilgili Guru Nanak'ın diniyle aynı olduğunu, Guru Nanak'ın dininin ise eski Hindu ritüellerinin diniyle aynı olduğunu ve eski ritüellerin dininin ise Vedik din olduğu görüşündedir.⁴⁴²

⁴⁴⁰ - Muhammad Rafiq Khan, Sikh Mazhab, (Varanasi: Darut'talif Vat Tarcuma, 1993), 226 sih yazarların dip not olsun

⁴⁴¹ - Jagjit Singh, *Namdhari Nitnem*, (Ludhiana: Vişva Namdhari Sangat, 1973), 405.

⁴⁴² - Giani, *TGK*, 300.

Bu görüş, Sihizm'in kökenlerini Vedik geleneğine bağlayan tarihsel ve felsefi yaklaşımı yansıtır. Guru Nanak, Sihizm'in kurucusudur ve öğretileri Hinduizm ve İslam'dan esinlenmiş olsa da, bunlardan farklı bir din oluşturmuştur. Ancak bazı yorumcular, onun öğretilerinin eski Hindu rişilerinin (bilge ve münzevi öğretmenler) fikirleriyle örtüştüğünü düşünmektedir. Bu, özellikle tek Tanrı inancı, ahlaklı yaşam ve meditasyon gibi kavramlarla benzerlikler taşıyabilir. Guru Gobind Singh, Sihlerin onuncu ve son insan Gurusu olup, Sih topluluğunu askeri ve siyasi bir güce dönüştürmüştür. Ancak öğretiler açısından, Guru Nanak'ın başlattığı mistik ve ahlaki felsefeyi devam ettirdiği düşünülmektedir. Vedik din, Hinduizmin en eski formu olarak kabul edilir ve temelinde Vedalar yer alır. Eğer Guru Nanak'ın öğretilerinin Hindu rişilerinin öğretisiyle aynı olduğu düşünülüyorsa, bu dolaylı olarak onun Vedik geleneklerden de etkilendiği anlamına gelir. Bu görüş, özellikle Hint alt kıtasındaki bazı geleneksel bakış açılarıyla örtüşebilir. Bu görüş, Sihizm'in köklerinin Vedik geleneğe kadar uzandığını ve aslında Hint düşünce sisteminin bir devamı olduğunu iddia eden tarihsel perspektiftir. Ancak Sihizm, Hinduizm'den bağımsız bir din olarak kendini tanımlar ve bu tür bir bağlantı, her zaman tüm Sihler tarafından kabul edilmez. Buna rağmen Guru Gobind Singh'in bazı eylemleri onun az da olsa Hinduizm'e yakınlaştığını göstermektedir. Kendisi çok dil bilen bir bilgin olmasına rağmen, farklı dilleri; özellikle Farsça ve Arapça öğrenilmesini yasaklamıştır. Guru Gobind Singh, Sih kimliğini ve bağımsızlığını pekiştirmek için özellikle Pencapça, Gurmukhi ve Sanskritçe gibi dillerin kullanımını teşvik etmiş olabilir. Bu, Sihlerin dini ve kültürel olarak farklı bir kimlik inşa etmeleri için bir strateji olabilir. O dönemde Hindistan'da Babür İmparatorluğu hâkimdi ve resmi dilleri Farsça ve Arapçaydı. Guru Gobind Singh, Sihleri Babür etkisinden uzak tutmak ve onları siyasi-dini bağımsız bir topluluk olarak şekillendirmek amacıyla bu dillere mesafeli yaklaşmış olabilir. Guru Gobind Singh, Sihleri örgütleyerek savaşçı bir topluluk haline getirmiştir.

Bu süreçte, özellikle Müslüman yönetiminin baskılarından bağımsız bir eğitim anlayışı geliştirmek istediği açıktır.

Khalsa kurmanın ardından Guru, düşünülmüş planı kapsamında askeri operasyonlara başlamıştır. Kendi için güçlü bir temel oluşturmak amacıyla, hükümetle çatışmadan önce kuzeydeki dağlık bölgelerin çeşitli beylikler üzerinde nüfuzunu kurmanın uygun olduğunu görmüştür. Bunun için racaları kendi öncülüğünde hükümete karşı savaşmaları için kışkırtmaya çalışmıştır. Fakat racaların bunu reddetmesi sonucunda Guru, beyliklere saldırılmıştır. Guru Gobind Singh'in racalarla çatışması, çeşitli aşamalardan geçerek öyle bir düzeye ulaşmıştır ki, racalar Guru'ya karşı harekete geçmesi için Evrengzib hükümetine başvurmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda hükümet harekete geçmiş ve başlangıçtaki birkaç aksiklikten sonra Guru'nun askeri gücünü sona erdirmiştir. Bu sırada Guru'nun tüm aile üyeleri çatışmalarda hayatını kaybetmiştir. Hatta Guru Gobind Singh bile kılık değiştirerek kaçıp kendini kurtarmıştır. Pencap dahil olmak üzere kuzey bölgelerde yaşamının kendisi için tehlikeli olduğunu düşünen Guru Gobind Singh, hayatının son günlerini Evrengzib'in hüküm sürmediği güney bölgesinde geçirmiştir.⁴⁴³

Guru Gobind Singh güney bölgesinde hayatını sürdürürken, aile kavgası nedeniyle 1708 yılında iki Afgan tarafından saldırıya uğramış ve bu dünyadan ayrılmıştır. Ölümünden önce, başka hiç kimsenin Sihlerin gurusu olmayacağını, ancak Guru Granth Sahib'in her zaman Guru olacağını ilan etmiştir. Guru Gobind Singh'in hayatını adadığı davada başarısız olduğu söylenebilir. Ona göre Evrengzib hükümeti onun babasının katiliydi ve onun amacı hükümetten intikam almaktı. Ancak sonraki dönem tarih, "khalsa"nın oluşumuyla şekillenen Sih milliyetçiliğinin gerçek rengini Babür'lü devletin gerilemesi sıralarında Hindistan'da Sih yönetimiyle göstermiştir. Diğer yandan Sih milliyetçiliğinin/kardeşliğinin, ikinci Guru olan Guru Angad döneminde

⁴⁴³ - Faruki, *DKBM*, 225.

başlayan evrimi, Guru Gobind Singh döneminde Sihizm bir dini gelenek olarak dünya sahnesine çıkmıştır.⁴⁴⁴

Guru Gobind Singh (1666-1708), Sihlerin onuncu ve son gurusu olarak bilinmektedir. Hayatının son yılları, özellikle 1704'ten itibaren, zorluklar ve fedakarlıklarla doluydu. Babür İmparatorluğu ve Hindu Racput müttefikleri tarafından kuşatılmıştı. Savaş sırasında Guru Gobind Singh, iki büyük oğlu, Acit Singh ve Cuchar Singh'ı kaybetmiştir. Guru Gobind Singh, Güney Hindistan'ın Nanded şehrinde konakladığı sırada, eski düşmanı Wazir Khan'ın adamlarından bir suikastçi (Camşed Khan) tarafından bıçaklanmıştır. Yarası ilk başta iyileşmiş gibi görünse de, sonrasında tekrar açıldı ve 7 Ekim 1708'de vefat etti. Ölümünden önce, Sih topluluğuna artık fiziksel bir guru olmayacağını, kutsal kitap Guru Granth Sahib'in sonsuza kadar rehberleri olacağını ilan etti. Onun son sözleri ve mücadelesi, Sih tarihindeki en önemli olaylardan biri olarak kabul edilmektedir.

⁴⁴⁴ - Obaidullah Fahad Falahi, *Tarikh-e Dawat-e Jihad*, (67-70); Faruki, *DKBM*, 226.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIHİZM'İN KUTSAL METİN ANLAYIŞI VE İNANÇ ESASLARI

Kutsal metin, dinlerin mensupları tarafından genellikle Tanrı'nın mesajlarının kayıt altına alınmasıyla oluşan metinlerdir. Kutsal metinlerin içeriği o dinin kurucusunun ya da merkezi figürünün sözlerinden, tavsiyelerinden ve yaşantısından oluşur.⁴⁴⁵ Hemen her din veya neredeyse bütün dinler o dine yol gösteren bir kitaba dayanır. İnananlar dinin temel inanç ve kurallarını bu kitaptan çıkarıp, bu kitabın öğretileri ışığında uygulamaya geçerler. Bu kitabı kutsal sayarlar. Ona ilahi söz statüsünü verirler. Sihizm'in öğretileri de aynı şekilde Guru Granth Sahib isimli kutsal sayılan bir kitaba dayanmaktadır. Guru Nanak'ın ortaya koyduğu Sih inancı, Hindistan'ın çok tanrılı ortamında yetişmesine rağmen tek tanrılı bir özellik sergiler. Guru Nanak takipçilerine tek Tanrı'ya ibadet etmeyi öğretmiştir. Ayrıca Sihlere göre Guru Nanak, Tanrı ile tanışma ayrıcalığına/onuruna sahip olmuştur ve bu sırada aldığı emirleri yaymakla tüm yaşamını geçirmiştir. Onun sözleri, Tanrı'nın ona insanlara iletmesi için verdiği sözlerdir.⁴⁴⁶

Guru Nanak, müritleri için geride dini şiirler ve ilahiler bırakmıştır. Sihler tarafından bunların dikkatle korunduğu söylenmektedir. İkinci Guru, Guru Angad Gurmukhi* yazısını icat etmiştir. Beşinci Guru, Guru Arcan kendisinin, kendisinden önceki tüm Sih Guruların ve onun (Nanak'ın) seyahatleri sırasında topladığı sufilerin sözlerini bir kitapta derleyerek Sihler için “Granth Sahib” adında bir kutsal kitap

⁴⁴⁵ - Eroğlu, *KADT*, 22.

⁴⁴⁶ - Khazan Singh, *TPAHS* 147; Giani, *TGK*129.

*- Gurmukhi, Pencap dilinin yazısıdır. Guru Nanak tarafından popülerleştirildiği ve son olarak Guru Angad tarafından standartlaştırıldığı için Gurmukhi olarak bilinmeye başlanmıştır. Guru Angad ayrıca Gurmukhi'yi ulusal bir yazı olarak öğretmeye başlamıştır. Gurmukhi, üç kısa ünlü/vowels de dahil olmak üzere otuz beş hafitten oluşur. Guru Granth Sahib, birçok dilde olmasına rağmen Gurmukhi alfabesiyle yazılmıştır. (Dilgeer, 101).

hazırlamıştır. Granth'e Guru denmesinin nedeni, Guru'nun öğretmen ve rehber anlamına gelmesi, Sih Guruların, Müslüman sufilerin ve bazı Hindu santların sözlerini içeren Granth'in ilahi bilgi ve ahlaki öğretilere dayanması ve insanları Tanrı'ya yönlendirmede etkili olmasıdır.⁴⁴⁷

Guru Granth Sahib kutsal bir metin olmasına rağmen "Guru" olarak kabul edilmektedir. Çünkü Sihizm'de Guru, sadece bir öğretmen veya lider değil, ilahi hakikatin rehberi olarak görülmektedir. Guru Granth Sahib, Tanrı'nın sözlerini (Gurbani) içerdiği için bir insan Guru gibi otoriteye sahiptir. Sihler, Guru Granth Sahib'e sadece bir kitap gibi davranmazlar. Onu saygıyla bir taht üzerine koyarlar. Onuncu Sih Gurusu olan Guru Gobind Singh kendisinden sonra hiçbir insan guru olmayacağını ilan etmiştir. Bu yüzden biolojik bir varlık olmamasına rağmen ruhsal ve öğreti anlamında yaşayan bir guru kabul edilmektedir. Sonuç olarak, Guru Granth Sahib'e "Guru" denmesinin sebebi, insan guru geleneğinin sona ermesi, bilginin, içinde bulunması ve sihler tarafından yaşayan bir ruhsal lider olarak görülmesidir.

Sihler kutsal kitaplarına "Granth Sahib" adını vermişlerdir. Onuncu Guru, Gobind Singh, bu Granth'a Guru statüsü verince tam adı Guru Granth Sahib olmuştur. Sözlükte Granth Sanskritçe bir kelime olup kitap ve eser anlamlarına gelmektedir. Aynı zamanda "Granth," Sihlerin kutsal kitabı olan Guru Granth Sahib'in de kısaltmasıdır.⁴⁴⁸ Bir Sih yazara göre, 1746 yılında Babürlü devletine bağlı Lahore bölgesinin bir yetkilisi olan Lakhpat Rai, Granth'ın Guru Granth Sahib'i ve on Guru'yu hatırlattığı için başka bir kitap için Granth kelimesinin kullanılmasını yasaklamıştır.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ - Ahmad Abdullah, *Mazahib-e Alam*, (Lahore: Makki Darul kutub, 2002), 110.

⁴⁴⁸ - Pandit Ram Chandra Pathak, *Aadarş Hindi Şabdakoş*, (Varanasi : Bhargav Book Depo, 1996), 153; Edit by R. S. McGregor, *The Oxford Hindi-English Dictionary*, (Oxford Delhi: Oxford university Press, 1997), 281.

⁴⁴⁹ - Dilgeer, 91.

Sanskritçe, Hintçe ve Bengalca dillerinde "Granth" kelimesi genel anlamda "kitap" veya "kutsal metin" anlamına gelir. Ancak, Sihizm bağlamında en kutsal kitap olan Guru Granth Sahib, özel bir konuma sahiptir. Sihizm'de başka metinler de "Granth" olarak adlandırılabilir. Örneğin: 10. Guru Gobind Singh'e atfedilen metinleri içeren esere “Dasam Granth” denilmektedir. Bazı Sihler bunu önemli bir manevi kaynak olarak görürken, bazıları Guru Granth Sahib ile aynı seviyede görmez. Guru Granth Sahib tek otoriter kutsal hitap olduğu için diğer granthlar tarihî ve edebi metinler olarak değerlendirilir.

Sahib, köken itibariyle Arapça bir kelimedir. Urduca'da dost, arkadaş ve patron gibi anlamlar başta olmak üzere bu kelime saygı için de kullanılmaktadır.⁴⁵⁰ Sih kültüründe sahib kelimesi yalnızca Tanrı ve Guru için kullanılmaktadır. On Guru ve Guru Granth Sahib'e de sahib olarak hitap edilmektedir. Sihler bunun sebebi olarak Tanrı'nın gurular aracılığıyla insanlara mesaj gönderdiğini söylemektedirler. Günümüzde sahib kelimesi kuzey Hindistan toplumunda çok kullanılan bir kelimedir. Sihlere göre günümüzde sahib tabirinin manasına önem vermeden sıklıkla kullanılması doğru değildir. Çünkü bu kullanım, Hindistan yarımadasındaki İngiliz egemenliğiyle başlamıştır. Sihlere göre, bazı Hintlilerin dalkavuk zihniyeti, bu tabirin İngiliz subaylarını pohpohlamak için kullanmasına yol açmış ve her İngiliz yetkilisine sahib olarak hitap etmişlerdir. Daha sonra bu terim İngiliz yöneticiler için de kullanmaya başlanmıştır. 1980'lerden bu yana, birçok Hindulaşmış Sih, sahib tabirini; Gurdvaralar, Sih kasabaları için de kullanmaya başlamışlardır. Bazı Sihler bunun Sih ideolojisine aykırı olduğunu açıklamıştır. Ayrıca

⁴⁵⁰ - Ferozuddin, *Feroz ul Lughat*, (Lahore: Feroz Sons, T.y), 85.

Sih kültüründe büyüklerine saygı göstermek için, ismin sonunda sahib kelimesi değil ‘ci’ kelimesi eklendiği ifade edilmiştir.⁴⁵¹

3.1. Kutsal Metin Anlayışı

Sihizm’de Guru Granth Sahib kutsal kitap olarak kabul edilmektedir. Ancak Sihizm’deki kutsal kitap anlayışı diğer dinlerin kutsal kitap anlayışından farklıdır. Çünkü sihizim, Guru Granth Sahib’ı kutsal kitap olarak kabul etmekle birlikte canlı Guru stastüsü de vermektedir. Bu inanış ise kutsal kitaplarla ilgili olarak başka hiçbir dinde bulunmayan bir inançtır. Guru Granth Sahib denilen Sihlerin kutsal kitabı, bunun asıl Granth anlamına gelen Adi Granth olarak teleffuz edilmesi de Sihler arasında yaygındır. Onuncu Guru, Gobind Singh buna birçok yeni eklemeler yapmıştır. Bu kutsal kitap Sihlerin merkezi ve manevi kaynağı olmuştur. Kebir, Namdev, Ravidas, Caidev, Sidhna, Beni, Parmanand, Pipa, Surdas, Dhanna Bhakt, Tirloçan, Sein, Farid, Ramanand, Bekhan olmak üzere on beş kişinin sözlerini de içermektedir.⁴⁵²

Sihlere göre onların kutsal kitabı Guru Granth Sahib canlı bir guru konumundadır. Sih inanışında tek Tanrı dışında başka birine ibadet yasak olmasına rağmen⁴⁵³ kutsal kitabın (Guru Granth Sahib’in) önünde eğilmek ve secde etmek de gereklidir. Sihlere göre bu secde kitaba değil, Tanrı’nın sözlerinedir.⁴⁵⁴

⁴⁵¹ - Gopal singh, *Guru Granth Sahib (English Version)*, (New Delhi: India Prakash, 1996), 13; Anis Ahmad Falahi Madani, *Mazahib-e Alam Ek Taqabuli Mutalaa*, (Lahore: Maktaba Qasimul Ulum, Ty), 347. Dilgeer, DSP, 91.

⁴⁵² - Ahmad Abdullah, MA, 110; Akhtarul Wasey, *Guru Nanak: Hayat-o-Khidmat*, (Yeni Delhi: Qaumi Council baraye Farogh-e Urdu Zaban, 2020), 36.

⁴⁵³ - Abdulaziz Sanghera, *Tasavvur-e Khuda Me Mumasilat*, *Mazahib-e Alam ki Roşni Me*, (Lahore: Nigarişat Publişers, 2016), 41.

⁴⁵⁴ - Khazan Singh, *TPAHS*, 147.

Sihler bu Granth'a/kitaba Hristiyanların İncil'e, Hinduların Gita'ya ve Müslümanların Kur'an'a saygısı gibi saygı duyarlar. Sihler bu kitabı Gurdvara'da özel bir odada saklarlar. İçeriye girmek isteyenlerin ve huzurunda oturanların bunun hemen öncesinde yıkanması, temiz elbise giymesi ve başını örtmesi zorunludur.⁴⁵⁵ Sihlerin çoğu, onu Guru Gobind Singh'den sonra Granth'ı Guru olarak kabul etmekte ve insan gurular silsilesinin bittiğine inanmaktadır. Onlara göre Guru Gobind Singh, Granth'ı Guru olarak ilan ederek insan guruları zincirini sona erdirmiştir.⁴⁵⁶ Normalde Guru Granth Sahib'in herhangi bir boyuttaki baskısı 1430 sayfadan oluşmaktadır. Sih tarihinden bu Granth/kitap hakkında bilinen şey, kitabın derlenmesinin beşinci Guru, Guru Arcan tarafından başlatılması ve Guru Gobind Singh tarafından tamamlanmasıdır.⁴⁵⁷ Guru Granth Sahib'in derlemesi ile ilgili genellikle beşinci Guru, Guru Arcan zamanında onun rehberliğinde Bhai Gurdas adında bir kişi tarafından derlendiği, ilk versiyonunun 1604 yılında tamamlandığı ve aynı yıl Sihlerin merkezi konumunda olan Amritsar'daki Darbar Sahib Gurdvarasında mevcut olduğu kabul edilir.⁴⁵⁸ Ancak Sihler arasında bu tarih konusunda da fikir birliği olmadığını belirten de vardır.⁴⁵⁹ Sihlere göre, Guru Arcan'dan önceki gurular, kendi zamanlarında Guru'nun sözlerini yazmışlardır. Sonra Hindu Bhaktaların ve Müslüman sufilerin bazı popüler sözleri eklenmiştir. Guru Granth Sahib toplamda 5894 söz içermekte olup sözleri kayıt altına alınan kişilerin isimleri şöyledir:

⁴⁵⁵ - Chhajju Singh, *TTGATT*, 208.

⁴⁵⁶ - Sihler arasında Namdhari ve Nirankari mezheplerine göre insan her çağda bir modele/ideal bir kişiye ihtiyaç duyar ve hiçbir kitap insan için model olamaz. Bu konum sadece kutsal bir kişiye aittir. Bunlar Guru Gobind Singh'den sonra bile insan gurularının devam edeceğine inanmaktadırlar. (İbadullah Gıyani, *Guru Granth Aor Urdu*, (Lahore: Markazi Urdu Baord, 1966). 10).

⁴⁵⁷ - Khushwant Singh, *AHTS*, 304; İbadullah Gıyani, *Guru Granth Aor Urdu*, (Lahore: Markazi Urdu Baord, 1966), 10; Amritsari, *GGSĀI*, 17.

⁴⁵⁸ - Dilgeer, *DSP*, 103.

⁴⁵⁹ - Amritsari, *GGSĀI*, 17-19.

- A- Sih Guruları: Guru Nanak, Guru Angad, Guru Amar Das, Guru Ram Das, Guru Arcan ve Gur Teg Bahadur olmak üzere altı Sih Guru'nun sözleri yer almaktadır. Guru Nanak'ın 976, Guru Angad'ın 61, Guru Amar Das'ın 907, Guru Ram Das'ın 679, Guru Arcan'ın 2216 ve Guru Teg Bahadur'ın 118 cümlesi bulunmaktadır.⁴⁶⁰
- B- Bhaktlar, Santlar ve Sufiler: Beni, Bhikhan, Dhanna, Caidev, Kabir, Namdev, Pipa, Ramanand, Ravidas, Farid, Sadhna, Sain, Parmanand, Surdas, Triloçan olmak üzere on beş kişinin,. Sundar, Balwnd ve Satta olmak üzere üç Sih şairin şiirleri de yer almaktadır.⁴⁶¹ Bu kişilerin ise toplamda 937 sözü Guru Granth Sahib'de geçmektedir.⁴⁶² Bunlardan Kabir, Ramanand, Ravidas, Surdas, Sain ve Bhikhan, Kuzey bölgesi Uttara Pradeş'ten, Caidev doğu bölgesi Bengal'den, Namdev, Triloçan ve Parmanand batı bölgesi Maharaştra'dan, Pipa ve Dhanna Racastan'dan gelmektedir. Bu arada, eserleri/sözleri Guru Granth Sahib'de yer alan kişilerin çoğu toplumun alt sınıflarındandır denebilir. Örneğin Kabir dokumacı, Namdeva patiska yazıcısı, Dhanna çiftçi, Sadna kasap Ravidas ayakkabıcı, Sain ise bir berberdi, bunula beraber Pipa kral ve Triloçan ise bir Brahmin idi.⁴⁶³
- C- Bhalhau, Bhika, Dasu, Ganga, Haribans, Calan, Calap, Kal, Kalasu, Kalasahar, Kiratu, Mathura, Nal, Rad, Sal olmak üzere on beş Hindu Bhat'ın Şairin şiirleri de yer almaktadır.

⁴⁶⁰ - Gopal Singh, *SGGS*, xviii-xix;

⁴⁶¹ - Ernest Trumpp, *The Adi Granth The Holy Scriptures of The Sikhs*, translated from the original gurmukhi, (London: 1877), cxix.

⁴⁶² - Gopal Singh, *SGGS*, xix;

⁴⁶³ - Gopal Singh, *SGGS*, xviii.

3.1.1. Guru Granth Sahib'in Derlenmesi

Yukarıda da belirtildiği gibi Sihlerin beşinci Gurusu olan Guru Arcan, Sih Guruların sözlerini toplayarak Granth/kitap şeklinde Sihlere büyük bir hediye vermiştir. Bu grantha Sihlerin kutsal kitabı denilmektedir. Sih dininin temel inançları buna dayanmaktadır. Araştırmacılar, Guru Nanak'tan Guru Arcan'a kadar zaman içerisinde Guru Nanak'ın sözlerinin olduğu gibi korunup korunmadığı, içinde değişiklik yapıp yapılmadığı ya da tahrif edilip edilmediği konularını önemle ele almaktadırlar. Sardar G. B. Singh isimli bir Sih yazarın, Guru Arcan zamanına kadar Guru Nanak'ın öğrettiği inançlarda bir değişiklik olduğunu ifade eden açıklaması da çok önem taşımaktadır. Çünkü G. B. Singh'e göre, Guru Nanak'ın ölümünden sonra Guru Arcan dönemi sırasında Guru Nanak'ın yaydığı inanç öğretilerinde değişiklik olmuştur. Bu değişiklik neticesinde Sihler Guru Nanak'ı Tanrı olarak görmeye başlamıştır.⁴⁶⁴ G. B. Singh'in yazdığına göre, Guru Nanak'ın vefat yılı 1538'den Guru Arcan'ın Guruluk makamına geçtiği 1581 yılına kadarki yaklaşık kırk sene içerisinde Guru Nanak'ın öğrettiği tek tanrı inancı değişerek birçok kişi tarafından tanrı olarak kabul edildiği görüşü ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni Guru'nun ölümünden sonra Sihlerin Guru'nun inancından ve öğretilerinden uzaklaşması da olabilir ama şurası ilginçtir ki bu değişimde kaynaklar, Guru Arcan'ın hem kendisi hem de arkadaşı olan Bhai Gurdas'ın da eli olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra sözleri Granth Sahib'in bir parçasını oluşturan Bhatt'ların* da bu inancın yayılmasında etkisi olduğu görülmektedir.⁴⁶⁵

⁴⁶⁴ - *Pencabi Sahit* Haziran 1945 ve *Pencabi Sahit* Mayıs 1946, (Patiala: Pujabi University), 65.

*Bhatt'lar, yöneticilerin, savaşçıların ve kutsal adamların ihtişamını öven, şiir yazan ve okuyan ozanlardır. Sih Panthiyle/diniyle ilişkilendirilen Bhatt'lar, Brahmin ailesine mensuptur. (Dilgeer, *DSP*, 39).

⁴⁶⁵ - Abul Aman Amritsari, *Guru Granth Sahib Aor İslam*, (Lahore: İdara Saqafat-e İslamia, 1960), 26.

Guru Arcan'ın Guru Granth Sahib'deki Guru Nanak Tanrı'nın tezahürüdür/şeklidir, “*Guru Nanaku Nanaku Hari soi*”⁴⁶⁶ ifadesi, Bhai Gurdas'ının ise Guru Nanak Dev'den başka Tanrı yoktur.” “*Sat Guru Nanak Dev he parmeşar sui*” Cümlesi,⁴⁶⁷ Bhattların/şairlerin Tanrı'nın kendisine Guru Nanak denir “*Cot rup har aap Guru Nanak kahayyo*.”⁴⁶⁸ ifadeleri bunu doğrulamaktadır. Halbuki Guru Nanak'ın öğretileri tamamen buna aykırıdır. Bir Sih entellektüeli, Guru Nanak'ın Guru Arcan'ın dönemine kadar Tanrı olarak kabul edildiği inanın gelenek haline geldiğini kabul etmekte ve Guru Nanak'ın da bu inanca şiddetle karşı olduğunu dile getirmektedir.⁴⁶⁹

Guru Granth Sahib'e baktığımızda Guru Nanak açık sözlerle kendisini insan olarak adlandırmıştır: Biz insanların tek nefesi var, ömrümüzün süresini bilmiyoruz, ölüm vaktinin ne zaman geleceğini bilmiyoruz. “*Ham admi han ek dami muhlati muhtu na cana*.”⁴⁷⁰

Başka bir Sih yazarı olan Bhai Vir Singh, Guru Arcan zamanına kadar birçok uyduruk şabadın/sözünün Guru Nanak adına popüler hale getirildiğini ve onun söylediği sözlerinde değişiklik yapıldığını (tahrif edildiğini) yazmaktadır.⁴⁷¹ Sardar G.B. Singh ise, bir adım daha ileri giderek bu değişikliğin Guru Nanak döneminde başladığını ifade etmektedir.⁴⁷² Başka bir Sih yazar, bu değişikliği daha açık bir şekilde anlatmaktadır.

⁴⁶⁶ - Bhaikhel, GGSD, Gond Mahla 5, pann 864.

⁴⁶⁷ - Bhai Gurdas, *Varan Bhai Gurdas* Var 38, pauri, 20.

⁴⁶⁸ - Bhaikhel, GGSD, panna 1408.

⁴⁶⁹ - Pencabi Sahit Haziran 1945, 55.

⁴⁷⁰ - Dhanasri Mahla 1, panna 660.

⁴⁷¹ - *Gurpartap Surac Granth Sampavat*, s 10.

⁴⁷² - *Paraçin Beran*, 9..

*- Kelime olarak merdiven anlamına gelen Pauri, Guru Granth Sahib'de bir kıta anlamına gelmektedir. 30'dan fazla pauri çeşidi vardır. Bir pauri'nin iki ila on ve hatta daha fazla satırı olabilir. Buna Pauri

Buna göre, Guru Nanak döneminde, Guru Nanak'ın sözlerini içeren ve şu an Guru Granth Sahib'in bir bölümü olan Capci toplam kırk pauri'den* oluşurken, Guru Angad tarafından iki pauri nesh edilmiştir.⁴⁷³ Elimizde olan Guru Granth Sahib nüshasında Capci bölümünde 38 pauri bulunmaktadır.

Bazı Sih yazarlar ise Guru Arcan'ın, Granth'ın derlenmesinde çok gayret gösterdiğini ve sözleri toplarken ve yazdırırken çok hassas davrandığını belirtmektedirler.⁴⁷⁴ Buna rağmen, yukarıdaki argumanlar Guruların sözlerinin gerçekliği konusunda şüphe yaratmaktadır.

Bhagat Baniler

Guru Granth Sahib, Sih Guruların yanı sıra, fikirleri ve inançları da birbirinden farklı olan, Sih Gurulardan çok önce gelen birçok Bhagat da dahil olmak üzere diğer insanların sözlerini de içermektedir. Örneğin biri Krişna'nın takipçisi, diğeri inkarcısıdır, biri Müslüman, diğeri Hindudur. Bunlar genellikle Bhagat Bani (Bhagatların şiirleri/sözleri) olarak anılmaktadır.

Bhagat Bani'nin içinde aslında Bhagatlar dışında başkaları tarafından söylenen bazı şabadlar*/sözler de bulunmaktadır. Örneğin Şer Singh'e göre, Guru Granth Sahib'in çeşitli nüshaları aynı zamanda Miran Bai isimli bir kişinin sözlerini de içermektedir.⁴⁷⁵

Yukarıda belirtildiği gibi Guru Arcan, Granth'ı derlemeden önce Guruların şabadlarının durumunun sağlam ve güvenilir olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü

denmesinin sebebi ise, Pauri'de bahsedilen sahne adım adım daha da ileriye gidiyormuş gibi görünmesidir. (Dilgeer, 186).

⁴⁷³ - Capci mütercim Surac Singh, 18.

⁴⁷⁴ - Gopal Singh, SGGS, xviii .

*- Kelime anlamına gelen Şabad Guru Granth Sahib bağlamında, (Gurbaani vahiydir, dolayısıyla Tanrı'nın Sözü'dür) tüm Sih ilahileri için kullanılan genel bir terimdir. (Dilgeer, DSP, 220).

⁴⁷⁵ - Amritsari, GGSĀI, 75;

Gurmat Darşan, 57,

Guru Nanak'ın sözlerinde birçok değişiklik yapıldığı ve bu değişiklikte Sih Guruların hatta akrabalarının da rol oynadığı Sih bilginleri tarafından kabul edilen bir gerçektir. Diğer yandan Guru'ların hem gerçek hem de kurgusal sözleri sıradan Sih kitleleri arasında eşit derecede yaygınlaşmıştı. Guruların sözleri gibi, Bhagatların sözlerinde de karışıklık olmuştur. Bazı Sihler, Bhagat Bani'de yer alan bazı cümlelerin aslında başkaları tarafından söylendiğini, bir bhagatın sözlerinin halk arasında başka bir bhagatın adıyla meşhur olduğu ileri sürmektedirler. Bhagatlara şöhret kazandırmak için, şabadlar uydurulduğu daha sonra takipçiler tarafından onların Bhagatlara ait olduğunun söylendiği de görülmektedir.⁴⁷⁶ Rivayetlerde de Guru Arcan'ın Bhagat Bani'lerde bazı uygun değişiklikler yaptığı da ifade edilmektedir.⁴⁷⁷

Bazı tarihçilere göre Guru Granth Sahib'in derlenmesinden sonra da içinde tahrif ve tebdil/değişiklik söz konusudur. Çünkü onlara göre bulunan Granth Sahib'in el yazma nüshaları birbirlerine uyum sağlamamaktadır. Bazı nüshalarında az ve bazılarında fazla sözler/şabadlar bulunmaktadır. Aynı şekilde bazı el yazmalarında şabadlar bir guruya ait gösterilirken diğer el yazmalarında aynı şabad başka bir guruya atfedilmektedir.⁴⁷⁸ Bir Sih'in bu konuyla ilgili "Belki de Guru Granth Sahib'i yazanların sözlerindeki sıraların değiştirilmesini hata olarak görmemişlerdir."⁴⁷⁹ Şeklindeki yorumu meseleyi daha da ciddi hale getirmektedir. Zira her dinin temeli onun kutsal kitaplarına dayanır. Bu kitapların bütünlüğü bozulursa temelleri sarsılır.

⁴⁷⁶ - Amritsari, *GGSĀĪ*, 29-76; *Paraçin Beran*, 9-466; *Satguruyan Kaççi Ho rahe Baani*, 68.

⁴⁷⁷ - Amritsari, *GGSĀĪ* 76; *Risala sant sipahi* Amritsar, Nisan 1952; *Tawarikh'e Guru Khalsa Çhapa patra*, 205.

⁴⁷⁸ - Amritsari, *GGSĀĪ*, 30.

⁴⁷⁹ - *Paraçin beran Harare*, s 100.

*- Bhai Mohan üçüncü Guru, Guru Amardas'ın oğludur. (Gopal Singh, *SGGS*, xviii). Bazı kaynaklarında bunun ismi Baba Mohan diye de geçmektedir.

3.1.2. Guru Granth Sahib'in Derlenme Süreci

Guru Arcan döneminde Guruların sözlerinin farklı insanlarda farklı şekillerde bulunduğu ve bir kısmının Bhai Mohan'ın* elinde olduğu söylenmektedir. Guru Arcan Granth'ı derleme kararı aldıktan sonra her yerden sözleri toplamaya başlamıştır. Guruların bazı sözlerinin Bhai Mohan'ın elinde olduğunu öğrenen Guru Arcan önce, birilerini göndererek ondan bunu istemiştir fakat Bhai Mohan'ın teslim etmeyi reddetmesi nedeniyle bu defa Guru Arcan, Mohan'ın yaşadığı Goindal adlı yere gidip Mohan'ı överek şiirler okumuştur. Mohan, Guru'nun övgü şiirlerinden çok memnun kalmış ve elindeki kitabı ona vermiştir. Guru Arcan'ın bu sözleri Guru Granth Sahib'te de yer almaktadır:

*“Ey Mohan, evin ve sarayın çok güzel, dilin çok tatlı ve davranışın da çok iyi. Ey Mohan, sen tüm dünyayı yaratan tek tanrı'ya inanırsın, gerisi senin için toz gibidir. Ey Mohan, ailenle, arkadaşlarınla, kardeşlerinle başarılı oldun ayrıca oğlunu, kardeşini ve diğer tüm akrabalarını da destekledin.”*⁴⁸⁰

Bazı Sihler, Guru Arcan'ın bu sözlerinin Mohan'ı övmek için değil, Tanrı'yı övmek için söylediğini fakat Mohan'ın bunu kendi üzerine aldığını ifade etmektedirler. Ama Guru'nun sözleri, onun anlamı ve bağlamı Sihlerin bu görüşleriyle çelişmektedir.

Guru Granth Sahib'in Hintçe versiyonunda, kurgusal bir hikayeye dayanarak Bhai Mohan için 'Mohan' kelimesini kullanmanın büyük bir hata olduğu söyleyerek özel bir not yazılmıştır. Buna göre Guru Arcan'ın, Bhai Mohan'ın küçük evine 'muhteşem bir saray' demesi mümkün değildir çünkü Bahai Mohan ne evlenmiş ne de onun ailesi vardı. Ayrıca Bhai Mohan'ın* kirtanı/övgüleri hiçbir zaman Dharamşala'da** söylenmemiş ve şimdi de söylenmemektedir.⁴⁸¹ Ancak Guru Granth Sahib'in İngilizce versiyonunda

⁴⁸⁰ - Bhaikhel, GGSD, Gauri mahla 5, panna 248.

⁴⁸¹ - Bhaikhel, GGSD, Gauri Mahla 5, panna 248 s 1307.

Gopal Singh aynı yerde ‘Mohan’ kelimesinin Guru Amar Das’ın büyük oğlu Bhai Mohan için kullanıldığını için belirtmektedir. Gopal Singh ayrıca, bazı kişiler bu cümlelerin Bhai Mohan’a değil, Tanrı’ya hitap ettiğini düşünmüşler. Fakat ikinci cümledeki “Ey Mohan, dilinin çok tatlı ve davranışın da çok iyidir.” *Mohan tere baçan anup çal nirali II* “Üçüncü cümledeki “Ey Mohan, sen tüm dünyayı yaratan tek tanrı’ya inanırsın, gerisi senin için toz gibidir.” *Mohan tun manahi eku ci avar sabh raali II* Dördüncü cümledeki “Ey Mohan, ailenle, arkadaşlarınla, kardeşlerinle başarılı oldun ayrıca oğlunu, kardeşini ve diğer tüm akrabalarını da destekledin” *Mohan tun sufalu falia sanu parvare II Mohan putra mit bhai kutumb sabhi taare II* bilgilerin muhatabının Baba Mohan olduğunu doğrulamaktadır diye yazmıştır.⁴⁸²

Sihlerin önemli bir eseri olan Şabdarth Guru Granth Sahib de bunu doğrulamaktadır. Buna göre, burada Guru Arcan’ın sözlerinin Tanrı’ya övgü olmadığı aksine Mohan’ın kendine özgü yaşamına gönderme yapıldığı ifade edilmektedir.⁴⁸³ Guru Arcan’ın, Mohan’dan aldığı kitabın cümlelerini Granth’a aktarırken yine çıkarmalar ve eklemeler yaptığı söylenmektedir. Örneğin Tavarikh Guru Khalsa eserinin yazarı, Bhai Mohan’ın kitabında Guru Granth Sahib’in bir alt bölümü olan Ramkali Anandu Mahla 3’te yalnızca 13 pauri bulunduğunu yazmıştır.⁴⁸⁴ Halbuki elimde bulunan Guru Granth Sahib nüshasında 40 pauri bulunmaktadır. Yani burada 27 paurinin eklenmesi açıkça

** - DharamşalaSihizm’de Dharamsala,başlangıçta Sih topluluklarının ibadet ve toplanma yerleri için kullanılan bir terimdi. Guru Nanak’ın öğretilerini yaymaya başladığı dönemde, takipçileri için kurduğu ibadet ve misafirhane işlevi gören yerlere Dharamsala denirdi. Zamanla bu yapılar, günümüzde Gurdvara olarak bilinen Sih tapınaklarının erken biçimleri haline geldi. Günümüzde Dharamsala terimi daha genel olarak, Hindistan ve diğer bölgelerde dini ya da manevi amaçlı kullanılan misafirhaneleri ifade etmek için de kullanılmaktadır. (Dilgeer, 72).

⁴⁸² - Gopal Singh, GGS, 237.

⁴⁸³ - Şabdarth Guru Granth Sahib, 248.

⁴⁸⁴ - Giani, TKG, 741.

görülmektedir. Benzer şekilde, Bhai Mohan'ın elindeki kitabında, Ramkali Mahla 1'de yalnızca 28 pauri olurken Guru Arcan buna 45 pauri ekleyerek toplam 73 pauri yazdırmıştır.⁴⁸⁵ Elimizdeki nüshanın bu bölümünde 73 pauri yazılıdır.

Bunun dışında kaynaklar Guru Arcan'ın, diğer Sih Gurularının sözlerini de toplamak amacıyla çeşitli bölgelere fermanlar gönderdiğini de söylemektedir. Giani Gian Singh'e göre, Guru'nun fermanını/emrini aldıktan sonra, Guru Nanak'ın sözlerini ezberleyen veya yazılı bir şekilde ellerinde saklayan Sihler onları getirip Guru'ya sunmuşlardır. Aynı konu hakkında Giyani Giyan Singh başka bir olaya değinir ve Bhakta Arora isimli bir kişinin Guru'nun emrini duyduktan sonra Guru'nun huzuruna, içinde Guru Arcan'dan önceki dört Gurunun sözlerini içeren bir kitap getirdiğini söylemektedir. Guru Arcan bu kitaptan da seçtiği bazı sözleri Granth Sahib'e yazdırmış ardından bu kitabı Bhakta Arora'ya iade etmiştir.⁴⁸⁶ Böylece Guru Arcan birçok söz biriktirmiştir. Bu bilgi, Guru Arcan'ın bu kitaptan da istediği sözleri aldıktan sonra, bunları Guru Granth'e dahil ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Burada belirtilmesi gereken bir husus daha vardır. Bazı Sihler, Bhakta Arora'nın getirdiği kitap hakkında burada bahsedilen bu bilginin doğru olmadığını, söz konusu kitabın Bhai Pendha adlı bir kişi tarafından hazırladığını belirterek, Bhai Pendha'nın Guru Arcan'dan sonra yaşadığı, Bhakta Arora'nın ise Guru Amardas'ın çağdaşı olduğunu söylemektedirler.⁴⁸⁷ Yukarıda Guru Arcan'ın Granth Sahib'in derlenmesine ilişkin kamuya duyurusu sebebiyle, farklı bölgelerden insanların, elinde bulunan yazılarıyla geldiği ve Guru'nun hizmetine sunduğu hatta bazı durumlarda Guru Arcan'ın bile bazı kişilerin yanına gittiği belirtilmiştir. Ayrıca Guru'nun uygun gördüğü sözleri Granth'e eklediğinden ve uygun görmediklerinin ayıkladığından bahsedilmiştir. Fakat hangi

⁴⁸⁵ - Giani, *TGK*, 741.

⁴⁸⁶ - Giani, *TGK*, 478.

⁴⁸⁷ - *Kaçh Hor Dharmik Lekh*, 15.

şabadların/sözlerin hangi kişiden elde edildiğine ve o sözlerin o kişiye nasıl ulaştığına ne Granth'ta ne de başka bir kitapta değinilmemiştir. Bazı Sih yazarların Guru Arcan'ın ferman gönderme konusundaki olumsuz tutumuna bakışı belki de bundan ortaya çıkmıştır. Yani bazı yazarlara göre Guru Arcan herhangi bir ferman göndermemiştir. Bunlar Guru Arcan'ın, önceki gurularının tüm sözlerini bildiğini, dolayısıyla onun bir ferman göndermesine gerek olmadığını savunmaktadırlar.⁴⁸⁸

3.1.3. Sih Kutsal Metinleri

Guru Granth Sahib Gurmukhi dilinde yazılmış, kafiye cümleleri içeren bir kitaptır.⁴⁸⁹ Guru Granth Sahib aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

- 1- Guru Granth Sahib'de ilk Mul Mantra'ya* yer verilmiştir. Bu Mul Mantra şöyledir:

*“Tanrı birdir, adı haktır, mutlak faildir, korkusuzdur, kimseye düşmanlığı yoktur, ezeli ve ebedidir, şekilsizdir, kendi kendine vardır”*⁴⁹⁰

- 2- Capci: Guru Nanak'ın sözlerinin yer aldığı giriş bölümüdür. Buna tüm Guru Bani'nin/sözlerinin özü denir. Bunun her sabah okunması tavsiye edilmektedir.
- 3- So Daru: Bu bölümün cümleleri akşam vakti okunur.
- 4- So Purkhu: Sihler bunun içindeki cümleleri de akşam okurlar. So Daru ve So Purkhu her ikisine 'Rahras' denilmektedir.
- 5- Sohila: Sihler buradaki cümleleri gece yatmadan önce okumaktadırlar. .

⁴⁸⁸ - KHDL, 46.

⁴⁸⁹ - İbadullah Gıani, *Guru Granth Aor Urdu*, (Lahore: Markazi Urdu Baord, 1966). 10.

*- Mul: kök, Mantra ise büyü anlam vermektedir; ancak Sihizm'de bu terim Guru Granth Sahib'in ilk kıtaları için kullanılmaktadır. (Dilgeer, DSP, 165).

⁴⁹⁰ - Bhupendar Singh Bhaikhel, *Guru Granth Sahib Darpan*, 45.

6- Raglar/kafiyeler: Granth'in ana kısmını oluşturan bölümüdür. Zikredildiği gibi Granth'in tamamı manzum ve kafiyeli cümleler içeren bir kitaptır. Bu bölüm kafiye anlamına gelen raglar olarak adlandırılmıştır. Guru Granth Sahib'te sözler/cümleler raglara göre yazılmıştır. Toplam rag sayısı otuzbir dir. Ragların isimleri şunlardır:

1. Siri Rag 2. Mach 3. Gauri 4. Asa 5. Gucri 6. Devghandhari 7. Bihagra
8. Vadhans 9. Sorath 10. Dhanasari 11. Caitisiri 12. Todi 13. Bairari 14. Tilang
15. Suhi 16. Bilaval 17. Gound 18. Ramkali 19. Natnarain 20. Mali Gaura 21. Maru
22. Tukhari 23. Kedara 24. Bhairau 25. Basant 26. Sarang 27. Malar 28. Kanara
29. Kalian 30. Prabhati 31. Caicavanti.⁴⁹¹

Guru Granth Sahib, ilahiler ve dualardan, felsefi ve etik söylemlerden oluşan bir koleksiyondur. Çoğunlukla Gurmukhi alfabesiyle, bazı bölümleri ise diğer dillerde yazılmıştır. Guru Granth Sahib Arapça, Farsça, Pencapça, Sanskritçe, Multani, Marathi ve Doğu, Batı ve Orta Hint dillerinde kelimeler içermektedir. Bu Granth'in/kitab'ın dünyadaki kutsal kitapların en zorlarından biri olduğu söylenmektedir. Çünkü farklı dinlerin çelişkili görüşlerini ve farklı görüşlere sahip insanların sözlerini ve inançlarını içermektedir.⁴⁹²

Daha önce de belirtildiği gibi, Guru Granth Sahib birkaç Sih Guru ve diğer dinlere mensup kişilerin sözlerini içermektedir. Ancak ilginçtir ki, son Guru ve Sihizm'de büyük bir değişim yaratan Guru Gobind Singh'in sözleri bu kitapta yer almamaktadır. Guru Gobind Singh'in kitap şeklinde şiir mecmuası bulunmaktadır. Ayrı bir önem verilmesi veya Sihler arasında bu kitabın Guru Granth Sahib'e dahil edilmesi konusunda genel bir görüş birliği oluşmaması nedeniyle, yine de Guru Granth Sahib'den ayrı tutulmuştur.

⁴⁹¹ - Trumpp, cxx,

⁴⁹² - Muhammad Yusuf, *Taqabul-e Adyan*, (Lahore: Baitul ulum, T.y), 110; G. N. Amjad, *İslam Aor Dünya ke Mazahib*, (382.

Bunun yerine, onun sözleri “Dasam Granth” olarak bilinmekte olup sözlerine, kutsal kitap statüsü verilmiştir. Ancak Sihler arasında Guru Gobind Singh’in sözlerinin Guru Granth Sahib’e dahil edilmesini talep eden bir hareketin bulunması da çok ilginçtir. Bu hareket, Guru Gobind Singh’in sözleri Guru Granth Sahib’e dahil edilene kadar Guru Granth Sahib’in eksik kalacağı ve canlı Guru olarak adlandırılmayı hak etmeyeceği görüşündedir. Sihler arasında, eserin Guru Gobind Singh tarafından mı yazıldığı, onun gözetiminde mi hazırlatıldığı yoksa Guru Gobind Singh’in ölümünden sonra takipçileri tarafından derlenip onun adına mı yayınlandığı konusu da tartışma konusudur. Bunun dışında Sih bilginleri de bu Granthta pek çok değişiklik olduğunu kabul etmişlerdir.⁴⁹³ Dasam Granth hakkında en olası açıklama, Granth’ın bazı bölümlerinin Guru Gobind Singh’in kendi sözlerinden oluşması, bazı bölümlerin ise sonradan eklenmiş olmasıdır. Bu kitap on altı bölümden oluşmaktadır; son bölümde Evrenzib’in zulümleri (Araştırmacılara göre bu bölüm, diğer bölümlerle birlikte Guru Gobind Singh’den sonra eklenen bir bölümdür), kadınların aldatılması, Tanrı’ya övgü, Kur’an-ı Kerim’in ve Purana’ların öğretileriyle anlaşmazlık, çeşitli silahların isimleri, Brahma ve Şiva’nın avatarları, İmam Mehdi’nin gelmesi gibi konular mevzu bahis edilmiştir.⁴⁹⁴

3.1.4. Guru Nanak’ın Sözleri (Banileri) ve Guru Granth Sahib

Sihizm’in kutsal kitabının tam ismi “Sri Guru Granth Sahib”tir. Guru Granth Sahib’e Guru Granth Sahib isminin nasıl verildiği konusunda Sih bilginleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Sardar Ganga Singh, baştaki ve sondaki “sri” ve “Sahib” kelimelerinin nezaket ve saygı anlamına geldiğini, Guru Granth Sahib’in ise Gurular tarafından Granth’in yaratıldığı anlamına geldiğini belirtmiştir.⁴⁹⁵ Bahadur Kahan Singh de Guru

⁴⁹³ - bkz. Amritsari, *GGSĀĪ*, 14-15.

⁴⁹⁴ - Daulat Rai, *SUGGS*, 265-67.

⁴⁹⁵ - *Risala Amrit Rahit number*, 1933.

Granth'ın anlamını 'Gurular tarafından derlenen Granth' olarak tanımlamıştır.⁴⁹⁶ Bazılarına göre Guruların sözlerinin toplandığı kitabın adıdır Guru Granth Sahib. Ancak bazı Sihler, Guru Granth Sahib'in Guru Granth olarak anılmasının sebebini, onun Guru olarak kabul edilmesi olduğunu ifade etmektedir. Yani Sihler arasında Guru olarak kabul edilmiş olan kitaba, Guru Granth olarak inanılmaktadır.⁴⁹⁷ Bazı Sihlere göre Guru Granth Sahib'in ismi de zaman zaman değişmiştir. Onlara göre beşinci Guru zamanında "Pauthi Sahib", dokuzuncu guru döneminde "Granth sahib" ve onuncu Guru döneminde "Guru Granth Sahib" olarak meşhur olmuştur.⁴⁹⁸

Bazı yazarlar Guru Nanak'ın yazdığı bazı eserlerden bahsetmektedir. Granth'ın derlenme sürecinde Guru Arcan'ın bu eserlere ulaşp ulaşmadığı sorusu gündem olmuştur. Bir Sih yazarı G. B. Singh, ikinci Guru, Guru Angad'ın bile Guru Nanak'ın sözlerini içeren kitaba ulaşamadığını yazmıştır. Singh, Guru Nanak'ın ayakkabıları ve türbanları bulunurken, daha değerli olan kendi yazdığı kitap hakkında neden hiçbir şey bilinmiyor sorusunu gündeme getirmiştir.⁴⁹⁹ Dolayısıyla Guru Arcan'ın elinde Guru Nanak'ın hazırladığı herhangi bir kitabın olmadığı aynı zamanda Arcan'ın araştırarak halkın elinde bulunan sözleri/şabadları toplayıp Granth'ı derlediği ve bunun için çok çalıştığı söylenebilir.

Bazı araştırmacılar, Sahib Singh'in, Guru Arcan'ın Guru Nanak'ın ve diğer Guruların yazdıkları tüm şabadlarını/sözlerini yazılı olarak aldığına dair iddiasının delilsiz olduğunu söylemiştir. "Bu yalnızca söyleyenin kişisel görüşüdür, tarihsel gerçeklere dayanmamaktadır" diye de ilave etmişlerdir. Ayrıca, Granth Sahib'te kaydedilen cümlelerin olduğu gibi Guru Arcan'a aktarıldığını da tam bir güvenle

⁴⁹⁶ - *Encyclopedia of Sikh literature*, 1245; *Gurpad Parkaş*, 68.

⁴⁹⁷ - *Gurpad Nirne*, c.2, 117.

⁴⁹⁸ - *Risala khalsa parliament gazette*, Nisan 1955.

⁴⁹⁹ - *Paraçin Beran*, 11-12.

söylemek zordur.⁵⁰⁰ Bazı Sihler Guru Arcan'ın, yukarıda zikredildiği gibi Bhai Mohan'dan ve diğer kişilerden Guru Nanak'a ait herhangi bir kitabın veya sözlerin alınmadığı görüşündedir. Fakat bu yaklaşım doğru değildir. Çünkü bunu doğru kabul ettiğimiz zaman Sih kutsal yazılarının bir parçası haline gelen ve Granth Sahib'de kaydedilen “Mohan tere unçe Mandar Mahal apaara”⁵⁰¹ şabad nereden gelmiş sorusu ortaya çıkmaktadır.

Sih bilginler genel olarak Guru Arcan'ın, Nanak'ın tüm sözlerini Guru Granth Sahib'de kaydettiği ve Guru Granth Sahib dışında Guru Nanak adına bulunan her türlü sözün sahte ve uydurma olduğu görüşünü dile getirmektedirler.⁵⁰² Ama tam tersine Sihler arasında Guru Nanak'ın tüm sözlerinin Guru Granth Sahib'te kaydedilmediğini kabul eden bilginler de bulunmaktadır. Bunlara göre Guru Nanak'ın bazı sözleri ya kayıp olmuştur ya da kayıt dışı kalmıştır. Bu konuda Bhai Vir Singh, Guru Nanak'ın söylediği Farsça şiir kaybolduğu için Guru Arcan'ın onu bulamadığını yazmıştır.⁵⁰³ Başka bir Sih tarihçisi Giyani Gyan Singh de, Guru Nanak'ın hemen hemen tüm sözlerinin Guru Granth Sahib'te kaydedilmesine rağmen gün gittikçe Granth Sahib'de kayıt olmayan Guru Nanak'a ait pek çok sözün ortaya çıktığını söylemektedir.⁵⁰⁴ Pandit Tara Singh Narottam bu bağlamda Guru Granth Sahib'in dışında ilk Guru'nun ve onuncu Guru'nun birçok sözünün bulunduğunu ve çoğu insanın bunu gerçek olarak kabul ettiğini de yazmaktadır.⁵⁰⁵ Bir Sih bilgine göre, Guru Nanak ziyaret ettiği her ülkedeki halkın dilinde söz söylemiştir.⁵⁰⁶ Bu anlamda da Nanak'ın tüm sözlerinin Granth Sahib'de

⁵⁰⁰ - Amritsari, *GGSĀI*, 39.

⁵⁰¹ - Bhaikhel, *GGSD*, panna, 248.

⁵⁰² - *Puratan canam sakhi*, 7 v 197.

⁵⁰³ - *Guru Nanak Çamatkar*, 52.

⁵⁰⁴ - Giyan Singh Giyani, *Tavarikh Guru Khalsa*, (Amritsar: Matbaa Vazir-e Hind Amritsar, 1896), 55.

⁵⁰⁵ - *Gurmat Nirne Sagar*, 592.

⁵⁰⁶ - *Gurmat philosophy*, 167,

kaydedilmediği açık olarak görülmektedir. Çünkü Sih kitaplarında Nanak'ın Arap ülkelerine gitmesi ve sene boyunca oralarda kalmasıyla ilgili hikayelere rağmen,⁵⁰⁷ Granth Sahib'de Nanak'ın söylediği Arapça sözlerden hiç bahsedilmemektedir.⁵⁰⁸

3.1.5. Guru Granth Sahib'in Nüshaları Hakkında Tartışmalar

Guru Gobind Singh Granth Sahib'i Guru olarak kabul ettikten sonra Sihler arasında, Granth'in hangi versiyonunun/nüshasının Guru olduğu tartışma konusu olmuştur. Başka bir deyişle Granth'ın hangi versiyonunun Guru Gobind Singh tarafından Guru olarak ilan edildiği konusunda da güçlü bir görüş ayrılığı bulunmaktadır. Çünkü Guru Granth Sahib'in birçok versiyonu bulunmaktadır. Bu nüshaların bazılarındaki sözlerde eksiklik görülürken bazı nüshalarda ise eklemeler söz konusudur. Ayrıca bu nüshaların sıralamalarında da farklılıklar bulunmaktadır. Bu yüzden bazı insanların 'Damdami' denilen nüshaya Guru Gobind Singh tarafından Guru olarak ilan edilen nüsha olarak inandığı görülmektedir.⁵⁰⁹

Sih tarihçilerine göre Guru Granth Sahib'in birkaç nüshası bulunmaktadır. Guru Gobind Singh'in Granth'ı Guru olarak ilan ettiğinde hangi nüshasını kastettiğine dair tam bir bilginin bulunmadığını söylemek mümkündür. Bir Sih yazarı Çaran Singh, Bannu isimli bir kişi tarafından hazırlanan Granth nüshasını da "Guru Granth Sahib" olarak tanımıştır. Mevcut Guru Granth Sahib genel olarak, Damdami Guru Granth Sahib olarak bilinir ancak Sih tarihi, mevcut Granth Sahib'ten daha önce Bannu tarafından hazırlanan nüshanın Sihler arasında yaygın olduğunu göstermektedir.⁵¹⁰ Bazıları Guru Gobind

⁵⁰⁷ - *Canamsakhi Bhai Bala*, 222,

⁵⁰⁸ - *Amritsari, GGSĀI*, 62.

⁵⁰⁹ - *Dasam Granth Nirne*, 3.

⁵¹⁰ - *Amritsari, GGSĀI*, 66.

Singh'in Damdami nüshasını değil Huzuri isimli nüshasını Guru olarak ilan ettiğini söylemiştir.⁵¹¹ Bazıları ise Granth'ın Kartarpur nüshasının Guru olduğu görüşündedirler.

Bütün bunlar, Guru Gobind Singh tarafından Guru ilan edilen Granth nüshasının, halk arasında bulunan diğer nüshalardan ayrılmadığını aynı zamanda bu nüshaya Sihler tarafından özel bir statü verilmediğini açıkça ortaya koymaktadır. Anlaşılan şudur ki, Guru Gobind Singh döneminde Sihlerin elinde Granth'ın farklı nüshaları bulunmaktaydı. Guru'nun duyurusundan sonra Sihler kendi ellerinde mevcut nüshalara Guru statüsünü vermişlerdir. Bir Sih yazarın, Guru Gobind Singh tarafından Guru ilan edilen Granth'ın Sihler tarafından diğer nüshalarından ayırmama tavrına olumlu bir bakış açısıyla yaklaştığı görülmektedir. Buna göre, insanlar Granth'ın yalnızca bir nüshasını Guru olarak kabul etmesin diye bu yol izlenmiştir.⁵¹² Belki de bu düşünceyle Dr. Çaran Singh, Bhai Bannu'nun hazırladığı Granth'ı de Guru olarak kabul etmiştir.⁵¹³ Fakat Sih bilginlerinin bazıları bu nüshanın Guru Arcan tarafından reddedildiğini de belirtmektedir.⁵¹⁴

⁵¹¹ - Giani, *TGK*, 951; *Virag Mala Khandan*, 30; *Dasam Granth Nirne*, 2; *Risala Khalsa parliament gazette*, Ağust 1955; *Gurpad Nirne*, 34,

⁵¹² - *Gurpad Nirne*, 98.

⁵¹³ - *Bani Beora*, 3,4.

⁵¹⁴ - *Akhbar khalsa samaçar*, Amritsar c. 39, no. 39.

*- Hindistan'da yaşayan kadim insanlar Asıl yerliler anlamına gelen "mul nivasi" ve antik yerleşimciler manasında "adibasi" olarak bilinmektedir. Bazı tarihçiler Dravidianların Hint alt kıtasının kadim sakinleri olduğunu söylerken bazıları ise Aryanların gelişinden önce bu bölgede Kol, Dravid ve Mongol olmak üzere üç kavmin yaşadığını ifade etmektedir. Bazı araştırmacılara göre, geçmişte Hindistan nüfusunun bir bölümüne kabile yapısı diye olduğu ifade edilirken, 1947'den sonra, bunlara scheduled kabileler veya yaygın olarak adibasi şeklinde adlandırılmıştır. (Abdulbari, *Adibasi Tahzib O Saqafat: Ek Taaruf*, (Yeni Delhi: Markazi Maktaba İslami Publishers, 2017), 14-21.

Sih yazarlarının bu yaklaşımı çok gariptir. Çünkü bu yaklaşım, eklemeler ve çıkartmalar, saklamalar ve tahrif söz konusu olmasına rağmen Granth olarak ortaya atılan her nüshayı Granth olarak kabul etmektedir. Bu görüş muteber olan, örnek teşkil eden, güvenilir ve özgün bir nüshanın önemini düşürmektedir. Granth gibi önemli bir kitabın güvenilirliğini zayıflatır ve Granth’de yer alan sözlerin aslında Gurulara veya başka birilerine ait olduğu şüphesini de güçlendirmektedir. Bütün bunlara rağmen Sihler tarafından, Granth’ın bulunan tüm nüshaları Guru Gobind Singh’in ilan ettiği gibi Guru rütbesinde olduğuna inanılmaktadır.

3.2. Temel İnanç Esasları

Sihizm’in temel inançlarından bahsetmeden önce, Hindu bir ailede doğup büyümesine rağmen Guru Nanak’ın Hinduizm’in ve Hindu toplumunun hangi inanç uygulamalarına itiraz ettiğine biraz ışık tutmak yerinde olacaktır. Ayrıca geçmişte iletişim kurduğu hangi hareketlerin onun düşüncelerini beslediğine de tarihsel süreç içerisinde bakmak faydalı olacaktır. Hindistan tarihine baktığımızda Guru Nanak hareketinin genel olarak Müslümanların Hindistan’a girişine, özel olarak Müslüman yönetiminin başlangıcına kadar uzandığını görmekteyiz. Müslümanlar gelmeden yaklaşık üç milenyun önce (üç bin yıl önce) Hindistan’a Ariler gelmiştir. Arilerin yerlilerle* çatışmaları sonucunda toplumda katmanlar oluşmuştur. Bu katmanlara dini bir statü verilince kast sistemi ortaya çıkmıştır. Kast sisteminin uyguladığı kurallar neticesinde bazı insanlar; özellikle yerliler, eşitsizliğe ve kötü muamelelere maruz kalmıştır. Sonra Müslümanların gelişi ve İslam’ın adalet ölçüsüne dayanan, kast sistemini reddeden, insanlar arasında eşitlik, takvadan başka üstünlük tanımayan öğretileri, Müslümanların alt sınıf sayılan kişilerle güzel ilişkileri ve Müslümanların yaşam tarzları, yüzyıllardır baskı altında yaşayan ve çeşitli eziyetlerle karşı karşıya kalan halkı cezbetmeye başlamıştır. Tarihçiler, Müslüman yöneticilerin genellikle İslam’ın tebliğini siyasi faaliyetlerinin gündeminde tutmadıklarını ifade edip bunun aksi olduğu takdirde

Müslüman nüfusu açısından Hindistan'ın durumunun bugünkünden çok daha farklı olacağı görüşündedirler.⁵¹⁵ İslam'ın tebliğini siyasi faaliyetlerinin gündeminde olmamasına rağmen İslam, halkın ilgi odağı haline gelmeye başlamıştır. Eşitsizlik ve türlü aşırılıklarla yaşamaktan bunalan insanlar İslam'ı seçip bu dine bağlanırken, bir kısmı özellikle toplumda kendilerine yüksek bir konum/sınıf edinmiş olanlar Hinduizm ile İslam'ı uzlaştırmaya çalışmıştır. Bununla beraber bu kişilerin gözetiminde Hinduizm'i reforme ederek halkın İslam'a girmesini engellemeyi amaçlayan hareketler de ortaya çıkmıştır. Bu kısmın Brahminler olduğunu ve hareketin Brahminler hareketi olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zincirin bir halkası daha önce zikrettiğimiz meşhur Bhakti hareketidir. Araştırmacılara göre Hindistan'da İslam'ın yayılmasına en büyük zararı veren Bhakti hareketidir. Aynı zamanda bu hareket Hindistan'da ortaya çıkan Brahmin hareketlerinin (Brahminlerin reform hareketlerinin) bir parçası olarak da değerlendirilmektedir. Bu hareket ve buna bağlı Hindu yogiler (Hindu santlar/azizler) düşünürler ve filozoflar İslami öğretilerin çarpıtılmasında, İslam medeniyetinin bireyselliğinin ve kimliğinin karalanmasında, İslam'ın yayılmasının engellenmesinde ve alt kast sayılan Şudraların köleliğinin devam etmesinde önemli rol oynamıştır.⁵¹⁶ Nanak hareketi ise, Hindistan'da çıkan bu hareket zincirinin son halkası olarak değerlendirilmektedir. Bazı araştırmacılar Nanak hareketini, Hindistan'da İslam ile Hinduizm arasında uzlaşma arayışlarının bir sonucu olarak da görmektedir.⁵¹⁷

⁵¹⁵ - Tara Chand, *İslam Ka Hindustani Tahzib Par Asar*, İngilizce'den Urduca'ya çeviren: Raham Ali Haşami, (Delhi: Azad Kitab Ghar, 1966), 200; Muhammad Ekrem, *Rud-e Kevser*, (Lahore: İdara Sakafat-e İslamia, 2005), 20.

⁵¹⁶- Masud Alam Falahi, *Hindustan Me Zaat Paat Aor Musalman*, (Yeni Delhi: Al Qazi Publishers, 2007), 190-91.

⁵¹⁷ - Abdurrahman küçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan, *Dinler Tarihi*, (Ankara: Berikan yayınevi 2017, 9. Baskı) 190,

Nanak Hareketi'nin ortaya çıkışı, Hindistan'daki İslam ve Hinduizm arasındaki dini ve kültürel etkileşimlerle ilişkilendirilebilir. Hindistan, tarih boyunca farklı dinlerin bir arada yaşadığı bir bölge olmuştur. 15. ve 16. yüzyıllarda, özellikle Babürler döneminde, Hinduizm ve İslam arasındaki etkileşim daha da artmıştı. Bu dönemde bazı düşünürler ve mistik liderler, iki dinin ortak yönlerini vurgulayarak bir uzlaşma sağlamaya çalıştılar. Guru Nanak da bu ortamda doğmuş ve öğretilerinde dinler arasında barışı savunmuştur. Bazı araştırmacılar, Nanak Hareketi'nin bu bağlamda bir uzlaşma çabası olarak değerlendirilebileceğini düşünmektedir. Yani bu hareket, İslam'ın tek tanrıcılığı ve sosyal adalet vurgusuyla Hinduizm'in mistik ve manevi yönlerini birleştiren bir öğreti olarak görülmektedir.

Guru Nanak'ın hareketinin ana noktaları arasında tek Tanrı'ya tapınma, kast sisteminin kaldırılması, dini ziyaretlerin (tirth yatraların) ve namaz gibi zahiri amellerin boşunluğu, ilahi zikir yani Sihizm'in teriminde Naam simran'ın kurtuluş için yeterli olduğu ve insanlar arasında eşitlik gibi unsurlar yer almaktadır. Sihizm'in temel inançları olarak da bunlar kabul edilmektedir.⁵¹⁸

Sih kimdir ve inançları nelerdir sorusu sorulduğunda bunun cevabı Sih yazarlarının eserlerinde bulunabilir. Sih yazarlarına göre Sih, Pencapça bir kelimedir ve öğrenci ve öğrenen (din, felsefe ve yaşam tarzı) anlamına gelmektedir. Tek Tanrı'ya, on Guru'ya, Guru Granth Sahib'e ve öğretilerine tam bir inançla bağlı olan Guru Nanak tarafından kurulan Sih dininin takipçisine Sih denilmektedir. Bir Sih, on Gurunun hepsinin aynı manevi ışığa sahip olduğuna inanır aynı zamanda onlar on bedeninin içindeki bir ışıktır diye de kabul ederler.⁵¹⁹ Sihizm'de guru, ruhani öğretmen anlamına gelir ve en yüksek bilgelik kaynağı olarak kabul edilir. Sihizm'de on insan guru vardır ve Sihler, her birinin ilahi

⁵¹⁸ - Khuswant Singh, *Sikhism*, (New York: Macmillan publishing company 1913-1936), 315.

⁵¹⁹ - Dilgeer, *DSP*, 226.

bilgeliği ve aynı ilahi ışığı taşıdığını düşünürler. Yani, farklı kişiler olsalar da aynı ruhani kaynaktan gelen bilgeliği yaydıklarına inanılmaktadır. Sihizm'e göre on farklı guru fiziksel olarak ayrı bireylerdir, ancak hepsi aynı ilahi gücün ve öğretinin taşıyıcısıdır. Yani, onların içindeki manevi ışık tektir ve bu ışık, Guru Nanak'tan (ilk guru) Guru Gobind Singh'e (onuncu guru) kadar aktarılmıştır. Bu anlayış, son guru olan Guru Granth Sahib ile devam etmektedir. Guru Gobind Singh, onuncu guru olarak kendisinden sonra başka bir insan guru olmayacağını ve bu ilahi ışığın artık kutsal kitapta yaşadığını belirtmiştir. Bu yüzden de Sihler, Guru Granth Sahib'i bugün yaşayan guru olarak kabul ederler.

Bir Sih genellikle beş “K” yani; kes (saç sakal bırakma), kangha (tarak taşıma), kara (bilezik takma), kırpan (hançer taşıma), kaçcha (iç giyim) kurallarına uyan kimse olarak kabul edilir ve bunlar olmadan hiç kimse tam bir Sih olamaz. Ama Guru Granth Sahib'de verilen Sih tanımı bundan farklıdır. Guru Granth Sahib'e göre: “Gerçek Guru'nun sihi/müridi olan kişi, her gün şafak vakti uyanmalı ve her şeyden önce yaratıcısını ve efendisini hatırlamalı, sonra her gün bedeni temizlemek amacıyla banyo yapmalı, Amritsar'ın havuzunda yıkanmalı ve Guru'nun emri üzerine Tanrı'yı anmakla meşgul olmalıdır. Bu şekilde tüm günahlarını affettirmelidir. Sonra gün ağardığında Gurbani okumalı ve her vakit Tanrı'yı anmalıdır.”⁵²⁰

Bu sembolleri taşıyan kişi, Sih disiplinine bağlı bir birey olarak kabul edilir. Ancak, Guru Granth Sahib'de Sih'in tanımı yalnızca dış sembollerle sınırlı değildir. Kutsal kitapta, gerçek bir Sih'in Tanrı'ya bağlılık, doğruluk, dürüstlük, alçakgönüllülük ve başkalarına hizmet etme gibi manevi ve etik değerlere sahip olmasıyla birlikte yukarıda zikredilen eylemlerin yapılması da gerekir. Bir de beş K gibi zahiri sembollerin mucidi son guru olduğu için, beş K'daki eylemlerin Guru Granth Sahib'de geçmemesi normaldir. Dolayısıyla beş K'yı taşıyan bir kişi, dışsal olarak bir Sih gibi görünebilir ama

⁵²⁰ - Bhaikhel, GGSD, Gauri mahla 4, panna 305-6.

Guru Granth Sahib’e göre, gerçek bir Sih olmak için kişinin ruhani ve ahlaki değerlere de sahip olması gerekir. Sadece sembolleri taşımak, birini tam anlamıyla Sih yapmaz.

3.2.1. Tanrı Anlayışı

Guru Nanak, Tanrı’ya dair anlayışını tanımlamak için bazı terimler kullanır: bunların en önemlileri Ek Onkar (tek gerçeklik), Akal (ezeli ve ebedi) ve Nirankardır (şekli olmayan). Sihizm, Tanrı anlayışı bakımından diğer Hint dinlerinden önemli ölçüde ayrılır. Yegane Mutlak Gerçeklik olarak anlaşılan “Ek Onkar”, Sihizm’de Tanrı’nın birliği ve tekliği inancını belirtir. Hinduizm’de Tanrı’nın çeşitli avatarları ve formları bulunurken (Vişnu, Śiva, Kālī gibi), Sihizm’de Tanrı’nın herhangi bir fiziksel formu veya insan suretine bürünmesi kabul edilmez. Hinduizm’de rahipler (Brahminler) aracılığıyla ibadet yapılırken, Sihizm’de her birey Tanrı ile doğrudan iletişim kurabilir. Bu farklılıklar Sihizm’i, Hinduizm ve diğer Hint dinlerinden belirgin şekilde ayıran unsurlardır. Bu inanca göre Tanrı tüm insanların Tanrısıdır, insanlarla birliktedir, her zaman, her yerde bulunur, formsuz ve şekilsizdir.⁵²¹ Sihizm’de Tanrı için kullanılan kelimeler arasında Naam, Vaheguru, Satnaam, Nirvair, kartar, Hari ve Ram yer almaktadır. Sihizm’de tek tanrı inancı vardır ama bütünüyle İslam’daki tek tanrı inancı gibi olmayıp Sihizm’in mistik panteistik bir tek tanrıcılığına sahip olduğunu söylemek mümkündür.⁵²²

Nanak’a göre Tanrı birdir. Her şeye gücü yetendir. Korkusuzdur. Kimseye düşmanlığı yoktur. O ezeli ve ebedidir. O biçimsizdir ve kendi kendine vardır.” Gopal Singh, Guru Granth Sahib’in İngilizce versiyonunun mukaddimesinde Sihizm’in Tanrı’ya olan inancını şu şekilde açıklamaktadır: Tanrı sonsuzdur, yaratıcıdır ve her şeyi kaplayandır, kin ve nefretten uzaktır, herhangi bir mezhebin değil herkesin Tanrısıdır,

⁵²¹ - Eroğlu, *KADT*, 189.

⁵²² - *G. Granth sahib, Suhi Mahalla 1, Ghar 7, s 730*

adil, merhametli ve cömert olan Tanrı, insanları günahlarından dolayı cezalandırmak için değil, büyük bir amaç yani kendisine ibadet etmek için yaratmıştır.⁵²³

Tanrı'nın sıfatıyla/nitelikleriyle ilgili olarak Guru Nanak'ın söylediği bazı sözleri bulunmaktadır:

*“Tanrı bu evrendeki her şeyin yaratıcısıdır. Evrenin yaratılışında Onun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Tanrı beş duyuyla/hisle algılanamaz.”*⁵²⁴

Guru Nanak, öğretilerinde benliğin arınması için bencillikten, açgözlülükten, dünyaya bağlılıktan, öfkeden uzak durulması gerektiğini ve bunlar varken insan zihninin arınamaz olduğunu ifade etmiştir.⁵²⁵

Sihlerin yaşamın amacına ilişkin inancı Hindularla neredeyse aynıdır; yani insan ruhunun Brahma'nın ruhuyla birleşerek yeniden doğuş döngüsünden kurtulmak anlamına gelen Mokşa'ya ulaşmaktır. Ancak Hinduizm'de insan, kendi kaderinin mimarı olurken,⁵²⁶ Nanak bu anlayışta bir değişiklik yaparak, kulluk etmeden ve Tanrı'ya ibadet etmeden doğum-ölüm girdabından kurtuluşun mümkün olmadığını, ayrıca Tanrı'nın iradesi varsa, onun bu döngüden istediği ruhu kurtarabileceğini söylemiştir. Bazı kişiler, Nanak'ın İslam'dan etkilendiğini ve reenkarnasyon yoluyla Mokşa kazanmanın argümanlarını sunmakta zorlandığında Mokşa'yı elde etme tasavvurunu biraz değiştirdiğini söylemektedirler.⁵²⁷

Hinduizm'deki reenkarnasyon inancı ile Sihizm'in kurucusu Guru Nanak'ın reenkarnasyon anlayışı arasında önemli farklar vardır.

⁵²³ - Gopal Singh, *SGGS*, 9.

⁵²⁴ - Bhaikhel, *GGSD*, Ramkali mahla 4, panna 1570.

⁵²⁵ - Yusuf Khan, *TA*, 107-110; Falahi Madani, *MATM*, 339-346

⁵²⁶ - Küçük, Tümer, Alparslan, *DT*, 155.

⁵²⁷ - Abul Aman Amritsari, *Guru Granth Sahib Aor İslam*, (Lahore: İdara Saqafat-e İslamia, 1960), 17-19.

1. Hinduizm'de Reenkarnasyon:

Samsara Döngüsü: Ruh, ölümden sonra karmasına bağlı olarak yeni bir bedende yeniden doğar. Bu döngü, ruhun, nihai özgürlüğü (mokşa) elde etmesine kadar devam eder.

Karma Yasası: İyi ve kötü eylemler, bir sonraki hayatı belirler. Daha iyi bir hayat için dharma'ya (doğru yaşam) uygun hareket etmek gerekir.

Kurtuluş (Mokşa): Reenkarnasyon döngüsünden çıkmak ve Brahman ile birleşmek nihai hedeftir.

Kast Sistemi Etkisi: Yeniden doğuş, kişinin kastını ve toplumsal statüsünü etkileyebilir.

2. Guru Nanak ve Sihizm'de Reenkarnasyon:

Sihizm'de de reenkarnasyon kabul edilir, ancak Hinduizm'den farklı bir perspektif sunar. Tanrı'nın Merhameti Önemlidir: Guru Nanak'a göre, karma önemlidir ama nihai kurtuluş (mukti), sadece iyi eylemlerle değil, Tanrı'ya olan sevgi ve bağlılıkla mümkündür.

Kurtuluş (Mukti) Anlayışı: Mokşa yerine Tanrı ile birleşme (Sach Khand'e ulaşma) vurgulanır. Yani ruh, yeniden doğmaktan kurtulup Tanrı'ya ulaşabilir.

Kast Sistemi Reddedilir: Sihizm'de herkes eşittir, kast sistemine göre yeniden doğuş anlayışı yoktur.

Dünyevi Yaşamın Önemi: Hinduizm'de ruhani kurtuluş için dünyevi yaşamdan uzak durmak teşvik edilirken, Guru Nanak, çalışarak, paylaşarak ve Tanrı'yı anarak yaşamının kurtuluşa götürdüğünü öğretmiştir. Kısacası, Hinduizm, karma odaklı bir reenkarnasyon anlayışına sahipken, Guru Nanak'ın öğretileri Tanrı'nın merhametini ve sevgiyle kurtuluşu ön plana çıkarır. Sihizm'de reenkarnasyon bir döngü olarak görülse de, kast sistemi ve katı karma anlayışı reddedilir.

Sihizm aynı zamanda ruhun bir kişiden diğerine geçişine de inanmaktadır. Guru Granth Sahib diyor ki: *“Ey Tanrım, sen kalemsin, sen yazısın, sen mürekkepsin ve sen masasın. Bu evrende tek olan Tanrı’dır, başkası yoktur. Balık sensin, ağ sensin, avcı da sensin. Bu evrende tek kişi sensin ey Tanrım, senden başkası yoktur.”*⁵²⁸

Bu cümlelerden, yaratıcı ya da Tanrı’nın evrendeki her şeyin içinde yer aldığı, evrende var olan her şeyin Tanrı’nın varlığı ve onun ışığı olduğu açıkça görülmektedir.

Sihizm, Bhagavad Gita’nın “herhangi bir dini takip etmek, Tanrı’nın rızasını elde etmek için yeterlidir”⁵²⁹ görüşüne katılmaktadır. Guru Nanak takipçilerine hitaben şöyle der:

*“Hinduların altı düşünce okulu vardır. Her okulun kendi kurucusu ve sayısız takipçileri vardır. Bu medreselerin her ne kadar adetleri ve tezahürleri farklı olsa da hepsi aynı çeşmeden sulanmaktadır. Dolayısıyla hangi okul evrenin yaratıcısının büyüklüğüne ve gücüne inanıyorsa ona inanın. Görmüyor musun, bu dünyada tek bir güneş doğuyor, fakat dünyanın farklı bölgelerinde iklim farklıdır, mevsimleri de farklıdır. Ey Nanak, ibadet biçimleri farklı ve yaratıkları farklı olsa da Tanrı aynıdır fakat görünümüler çeşitlidir.”*⁵³⁰

Onuncu Guru Gobind Singh’e göre Hinduların tapınakları, ibadetleri ve Müslümanların camileri ve namazları arasında hiçbir fark yoktur.⁵³¹ Guru Gobind Singh, dinler arasında bir ayrım yapılmaması gerektiğini, tüm ibadet yerlerinin ve ibadet biçimlerinin eşit derecede saygıya layık olduğunu vurgulamaktadır. Burada, Hindu ve Müslüman ibadetlerini özellikle karşılaştırarak, aslında tüm dinlerin aynı ilahi kaynaktan

⁵²⁸ - Bhaikhel, GGSD, Ramkali mahla 4, panna 1560.

⁵²⁹ - Bhagvad Gita, (Gorakhpur: Gita Press, 2002), 50

⁵³⁰ - Giani, TKG, 129.

⁵³¹ -Jodh Singh, Sri Dsasam Granth Sahib Text And Translation, (Patiala: Sikh Heritage Publications, , 2006), 200.

geldiğini ve insanların farklı yollarla Tanrı'ya ulaşabileceğini ifade etmektedir. Bu anlayış, Sihizm'in temel ilkelerinden biri olan herkesin eşitliği ve tüm dinlere saygı prensipleri ile uyumludur. Guru Gobind Singh, din adına ayrımcılığa ve hoşgörüsüzlüğe karşı durarak, insanları ortak insani değerler etrafında birleştirmeyi amaçlamıştır. Sihizm'de dışa dönük eylemlerin önemszenmemesi nedeniyle Guru Gobind Singh, Hindu ve Müslüman ibadetleri arasında bir fark olmadığını da söylemiş olabilir.

Guru Nanak'tan dördüncü Guru Ramdas'a kadar Sihizm, İslam'ın risalet doktrini ile uyum içerisinde olmuştur. Ancak beşinci Guru, Guru Arcan, Guru'nun topuzunu devraldıktan yani Guruluk makamına geçtikten sonra önceki, Guruların tanrısallığını ilan etmiş ve risalet yerine avatar doktrinini yaygınlaştırmıştır. Günümüzde Sihler Hinduizm'e benzer şekilde reankarnasyona inanmaktadır, ancak Sihler için Tanrı'nın, Hinduizm'de Tanrının avatari olan, Rama ve Krişna yerine Guru Nanak, Guru Angad, Guru Amardas, Guru Ramdas, Guru Arcan, Guru Hargobind, Guru Har Rai, Guru Har Kişan, Guru Teg Bahadur ve Guru Gobind Singh şeklinde kötülükleri ortadan kaldırmaya ve adaleti tesis etmek için dünyaya geldiğine inanmaktadır. Ancak Guru Gobind Singh son Guru mudur ya da guruluk devam edecek midir? Bu konuda Sihler iki gruba ayrılmıştır. Sihlerin çoğuna göre bu insan gurular serisi Guru Gobind Singh'de sona ermiştir ve artık sadece Guru Granth Sahib rehberlik edecektir. Başka bir mezhep ise her devirde gerekli şariat kanunlarını açıklayan ve Guru Granth Sahib'i yorumlayan kendi Gurusunu seçmektedir.⁵³² Bazı Sihlerin, Sihizm'de avatar inanişının olmadığı görüşünde olduğunu söylemek mümkündür.⁵³³

Sih dininde özellikle inananların uyması gereken iki görev üzerinde durulmaktadır; Birincisi Tanrı'nın emirlerine uymaktır. Bir diğeri ise her türlü sıkıntı

⁵³² - Gopal Singh, *Sri Guru Granth Sahib*, English version, (New Delhi: Allied Publishurs, 1960), 9

⁵³³ - Bhai Kahan Singh Nabha, *Sikhs We Are Not Hindus*, (Amritsar: Singh Brothers, T.y), 30.

anında Tanrı'nın iradesini kabul etmek ve bunu Tanrı'nın takdiri olarak kabul etmek ve bunlara sabır ve tevekkülle katlanmaktır.⁵³⁴

Nanak her ne kadar İslam'dan etkilenmiş olsa da öğretilerinde Hindular gibi reankarnasyon inancı da bulunmaktadır. İnanişâ göre insan tekrar tekrar doğar ve ölür ve maya egosu eylemlerinde kaldığı sürece bu döngü kesintisiz olarak devam eder. Doğum ve ölüm girdabı acıya neden olur. Arzuların üstesinden gelinerek acı giderilir ama bu yol dünyadan vazgeçmek değil, heves ve şehvetten vazgeçmektir. Hayatını şehvetten vazgeçerek sürdüren kişiye civan mukti* denir. Nanak, Tanrı'yı gördüğünü ve Tanrı'nın kendisine insanları (dinine) davet etmesini emrettiğini iddia etmiştir.⁵³⁵ Bu konu yukarıda da ele alınmıştır.

Sihizm Tanrı'nın suretini yapmayı yasaklamaktadır. Aynı şekilde güneşe, nehirlerle ve ağaçlara tapınmayı da caiz görmemektedir. Sihizm'de guruluk makamı çok yüksektir. Onlara göre gurular, Tanrı'dan sonra ikinci sıradadır. Dolayısıyla onların gözünde hakikate rehberlik eden gurudur. Sihler, Guruları tarafından yazılan şiirleri okuyarak Tanrı'ya ibadet ederler. Sihler, Tanrı isimlerini (Naam) büyük önemle zikir ederler. Bu zikrin kişiyi günahlardan arındırdığına inanmaktadırlar. Sihizm'de Tanrı'nın insan şeklinde zuhur etmesi anlamına gelen Hulül inancı da bulunmaktadır.⁵³⁶ Hinduizm'de buna avatara denilmektedir. Fakat Sihizm'deki bu inanç Hinduizm'den farklıdır. Hinduizm'de Tanrı zamanın gereğine göre çeşitli şekillerde tezahür eder ve bu iş sonsuza kadar bu şekilde devam edecektir.⁵³⁷ Fakat Sihizm'de Tanrı insan şeklinde

⁵³⁴ - Gani Kartar singh Koyal, *Baba Guru Nanak Dev Ji Aor Unki Mukaddas Talimaat*, (Srinagar: Sardar Dalip Singh, 1972), 31.

⁵³⁵ - Nabha, *SWNH*, 41.

⁵³⁶ - Harjindar Singh Dilgeer, *Dictionary of Sikh Philosophy*, (Waremmme: Sikh University Press, 2005), 104.

⁵³⁷ - Abdurrahman küçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan, *DT*, 154.

tezahür etmez ama Tanrı'nın ruhu birinci guruya hulül etmiş ve on guruya kadar devam etmiştir. Sihizm'e göre bu silsile onuncu gurudan sonra devam etmeyecektir. Sihler her gurunun ruhunun bir sonraki guruya aktarıldığına inanırlar.⁵³⁸

Sihizm'de Tanrı'ya “Vaheguru” denir. Bu "Harika Öğretmen" veya "Harika Rab" anlamına gelmektedir. Sihler, biçimsiz, ebedi ve insan anlayışının ötesinde olan tek bir Tanrı'ya inanırlar. Bu Tanrı hem aşkın hem de içkindir, yani Tanrı evrenin ötesinde var olsa da, her şeyde ve her varlıkta da mevcuttur. Sihizm, Tanrı'nın evrenin ve tüm canlıların yaratıcısı olduğunu ve Tanrı'nın her yerde mevcut, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten olduğunu öğretir. Merkezi öğretisi, Tanrı'nın şefkatli, adil ve merhametli olduğudur. Sihler, Tanrı'nın insan kavramlarıyla sınırlanamayacağına ve herhangi bir fiziksel form veya görüntünün ötesinde olduğuna inanırlar. Sihizm'in temel kutsal kitabı olan “Guru Granth Sahib”, Tanrı'ya bağlılığı ve dürüst, mütevazı ve özverili bir hayat yaşamayı vurgular. Tek Tanrı inancı Sihizm için temeldir ve son Guru'nun “Guru Granth Sahib” olduğu inancı, on Sih Guru'nun öğretileriyle güçlendirilir.

3.2.2. İnsan Anlayışı

Guru Nanak'ın “Ne Hindu ne de Müslüman vardır” sloganında Tek Tanrı inancıyla birlikte onun insan hakkındaki anlayışı ve düşünceleri de yatmaktadır. Bu düşünceye göre bir kişinin Hindu ya da Müslüman olmasına göre ayırım yapılmasına yer yoktur. İnsanlar arasında hiçbir fark olmadığı halde onları ayırmak, üst ve alt sınıflar olarak tanımlamak doğru değildir. Çünkü insan olarak hepsi aynı ilahi kaynaktan gelmektedir. Bu fikir beraberinde birkaç fikri de doğurmaktadır. Mesela; Evrendeki her

⁵³⁸ - Khazan Singh, *The Philosophy And History Of Sikhism V. 1*, (Lahore: Nawal Kishore Press, T.y), 147; Ernest Trumpp, *The Adi Granth The Holy Scriptures of The Sikhs*, translated from the original gurmukhi, (London: 1877), cxix

şeyin tek bir özle birbirine bağlı olması, tüm insanların kardeşliği, cinsiyet, renk, kast ve inançlara bakılmaksızın tüm insanların eşitliği bunlardandır.⁵³⁹

Sihizm’de tüm insanlar eşittir. İnsan yaratılımlar içerisinde en mükemmelidir. İnsan yaratıkların en iyisi olduğu kadar da bencildir. Tanrı insanları ve dünyayı yaratmıştır. İnsan ise fanidir. İnsanın kendisini Tanrı’dan ayrı görmesi, dünyanın fani şeyleriyle ilgilenmesine sebep olmaktadır. Bu insani niteliğe Maya denilmektedir. İnsanın bu eyleminin sonucu da doğum-ölüm girdabı ve yeniden doğuş sürecindeki acı verici yolculuğu ifade eden reinkarnasyon girdabıdır. Doğum-ölüm döngüsünden kurtulmanın tek yolu, bencillikten uzak durmak, Tanrı’yı sevmek ve sürekli O’na hamd ile meşgul olmaktır. Sihlere göre bu görev ancak Tanrı’nın adını (Naamını) zikrederek ve Tanrı’nın varlığını hissederek gerçekleştirilebilir. Çünkü bu aydınlanma ve kurtuluşun (muktinin) aracıdır.⁵⁴⁰ Ancak bu, diğer Hint dinlerinde olduğu gibi dünyadan vazgeçmenin gerekli olduğu anlamına gelmez. Daha ziyade kişinin dünyevi ihtiyaçlarını karşılamak için çok çabalaması gerektiği, ancak bir an için bile Tanrı’yı da ihmal etmemesi gerektiği anlamına gelmektedir.⁵⁴¹

Sihizm’in hayattaki tüm yaratıcı rolleri yerine getirilmesi gereken birincil görev olarak gördüğünü bilmek de önemlidir. Sihizm’de insanın statüsüne ve kendi aralarındaki ilişkilere, düşünce ve yaşamın birçok yönüne odaklanılmıştır. Bu rolleri yerine getiren ve insan onuruna ilişkin tüm ilişkileri sürdürenlere Sihizm’de en iyi insan adı verilmektedir. Bu bağlamda Guru Nanak, bir süper insanı çok spesifik bir şekilde karakterize ederek:

⁵³⁹ - Bhai Kahan Singh Nabha, *Gur Şabad Ratnakar Mahan Koş* c.1, (Amritsar: Gurudwara Foundation 1930), 576.

⁵⁴⁰ - Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2014), 178.

⁵⁴¹ - Jodh Singh, *Sri Dsasam Granth Sahib Text And Translation*, (Patiala: Sikh Heritage Publications, , 2006), 200; Mohammad Jahangir Alam, *Understanding Humanism: The Sikh Perspective*, The Arts Faculty Journal July 2016-June 2018, University of Dhaka.

“Gerçek süper insan, herkese eşit davranan kişidir” demektedir.⁵⁴² Sihizm’de her insan Tanrı’nın gözünde eşittir. Sihizm tüm insanlara saygı duyar ve özellikle kadınlara da eşit statü tanır. Guru Nanak’ın kadınların sosyal statüsünü tanıması kadın-erkek eşitliğini tesis etmiştir. Guru Nanak Hint toplumunda kadınların durumunu rehabilite etmiştir. Onun sosyal öğretileri, kadınların potansiyel olarak kötü ve saf olduğu yönündeki yanlış fikri çürütmüştür. Nanak’ın kadınları kıymetli görmesinin nedeni bir bakıma kadın olmadan erkeğin varlığının imkansız olmasıdır. Kadının önemi söz konusu olduğunda Guru Nanak şu mesajı vermiştir: “kralları ve büyük insanları doğuran kadına neden kötü diyeceğiz?”⁵⁴³

Nanak’ın yolunu izleyen Sih Gurular, Hintli kadınların özgürlüğünün önünde engel oluşturan kötü uygulamalara meydan okumuştur. Sati ve kız çocuklarının öldürülmesi gibi kötü uygulamaları kınamıştır. İnsanlık dışı tüm uygulamalara şiddetle tepki göstererek toplumda kadının yeni düzen ve konumunu ortaya koymuştur. Guru Amar Das kadınları misyonerlik görevine atamıştır. Hargobind ise kadınlara görev ruhu aşılayarak onları “erkek vicdanı” olarak adlandırmıştır.⁵⁴⁴ Sihizm’de kadınlar bir erkeğin davranışlarına rehberlik eden bir rol üstlenmektedir. Kadınlara verilen yüce değeri anlamak için Guru Nanak’ın şu sözleri aktarılabilir: “Biz kadınlardan doğarız, kadınlardan dünyaya geliriz, kadınlarla nişanlanırız ve onlarla evleniriz. Kadınlarla dostluk kurarız ve bunlardan ise soyumuz devam eder. Bir kadın öldüğünde diğerini alırız, kadın aracılığıyla dünyaya bağlanırız. Krallar doğuran kadına neden kötü konuşalım ki? Kadın kadından doğar; onsuz kimse yoktur. Yalnızca tek ve gerçek olan Tanrı kadınsızdır.”⁵⁴⁵

⁵⁴² - Daljit Singh, *The Sikh Ideology*, (New Delhi: Gurdwara Foundation, 1984), 85.

⁵⁴³ - Bhaikhel, *GGSD*, Asa mahla 4, panna 1560.

⁵⁴⁴ - Harbans Singh, *The Message of Sikhism*, (Delhi: Gurdwara Parbandhak Committee, 1968), 150.

⁵⁴⁵ - Bhaikhel, *GGSD*, Asa, panna 473.

Guru Nanak'ın öğretisi içinde, Guru Nanak Tanrı'yı mutlak bir varlık olarak tanımlar ve O'nun herhangi bir cinsiyetle sınırlanamayacağını öğretir. Bu bağlamda: Bu ifadesi, Tanrı'nın cinsiyetin ötesinde olduğunu vurgulayan bir anlayışı ifade eder. Tanrı ne erkektir ne de kadındır; cinsiyetten bağımsız, mutlak bir varlıktır. İnsanlar toplumsal olarak cinsiyetlere ayrılmış olabilir, ancak Tanrı bu ayrımlardan etkilenmez. Tanrı, evrenin kaynağı ve her şeyin yaratıcısıdır; dolayısıyla insanî özelliklerle sınırlandırılmaz. Guru Nanak, dönemindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine de karşı çıkmış, kadınların erkeklerle eşit olduğunu savunmuştur. Onun öğretileri, Tanrı'nın sadece belirli bir cinsiyet ya da biçimle ilişkilendirilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Sihizm, insan anlayışının temelini, önce insan zihnindeki en iyi potansiyeli ortaya çıkarmak olarak belirler. Bu öğretiye göre insan zihni, ilahi ışığın yansıdığı ve eğitimin en iyi şekilde gerçekleştiği bir merkezdir. Guru Nanak bu konuda şöyle der: “Ey aklım, sen ilahi olanın ışığıdır. Kendi gerçeğini idrak et.”⁵⁴⁶ Sihizm Guru Nanak'ın “insan ırkının birliği” felsefesiyle insan aklına dair evrensel bir görüş sunar.⁵⁴⁷ Bu görüş insan aklının kutsal bir kaynaktan geldiğini, ve onun bir parçası olduğunu ima eder. Kişi, bu bilinciyle kendi varoluşunu ve içsel gerçeğini derinlemesine kavrayarak, özünü ve hakikatini anlamaya çağrılır. Bu, aynı zamanda içsel bir aydınlanma ve bilinç yükselişi arayışıdır.

3.2.3. Karma-Tenasüh Yasası

Karma veya Karm Sanskritçe bir kelime olup amel/eylem anlamına gelmektedir. Hint menşeli dinlerde bu kavram çok yaygındır ve ayrı bir önemi vardır. Hint dini

⁵⁴⁶ - Bhaikhel, *GGSD*, Asa, panna 441

⁵⁴⁷ - Gurbaçan Singh Sidhu, *Sikh Religion and Science*, (Sydney: Austral Gurdwara, 2006), 196.

literatüründe başlıca üç anlamda kullanılmıştır. İlk olarak karma; belirli bir istek sonucunda ortaya çıkan dini ve dünyevi karakterli her türlü fiildir. İkinci olarak; iradi fiiller ve davranışlar sonucunda ortaya çıkan mistik güçtür. Üçüncü olarak ise karma; iradi fiiller ile sonuçları arasındaki ilişkiyi düzenleyen ve alemdeki adaleti temin eden bir prensip anlamında kullanılmıştır.⁵⁴⁸ Hinduizm’de insanın kurtuluşu için birden fazla hayattan (ölüm-doğum girdabından) geçmesi inancı bulunduğundan, Hinduizm’e göre insan, kurtuluncaya kadar önceki hayatındaki amellere göre yeni bir hayat yaşamak zorunda kalmaktadır. Şunu da unutmamak gerekir ki, Hinduizm’e göre insan olarak ölen bir kişinin mutlaka insan şeklinde doğması gerekmez. Önceki yaşamındaki amellere göre hayvan ve bitki şeklinde de doğabilir.⁵⁴⁹ Ancak Sihizm’deki Kram veya Karma inancı Hindu inancından farklıdır. Sihizm’de karma felsefesi, Hindu felsefesinden farklı olarak insanın doğumunun, önceki yaşamında yaptığı eylemlerinin sonucu olduğu anlamına gelmez. Bunlara göre insan hayatı Tanrı’nın lütfunun sonucudur. Aynı şekilde insanın kurtuluşu da Tanrı’nın lütfuna bağlıdır. Sih inancına göre salih amellerin de önemi vardır ama salih ameller daha iyi bir hayata vesile olabileceği gibi aynı zamanda Tanrı katında kurtuluşa da vesile olabilir.⁵⁵⁰ Sih felsefesinde ilahi merhamet çok önemlidir. Tanrı karmayı (eylemi) kontrol eder ancak insanlara özgür irade de vermiştir. Tanrı’nın iradesine göre hareket edenler barış içinde yaşarlar. Sihizm, iyilik ve salih ameller yapmayı emreder. Buna göre insan iyi amellerle Tanrı’ya yaklaşır kötülüklerden ise uzaklaşır. Sihizm, kişinin bu dünyaya önceki eylemleriyle doğduğunu ve önceki

⁵⁴⁸ - Eroğlu, *KADT*, 156.

⁵⁴⁹ - Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2014), 37; Wayan Suryasa-I Gede Nika Wirawan,

Karma on Hinduism Philosophy Perspective, *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, 2019, 66.

⁵⁵⁰ - Dilgeer, *DSP*, 138.

eylemlerin sonuçlarını miras aldığını söyler. Ancak insan kendi hayatında eylemlerini, karakterini ve kaderini şekillendirebilir. Guru'nun merhameti, kaderi değiştirebilir ve gelecekteki eylemlerin gidişatını belirleyebilir. Yeniden doğuş kişinin arzusuna bağlıdır. Tanrı her şeyin mutlak kaynağıdır. Tüm olayların nedeni budur. Tanrı'nın nuru ruhu parlatır.⁵⁵¹ Manevi bir anlam taşıyan bu söz, genellikle ilahi ışığın insan ruhunu aydınlattığını, onu arındırdığını ve yücelttiğini ifade eder. "Tanrının nuru" ifadesi, kutsal ışık, ilahi rehberlik veya bilgelik anlamına gelebilir. "Ruhu parlatır" kısmı ise bu nurun insanın ruhunu temizlediğini, ona bilgelik, huzur ve aydınlanma getirdiğini anlatır. Bu söz, dini ya da mistik bir bağlamda, Tanrı'ya yakın olmanın insan ruhunu daha saf, bilge ve erdemli hale getirdiğini vurgulayan bir öğretiyi olarak yorumlanabilir.

Sihizm'de karma, bir kişinin eylemlerinin (hem iyi hem de kötü) sonuçları olduğuna ve bu eylemlerin geleceğini etkilediğine dair inancı ifade eder. Karma yasası, bireylerin eylemlerinin sonuçlarını bu hayatta veya gelecekteki yaşamlarında, bir doğum ve yeniden doğuş döngüsü (samsara) aracılığıyla deneyimleyeceğini ileri sürer. İyi eylemler olumlu sonuçlara yol açarken, kötü eylemler acıya veya olumsuz sonuçlara yol açar. Sihizm'de tenasüh doğum ve yeniden doğuş döngüsünü ifade eder. Tenasüh, ruhun karmasına bağlı olarak çeşitli yaşamlar boyunca yolculuk fikriyle ilgilidir. Terim, ruhun önceki yaşamlardan birikmiş karmaya bağlı olarak farklı bedenlere yeniden doğduğu ruhun göçü olarak anlaşılabilir. Sih öğretileri, nihai hedefin kurtuluşa ulaşarak bu doğum ve ölüm döngüsünden (tenasüh) kurtulmak olduğunu vurgular. Bu, Tanrı'ya bağlılık, özverili hizmet ve Guru'nun öğretilerine uygun bir hayat yaşamak, özellikle de doğruluk, hakikat ve tevazu yolunu izlemek yoluyla elde edilir. Kurtuluş, ruh karma ve reenkarnasyon döngüsünden kurtulduğunda ve Tanrı ile birleştiğinde gelir. Sihizm'deki karma, eylemlerin gelecekteki sonuçları etkilediği neden ve sonuç yasasıdır. Tanasüh,

⁵⁵¹ - Amulya Rancan Mahapatra, *Falsafa-e Mazahib*, İngilizce'den Urduca'ya çeviren: Yasir Cavad, (Lahore: Function House, 1998), 201-202.

önceki yaşamlarda biriken karma tarafından belirlenen doğum, ölüm ve yeniden doğuş döngüsünü ifade eder.

3.2.4. Maya Öğretisi

Bilgisizlik, cehalet, bilinç bulanıklığı ve şaşırma anlamına gelen maya sözcüğü asıl itibariyle Sankritçe'dir.⁵⁵² Hindu düşünürler Maya'yı illüzyon olarak tanımlamışlardır. Vedantaya göre Tanrı dışındaki her şey mayadır ve sahtedir.⁵⁵³ Hinduizm'de Maya gerçek değildir. Temelde hakikatin karşıtı olan yalan, maya olarak adlandırılır. Sihizm üzerine çalışmalar yapan Hristiyan bir yazar maya için aldatma kelimesinin daha uygun olduğunu söylemiştir. Buna göre bu yalanın tezahürü dünyadır.⁵⁵⁴ Guru Nanak'ın düşüncesindeki Maya, klasik Vedanta'nın kozmik yanılsaması değildir. Dünya aslında Maya'dır. Maya gerçektir ama geçicidir.⁵⁵⁵ Sihlere göre Maya, her zaman kötü eylemlere, kötü düşüncelere ve kötü karaktere yol açan aldatıcı bir eğilimdir. Maya aynı zamanda para/zenginlik, mal-mülk için de kullanılmaktadır. Çünkü malın çokluğu ve haksız yere elde edilen servet de günahkar davranışlara yol açmaktadır.⁵⁵⁶ Sihizm, kişinin mayadan yani şehvetten, öfkeden, açgözlülüğten ve kibirten kurtulduğunda kurtuluşa kavuşacağını öğretmektedir. Nanak'a göre dünya maya değildir fakat ona göre insanların dünyaya verdiği değer mayadır. Bu bağlamda Sihizm'de beş hırsız (Panc Çor) olarak bilinen kibir, öfke, açgözlülük, tutku ve şehvet diye sıralanan beş şey incitici ve dikkat dağıtıcı unsurlar olarak kabul edilmektedir.

⁵⁵² - Pandit Ramchandra Pathak, *Adarş Hindi Şabdkoş*, (Varanasi: Bhargav Book Depo, 1996), 506

⁵⁵³ - Prabhu Dutt Shastri, *The Doctrine of Maya*, (London: Luzac and Co, 1911), 111.

⁵⁵⁴ - William Hewat McLeod, *The Life And Doctrine of Guru Nanak*, (Ann Arbor: Proquest, 2017), 551.

⁵⁵⁵ - McLeod *TLDGN*, 551

⁵⁵⁶ - Balbir Singh, *Sikh Mat*, (Patna: Khuda Bakhsh Library, 2019), 65.

Dolayısıyla kendini beş hırsızdan kurtaramayanlar Tanrı'dan ayrı kalmaya mahkumdur ve bu durum ancak yoğun ve katı adanmışlığın ardından düzelebilir.⁵⁵⁷

Sihizm'de "Panc Çor" olarak bilinen beş büyük ahlaki kusurun insanın ruhsal gelişimine engel olduğu anlatılmaktadır. Ancak, bu olumsuz özelliklerin üstesinden gelmek mümkündür. Sihizm'de, katı adanmışlık yani derin bağlılık ve ruhsal disiplin, bu kusurları aşmanın bir yolu olarak görülmektedir. Guru Nanak ve diğer Sih Guruları, kişinin Tanrı'ya olan sevgisi, hizmeti, meditasyonu (simran) ve doğru eylemleri ile bu zayıflıkları yenebileceğini öğretmiştir. Yani, biri ne kadar kibirli, öfkeli ya da açgözlü olursa olsun, samimi bir ruhsal çaba ile kendini düzeltebilir ve aydınlanmaya ulaşabilir.

Sihizm'de, Tanrı'nın yarattığı her şeyin gerçek ve ebedi olduğuna inanılmaktadır. Sih inanışında elbette insan yapımı olan şey yalan-yanlıştır, belirli bir süre içindir. Ama Tanrı'nın yarattığı bu dünya ve dünyadaki her şey gerçektir (gerçek dışı değildir), fakat geçicidir. Bu geçici bakış açısı Sihizm'de Maya olarak adlandırılmaktadır.⁵⁵⁸ Zikredildiği gibi "Maya", genellikle dünyadaki yanılsamaları veya geçici varlıkları tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu, insanların dünyevi arzularına, acılara, zevklere ve dünyevi olaylara olan bağlarını temsil eder. Sihizm, insanların bu yanılsamaların ötesine geçip, Tanrı'yı aramalarını ve ruhsal özgürlüğe ulaşmalarını öğütlemektedir. Maya, aynı zamanda kişisel egoyu ve dünyevi varlıkla ilgili sahte algıları da kapsar. Bu yüzden, Sihizm, Maya'nın ötesine geçmeyi, ruhsal aydınlanmaya ve özgürlüğe ulaşmayı amaçlar. Sihizm, evrendeki ve dünyadaki her şeyin varlığını kabul etmenin ancak bunların geçici olduğunu anlamının önemini vurgular. Sihizm, hayatın ve tüm varlıkların bir gerçeği olduğunu kabul eder, ancak her şeyin bir başlangıcı ve sonu olduğu için nihai gerçekliğin ve kalıcılığın Tanrı'da; ruhsal gerçeklikte olduğu öğretilir. Gerçek özgürlüğün ve kalıcı

⁵⁵⁷- *Dinler Tarihi 1-II*, "sihizm" Cengiz Batuk, editörler: Mustafa Alıcı-Süleyman Turan, (İstanbul: Lisans yayıncılık, 2018), 288

⁵⁵⁸ - Dilgeer, *DSP*, 157

mutluluğun, maddi dünyadaki geçici şeylerde değil, ruhsal gelişim ve Tanrı'ya yakınlıkta bulunduğunu da söyler.

Sihizm, dünyayı bir gerçek olarak kabul eder. Buna göre dünya insanlar için yaratıldığından ondan kaçmak, onu kötülemek ve dünyevi zevklerden faydalanmamak doğru değildir. Maya kelimesi ise tam anlamıyla maddi dünyayı ve insanın ona bağlılığını ifade etmektedir. Daha önce zikredildiği gibi Sihizm, maya teorisini klasik Vedanta gibi bir yanılsama olarak görmez, ancak insanın dünyaya olan meylini veya bağlılığını maya olarak kabul eder. Ayrıca dünyayı Tanrı'dan ayrı bir gerçeklik olarak da kabul etmektedir. Kişi Tanrı'nın tek gerçek olduğunu idrak ettiğinde geçici olanın ötesine geçerek sonsuz olana ulaşır ve böylece maya durumu sona erer.⁵⁵⁹

Maya'yı yenmenin yolu dürüst bir hayat yaşamak, egoyu yenmek ve Tanrı'yı hatırlamaktır. Hayat Tanrı'nın lütfudur. Ancak insan büyüdükçe yaratıcısını unuttur ve baskıya, açgözlülüğe, materyalizme ve bencilliğe giderek daha fazla bağlanır. Bu Mayanın başlangıcıdır. Böyle bir kişi yavaş yavaş Manmukh olur. Tanrı'nın lütfu ise bir Manmukh'u Maya'nın etkilerinden arınmış bir Gurmukh'a dönüştürebilir.⁵⁶⁰

Manmukh Sanskritçe bir kelime olup man ve mukh olmak üzere iki kelimedenden türetilmiştir. Man, dilek, beğeni anlamına gelip insanın olumlu-olumsuz ruh halini ifade eden bir kelimedir. Mukh ise insan yüzünü ifade eden bir kelimedir. Bu tarife göre manmukh olan kişi işlerini ve amellerini tanrının isteği üzere değil kendi isteğine göre yapandır. Kendi aklının peşinden giden, Mukh'u (yüzü) kendi fikrine dönük olan kişidir.⁵⁶¹ Sih deyiminde hayatını Guru Sahib'in öğretilerine göre yaşamayan kişi anlamına gelmektedir. Manmukh, bencil/kendine odaklı, kendini olumsuz faaliyetlere kaptıran, dinsiz, maneviyatı olmayan ve ilahi yoldan uzaklaşmış kişidir. Manmukh,

⁵⁵⁹ - *Dinler tarihi*, "Sihizm" Ali İhsan Yitik, editor: Baki Adam, (Ankara: 2015, Grafikler Yayınları), 415.

⁵⁶⁰ - Dilgeer, *DSP*, 157.

⁵⁶¹ - Pathak, *AHŞ*, 492 ve 512.

Gurmukh'un zıt anlamlısıdır.⁵⁶² Guru Granth Sahib'de manmukhun kötü durumunu anlatan çok sayıda söz vardır. Burada bazı sözleri nakledilecektir; Nanak: "Manmukhlar boğuldu; Manmukhlar karşıya yüzerek geçerler. Bu onun lütfudur.⁵⁶³ Ah canım! Manmukhlar sığınacak yer bulamazlar ve onun mahkemesinde cezalandırılırlar".⁵⁶⁴ Manmukhun hiçbir değer taşımayan sermayesi var; Yalan söyleyerek para kazanırlar çok acı çekerler ve acılar yaşamak zorunda kalırlar"⁵⁶⁵ demiştir. Gurmukh kelimesi mukh'u (yüzü) Guru Sahib'e dönük olan kişi anlamına gelmektedir. Guru Sahib'in öğretilerini takip eden kişi kendi aklı yerine Guru Sahib'in emrini takip eden kişidir.⁵⁶⁶

Kısacası, Gurmukh ve Manmukh, Sihizm'de önemli kavramlardır ve farklı anlamlara gelir: Anlamsal olarak: "Guru'nun ağzından çıkan" veya "Guru'ya yönelen" anlamına gelir. Sihizm'de ruhsal olarak Guru'nun öğretilerine bağlı olan ve Tanrı'ya yönelmiş kişiyi ifade eder. Manmukh ise, "Kendi zihnine (man) yönelen" anlamına gelir. Sihizm'e göre, Manmukh kişi, egosunun ve dünyevi arzularının peşinden giden, Guru'nun öğretilerini takip etmeyen kişidir. Manmukh, ruhsal olarak henüz olgunlaşmamış, kendi istekleri doğrultusunda hareket eden bireyi tanımlar.

3.2.5. Mukti Anlayışı

Mukti, Sihizm'de kurtuluş öğretisini belirten bir kavramdır.⁵⁶⁷ Sihizm'de dünya hayatı geçicidir, kalıcı değildir. Aynı şekilde Sihizm'de dünya zevklerinden tamamen uzaklaşma emri olmadığı gibi, Tanrı'yı unutarak tamamen dünyaya bağlanmak da tercih edilmez. Yani bu konuda Sihizm'de orta yolun izlenmesi gerektiği savunulmaktadır.

⁵⁶² - Dilgeer, *DSP*, 153.

⁵⁶³ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 1238

⁵⁶⁴ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 641

⁵⁶⁵ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 116

⁵⁶⁶ - Dilgeer, *DSP*, 98.

⁵⁶⁷ - Bknz: Eroğlu, *KADT*, 188.

Sihizm’de kurtuluş için mukta terimi kullanılmaktadır. Sihizm’de doğum, ölüm ve yeniden doğuş döngüsünden kurtulup Tanrı ile birleşmeye kurtuluş olarak inanılmaktadır.⁵⁶⁸ Sihizm’e göre yaşamanın amacı Mukta’dır. Yani insan ruhunun Tanrı’nın ruhuyla birleşmesi ve onun yeniden doğuş döngüsünden kurtulmasıdır. Sihler reenkarnasyona inanırlar. Bu inanişâ göre insan tekrar tekrar doğar ve ölür. Maya olduğu sürece bu döngü devam edecektir. Doğmak ve ölmek acının sebebidir. Reenkarnasyonun sona ermesiyle bu acı zinciri bitecektir. Acının nedeni yaşam arzularıdır. Arzuların üstesinden gelmekle acı giderilir. Fakat bu yol, dünyadan vazgeçmek değil, şehvetten vazgeçmektir. Mukta’ya ulaşmak ve reenkarnasyon döngüsünden kurtulmak, Tanrı’ya hizmet olmadan mümkün değildir. Ancak Tanrı’nın isteği varsa, bir ruhu reenkarnasyon döngüsünden kurtarabilir.⁵⁶⁹

Sih öğretilerine göre ölümün acı verici bir deneyim olması gerekmez. Çünkü Guru Granth Sahib şöyle der: *“Ey Kabir! Dünyanın korktuğu ölüm, benim için mutluluktur; insan ancak dünyaya olan bu bağlılığından, öldükten sonra tam bir saadet şekli olan Tanrı’ya kavuşur.”*⁵⁷⁰ Sihizm’e göre doğum ve ölüm acısı bir aldanma duygusundan kaynaklanır. Maddi varlığa bağlı olup da ölüme hazır olmayan ve ayrılma hazırlıklarını da yapmayan bir insan için ayrılık çok daha acıdır. Ölümünden sonra ruh, eğer bu hayatta dengeyi sağlayamadıysa, azap çeker ve farklı yaşam formlarında yeniden doğum ve ölüm döngülerine girer. Ancak bu yaşamda yarıdanla uyumlu bir ilişki kurmuş biri için ölüm, sonsuz mutluluğa bir çağrıdır.⁵⁷¹ Bu sözlerin kaynağı Guru Granth Sahib’dir. “Tanrı’nın Adı üzerinde meditasyon yaparak yaşayacaksınız ve tüm güçlü zaman sizin için

⁵⁶⁸ - Dilgeer, DSP, 127; Pandit Ramchandra Pathak, *Adarş Hindi Şabdkoş*, (Varanasi: Bhargav Book Depo, 1996), 512.

⁵⁶⁹ - Falahi Madani, MAETM, 342

⁵⁷⁰ - Bhaikhel, GGSD, panna1365

⁵⁷¹ - G. S. Sindhu-Gurmukh Singh, *Sikh Religion and Islam*, Y.y, T.y, s 85.

tükenmeyecek.”⁵⁷² Yani doğum-ölüm döngüsünden kurtulacakları mesajı verilmektedir. Guru Granth Sahib’e göre kurtuluşa ulaşmanın çeşitli yolları ve araçları vardır. Tanrı’nın adı üzerine derin tefekkür kurtuluşu sağlar.⁵⁷³ Başka bir yerde Guru Granth Sahib’e kişinin zihnini Tanrı ile meşgul etmesinin, yani manmukhtan uzaklaşıp gurmukhu benimsemesinin de kurtuluş yollarından biri olduğu söylenmektedir.⁵⁷⁴ Mukta olarak adlandırılan, Tanrı’ya bağlılık ve inançla meditasyon yaparak, sürekli “Naam” zikrederek ve Guruların öğretilerini takip ederek elde edilen sonuç, insanın nihai başarısıdır.⁵⁷⁵ Bunun için Naam Simranın ve sohbetin (sangatin) de ayrı önemi vardır.⁵⁷⁶ Adını hatırlamak anlamına gelen “Naam Simran” Sanskritçe bir kelimedir.⁵⁷⁷ Sihizm’de Naam kelimesi Tanrı için kullanılmaktadır. Bu manada “Naam Simran” Tanrı’yı hatırlamak ve Tanrı’yı tefekkür etmektir. Sihizm’de Tanrı’yı hatırlamak, kişinin Tanrı’nın korkusunu her zaman aklında tutması anlamına gelmektedir. Toplantı anlamına gelen sangat

⁵⁷² - Bhaikhel, *GGSD*, panna 885

⁵⁷³ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 1127

⁵⁷⁴ - Yitik, *DD*, 181.

⁵⁷⁵ - Amulya Rancan Mahapatra, *Falsafa-e Mazahib*, İngilizce’den Urduca’ya çeviren: Yasir Cavad, (Lahore: Function House, 1998), 201

⁵⁷⁶ - Yitik, *DD*, 180-182.

⁵⁷⁷ - Pathak, *AHŞ*, 670 ve 320.

*- Kirtan Hinduizm ve Sihizm’de de kullanılan bir kavramdır. Kirtan Tanrı’ya övgüler düzmek demektir. Sihizm’e göre Kirtan, Tanrı’nın mükemmelliğini/yüceliğini hatırlamanın ve övmenin en iyi şeklidir. Kişinin ruhunu yüce ruha bağlamak anlamına da gelmektedir. Kirtan yaparken Sihler Guru Granth’ın sözlerini müzikle birlikte söylerler. Ancak Sih bilginler Kirtan’nın genel olarak müzikten farklı olduğunu söylemektedirler. Onlara göre müzik genel olarak duygusallığa yol açarken, kirtan kişinin ruhunu Tanrı’nın varlığını bir anlığına görme hissine yaklaştırır. Hinduizm’de kirtan esnasında dans yapılırken, Sihler bunun yasak olduğunu ifade etmektedir. Sihlere göre, Kirtan sırasında, öncesinde veya sonrasında dansa veya alkışlamaya izin verilmez. Hindular kirtan yaparken film melodileri kullanmaktadır fakat Sihizm’de film melodileri çalınmaz. Bir Sih için kirtan günlük yaşamının bir parçasıdır. (Dilgeer, *DSP*, 139).

kelimesi Sih inancı bağlamında dini toplantıyı ifade eden bir kelimedir. Yani toplu olarak dua etmek, vaaz dinlemek, kirtan* yapmak için düzenlenen dini bir toplantıdır. Başka bir deyişle sangat, Gurdvaralara'da yapılan ibadetlerin bir şeklidir. Sangat. Sihizm'e göre en iyi Sangat, bir Sih'in diğer üyelerle birlikte Tanrı'yı övmek için ilahiler söylemesidir. Sangat'ın yalnızca dini veya manevi bir anlamı yoktur. Aynı zamanda toplumda bunun sosyal ve ekonomik rolü de vardır.⁵⁷⁸

Sihizm'de sangat kavramı, manevi gelişim, toplumsal dayanışma ve ekonomik destek açısından merkezi rol oynamaktadır. Kelime anlamıyla “topluluk” demektir ve Sihler için bir araya gelerek ibadet ettikleri, birbirini destekledikleri ve birlikte hizmet ettikleri kutsal bir topluluğu ifade eder. Sihlere göre, Sihler sadece bir ibadet topluluğu değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik refahı destekleyen güçlü bir dayanışma mekanizmasıdır. Hem bireysel manevi gelişimi destekler hem de toplumsal eşitliği, yardımlaşmayı ve ekonomik bağımsızlığı teşvik eder.

Sihizm'de kurtuluş kavramı reenkarnasyona inanan diğer tüm dinlerden farklıdır. Çünkü Sihizm'de kişi kurtuluşa (civan mukta'ya) yalnız ölümden sonra değil, hayattayken de ulaşabilir. Sihizm'e göre Tanrı sevgisine dalmış olan kişi bu dünyada kurtuluşu elde eder. Nefsinden ve şehvetinden vazgeçerek hayatını sürdüren kişiye de civan mukta denilmektedir.⁵⁷⁹

Yaşam ve ölüm döngüsünden kurtuluş anlamına gelen bu Civan Mukta kelimesi asıl itibariyle Sanskritçedir.⁵⁸⁰ Guru Granth Sahib, Tanrı'nın adını, kalplerine nakşedenleri överek şöyle yazmaktadır: Tanrı'nın emrine bütün kalbiyle ve ruhuyla uyan kişi hayattayken kurtuluşa ulaşmaktadır.⁵⁸¹ “Tanrı'dan ayrılış ne kötü bir ayrılıştır; Tanrı

⁵⁷⁸ - Dilgeer, *DSP*, 169-213.

⁵⁷⁹ - Falahi, *MATM*, 12.

⁵⁸⁰ - Dilgeer, *DSP*, 127; Pathak, *AHŞ*, 201 ve 512.

⁵⁸¹ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 275.

ile birleşme ne keyifli bir birleşmedir.”⁵⁸² Tanrı’nın adına dalmak, egosundan arınmak, dürüst bir hayat yaşamak, civan mukti adayı olmanın önkoşuludur. Ancak bu yalnızca Tanrı’nın lütfuyla gerçekleşir. Guru Granth Sahib bu konuyu şöyle ifade etmektedir: “Gerçek Guru’ya hizmet edenler dünyanın büyük adamlarıdır, özgürleşirler ve tüm ailelerini özgürleştirirler.”⁵⁸³ Guru’nun sözüyle kurtuluş hazinesinin kapıları bulunur. Guru’nun lütfuyla kurtuluş vardır; bu nedenle gerçek ismi (Tanrı’nın ismi) önemseyin. Gerçek Guru teknedir ve söz karşı tarafa ulaşır.⁵⁸⁴ Tanrı’nın ismini (Naam) kalbine nakşetmeksizin bir kimsenin hayatı perişandır. Doğum-ölüm girdabı içinde kıvrılır.⁵⁸⁵ Sihizm’de ölüm, insan ruhunun evrensel ruh ile birleşimidir. Hayat Tanrı’nın armağanıdır. Gücünü çektiğinde ışık söner ve ruh o’na çekilir. “Her yerde Nefes oyununu sahneler. Gücünü geri çekerek, varlıkların parçalanmasına izin verir.”⁵⁸⁶ Sihizm’de ölüm, ruhun fiziksel bedeni terk ederek Tanrı’ya doğru ilerlediği bir süreç olarak görülmektedir. Sih inancına göre ruh ölümsüzdür ve ölüm, ruhun başka bir bedende yeniden doğmasına veya Tanrı ile birleşmesine (mukti) yol açmaktadır. Sihizm’de ölüm bir son değil, ruhun yolculuğunun bir parçasıdır. Bunun amacı ise, doğru bir yaşam sürerek bu döngüden kurtulup Tanrı ile bir olmaktır.

Sih öğretileri bir cesedin ortadan kaldırılmasına hiçbir önem vermez. Sihizm’de Ruhun ölümsüz ve çok önemli olduğu düşünülür. Ruh gittikten sonra bedenin hiçbir önemi kalmadığı ifade edilir. Bu konuda Guru Granth Sahib şöyle der: “Bazıları yakılıyor, bazıları gömülüyor, bazıları köpekler tarafından yeniyor, bazıları suya

⁵⁸² - Bhaikhel, *GGSD*, panna 989.

⁵⁸³ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 161.

⁵⁸⁴ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 1009.

⁵⁸⁵ - Yitik, *DD*, 180-182.

⁵⁸⁶ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 1033.

veriliyor, bazıları da kuyulara atılıyor. Ey Nanak, cesedi yakarak, gömerek ve nehre atarak ruhların nereye gittiği bilinemez.”⁵⁸⁷

Sihizm'de beden ve ruh, Tanrı'nın yaratımı olarak kabul edilir ve her ikisine de saygı gösterilir. Ancak, beden ruhun geçici bir kabı olarak görülür ve asıl önemli olan ruhun Tanrı ile bir olmasıdır. Ruhsuz bir beden, yani cansız bir beden, Sihizm'de fiziksel varoluşun geçiciliğini ve ruhun ebedi olduğunu hatırlatan bir unsur olarak değerlendirilir. Guru Nanak ve diğer Sih Guruları, bedenın ölümlü olduğunu, ancak ruhun Tanrı'ya ait olduğunu ve ölümden sonra onunla birleştiğini öğretir. Bu yüzden, bir kişinin ölümü Sihizm'de ruhun Tanrı'ya dönmesi olarak görülür ve ölüm ritüelleri, bedene saygı gösterirken aşırı yas tutmaktan kaçınmayı vurgular. Ölen kişinin ruhunun Tanrı ile bütünleşmesi kutlanır ve bedensel varoluşa fazla bağlılık teşvik edilmez. Bu anlayış, Sihlerin cesetleri yakmasını ve küllerini doğaya bırakmasını geleneksel hale getirmiştir.

Geleneksel olarak Sihler ölümlerini yakar ya da cesedi bir nehre yahut denize batırır. Ölü bir Sih'in çöl bölgeleri gibi hiçbir alternatifin bulunmadığı yerlerin ortasına gömülmesinde sorun olmadığını söylerler. Sihizm'de kıyamet günü ya da dünyanın sonu gibi bir kavram yoktur. Sihlere göre doğum ve ölüm, ruhun elbise değiştirmesi gibidir ve nihai varış noktası, egodan kopup evrensel varlık ile bütünleşmektir. Ruh için kıyamet yoktur. Tüm canlılar dahil, yaratılışla ilgili her değişiklik Tanrı'nın dilemesi dahilindedir ve insanoğlunun evrendeki bu tür olaylar hakkında spekülasyon yapması boşuna olacaktır. Yaşamın amacına ilişkin Sihlerin bu öğretisi nedeniyle “kıyamet günü” kavramı Sihizm'de önemsiz hale gelir. Yaratana ile yaratılanın birliği konusundaki şüphe ortadan kalktığında, ruhun nihai varış noktası yaratana ile yeniden birleşmesidir. Ruhun doğum, ölüm ve yaşam yoluyla göçleri bu birleşme sağlanana kadar devam eder. Sihizm'e göre Ruh ilahidir ve asla ölmez ancak bu hayatta Tanrı'nın yüce Ruhuyla bir olabilir. Bir sih için önemli olan, ölümün ötesinde ne olduğuna dair spekülasyonlar değil,

⁵⁸⁷ - Bhaikhel, GGSD, panna 648.

dünyada insan formunda sunulan hayattır. Reenkarnasyona inananlar bu hayatı bir fırsat olarak görmektedirler. Çünkü yeniden doğuş yeniden doğan kişinin kusurlu olduğuna işaret eder ve bazen hedefe ulaşamamanın cezası olarak görülür. Tanrı “Guru”dur ancak bireyin kendi eylemleriyle ilerlemesi gerekir. Dolayısıyla bir Sih, kurtuluş konusunda Sih olmayan birine göre ayrıcalıklı bir konumda değildir. Sadece Sih olarak doğmak veya Sih olmak yeterli değildir. Çünkü “Yalnızca bu hayatta yapılan işler ölümden sonra değerlendirilir.”⁵⁸⁸ Guru Granth Sahib’in bu sözü, hayatımız boyunca yaptığımız eylemlerin ve seçimlerin, ölümden sonra karşılaşacağımız sonuçları belirlediği fikrine dayanır. Bu, Sih inançlarındaki karma (eylem ve sonuç ilişkisi) anlayışıyla bağlantılıdır. Bu düşünceye göre: İnsan, hayatında yaptığı iyiliklerle veya kötülüklerle kendi kaderini şekillendirir. Ölümden sonra, bu eylemler doğrultusunda bir değerlendirme veya karşılık söz konusu olur. Ruhsal ilerleme veya yeniden doğuş (reenkarnasyon) gibi kavramlarla bağlantılı olabilir. Bu öğretisi, insanlara bilinçli ve erdemli yaşamayı öğütler. Kendi eylemlerimizin sorumluluğunu almamız gerektiğini ve bu hayatın geçici olduğunu vurgular.

Sihizm’de Tanrı’nın mahkemesinin kurulmasına dair inanç da vardır. Yani dünya hayatının iyilik ve yanlışlıklarının hesabı sorulacaktır. Dünyada Tanrı’dan korkanlar özgür olacaklar ve yargılamada başarısız olanlar cezalandırılacaktır. Gurunun yolunu izleyen Sih, kıyamet günüyle değil, yalnızca yüce Ruh’la (Tanrı) bütünleşmeyle ilgilenir.⁵⁸⁹ Sihizm’de cennet ve cehenneme çok fazla önem verilmez. Onlarda en önemli şey Tanrı’ya ulaşım birleşmedir. Çünkü onlara göre Tanrısız cennet gerçek cennet değildir.

⁵⁸⁸ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 464.

⁵⁸⁹ - G. S. Sindhu-Gurmukh Singh, *Sikh Religion and Islam*, Y.y, T.y, s 85-90.

3.2.6. İbadetleri ve Bayramları

Her dinde ibadetler ve bayramlar, inanç ve dini öğretilerin rehberliğinde belirlenir. Sihizm'in de ibadet yöntemleri ve bayramları vardır. Sihizm tek Tanrı'ya tapındığını iddia eder ancak festivalleri ve bayramları tek tanrı'ya tapınmanın işaretlerini göstermez. Festivallerinde Sihizm'in kurucusu Guru Nanak'ın ve diğer guruların doğum günlerinin yanı sıra Hindu festivallerinde de Hindu festivallerine yer verildiği görülmektedir.

Sihler mabedlerine Gurdvara demektedirler. Gurdvara Sihlerin kutsal toplanma yeridir. Bu kelime Guru'nun kapısı/evi anlamına gelmektedir. Gurdvara Sihlerin dini öğrenme ve yaşama mekanıdır. Guruların yaşadığı dönemlerde Sihlerin toplanma yeri Dharamsaala olarak bilinmekteydi. Dharamsaala, dinin (dharmanın) uygulandığı/yaşandığı yer anlamındadır. Guru Nanak bu dünya için de dharamsaala terimini kullanmıştır.⁵⁹⁰ Gurular kendi dönemlerinde Dharamsaala kavramını kullanmıştır. 16 Ağustos 1604 yılında Guru Granth Sahib, Amritsar'daki Darbar Sahib'te tutulduğunda bile bu kavram kullanılmaktaydı. Onuncu Guru, Guru Gobind Singh zamanında Sih mabedine Gur Darbaar denilmekteydi. Dolayısıyla bir Sih tapınağı için Gurdvara kelimesinin kullanılması yeni bir terimdir. Sih tarihinde bunun tam ne zaman başladığına dair tam bir açıklama bulamadık ama bir Sih yazar bunun muhtemelen on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başladığını ve popüler hale geldiğini yazmıştır.⁵⁹¹

Şu anda Hindistan'da Dharamsaala terimi Sihlerden çok Hindular tarafından kullanılmaktadır. Dharamsaalalar hem yerel kişilerin bir araya geldiği (sangatin) bir yer olarak kullanmak için hem de şehirlere/köylere gelen Sihlere yiyecek ve barınak (saran) sağlayan ve hizmet veren bir yer olarak yapıldı. Fakat günümüzde bir Gurdvara genellikle dört ana bölümden oluşmaktadır; İlki, Sih halkın topladığı salonu ki Sihler burada toplu ibadetler yaparlar. İkincisi, toplu yemek verilen salon ve mutfak (daha önce

⁵⁹⁰ - Bhaikhel, *GGSD*, panna 7.

⁵⁹¹ - Dilgeer, *DSP*, 72.

belirttiğiği gibi Sih terminolojisiinde buna langar denilmektedir). Üçüncüsü, uzaktan gelen ziyaretçilerin istirahat yeri/barınma odası (saraan). Dördüncüsü, ofis ve kütüphane odalarıdır. Ancak Hindistan dışında yani yurtdışında bulunan Gurdvaralarda, Pencapça ve Gurmukhi'yi öğretmek için okullar/kurslar da yer almaktadır.⁵⁹²

Gurmukhî, Sihler için büyük bir öneme sahiptir. Sihizmin kutsal kitabı Guru Granth Sahib, Gurmukhî alfabesiyle yazılmıştır. Bu nedenle Sihler, dini metinlerini okuyup anlayabilmek için Gurmukhîye büyük önem verirler. Ancak, tüm Sihler Gurmukhîyi akıcı bir şekilde okuyup yazamayabilir. Hindistan'daki ve yurt dışında yaşayan birçok Sih, farklı diller ve alfabeler kullansa da, Gurmukhî genellikle dini ve kültürel kimliğin bir parçası olarak görülür. Bu yüzden Sihizm'e bağlı olanlar, özellikle ibadet sırasında veya dini eğitim alırken Gurmukhîyi öğrenmeye teşvik edilirler. Günümüzde, Pencapça konuşan Sihler için Gurmukhî günlük hayatta da kullanılan bir alfabeye olsa da, İngilizce veya Hintçeyi daha fazla kullanan bazı Sih topluluklarında Gurmukhîye verilen önem daha çok dini bağlamda kalmaktadır.

Sihlere göre Gurdvaralar için tapınak gibi kavramlar kullanmak uygun değildir. Çünkü tapınak Hinduların bir terimidir. Hindular bu tapınaklarda putlara ve resimlere taparlar. Halbuki Sihizm'de puta ve resimlere tapmak yasaktır. Sihler Gurdvara'ya Sih camii ya da Sih kilisesi denilmesine bile karşı çıkmaktadır.⁵⁹³ Guru Granth Sahib'in yerleştirilmesi bir gurdvara'da en önemli unsurdur. Gurdvara'nın kutsallığı Guru Granth Sahib'in kendisinden kaynaklanmaktadır.

Kutsal banyodan sonra sabah erken saatlerde Tanrı'nın ismini anarak yapılan meditasyon, Sih geleneğinde en büyük manevi değere sahiptir. Sihlerin her nefeste Tanrı bilincine varmaları ve bu bilinci korumaları beklenir. Guru'nun sözlerini okumaları ve

⁵⁹² - Amulya Rancan Mahapatra, *Falsafa-e Mazahib*, İngilizce'den Urduca'ya çeviren: Yasir Cavad, (Lahore: Function House, 1998), 201-202. =

⁵⁹³ - Dilgeer, *DSP*, 95.

üzerinde düşünmeleri, Tanrı'yı anmalarına ve günlük hayatlarını Guru'nun sözleri doğrultusunda sürdürmelerine yardımcı olması için emredilir. Bunlar Sihlerin ibadetleri olarak bilinmektedir.⁵⁹⁴ Guru Granth Sahib'in bölümlerinden olan Capci, Sihler tarafından kutsal kitaplarının anahtarları ve doktrinlerinin bir özeti olarak kabul edilir. Sihler tarafından sabahın erken saatlerinde sessizce tekrarlanır. Her Sih bunu ezbere bilmelidir, bilmeyenler toplumda dindar olarak değerlendirmezler. Guru Granth Sahib'in Rahiras bölümü Guru Nanak, Guru Amar Das, Guru Ram Das ve Guru Arcan'ın ilahilerinden oluşan bir koleksiyondur. Sihler tarafından gün batımında ilahi ayin olarak okunur. Guru Granth Sahib'in bir diğer bölümü olan Sohila adlı ilahiler koleksiyonu Sihler tarafından yatmadan önce tekrarlanır. Guru Nanak'ın üç ilahisinden, Guru Ram Das'ın bir ilahisinden ve Guru Arcan'ın bir ilahisinden oluşur. Sohila kelimesi, pencap dilinde uyku zamanı anlamına gelen sovan vela'dan türemiştir.⁵⁹⁵

Ayrıca Sihler sabah ve akşam dualarıyla birlikte 'Anand Sahib' ve 'Benti Chaupai' dualarını da okurlar. Akşam Rahiras okurlar ve yatmadan önce Sohila okurlar. Rahitnaama,* inisiye/ibtidai bir Sih için davranış kuralları anlamına gelmektedir. Yaklaşık 1700 yıllarından itibaren farklı yazarlar tarafından yazılmış birçok Rahitnaama bulunmaktadır. Sih davranış kuralları Guru Granth Sahib'e dayanarak hazırlanmıştır.⁵⁹⁶ Rahitnaamalar Sihlerin ilmihal kitabı olarak değerlendirilebilir.

⁵⁹⁴ - Eleanor Nesbitt *Origins and development of Sikh faith: TheGurus*, (British Library: Published, 23 sep. 2019), 306.

⁵⁹⁵ - Max Arthur Macauliffe, *The Sikh Religion vol. 1*, (Oxford Clarendon Press, 1909), 195-258.

*- Sihizm'de ilmihal kitaplarına Rahit Maryada denir. Aynı zamanda Rahitnaama olarak da bilinir. Bhai nanad Lal, Bhai Chaupa, Bhai Prehlad, bhai Desa Singh, Bhai Daya Singh Rahitnaama yazarlar arasında yer almaktadır. Kahan Singh Nabhan'ın Gurmat Sudhakar isimli eser ünlü Rahitnaamalarında sayılmaktadır. (Dilgeer, DSP, 148).

⁵⁹⁶ - Dilgeer, DSP, 200; Marya Man, Şabbir Hasan, *Al-Azhar, Sikh Mat Ki Khususi İbadaat*, C. 5, Sayı: 2, (Peshawar: The University of Agriculture, Peshawar, July-Dec, 2019), 98-106.

Banyo yapmak Sihlerde taharettir. Bunun Sihizm'in abdesti olarak tabir edilmesi mümkündür. Sabah ibadetinden önce yıkanmak/banyo yapmak ve genel temizlik Sih ilmiyelerinde geçen kurallardır. Sihler, cemaat halindeyken/toplu ibadetlerinde dualarını yerde oturarak okurlar. (herhangi bir tür hasır veya halı gibi zemin kaplamaları kullanarak) Gurdvaraya gittiklerinde dua okumak için cemaate katılmadan da okuyabilirler. Gün içerisinde dua okumak isteyen Sihler sandalyede, hatta tek başların yürürken veya araba kullanırken bile okuyabilirler. Ayrıca sabah ve akşam duaları okumalarından sonra ve Gurdvara'daki her ibadetten sonra tüm insanların iyiliği için Tanrı'ya ayakta dua ederler. Genellikle, İşlam'ın aksine, Sihizm dua ederken, herhangi bir duruş benimsemek konusunda emredici değildir. Sihler, kutsal kitapları olan Guru Granth Sahib huzurunda ayakta ve ona dönerek dua ederler.⁵⁹⁷

Sihler Gurunun ruhunun her zaman yanlarında olduğunda inanırlar. Guru Granth Sahib'e ibadet ederler. Guru Nanak'a göre Tanrı'nın adının sürekli zikredilmesi, Tanrı'ya ulaşmanın en iyi yoludur. Guru'ya olan mutlak inanç ve ona bağlılık, Tanrı'ya ulaşmaya yardımcı olur. İnsanın en yüksek amacı Tanrı ile birleşmektir.⁵⁹⁸ Aşağıda aktarıldığı üzere bir Sih yazar Sihizm ve diğer dinlerin şartlarını ve kavramlarını bir araya getirmeye çalışmıştır. Ancak yanlış aktarılan bazı şeyler de vardır.

⁵⁹⁷ - G. S. Sindhu-Gurmukh Singh, Sikh Religion and Islam, Y.y, T.y, 43.

⁵⁹⁸ - Giani, *TGK*, 951; *Virag Mala Khandan*, 30; *Dasam Granth Nirne*, 2; *Risala Khalsa parliament gazette*, Agst 1955; *Gurpad Nirne*, 34.

*- Tilak, genellikle aln kısmına takılan bir işarettir. Aynı zamanda Hinduizm'de üçüncü gözü temsil eden manevi bir alamet olarak da kabul edilmektedir.

*- Dhoti, pantolon şeklinde, bele ve bacaklara sarılan, ayak bileğine kadar uzanan bir peştamaldır. Dhoti Hindistan'ın hemen hemen her yerinde giyilen giysiler olduğu için Hint kıyafeti olarak bilinmektedir. Dhoti erkeklere özgü bir giysidir. Kadın giysisine sari denilmektedir. Yaygın konuşma dilinde dhoti-sari birlikte kullanılmaktadır.

Müslümanlar abdest alırlar, Sihler ise sabahın erken saatlerinde banyo yapıp dualar okurlar. Müslümanlar beş vakit namazı kılarlar ve Sihler Capci, Rehras ve sohila okurlar.

Önemli Ritüeller: Hindular için caneu (kutsal iplik) giymek, Mundan (rahip tıraşı), Müslümanlar için sünnet ve Sihler için pahul (kılıç vaftizi) önemli ritüellerdendir.

Sembolleri: Hindular için tilak,* tespih, caneu, dhoti.* Sihler için ise keş, kirpan, kaçcha, kangha ve kara önemli sembollerdir.

Uğurlu Günler: Hindular için Janmashtami, Ram Navami, vb. Sihler için ise gurpurblar (Guru Günleri) kutsal günleridir.

Sunular: Müslümanlar için kurbanlıklar ve Sihler için karah parşaddır. (tereyağı, un ve şekerin pişirilmiş karışımı).

Müslümanlar buluşma zamanında selamlaşırken Sihler “vaheguru ci ki khalsa vaheguru ci ki fateh” cümlesini kullanırlar. Bu ifade Sih inancında Tanrı’ya olan bağlılığı ve Tanrı’nın üstünlüğünü vurgular. Yani khalsa vaheguru’ya aittir, zaferi de vaheguru’nundur.

İslam’da Şehadet Kelimesinin, Hindularda Gayatri Mantranın önemi, Sihlerde Capci’nin ilk cümlesiyle aynıdır.

Bir işe başlarken, nasıl Müslümanlar Bismillah’ı okuyorlarsa ve Hindular Om diyorlarsa Sihler de İk Onkar sat gurparsad derler.

Kutsal yerlerden bahsedecek olursak İslam’da Mekke ve Medine’nin önemi Sihler için Amritsar ve Abchalnagar ile aynıdır.

İslam’da camiler ve Hinduizm’de tapınaklar (Mandirler) ne kadar önemliyse, Sihizm’de Gurdvaralar ve Dharamsaalalar aynı öneme sahiptir.

İbadet ederken hangi yöne dönüleceğine ilişkin, bir Sih yazar; Sihizm’de hiçbir yönün önemi yoktur. Ama Müslümanlar için Batı önemlidir demiştir.⁵⁹⁹

⁵⁹⁹ - Nabha, *Sikhs-We Are Not Hindus*, (Amritsar: Singh Brothers, T.y, 15-17.

Burada yazar tarafından kible yerine Batı yönünün kullanılmasının nedeni, Hindistan'da kiblenin Hindistan'ın batısında yer almasıdır. Yazar büyük ihtimalle Hindistan'lı Müslümanların Batı'ya dönerek namaz kıldığını gördüğü için böyle ifade etmiştir. Bu tür kişilerin tüm dünyadaki Müslümanların kuzeye, güneye, doğuya, batıya her yöne ibadet ettiğini bilmediği anlaşılmaktadır. Çünkü İslam'da Mekke şehrinde yer alan Kabe merkezi konumundadır. Namaz gibi özel ibadetler için ona yönelmek gerekir. Dünya Müslümanlarına, hangi yönde iskan ederlerse Kabe'ye yönelerek ibadetlerini tamamlamaları emredilmektedir. Bu bağlamda İslam'da belirli bir yönün önemli olmadığı, aksine Kabe'nin önemli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Sih bir yazar Bhai Kahn Singh Nabha'nın İslam'da Batının önemli olduğu ve Sihizm'de hiçbir yönün önemli olmadığını, her yöne dönük ibadet yapılabileceğini söylemesi hem doğru değildir hem de onun İslam hakkında bilgisinin az olduğunu göstermektedir.

Guru Nanak, Tanrı'nın gücünün veya sahip olduğu gücün olan tanımlanamayacağına inanırdı. Çünkü ona göre Tanrı biçimsizdir (nirankardır). Guru Nanak'ın mesajı üç emirle özetlenebilir: çalış (kirat karo), ibadet et (naam capo), ve sadaka ver (vand çakho).⁶⁰⁰ Sihizm'in bu üç temel unsuru şöyle detaylandırılır: Birincisi, Tanrı'nın adı üzerine meditasyon (Naam Capo), ikincisi dürüst bir hayat yaşamak (Kirat Karo), üçüncüsü ise, zenginliği başkalarıyla paylaşmak veya başkalarına yardım etmektir (Vand Çakho). Sihizm'de bazı giyim ve kıyafetler her Sih için dinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Meşhur beş K bunun en önemli göstergesidir. Sihizm aynı zamanda erkek sünnetine de karşıdır. Sihizm'in kutsal kitabı sayılan Guru Granth Sahib, Sih

⁶⁰⁰ - Khushwant Singh, *The History of Sikhs*, vol. 1, published in India by oxford university press, New delhi, 1999, 39-47).

Guruların canlı vücudu olarak kabul edilir ve bu şekilde saygı gösterilir. Sihizm eşitlik ve sosyal adalete çok önem vermektedir.⁶⁰¹

Araştırmacılara göre Sihlerin beş ‘K’nin arka planında, dönemin hükümdarları ile Sihlerin çatışması yatmaktadır. Çünkü Sihler hükümete karşı mücadelede çok fazla kayıpla karşı karşıya kaldıklarında ve ordunun korkusundan canlarını kurtarmak için ormanlara kaçmak zorunda kaldıklarında, son Guru, Gobind Singh, Sih için beş ‘K’nin gerekli olduğunu ilan etmiştir. İsimlerine aslan anlamına gelen Singh kelimesinin eklenmesini emretmiştir. Guru Gobind Singh neden aslan ismini seçmiş diye sorulduğunda bunun sebebi olarak, aslanın cesaret sembolü olması ve gür yelelere sahip olması yani Sihlerin de cesur olması ve aslanlar gibi gür saçlara sahip olması olduğu ifade edilmektedir. İç giyimi zorunlu kılmanın amacı, ister uyku ister duş alma zamanı olsun Sihleri her zaman tetikte ve hazır tutmaktır. Düşmanla savaşmak için hançer (kirpan) ve gür saçları taramak için tarak zorunlu kılınmıştır. Bileziğin takılması gurulara kulluğun alameti olarak görüldüğü için gerekli hale getirilmiştir.⁶⁰²

Sihizm’in temel inancı ek (yani bir/1) onkar veya Tek yaratıcı kavramıdır. Sihler, her yerde mevcut ve her şeye gücü yeten tek bir Tanrı’nın varlığına inanırlar. Ayrıca Samsara adı verilen doğum ve ölüm döngüsüne ve kişinin bu hayattaki eylemlerinin bir sonraki kaderini belirleyeceğini belirten karma kavramına da inanırlar. Bunlarla birlikte Sihler yaratılışa uygun fiilleri yerine getirmenin ve Tanrı adına meditasyon (Naam Simran) yapmanın önemini de inanç esaslarından saymaktadırlar. Sihizm’deki en önemli uygulama Guru Granth Sahib’in okunmasıdır. Sihler aynı zamanda adanmışlık şarkıları (kirtan) ve toplu yemekler (Langar) de yaparlar. Sihler tek Tanrı’ya (Vaheguru), on Guru’ya ve Guru Granth Sahib’in öğretilerine inanırlar. Guru Granth Sahib’in öğretileri,

⁶⁰¹- Ahmad Sohail, *Sikh Mat Aur İslam me Mumasilat Aur İftiraq ki Jihaten, Ek Taqabuli Jayeza*, sailerawan.com/elementor, 3.8.2024).

⁶⁰² - *Risala sant sipahi*, Amritsar, Nisan 1952; *Tawarikh’e Guru Khalsa Çhapa patra*, 205.

Sihizm'in temel manevi rehberidir. Sihler, Guru Nanak ve ondan sonraki diğer Gurular tarafından aktarılan bilgilerin son ve nihai kaynağı olarak Guru Granth Sahib'e bağlıdırlar. Bu öğretileri uygulayarak manevi bir yaşam sürmeye çalışırlar.

Sihler günlük rutinlerinde sabah erkenden kalkıp önce banyo yaparlar, ardından belli ilahiler söyleyip dualar okurlar. Böylece güne başlayan Sihler günlük meşguliyetlerinden sonra akşam yine ilahiler ve dualar okurlar. Sihler toplu ibadet için "Gurdvara" adı verilen Sih tapınağında toplanır ve buluşurlar. Burada en önemli dua "Granth"ın okunmasıdır. Çeşitli duaları, ilahileri, vaazları ve langar yemekleri de bu toplantının bir parçasıdır. Sihizm'de ibadet için belli bir gün ve saat sınırlaması veya şartı yoktur. Aynı şekilde belirli bir sayı da aranmaz. Bir Sih tek başına günlük ibadetleri yapabilir. Fakat bazı toplu ibadetleri var ki sabah erken saatlerde ve akşam yapılmaktadır. İslam'da olduğu gibi bir hicap düzeni olmamasına rağmen Sih kadınlar ve erkekler Gurdvara'nın toplumsal faaliyetlerinde ayrı ayrı otururlar. Bu ayrım yemekhanede de (langarda) uygulanır. Gurdvaraya gitmek için banyo yapmak Sihler için zorulu kılınmıştır. Gurdvaraya girmek için giriş kapısında ayakkabılar çıkarılır. Gurdvaranın içerisine girdiklerinde Guru Granth Sahib'in bulunduğu yere gidip secde eder ve kendine bir yer bulup otururlar. Sih toplu ibadetlerinde davul ve bazı müzik enstrümanlarının büyük bir önemi vardır. İbadet, kutsal kitap olan Guru Granth Sahib'in açılması ve bir kaç kişinin Granth'ın sözlerini müzik eşliğinde okumasıyla başlar, katılanların özveriyle, sessiz ve sakin olarak dinlemesiyle devam eder. Sihlerde toplu ibadetin sabit bir süresi yoktur; bazen bir saat bazen de iki saatten fazla sürer. Sonunda helva dağıtıp ibadete son verirler.⁶⁰³

Guruların doğumlarıyla ilişkilendirilen günlere Gurupurab denir. Günümüzde bunların arasına Guru olarak atanmalarının yıldönümleri, ölüm veya şehitlikleri de eklenmektedir. Gurpurab vesilesiyle Sihler toplantılar düzenler ve kirtan yaparlar. Sih

⁶⁰³ - Man ve Hasan, *Al-Azhar, SMKKİ*, 98-106.

tarihi ve felsefesi üzerine dersler verilmesi ve kutsal kitabın metinlerin yorumlanması da bu tür etkinliklerin bir parçasıdır. Bazı yerlerde Nagar-Kertan (Bir köy ve kasaba sokaklarında kutsal metinler söylemektir) ve Calus olarak bilinen miting de yaparlar.⁶⁰⁴ Kirtan, Tanrı'ya övmek ve ona övgüler sunmak anlamına gelir. Sihlere göre keertan, kişinin ruhunu yüce ruha bağlamasıdır. Ayrıca Tanrı'nın üstünlüklerini anmanın ve övmenin en güzel şeklidir. Bir Sih için keertan günlük hayatının bir parçasıdır. Kirtan yaparken Sihler Guru Granth Sahib'den sözler ve cümleler söylerler. Sih ilmihal rahitmaryada'ya göre, Bhai Nand Lal ve Bhai Gurdas'ın yazıları gurdvaralarda da söylenebilir. Başka hiçbir yazının ve sözünün söylenmesini caiz görmezler. Sihizm'de müziğin dini açıdan da önemi vardır. Sih ilmihaline göre herhangi bir müzik aletinin kullanımında bir kısıtlama yoktur. Ancak genel uygulama harmonium ve davul gibi aletlerinin kullanılmasıdır. Sihlere göre, Harmonium bir Sih müzik aleti değildir. Rebek, Saarandaa gibi aletleri Gurular zamanında kullanılan müzik aletleriydi. Harmonium gibi bazı müzik aletlerinin Sih müzik aletleri olmamalarına rağmen kullanımının neden ve ne zaman Sih kutsal mekanlarında başladığı ayrı bir araştırma konusu olabilir diye düşünülmektedir. Sih ilmihali Rahitmaryada'ya göre, kirtan'ı yalnızca bir Sih gerçekleştirebilir.⁶⁰⁵

Sihizm'de bayramlar ve ibadetler, dini inançlar ve geleneklerle şekillenen özel günleri ve uygulamaları kapsar. Bu bayramlarda belirli dini liderlerin doğum ve ölüm yıldönümleri ile tarihi olaylar anılmaktadır. Gurpurablar, Baisakhi, Diwali en önemli bayramlardan sayılabilir: Sihizm'de Gurularının doğum veya ölüm yıl dönümleri de özel gün olarak kutlanmaktadır.

Guru Nanak Gurpurab: Sihizmin kurucusu Guru Nanak'ın doğum günü en büyük bayramlardan biridir. Genelde Kasım ayında kutlanır.

⁶⁰⁴ - Dilgeer, *DOSP*, 101 ve 171.

⁶⁰⁵ - Dilgeer, *DOSP*, 139.

Guru Gobind Singh Gurparab: Sihizmin 10. Gurusu, Guru Gobind Singh'in doğum günü olarak önemle kutlanmaktadır.

Baisakhi: 1699 yılında Guru Gobind Singh tarafından Khalsa'nın kurulmasını anmak için kutlanır. Aynı zamanda tarım yılı başlangıcını simgeleyen bir festivaldir.

Divali: Hindu bayramı Divali ile aynı döneme denk gelse de Sihler için bunun anlamı farklıdır. Guru Hargobind'in esaretten kurtuluşunu anmak için kutlanan bayramdır.

Tüm Gurdvara'larda ücretsiz yemek hizmeti sunulur. Bu da Sihizm'in eşitlik ve hizmet anlayışını yansıtan bir ibadettir. Sihizm'de ibadet ve bayramlar, toplumun bir araya gelmesini, paylaşımı ve eşitliği teşvik eder. Özellikle hizmet, dua ve müzik, Sih ibadetlerinin temel unsurlarıdır.

Sihizm, Hinduizm ve İslam gibi dinlerden etkilense de, kendine özgü inanç ve uygulamalara sahiptir. Sihizm'in temel inanç esasları arasında Tek Tanrı (Ek Onkar), gurular ve kutsal kitap (Guru Granth Sahib), İnsanlığın eşitliği ve kast karşıtlığı yer almaktadır. Yani Sihizm toplumsal sınıfların ya da doğuştan gelen statülerin bir insanın değerini belirlemediğini savunmaktadır.

Çalışma, ibadet ve hayırseverlik üçlüsü; Naam capo (Tanrı'yı sürekli hatırlamak ve dua etmek), Kirat karo (Dürüst bir şekilde çalışarak hayatını kazanmak) ve Vand çakho (Kazanılan gelirden ihtiyaç sahipleriyle paylaşmak ve topluma hizmet etmek) da ahlaki bir yaşam sürmek için temel ilkelerdir. Kişinin özgür iradesine önem verir ve diğer dinlere mensup insanları zorla Sih yapmaya çalışmaz. Aynı zamanda, diğer dinlere saygı gösterir.

Sihizm, tek Tanrı inancı, eşitlik, dürüstlük, çalışkanlık, adalet ve hizmet gibi ahlaki değerlere dayalı bir dindir. Guru Nanak ve diğer Sih Guruları, insanlara, Tanrı'ya yakınlaşmaları ve erdemli bir yaşam sürmeleri için rehberlik etmiştir. Bugün dünya genelinde milyonlarca Sih, bu inanç esaslarını takip etmektedir.

SONUÇ

Hint alt kıtası başlangıçtan beri farklı fikirlerin yuvası olmuştur. Fakat bu fikirlerin en önemlisi Sanatana/Hindu fikridir. Bu görüşün bazı uygulamalarının, Hint alt kıtasında zaman zaman yeni fikirlerin doğmasına yol açtığı görülmektedir. Sihizm'in ortaya çıkışının arkasında Hindu fikirlerine karşı oluşan bir tepkinin olduğu söylenebilir. Nanak, Hinduizm'in bazı usullerini aşırı derecede kınamış fakat İslam'ın bazı usullerini ise övmüştür. Nanak'ın öğretilerini incelediğimizde, çoğunlukla toplumun yıllardır endişe duyduğu kast sistemi, eşitsizlik gibi sorunlara ve Hint alt kıtasında İslam'ın gelişinden sonra yaşananlara odaklandığı anlaşılmaktadır. Guru Nanak özellikle İslami kardeşliği vurgulamış, manastır hayatını kınamış, alçak gönüllülüğü ve tevazuyu övmüştür. Sihizm'in, Bhakti hareketini ilerleten bir görüş olduğu ve amacının da Bhakti hareketi ile aynı olduğu söylenebilir. Guru Nanak Bhakti hareketinin önemli bir isim ve karakteridir. Hint alt kıtasının kuzey bölgesinde Müslüman yöneticilerin veya Türklerin gelişiyle, bazı Hindu din adamlarına göre de, Hinduların İslam'a geçmeleri tehdidi, Bhakti hareketinin etkisiyle engellenmiş ve Sihizm şeklinde ortaya çıkan görüş, İslam'ın yayılmasının önüne geçilmesinde etkili olmuştur.

Bu şekilde Sihizm, Hindistan'da İslam'ın yayılmasıyla ilişkilendirilebilir. Sihizm'in banisi Guru Nanak'ın hayatı İslam'a yakın düşünüldüğü için bazı araştırmacılar ona sufi demişler, bazıları onun Müslüman olduğunu ancak Tanrı ile görüştüğünden sonra Tanrı'nın kendisine, insanları Tanrı'nın dinine davet etmesini emrettiğini iddia etmişlerdir. Nanak'ın otuz yaşlarındayken Tanrı'yla görüştüğü iddia edilmektedir. Nanak'ın Tanrı ile görüşme olayının Mekke'ye ziyareti esnasında olduğu ya da bu olayın Be'en nehrinde yıkanırken aniden kaybolduğu üç günlük süreçte gerçekleştiği rivayetleri vardır. Nanak kendini Tanrı'nın peygamberi olarak görmüş ve dünyada tek bir Tanrı olduğunu, ondan başka Tanrı olmadığını ve kendisinin de Tanrı'nın halifesi olduğunu söylemiştir.

Guru Nanak hem yurt içine hem de yurt dışına tebliğ seyahatinde bulunmuştur. Nanak'ın yolculuklarını bir Müslüman dervişin tavsiyesi üzerine gerçekleştirdiği ileri sürülse de bu dervişin adı zikredilmemektedir. Nanak'ın seyahat ettiği bölgelerde halkla iletişim kurmasında, Nanak'ın iletişim kurduğu dil hakkında belli bir görüş bulunmamakla birlikte Sihlerin bunu, Guru Nanak'ın bir mucizesi olarak gördüğü anlaşılmaktadır; Gittiği her yerde, sevgi ve kardeşlik mesajını, ruhunun herkesin kalbine aşılandığı bir şekilde ilettiğini ileri sürerek Nanak'ın tercümana ihtiyaç duymadığı belirtilmektedir.

Sihizm'de Langar (ortak yemeği/açık mutfak) uygulaması Nanak döneminden şu ana kadar devam edegelen popüler bir uygulamadır. Fakat bu uygulamanın Hindistan'da Müslüman hakimiyet döneminin bir geleneği olduğu düşünülmektedir. Bazı sufilerin tekkelerinde halka bu şekilde yemek dağıtılması veya binlerce kişinin bir sofrada birlikte yemek yemesinin bir gelenek olduğu söylenmektedir.

Guru Nanak'ın düşüncelerinin, Nath ve Sant geleneğinin, sosyo-kültürel yapısı, kişisel deneyimler, ve ruhani arayış, sosyal eleştiriler, dini eleştiriler ve reform ihtiyacı, sufilerin maneviyatı, toplumsal adalet, eşitlik ve seyahatlerin etkisiyle şekillendiğini söylemek mümkündür. Fakat bunları kendi özgün bakış açısıyla harmanlamıştır. Hem meditasyon, içsel disiplin ve ruhsal derinleşmeye dayalı anlayışları hem de Tanrı'ya sevgi ve içsel bağlılıkla ilgili öğretileri, bu geleneklerin izlerini taşımaktadır. Ancak Guru Nanak, bu etkileri kendi dini anlayışına ve öğretilerine dönüştürerek Sihizm'in temellerini atmıştır.

Nanak'tan sonra Sihizm'de iki tür değişimden bahsedilebilir; Biri, dini, diğeri ise siyasi değişimdir. Dini düşüncedeki değişimler Guru Granth Sahib'in derlenmesi sırasında ön plana çıkmıştır. Fakat siyasi değişim beşinci Guru'dan itibaren başlamıştır. Beşinci Guru'ya (1563-1606) kadar gurular ve dönemin yöneticileri arasındaki iyi ilişkiler nedeniyle, Sihler o zamana kadar her açıdan güçlenmiştir. Guru Nanak'ın

düşünce ve inançlarındaki değişime ve günümüz Sihizm'ine bir örnek; Guru Nanak'ın genel olarak sosyalleşme, yeme-içme konularında kast ayrımı yapmaması ve seyahatleri sırasında Müslüman evlerinden getirilen yiyecekleri yemeye devam etmesidir. Ancak günümüz Sihizm'inde İslami usullere göre kesilmiş helal yiyeceklerin yenmesi caiz değildir.

Sihizm başlangıçta İslam'a yakın olsa da, daha sonra ortaya çıkan çelişkiler nedeniyle İslam'dan çok Hinduizm'e yakınlaşmıştır. Sih hareketinin ortaya çıkmasının amaçlarından birinin, İslamiyet'in yayıldığı bir ortamda onunla birlikte veya karşısında uzlaştırmacı barışçıl düşünceyi yaymak olduğu düşünülmektedir. Guru Nanak'ın İslami öğretilerden etkilendiğini göz önünde bulundurarak, bu hareketin Guru Nanak'ın izinden giderek ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalması halinde, Hindulardan ayrı, tevhid inancına dayanan, Müslümanlara daha yakın bir dini akım olacağını söylemek mümkündür.

Guru Gobind Singh Sihlere ayrı bir düşünce kazandırmak için “Khalsa”yı teşkil etmiştir. Evrengzib ve Delhi hükümetine karşı mücadeleyi hayatının misyonu edindiğinden, Gurunun halkının asla ihmalkarlığa kurban gitmemesi için sarhoş edici maddeleri yasakladığı, Sih halkının her zaman tazeliğini koruması için beş “K” teorisini getirdiği düşünülmektedir.

Sihizm'de saçların kesilmemesi geleneği, erkeklerin isimlerinde “Singh”, kadınların isimlerinde ise “Kaur” ekinin getirilmesi, ayrıca sarhoş edici maddelerin ve helal etin yasaklanması gibi değişimlerin hepsi onuncu Guru, Guru Gobind Singh zamanında gerçekleşmiştir. Ama Sihler tarafından yayımlanan Nanak'ın popüler resminde görülen türban ve simgelerin, Guru Nanak'ın günümüz Sih stiline uyarlanmış bir haldir denilebilir. Çünkü araştırmacılar Guru Nanak'ın kıyafetini söz konusu ederken türbandan ve diğer simgelerden bahsetmemiştir. Bu bağlamda beş “K” zorunluluğunun onuncu guru, Guru Gobind Singh tarafından getirildiği unutulmamalıdır. Bu nedenle bu türban ve simgelerin abartılı kullanımı Guru Nanak'ın büyük kişiliğini sadece Sihizm ile

sınırlandırmak Sihizm'in evrensel mesajının görmezden gelindiği anlamında yorumlanabilir.

Hint toplumunda Dev kelimesi çok yaygındır. Toplumdaki bu dinsel kavrama, Sihizm'de saygı gösterilir. Hindu inancına göre dev, tanrı anlamına gelmektedir. Hindular tüm mitolojik tanrılarını, krallarını ve liderlerini Dev olarak kabul ederler. Fakat Guru Nanak ve diğer gurulara “Dev” ünvanıyla hitap etmek (örneğin, Guru Nanak’a Guru Nanak Dev demek) çok ilginçtir. Çünkü Sihler kendilerini tek Tanrı’ya inanan bir din olarak tanıtmaktadır. Bu yüzden bazı Sihler gurulara “Dev” lakabının verilmesini doğru bulmamaktadır. Bunlar bu kavramın Hinduizm’e ait bir kavram olduğu görüşündedirler. Bu görüşe sahip Sihler, Gurulara dev olarak hitap edilmesini, bazı Hindu yazarlar tarafından Sihizm’e karşı yapılan bir komplo olarak da görmektedirler. Aynı zamanda bazı Sih bilginleri bu kavramdan hoşnutsuzluklarını dile getirerek gurulara dev diyen Sihleri cahillikle eleştirmektedirler. Bunlara göre gurulara Dev demenin yanlış olması, Canamsakhilerde ve Sihlerin gurular hakkında yazdıkları eski eserlerde gurular için dev kelimesi kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Fakat şu an Sih toplumunda gurulara “Dev” deme kültürünün giderek yaygınlaştığı da bir gerçektir.

Herhangi bir antik kitapta genellikle silme, ekleme ve değiştirme olmak üzere üç tür tahrif yapılır. Çalışmamızda Guru Granth Sahib’de kayıtlı kişilerin sözlerinin hepsinin gerçek olup olmadığı ya da çıkarmaların ve eklemelerin olup olmadığı sorusu da önem kazanmaktadır. Bu tür değişiklikler de önemli bir araştırma konusu olarak özellikle incelenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Şu an Hindistan politikasında etkili olan Hindutva görüşüne mensup kişilerin Hint alt kıtasının güney sahil bölgelerinde Madhvacharya (1238–1317) hareketinin Hristiyanlığın yayılmasına, kuzey bölgelerde ise Sih hareketinin (15.yüzyılın son yarısı) İslam’ın yayılmasına engel olduğunu belirterek bu durumdan memnuniyet izhar etmeleri çalışmamızda ortaya çıkan önemli tespitlerdendir.

KAYNAKÇA

- ABDULLAH, *Adibasi Tahzib O Saqafat: Ek Taaruf*, (Yeni Delhi: Markazi Maktaba İslami Publishers, 2017.
- ABDULLAH, Ahmad, *Mazahib-e-Alim*, Makki Daru'l Kutub, Lahore 2002.
- ABDURRAHMAN, Seyyed Sabahuddin, *Hindustan ke Ahd-e Mazi mein Musalaman Hukmaranon ki Mazhabi Ravadari*, c.1, Darul musannefin Shibli Academy, Azamgarh 2009.
- AHMAD, Anees, *Mazahib-e-Aalam-Ka-Taqabli-Mutalia*, Maktaba Qasimul Ulum, Lahore, yy.
- AHMAD, Muhammad, *Autaarvad Aur Risalat*, Hintçe'den Urduca'ya çeviren; Abdul Haque Falahi, Markazi Maktaba İslami Publishers, Yeni Delhi, 2015.
- AHMAD, Miyan Manzur, *Taqabl-e-Adyan-w-Mazahib*, İlmi Book House, Lahore 2004.
- AL QARİ, Ali bin Sultan Muhammad, *Mirqattul Mafatih Şarhu Mişkatil Masabih*, Urduca'ya çev. Rao Muhammad Nadim, (Lahore: Maktaba Rahmania, T.y, C. 10,
- AMBALVİ, Hari chand Gul, *Nagma-e Nanak*, Munciple Committee Ambala shahar, 1964.
- AMJAD, Gulam Nabi., *Guru Nanak ji Aor Tarikh-e Sikh Mat*, İslami Mission, Lahore, yy.
- AMJAD, G. N., *Islam-Aur-Duniya-K-Mazahib*, Mufid-e Aam Kutub khana, Lahore, yy.
- AMRİTSARİ, Abul Aman, *Guru Garanth Saheb Aor İslam*, İdara Saqafat-e İslamiya, Lahore 1960.
- AMRİTSARİ, *Sikh Muslim Tarikh Haqiqat ke Ayne Me*, İdara Saqafat-e İslamiya, Lahore 1958.
- ANJUM, Khaliq, *Hindustan Me İslahi Tahriken*, Yeni Delhi: Ghalib Institute, 2011.
- ASHRAF, Muhammad, *Hindustan Ahd-I vusta mein*, City Book Store, Karachi 2007.
- AZİMABADİ, Zulfaqar Mubed, *Hinduvon Aor Sikhon ke Akaid*, Patna: Khuda Bakhsh Oriental Public Library, 1994.
- BAGHPATİ, Matin Tariq, *İslam Aor Ravadari*, Markazi Maktaba İslami, Delhi 1986.
- BALA, Bhai, *Canamsakhi Bhai Bala*, Punjabi Pustak Bhandar, Delhi, yy.
- BASHIR, Haris, *RSS: Ek Mutala*, Yeni Delhi: Merkezi Maktaba İslami Publishers, 2016.
- BEDİ, Gurbachan Singh, *Guru Garanth Saheb*. Urdu.
- BİLGİRİMİ, Seyyed Ali, *Tamaddun-e Hind*, Matbaa Shamshi, Agra 1913.
- Bhagvad Gita*, Gorakhpur: Gita Press, 2002.

- EKREM, Muhammad, *Rud-e Kevser*, Lahore: Idara Sakafat-e İslamia, 2005.
- CANAMSAKHİ, *Fihrist*, Matbaa Naval Kişor, Luknav, 1903.
- CHAND, Tara, *İslam Ka Hindustani Tahzib Par Asar*, Azad Kitab Ghar, çeviren: Raham Ali Haşmi, Delhi 1966.
- CHANDRA, Satish, *Ahd-e Vusta Ka Hindustan*, C.1, çeviren: Azizuddin Hussain, Qaumi Council Baraye Farogh-e Urdu Zaban, Yeni Delhi 2003.
- CHİMA, Choudhri Gulam Rasul, *Mazahib-e-Aalam-Ka-Taqabli-Mutalia*, Choudhri Gulam Rasul And Sons Publishurs, Lahore 2012.
- CİHANGİR, Nureddin Muhammed, *Tüzük-i Cihagiri*, Tarcuma vo Havaşı, İcazul haq Quddusi, Lahore: Maclis Taraqqi-e Adab, 1968.
- DUGGAL, Kartar Singh, *Sikh Dharm Aor Secularism*, ingilizce'den Çev. Zubaida Madan, National Book Trust, New Delhi, 1987.
- DİL MUHAMMAD, Khwaja, *Japji Aor Sukh Muni*, Khwaja Book Depo, Lahore 1946.
- FAHMİ, Shaukat Ali, *Hindustan Par Islami Hakumat*, City Book Point, Karachi 2005.
- FALAHİ, Anis Ahmad Madani, *Mazahib-e Alam Ek Taqabuli Mutalaa*, Lahore: Maktaba Qasimul Uloom, Ty.
- FALAHİ, Masud Alam, *Hindustan Me Zaat Paat Aor Musalman*, A1 Qazi Publishers, Yeni Delhi 2007.
- FALAHİ, Obaidullah Fahad, *Tarikh-e Dawat-e Jihad*,
- FAROOQ, Muhammad, *Guru Nanak Aor İslam*, Maktaba Mahmudiya, Merut 2010.
- FAROOQİ, İmadul Hasan Azad, *Duniya ke bade mazahib*, Maktaba Jamia Limited, New Delhi 1986.
- FAROOQUİ, Sarwar, *Hindu Mat, Unke Firqe, Tanzimen Aor İdaron Ka Taaruf*, Maktaba Pyam-e Amn, Lucknow, 1999.
- FATAHPURİ, Niyaz, *Mazahib-e-Aalam-Ka-Taqabli-Mutalia*, Avaz İsha'at Ghar, Lahore, yy.
- FEROZUDDİN, *Feroz ul Lughat*, Lahore: Feroz Sons, T.y.
- GİANİ, İbadullah, *Hindu Dharm Guru Nanak Ji Ki Nazer Men*, Alhamd Publications, Delhi 1991.
- GİANİ, İbadullah, *Din-e-İslam Guru Nanak Ci Ki Nazer Men*, Delhi: Kutub Khana Anjuman Taraqqi Urdu, 1993.
- GİANİ, Sher Singh, *Gurmat Darshan*, Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee, 1982.
- HACCAC, Muslim bin, *Sahih-i Muslim*, C. 1, Kitabu'l iman, Kahire: Darut Tasil, 2014.

- HASANİ, Abdul Hai, *Nuzhetut'l Khavatur*, C.3, çeviren: Abu Yahaya İmam Khan Nausheravi, Maqbul Academy, Lahore 1967.
- HUSSAİN, Abid, *Qaumi Tahzib Ka Mas'ala*, Anjuman Taraqqi Urdu, Aligarh 1955,
- İSLAHİ, Zafarul İslam, *Ahd-I İslami ke Hindustan men Muasharat, Maishat Aor Hukumat ke Masail*, İslamic Book Foundation, Yeni Delhi 2009.
- KABİR, Bhajnavali, Lajpat Rai And Sons, Lahore, yy.
- KABİR, *Bicak Sat Guru Kabir Sahab Ka*, Allahabad: Belvedere Press, 1923.
- KHAN, Muhammad Yusuf, *Taqabl-e-Adyan*, Baitu'l Ulum, Lahore. Ty.
- KHAN, Mir Gholam Hussein, *Siyer-ul-Mutaakkherin*, c.1, London: The Oriental Translation Fund of Great Britain and Ireland, T.y.
- KHAN, Muhammad Rafiq, *Sikh Mazhab*, Varanasi: Darut'talif Vat Tarcuma, 1993.
- KHUIHAMİ, Pir Ghulam Hassan, *Tarikh-e Hasan (Kashmir)* C. 1, Research and Publication Department Government of Jammu And Kashmir, Srinagar, Ty.
- KOSAMBI, D. D., *Qadeem Hindustan ki Saqafat vo Tahzeeb* Tareekh Pas-e Manzar men, Taraqqi Urdu Board, New Delhi 1979.
- KOYAL, Gyani Kartar singh, *Baba Guru Nanak Dev Ci Aor Unki Mukaddas Talimaat*, Srinagar: Sardar Dalip Singh, 1972.
- LAL, Munşi Sada Sukh, *Tazkiratu'l Maşahir* C.1, Matbaa Nuru'l Ahbar, 1854, yer ismi yok.
- LAL, Munşi Sada Sukh, *Jografiya-e Hind* C.2, Matbaa Nuru'l Ahbar, Agra 1860.
- LAL, Munşi Sada Sukh, *Tarikh-e Hind zamana-e Qadim se Hal Tak Bar Sabil-e İjaz*, Matbaa Nuru'l Ahbar, 1853. Yer yok.
- LATEEF, Seyyed Muhammad, *Tareekh-e Punjab*, Takhleeqat, Lahore 1994.
- MAHAPATR, Amulya Ranjan, *Falsafa-e Mazahib*, İngilizce'den Urduca'ya çeviren: Yasir Javad, Lahore: Function House, 1998.
- MATEER, Baljit, *Urdu Ka Mukammal Baghi Sair Kabir*, Kaya Publications, Bahadurgarh 1984.
- MORE, Lewis, *Mazahib e Alam ka Encyclopaedia*, çeviren; Sadia Jawad, Yasir Jawad, Nigarishat Publishers, Lahore 2003.
- NABHA, Bhai Kahan Singh, *Sikhs We Are Not Hindus*, Amritsar: Singh Brothers, T.y.
- NADWİ, Riyasat Ali, *Ahd-e İslami Ka Hindustan*, Patna: İdarat'ul Musannefin, 1950.
- NADWİ, Abul Hasan Ali, *Seerat Sayyid Ahmad Shaheed*, Majlis-e Tahqiqat-O Nashriyat-e İslam, Lucknow, C. 1, 2011.

- NİZAMİ, Khwaja Hasan, *Sikh Kaum Aor Uske Bani ki Nisbat Musalmano ki Muhabbat Amez Rai*, Khwaja Press, Batala, yy.
- PRASAD, Om Prakaş, *Aurangzeb Ek Naya Zaviyaye Nazar*, çev. Faizan Rasheed, Khuda Bakhsh Public library, Patna, 2006.
- PRAŞAD, Munşi Sangat, *Fihrist Canam Sakhi Guru Nanak Şah*, Lucknow: Matbaa Naval Kişor, 1903.
- PRENTİSS, Kren Pechilis, *The Embodiment Of Bhakti*, New York: Oxford University Press, 1999.
- QURAYSHİ, Ghulam Sarwar, *Tārīkh-i makhzan-i Panjāb: Panjāb kā qadīm insā'īklopeḍiyā*, Matbaa Nawal Kishor 1877.
- RAHİ, Aslam, *Sultan Bahlol Lodhi*, Shama Book Agency, Tyy.
- RAİ, Daulat, *Sawaneh Umri Guru Gobind Singh*, Delhi: Taciran-e Kutub Pulishers, 1967.
- Risala Gurmat Prakash, Amritsar, April 1960.
- SANGHERA, Abdulaziz, *Tasavvur-e Khuda Me Mumasilat, Mazahib-e Alam ki Roşni Me*, Lahore: Nigarişat Publişers, 2016.
- SAİYİDAİN, G. Khwaja, *Guru Nanak Ki Ta'lim*, Khuda Bakhsh Library, Patna 2019.
- SALİK, Abdulmecid, *Muslim Saqafat Hindustan Me*, Lahore: İdara Saqafat-e İslamiya, Ty.
- SARHADİ, Balvant Sigh Faiz, *Hamd-e Nanak*, Prem Guru, 1901, yy.
- SHARMA, Ram Sharan, *Kadim Hindustan Me Shudr*, çeviren: Jamal Muhammad Siddiki, Tarakkı Urdu Board, Yeni Delhi 1979.
- SHASTRİ, Prabhu Dutt, *The Doctrine of Maya*, (London: Luzac and Co, 1911.
- SHRİ NİWAS, S.M. Jadeed, *Hindustan Mein Zaat Paat Aor Dusre Mazameen*, çeviren: Shahbaz Husain, National Book Trust India, Yeni Delhi 1974.
- SALAHUDDİN, İqbal, *Tarikh-e Punjab*, Lahore: Aziz Publishers, 1988.
- SİNGH, Antha, *Achut Sikh*, Alamgir Elektrik Press, Lahore, yy.
- SİNGH, Bhai Man , *Canamsakhi Bhai Mani Singh*, 1890.
- SİNGH, Balbir, *Sikh Mat*, Patna: Khuda Bakhsh Library, 1994.
- SİNGH, Guru Gobind, *Dasam Garanth*, Gurumukhi dilinden Urdue'ya çeviren: Pandit Sukh Lal, Rajput Printing Works, Lahore 1915.
- SİNGH, Davlar Rai ji, *Savaneh Umr Guru Gobind Singh*, J. S. Sant Singh And Sons, Delhi 1967.
- SİNGH, Gopal, *Guru Nanak Dev*, çeviren: Makhmur Jalandhari, National Book Trust India, Yeni Delhi 1969.

- SİNGH, Gopal, *Sri Guru Garanth Sahib* (English version), Allied Publishers pvt. Limited, New Delhi 2005.
- SİNGH, Giani Gian, *Tavarikh Guru Khalsa*, C. 1, (Lahore: Munşi Naval Kişor, Ty),
- SİNGH, Jagjit, *Namdhari Nitnem*, Ludhiana: Vişva Namdhari Sangat, 1973.
- SİNGH, Jodh, *Sri Dsasam Granth Sahib Text And Translation*, Patiala: Sikh Heritage Publications, , 2006.
- SİNGH, K. S. *Communities, Segments, Synonyms, Surnames and Titles* (Mumbai: Oxford University Press, 1996), 1706.
- SİNGH, Sardar Tarsem, *Din-e İslam Guru Nanak Ci ki Nazar me*, (Yeni Delhi: Dharam Parçar Committee, Delhi Sikh Gurudwara Parbandhak Committee, Ty),
- SİNGH, Pritam, *Sikh Vichardhara*, Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee, 1989.
- SİDDİQİ, Atiq Ahmad, *İntikab Zamindar*, Murattib/Editor: Uttar Paradesh Urdu Academy, Lukhnow, 1988.
- SİDDİKİ, Mazharuddin, *Islam-Aur-Mazaahib e-Alam*, İdara Saqafat-e İslamiya, Lahore 2014.
- TARIQ, Shamim, *Tasawwuf Aur Bhakti: Tanqeedi Aur Taqabuli Mutalea*, Mumbai: Anjuman-ı Islam Urdu Research Institute And Karimi Library 2012.
- TİRPATHİ, Rama Shankar, *Qadeem Hindustan Ki Tareekh*, çeviren: Seyyid Sakhi Hasan Naqvi, Qaumi Council Bara-e Farogh-e Urdu Zaban, Yeni Delhi 1981.
- TİWARİ, Paras Nath, *Kabir*, çeviren: M.K.Durrani, National Book Trust India, Yeni Delhi 1968.
- VARMA, B. N. *Ayna-e Tarikh*, Ram Parşad And Brothers, Agra 1933.
- WASEY, Akhtarul Wasey, Mohammad HABİB, Mohammad Mushtak TİJARWİ, *Guru Nanak Hayat-o-Khidmat*, Yeni delhi: National Council for Promotion of Urdu Language, 2020.
- YUSUF, Muhammad, *Bava Nanak Ka Mazhab*, Şeyh Gulzar Muhammad Printer, Lahore 1919.
- YUSUF, Muhammad, *Taqabul-e Adyan*, Lahore: Baitul ulum, T.y.
- ZUTŞİ, Manohar Lal Zutşı, *Hindu Mazhab*, Patna: Khuda Bakhsh Oriental Public Library, 1994.
- APTE, Vaman Shivram, *Sanskrit-Hindi Koş*, (Varanasi: Chaukhamba Vidya Bhawan, 2012).
- BHAGAVAD GİTA, Gorakhpur: Gita Press, 2002.
- BHAİKHEL, Bhupindar Singh, *Guru Garanth Darpan Hindi*

- GURUDAS Jİ, Bhai, *Varan Giyan Ratnavali*, Çeviren: Dr. Jodh Singh, Bhuvan Vani Trust, Lucknow 1986-7.
- KABİR, *Kabir Sahab Ki Shabdavali* C.3, Welwadear Press, Allahabad 1959.
- PATHAK, Pandit Ram Çandra, *Aadarş Hindi Şabdakoş*, Varanasi : Bhargav Book Depo, 1996.
- CELALİ, Seyed Muhammad Raza, *Tarika-e Guru Nanak*, Anjuman İrani Falsafa, 1969.
- MUŞTAKİ, Rizkullah, *Vakiat-i Muştaaki*,
- EROĞLU, Ahmet Hikmet, *Kavram Atlası: Dinler Tarihi II*, Ed: Bülent Akot, Ankara: Gazi Kitapevi, 2020.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*, I. Cilt, 2. Baskı, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, TÜMER, Günay, ALPARSLAN, Mehmet, *Dinler Tarihi*, Ankara: Berikan yayınevi 2017, 9. Baskı.
- YİTİK, Ali İhsan, *Doğu Dinleri*, İstanbul: İsam Yayınları, 2014.
- BAYLY, Susan, *Caste, Society and Politics in India from the Eighteenth Century to the Modern Age*, Cambridge University Press, 2001.
- BAYLY, Susan, *The New Cambridge History Of India*, 3, New York: Cambridge University Press, 1999.
- BRIGGS, George weston, *Gorakhnath And Kanphata Yogis*, London, Oxford University Press, 1938.
- BROUGH, John, *The Yearly Brahmanical Seystem Of Gotra And Paravara*, Cambridge University Press, 1953.
- CHAUHAN, G.S. ve Meenakshi Rajan, *Shri Guru Nanak Dev Life, Travels And Teachings*, Dr. Inderjit Kaur All India Pringalwara Charitable Society, Amritsar 2012.
- DİLGEER, Harjinder Singh, *Dictionary of Sikh Philosophy*, Waremm: Sikh University Press, 2005.
- DOWNSON, Jhon, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology And Religion, Geography, Historys And Literature*, sixth edition, London: Kegan Paul, Trench, Trubner & co., LTD, Broawdway House, Carter Lane, E.C., 1928.
- FARQUHAR, J. N., *An Outline Of The Religious Literature*, London: Oxford University Press, 1920.
- GREWAL, S. J., *The Sikhs Of The Punjab*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- GUPTA, Hari Ram, *History Of Sikhs*, New Delhi: Munshi Ram Manoharlal Publishers, 2008.

- HEES, Peter, *Indian Religions: A Historical Reader of Spiritual Expression and Experience*, London: Hurst & Co. Publishers 2002.
- KALSI, Sewa Singh, *Sikhism*, Philadelphia: Chelsea House Publishers, 1949.
- KHAN, Mir Gholam Hossein, *The-Siyar-ul-Mutakherin, A History of The Mahomedan Power in India Vol-1*, Oriental Translation Fund of Great Britain and Ireland, London yy. (Allama İkbāl ka havala h ya nahi? Dekho).
- KOHLI, Surindar Singh, *Travels of Guru Nanak*, Publication Bureau, Punjab University, Chandigarh, 1969.
- KUMAR, Surendra, *Viṣuddha Manusmṛiti*, (Delhi: Aarṣ Sahitya Praṇar Trust, 8. Baskı, 2017), 10/4
- LIPNER, Julius, *Hindus: Their Religious Beliefs and Practices*, London: Routledge, 1994.
- MACAULIFFE, Max Arthur, *The Sikh Religion vol. 1*, Oxford Clarendon Press, 1909.
- MCLEOD, W. H., *Guru Nanak and The Sikh Religion*, Oxford University Press, London 1968.
- MCLEOD, W. H., *The A To Z Of Sikhism*,
- MCLEOD, William Hewat, *The Life And Doctrine of Guru Nanak*, Ann Arbor: Proquest, 2017.
- NABHA, Bhai Kahn Singh, *Sikhs-We Are Not Hindus*, Amritsar: Singh Brothers, T.y.
- NESBITT, Eleanor, *Origins and development of Sikh faith: TheGurus*, British Library: Published, 23 sep. 2019.
- OBE, Gurmukh Singh, *Guru Teg Bahadur The True Story*, Southall: The National Sikh Resource Centre, 2021.
- SADASIVAN, S. N., *A Social History Of India*, New Delhi: A.P.H. Publishing Corporation, 2000.
- SİDHU, Gurbaṇ Singh, *Sikh Religion and Science*, Sydney: Austral Gurdwara, 2006.
- SİNDHU, G. S. Sindhu-Gurmukh Singh, *Sikh Religion and Islam*, Y.y, T.y.
- SİNGH, Bawa Chhajju, *The Ten Gurus And Their Teachings*, Lahore, Punjab Printing Works, 1903
- SİNGH, Daljeet Singh, *Essentials of Sikhism*, Amritsar:Singh Brother, 1994.
- SİNGH, Daljeet, *The Sikh Ideology*, New Delhi: Gurdwara Foundation, 1984.
- SİNGH, Gopal, *Guru Granth Sahib English Version*, New Delhi: India Prakash, 1996.
- SİNGH, Harbans, *The Message of Sikhism*, Delhi: Gurdwara Parbandhak Committee, 1968.

- SINGH, Kartar, *Guru Nanak Dev Life and Teschings*, Lahore Book Shop, Ludhiana 2008.
- SINGH, Khaz, *History And Philosophy of The Sikh Religioun Part I*, Nawal Kishor Press, Lahore 1914.
- SINGH, Khushwant, *A History Of The Sikhs Vol. 1*, New Delhi: Oxford University Press, 1999.
- SINGH, Khuswant, *Sikhism*, New York: Macmillan publishing company 1913-1936.
- SINGH, Sewaram, *The Divine Master A Study of The Life And Teaching of Guru Nanak Dev*, Rai Sahib M. Gulab And Sons, Lahore, Ty.
- THOMPSON, Richard L., *The Cosmology Of Bhagavat Purana*, , Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2007.
- THURSRON, Edgar, *Castes And Tribes of Southern India*, Volume VII-T to Z, (Madras: Government Press, 1909).
- TRUMPP, Ernest, *The Adi Granth The Holy Scriptures of The Sikhs*, translated from the original gurmukhi, London: 1877.
- ALİ, Gulzar ve KHAN, İstiraj, *Bannu University Research Journal in Islamic Studies, Sikh Dharm Par İslami Taalimat ke Asaraat ka İlmi Jayeza*, C. 2, Şumara 1, Bannu, Ocak-Haziran 2015.
- DARU’L-MUSENNEFİN, *Hindustan ke Muslim Hukmarano ke Ahd ke Tamadduni Karname*, Shibli Academy, Azamgarh 2013.
- DAWET, Seh Roza, *Hindustani Mazahib Number*, (Manu Smirti Ek Taaruf, Muhammad Ahmad) C. 41, Şumara No: 027, Yeni Delhi 22 Mart 1993.
- ALAM, Mohammad Jahangir *Understanding Humanism: The Sikh Perspective*, The Arts Faculty Journal July 2016-June 2018, University of Dhaka.
- MAN, MARYA, ve HASAN, ŞABBİR, *Rahatu’l-qlub*, “Guru Nanak ke Janaşin Aor Sikh Mat ke İrtika me Unki Ahammiyet”, C. 2, Şumara 2, Quetta, (Ketta) Pakistan. Temmuz-Aralık 2018.
- MAN, MARYA, ve HASAN, ŞABBİR, *Al-Azhar*, “Sikh Mat Ki Khususi İbadaat”, C. 5, Sayı: 2, (Peşaver: The University of Agriculture, Peshawar, July-Dec, 2019),
- URDU, Daira-Maarif-e İslamiye, C. 22, Danişgah Pencap, Lahore 1989.
- Sgpc.net. Akal Takht official Website of sgpc (17.05.2022).
- Constance A. Jones And James D. Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, New York: 2007.
- GAMİ, Salim Khan, “Nanak” *Urdu Daira-Maarif-e İslamiye*, C. 22, Lahore: Danişgah Pencap, 1989.
- SOHAIL, Ahmad, *Sikh Mat Aur İslam me Mumasilat Aur İftiraq ki Jihaten, Ek Taqabuli Jayeza*, sailerawan.com/elementor, (3.8.2024).
- Haft Roza *Khalsa Advocate*, Satbir Singh, 30 September ve 7 October 1968, Amritsar.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,

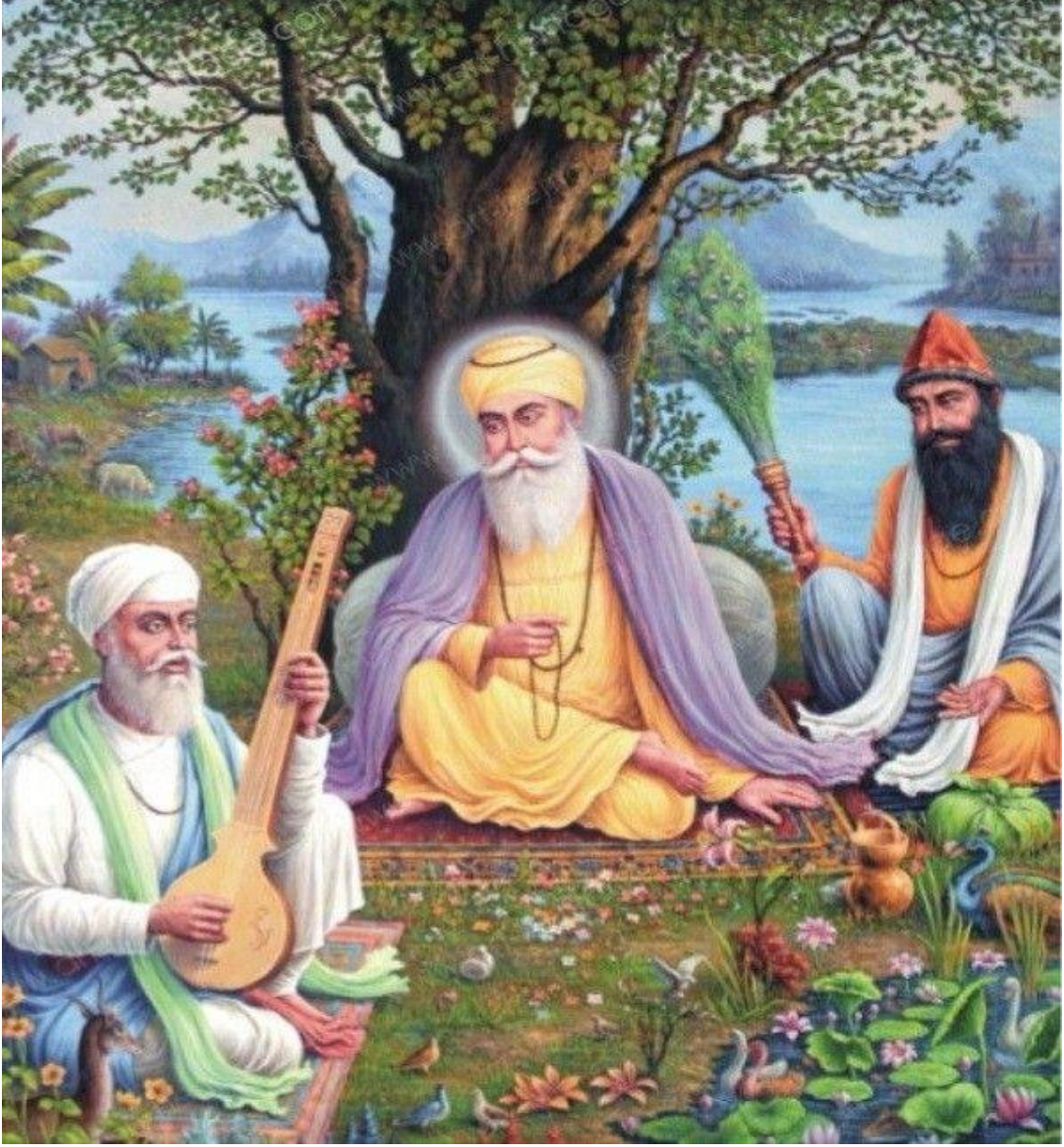
BİRCH, Jason, "The Meaning of Haṭha in Early Haṭhayoga". *Journal of the American Oriental Society*. 131.4 (October-December 2011).

Genomics And Health in The Developing World, Ed. Dhavendra Kumar, New York: Oxford University Press, 2012.

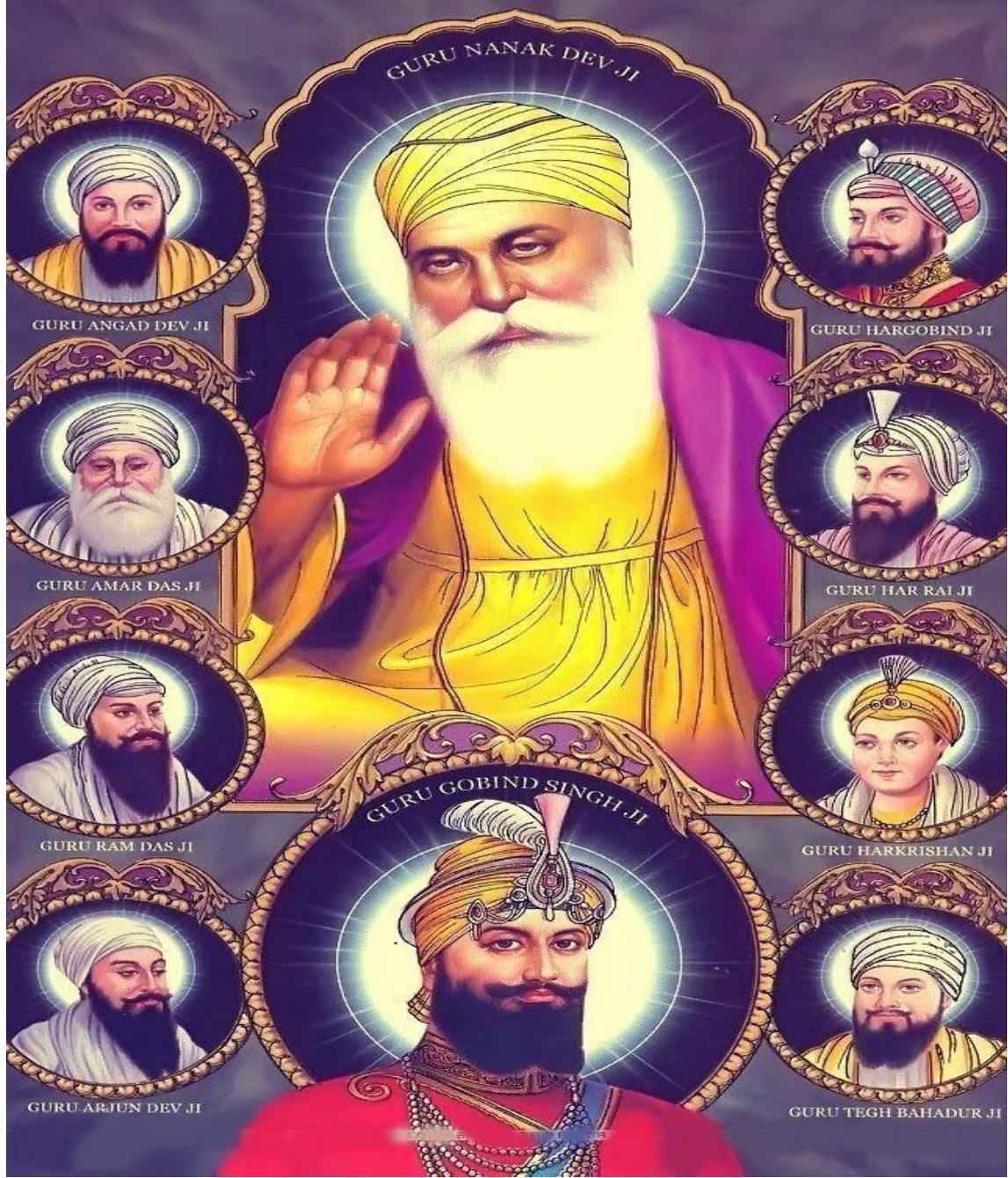
EKLER

RESİM-1.

Guru Nanak, Mardana ve Bhai Bala

RESİM-2.

Guru Nanak ve dokuz Guru

RESİM-3.

Altın Tapınak Amritsar

RESİM-4.

Guru Granth Sahib canlı bir varlık gibi tahtta konumlandırılmış.

RESİM-5.

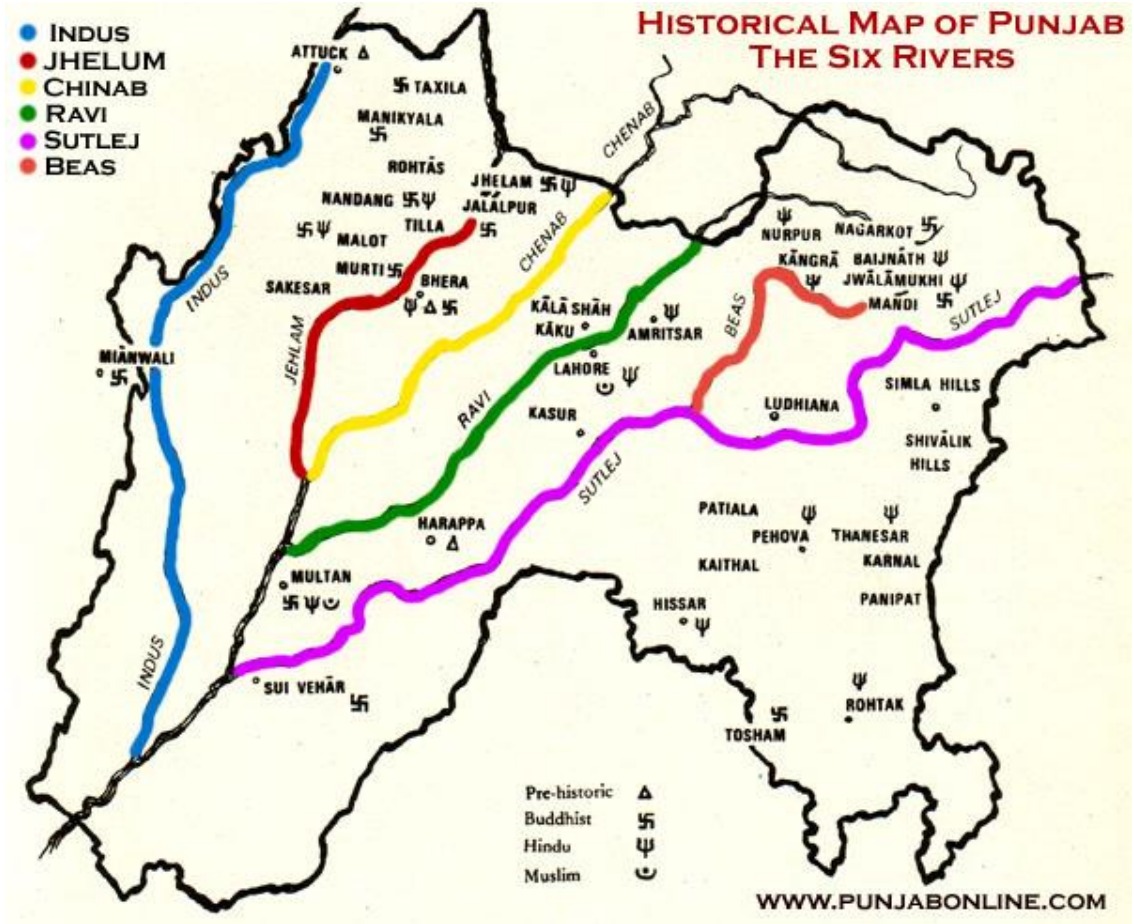
Hindistan İdari Bölümler Haritası

RESM-7.

Hindistan'daki sıra dağlar haritası. Vindhya dağları ise Hindistan'ı kuzey ve güneye bölen sınırdır.

RESİM-8.

Pencap bölgesindeki meşhur beş nehri gösteren harita

ÖZET

Sihizm, 15. yüzyılda Hindistan'ın Pencap bölgesinde Guru Nanak tarafından kurulan bir dindir. Çalışmada, Sihizm'in ortaya çıkış sürecini, tarihsel gelişimini ve temel ilkelerini ele almaktadır. Sihizm'in Hinduizm ve İslam etkisi altında şekillendiği, ancak bunlardan farklı, kendine özgü bir inanç sistemi geliştirdiği vurgulanmaktadır. On Guru'nun öğretileri doğrultusunda zamanla kurumsallaşan bu din, özellikle Guru Gobind Singh'in Khalsa tarikatını kurmasıyla önemli bir dönüm noktası yaşamıştır. Sihizm'in temel ilkeleri arasında tek tanrıcılık, insani eşitlik, çalışkanlık, paylaşımcılık (seva) gibi değerler öne çıkmaktadır. Ayrıca, Sih tapınağı olan Gurdvara'nın sosyal ve dini hayattaki rolü, kutsal metinleri Guru Gobind Singh'in önem ve beş K (Keş, Kara, Kanga, Kaçça, Kirpan) gibi uygulamalar da detaylandırılmaktadır. Çalışmamızda Sihizm'in dini ve sosyal yapısını açıklarken, onun bireysel ahlaka ve toplumsal dayanışmaya verdiği önemi belirtilmektedir. Sikhizmde Guru Nanak'tan itibaren aynı temel felsefi öğretiler devam eder ancak, erken dönem daha pasifist ve mistik, sonraki dönem daha aktif ve savaşçı bir kimlik kazanmıştır. Bu yüzden, Guru Nanak ve Guru Gobind Singh arasındaki en büyük fark, Sih topluluğunun ruhani bir cemaatten, organize savaşçı bir topluluğa dönüşmesi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Guru Nanak, Guru, Guru Granth Sahib, Gurdvara, Sihizm, Pencap, Hindistan.

ABSTRACT

Sikhism emerged in the late 15th century in the Indian subcontinent, founded by Guru Nanak and further developed by the ten Sikh Gurus. It was influenced by both Hindu and Islamic traditions but established its own unique spiritual and social framework. Sikhism promotes the belief in one God, equality of all people, selfless service, and devotion to truth. The Guru Granth Sahib, the holy scripture, serves as the eternal spiritual guide. Over time, Sikhism evolved into a distinct religious community with its own identity, rituals, and ethical principles, emphasizing justice, humility, and communal harmony. Balanced spirituality with military and political resistance. Despite these shifts, all Gurus upheld the core Sikh values of monotheism, equality, justice, and devotion to God.

Key words: Guru Nanak, Guru, Guru Granth Sahib, Gurdwara, Sikhism, Punjab, India.